

Disposició final única. *Entrada en vigor.*

Aquesta Ordre entra en vigor l'endemà de la publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat».

Madrid, 29 de desembre de 2006.—La vicepresidenta primera del Govern i ministra de la Presidència, María Teresa Fernández de la Vega Sanz.

MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA

238 REIAL DECRET 1631/2006, de 29 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria. («BOE» 5, de 5-1-2007.)

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, a l'article 6.2 estableix que correspon al Govern fixar els ensenyaments mínims a què es refereix la disposició addicional primera, apartat 2, lletra c) de la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació. Els ensenyaments mínims són els aspectes bàsics del currículum referits als objectius, les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació. L'objecte d'aquest Reial decret és establir els ensenyaments mínims de l'educació secundària obligatòria.

La finalitat dels ensenyaments mínims és assegurar una formació comuna a tots els alumnes dins el sistema educatiu espanyol i garantir la validesa dels títols corresponents, com indica l'article 6.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Aquesta formació ha de facilitar la continuïtat, progressió i coherència de l'aprenentatge en cas de mobilitat geogràfica de l'alumnat.

En virtut de les competències atribuïdes a les administracions educatives, correspon a aquestes establir el currículum de l'educació secundària obligatòria, del qual formen part els ensenyaments mínims que fixa aquest Reial decret i que requereixen, amb caràcter general, el 65 per cent dels horaris escolars i el 55 per cent per a les comunitats autònomes que tinguin llengua cooficial.

Els centres docents tenen un paper actiu en la determinació del currículum, perquè, d'acord amb el que estableix l'article 6.4 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, els correspon desenvolupar i completar, si s'escau, el currículum establert per les administracions educatives. Això respon al principi d'autonomia pedagògica, d'organització i de gestió que l'esmentada Llei atribueix als centres educatius, amb la finalitat que el currículum sigui un instrument vàlid per donar resposta a les característiques i a la realitat educativa de cada centre.

En la regulació dels ensenyaments mínims té especial rellevància la definició de les competències bàsiques que l'alumnat ha d'assolir en finalitzar l'educació secundària obligatòria. Les competències bàsiques, que s'incorporen per primera vegada als ensenyaments mínims, permeten identificar els aprenentatges que es consideren imprescindibles des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits. El seu èxit ha de capacitar els alumnes per a la seva realització personal, l'exercici de la ciutadania activa, la incorporació satisfactòria a la vida adulta i el desenvolupament d'un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

Els objectius de l'educació secundària obligatòria es defineixen per al conjunt de l'etapa. En cada matèria es descriu la manera en què contribueix al desenvolupament de les competències bàsiques, els seus objectius generals i, organitzats per cursos, els continguts i criteris d'avaluació. Els criteris d'avaluació, a més de permetre la

valoració del tipus i grau d'aprenentatge adquirit, es converteixen en referent fonamental per valorar l'adquisició de les competències bàsiques.

En la regulació que facin les administracions educatives, han d'incloure les competències bàsiques, els objectius, continguts i criteris d'avaluació, si bé l'agrupació en blocs dels continguts de cada curs que estableix aquest Reial decret té com a finalitat presentar els coneixements de manera coherent.

Aquest Reial decret regula l'horari escolar per a les diferents matèries de l'educació secundària obligatòria que correspon als continguts bàsics dels ensenyaments mínims, l'avaluació dels processos d'aprenentatge i les condicions de promoció i titulació de l'alumnat. Així mateix, s'estableixen les mesures d'atenció a la diversitat que permetin garantir una educació tan personalitzada com sigui possible, i es posa l'èmfasi en els programes de reforç de la capacitats bàsiques i en l'increment, a quart curs de l'etapa, de l'espai d'opcionalitat perquè els alumnes i les alumnes puguin escollir, a través de l'oportuna informació i orientació, les opcions que s'ajustin més als seus interessos educatius. El Reial decret també determina les condicions en què es pot fer la diversificació del currículum des del tercer curs de l'educació secundària obligatòria, perquè l'alumnat que ho requereixi pugui assolir els objectius educatius de l'etapa amb una metodologia específica, a través d'una organització de continguts, activitats i, si s'escau, de matèries diferents de les establertes amb caràcter general.

Els programes de qualificació professional inicial destinats a l'alumnat que no hagi obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria suposen, a més de la possibilitat que els qui els cursin assoleixin una determinada competència professional, l'opció d'obtenir aquest títol, a través de la superació d'uns mòduls de caràcter voluntari. Per això, es recullen en aquest Reial decret l'organització dels mòduls conduents a la titulació i els corresponents referents curriculars dels àmbits que els componen.

Així mateix, s'estableixen els principis de l'organització de l'educació secundària obligatòria per a persones adultes, per afavorir la flexibilitat en l'adquisició del títol de graduat en educació secundària obligatòria i facilitar la mobilitat geogràfica dels qui la cursin.

Finalment, es regula la realització d'una avaluació de diagnòstic en finalitzar el segon curs de l'educació secundària obligatòria. Aquesta avaluació té caràcter formatiu i orientador, amb la finalitat de col·laborar en l'anàlisi dels processos d'aprenentatge de cada alumne i dels processos d'ensenyament de cada centre i permet adoptar les mesures pertinents de millora abans que l'alumnat finalitzi l'educació secundària obligatòria.

En el procés d'elaboració d'aquest Reial decret han estat consultades les comunitats autònomes i n'han emès informe el Consell Escolar de l'Estat i el Ministeri d'Administracions Públiques.

En virtut d'això, a proposta de la ministra d'Educació i Ciència, d'acord amb el Consell d'Estat i amb la deliberació prèvia del Consell de Ministres a la reunió del dia 29 de desembre de 2006,

DISPOSO:

Article 1. *Principis generals.*

1. L'etapa d'educació secundària obligatòria té caràcter obligatori i gratuït, i constitueix, juntament amb l'educació primària, l'educació bàsica. Comprèn quatre cursos acadèmics, que se segueixen ordinàriament entre els dotze i els setze anys d'edat. Amb caràcter general, els alumnes i les alumnes tenen dret a romandre en règim

ordinari fins als divuit anys d'edat complerts l'any en què s'acabi el curs.

2. En l'educació secundària obligatòria s'ha de prestar una atenció especial a l'orientació educativa i professional de l'alumnat.

3. L'educació secundària obligatòria s'organitza d'acord amb els principis d'educació comuna i d'atenció a la diversitat de l'alumnat.

4. L'educació secundària obligatòria s'organitza en diferents matèries. El quart curs té caràcter orientador, tant per als estudis postobligatoris com per a la incorporació a la vida laboral.

Article 2. Fins.

La finalitat de l'educació secundària obligatòria consisteix a aconseguir que els alumnes i les alumnes adquireixin els elements bàsics de la cultura, especialment en els seus aspectes humanístic, artístic, científic i tecnològic; fer-los desenvolupar i consolidar hàbits d'estudi i de treball; preparar-los per a la incorporació a estudis posteriors i per a la inserció laboral, i formar-los per a l'exercici dels drets i les obligacions en la vida com a ciutadans.

Article 3. Objectius de l'educació secundària obligatòria.

L'educació secundària obligatòria ha de contribuir a desenvolupar en els alumnes i les alumnes les capacitats que els permetin:

a) Assumir responsablement els deures, conèixer i exercir els drets en el respecte als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg afermant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica.

b) Desenvolupar i consolidar hàbits de disciplina, estudi i treball individual i en equip com a condició necessària per a una realització eficaç de les tasques de l'aprenentatge i com a mitjà de desenvolupament personal.

c) Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats entre ells. Rebutjar els estereotips que suposin discriminació entre homes i dones.

d) Enfortir les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en les seves relacions amb els altres, així com rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre pacíficament els conflictes.

e) Desenvolupar destreses bàsiques en la utilització de les fonts d'informació per adquirir, amb sentit crític, nous coneixements. Adquirir una preparació bàsica en el camp de les tecnologies, especialment les de la informació i la comunicació.

f) Concebre el coneixement científic com un saber integrat que s'estructura en diferents disciplines, així com conèixer i aplicar els mètodes per identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència.

g) Desenvolupar l'esperit emprenedor i la confiança en si mateix, la participació, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats.

h) Comprendre i expressar amb correcció, oralment i per escrit, en la llengua castellana i, si n'hi ha, en la llengua cooficial de la comunitat autònoma, textos i missatges complexos, i iniciar-se en el coneixement, la lectura i l'estudi de la literatura.

i) Comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada.

j) Conèixer, valorar i respectar els aspectes bàsics de la cultura i la història pròpies i dels altres, així com el patrimoni artístic i cultural.

k) Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, afermar els hàbits d'atenció i salut corporals i incorporar l'educació física i la pràctica de l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seva diversitat. Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura dels éssers vius i el medi ambient, i contribuir a la seva conservació i millora.

l) Apreciar la creació artística i comprendre el llenguatge de les diferents manifestacions artístiques, utilitzant diversos mitjans d'expressió i representació.

Article 4. Organització dels tres primers cursos.

1. D'acord amb el que estableix l'article 24.1 i 3 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, les matèries dels cursos primer a tercer de l'educació secundària obligatòria són les següents:

Ciències de la naturalesa.

Ciències socials, geografia i història.

Educació física.

Educació per a la ciutadania i els drets humans.

Educació plàstica i visual.

Llengua castellana i literatura i, si n'hi ha, llengua cooficial i literatura.

Llengua estrangera.

Matemàtiques.

Música.

Tecnologies.

2. En cadascun d'aquests tres primers cursos, d'acord amb el que estableix l'article 24.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, tots els alumnes han de cursar les matèries següents:

Ciències de la naturalesa.

Ciències socials, geografia i història.

Educació física.

Llengua castellana i literatura i, si n'hi ha, llengua cooficial i literatura.

Llengua estrangera.

Matemàtiques.

3. En un dels tres primers cursos tots els alumnes han de cursar la matèria d'educació per a la ciutadania i els drets humans, en què s'ha de posar especial atenció a la igualtat entre homes i dones.

4. Les administracions educatives poden disposar, en aplicació de l'article 24.4 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, que a tercer curs la matèria de Ciències de la naturalesa es desdoblí en Biologia i geologia, d'una banda, i Física i química de l'altra. En tot cas, aquesta matèria manté el caràcter unitari als efectes de promoció.

5. En cadascun dels cursos primer i segon els alumnes cursen un màxim de dues matèries més que en l'últim cicle d'educació primària.

6. Així mateix, en el conjunt dels tres cursos, els alumnes poden cursar alguna matèria optativa d'acord amb el marc que estableixin les administracions educatives. L'oferta de matèries en aquest àmbit d'optativitat ha d'incloure una segona llengua estrangera i cultura clàssica. Les administracions educatives poden incloure la segona llengua estrangera entre les matèries a què es refereix l'apartat 1 d'aquest article.

7. Sense perjudici del tractament específic en algunes de les matèries de l'etapa, la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, les tecnologies de la informació i la comunicació, i l'educació en valors s'han de treballar a totes les matèries.

8. Els programes de reforç que organitzin els centres en virtut del que disposa l'article 24.8 de la Llei orgànica

2/2006, de 3 de maig, d'educació, han d'anar dirigits a l'alumnat a què es refereix l'esmentat article i a aquells altres que ho requereixin. Els programes tenen com a fi assegurar els aprenentatges bàsics que els permetin seguir amb aprofitament els ensenyaments d'aquesta etapa.

Article 5. *Organització del quart curs.*

1. D'acord amb el que estableix l'article 25.1 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, tots els alumnes han de fer en aquest curs les matèries següents:

Ciències socials, geografia i història.
Educativa ètica i cívica.
Educativa física.
Llengua castellana i literatura i, si n'hi ha, llengua cooficial i literatura.
Matemàtiques.
Primera llengua estrangera.

2. A més de les matèries esmentades a l'apartat anterior, d'acord amb el que estableix l'article 25.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, els alumnes han de cursar tres matèries d'entre les següents:

Biologia i geologia.
Educativa plàstica i visual.
Física i química.
Informàtica.
Llatí.
Música.
Segona llengua estrangera.
Tecnologia.

3. Les administracions educatives poden disposar que la matèria de Matemàtiques s'organitzi en dues opcions en funció del caràcter terminal o propedèutic que aquesta matèria tingui per a cada alumne.

4. En la matèria d'Educativa ètica i cívica s'ha de posar especial atenció a la igualtat entre homes i dones.

5. Sense perjudici del tractament específic en algunes de les matèries d'aquest curs, la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, les tecnologies de la informació i la comunicació, i l'educació en valors s'han de treballar a totes les matèries.

6. Els alumnes poden cursar una o més matèries optatives, d'acord amb el marc que estableixin les administracions educatives.

7. Els centres han d'informar i orientar l'alumnat amb la finalitat que l'elecció de matèries a què es refereix l'apartat 2, així com l'elecció de matèries optatives a què fa referència l'apartat 6, facilitin tant la consolidació d'aprenentatges fonamentals, com la seva orientació educativa posterior o la seva possible incorporació a la vida laboral.

8. Els centres han d'oferir la totalitat de les matèries a què es refereix l'apartat 2 d'aquest article. Amb la finalitat d'orientar l'elecció de l'alumnat, poden establir agrupacions d'aquestes matèries en diferents opcions.

9. Només es pot limitar l'elecció de matèries i opcions de l'alumnat quan hi hagi un nombre insuficient d'alumnes per a alguna d'aquestes, a partir de criteris objectius establerts prèviament per les administracions educatives.

Article 6. *Currículum.*

1. S'entén per currículum de l'educació secundària obligatòria el conjunt d'objectius, competències bàsiques, continguts, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació d'aquesta etapa.

2. Aquest Reial decret fixa els aspectes bàsics del currículum que constitueixen els ensenyaments mínims

de l'educació secundària obligatòria a què es refereix l'article 6.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

3. Les administracions educatives han d'establir el currículum de l'educació secundària obligatòria, del qual formen part, en tot cas, els ensenyaments mínims que fixa aquest Reial decret, que requereixen el 65 per cent dels horaris escolars o el 55 per cent a les comunitats autònomes que tinguin llengua cooficial.

4. Els centres docents han de desenvolupar i completar el currículum de l'educació secundària obligatòria establert per les administracions educatives, concreció que forma part del projecte educatiu a què fa referència l'article 121.1 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

Article 7. *Competències bàsiques.*

1. A l'annex I d'aquest Reial decret es fixen les competències bàsiques que els alumnes i les alumnes han d'haver adquirit al final d'aquesta etapa.

2. Els ensenyaments mínims que estableix aquest Reial decret contribueixen a garantir el desenvolupament de les competències bàsiques. Els currículums establerts per les administracions educatives i la concreció dels mateixos currículums que els centres realitzin en els seus projectes educatius s'han d'orientar, així mateix, a facilitar l'adquisició d'aquestes competències.

3. L'organització i el funcionament dels centres, les activitats docents, les formes de relació que s'estableixin entre els integrants de la comunitat educativa i les activitats complementàries i extraescolars poden facilitar també l'assoliment de les competències bàsiques.

4. La lectura constitueix un factor primordial per al desenvolupament de les competències bàsiques. Els centres han de garantir en la pràctica docent de totes les matèries un temps dedicat a la lectura en tots els cursos de l'etapa.

Article 8. *Objectius, continguts i criteris d'avaluació.*

1. A l'annex II d'aquest Reial decret es fixen els objectius de les diferents matèries, la seva contribució a l'adquisició de les competències bàsiques, i també els continguts i els criteris d'avaluació de cada matèria en els diferents cursos.

2. En cas que l'administració educativa no faci ús de la facultat que estableix l'article 5.3, els continguts i criteris d'avaluació dels ensenyaments mínims de la matèria de Matemàtiques corresponents al quart curs són els que recull l'annex II com a Matemàtiques B.

Article 9. *Horari.*

A l'Annex III d'aquest Reial decret s'estableix, per a les diferents matèries de l'educació secundària obligatòria, l'horari escolar que correspon als continguts bàsics dels ensenyaments mínims, de conformitat amb el que disposa l'article 6.3 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

Article 10. *Avaluació.*

1. L'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat de l'educació secundària obligatòria és contínua i diferenciada segons les diferents matèries del currículum.

2. Els professors han d'avaluar els alumnes tenint en compte els diferents elements del currículum.

3. Els criteris d'avaluació de les matèries són el referent fonamental per valorar tant el grau d'adquisició de les competències bàsiques com el de consecució dels objectius.

4. L'equip docent constituït pel conjunt de professors de l'alumne, coordinats pel professor tutor, actua de manera col·legiada al llarg del procés d'avaluació i en l'adopció de les decisions resultants del mateix procés, en el marc del que estableixin les administracions educatives.

5. En el procés d'avaluació contínua, quan el progrés d'un alumne no sigui l'adequat, s'han d'establir mesures de reforç educatiu. Aquestes mesures s'han d'adoptar en qualsevol moment del curs, tan aviat com es detectin les dificultats, i han d'estar dirigides a garantir l'adquisició dels aprenentatges imprescindibles per continuar el procés educatiu.

6. Els professors han d'avaluar tant els aprenentatges de l'alumnat com els processos d'ensenyament i la seva pròpia pràctica docent.

Article 11. *Promoció.*

1. En finalitzar cadascun dels cursos i com a conseqüència del procés d'avaluació, l'equip docent ha d'adoptar les decisions corresponents sobre la promoció de l'alumnat.

2. Es promociona al curs següent si s'han superat els objectius de les matèries cursades o es té avaluació negativa en dues matèries com a màxim i es repeteix curs amb avaluació negativa en tres matèries o més. Excepcionalment, es pot autoritzar la promoció amb avaluació negativa en tres matèries si l'equip docent considera que la naturalesa d'aquestes matèries no li impedirà seguir amb èxit el curs següent, que té expectatives favorables de recuperació i que la promoció beneficiarà la seva evolució acadèmica.

3. Amb la finalitat de facilitar a l'alumnat la recuperació de les matèries amb avaluació negativa, les administracions educatives han de determinar les condicions i regular el procediment perquè els centres organitzin les oportunes proves extraordinàries a cadascun dels cursos.

4. Qui promocioni sense haver superat totes les matèries ha de seguir un programa de reforç destinat a recuperar els aprenentatges no adquirits i ha de superar l'avaluació corresponent a aquest programa. Aquesta circumstància s'ha de tenir en compte als efectes de qualificació de les matèries no superades, així com dels de promoció i, si s'escau, obtenció de la titulació prevista a l'article 15 d'aquest Reial decret.

5. Qui no promocioni ha de romandre un any més en el mateix curs. Aquesta mesura ha d'anar acompanyada d'un pla específic personalitzat, orientat a la superació de les dificultats detectades el curs anterior. Els centres han d'organitzar aquest pla d'acord amb el que estableixin les administracions educatives.

6. L'alumne pot repetir el mateix curs una sola vegada i dues vegades com a màxim dins de l'etapa. Excepcionalment pot repetir una segona vegada a quart curs si no ha repetit en cursos anteriors de l'etapa.

7. Quan la segona repetició s'hagi de produir en l'últim curs de l'etapa, s'ha de prolongar un any el límit d'edat que estableix l'article 1.1 d'aquest Reial decret.

Article 12. *Atenció a la diversitat.*

1. L'educació secundària obligatòria s'organitza d'acord amb els principis d'educació comuna i d'atenció a la diversitat de l'alumnat. Les mesures d'atenció a la diversitat en aquesta etapa estan orientades a respondre a les necessitats educatives concretes de l'alumnat i a la consecució de les competències bàsiques i els objectius de l'educació secundària obligatòria i no poden suposar, en cap cas, una discriminació que els impedeixi assolir els objectius esmentats i la titulació corresponent.

2. Les administracions educatives han de regular les diferents mesures d'atenció a la diversitat, organitzatives

i curriculars, que permetin als centres, en l'exercici de la seva autonomia, una organització dels ensenyaments adequada a les característiques de l'alumnat.

3. Entre aquestes mesures s'han de preveure els agrupaments flexibles, el suport en grups ordinaris, els desdoblaments de grup, l'oferta de matèries optatives, les mesures de reforç, les adaptacions del currículum, la integració de matèries en àmbits, els programes de diversificació curricular i altres programes de tractament personalitzat per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.

4. La integració de matèries en àmbits, destinada a disminuir el nombre de professors i professores que intervenen en un mateix grup, ha de respectar els objectius, continguts i criteris d'avaluació de totes les matèries que s'integren, així com l'horari assignat al seu conjunt. Aquesta integració té efectes en l'organització dels ensenyaments però no en les decisions associades a la promoció.

5. Les administracions educatives, amb la finalitat de facilitar l'accessibilitat al currículum, han d'establir els procediments oportuns quan sigui necessari fer adaptacions que s'apartin significativament dels continguts i els criteris d'avaluació del currículum, a fi d'atendre l'alumnat amb necessitats educatives especials que les requereixin, a què es refereix l'article 73 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Les adaptacions s'han de fer buscant el màxim desenvolupament possible de les competències bàsiques; l'avaluació i la promoció han d'adoptar com a referent els criteris d'avaluació que fixen les adaptacions esmentades.

L'escolarització d'aquests alumnes en l'etapa d'educació secundària obligatòria en centres ordinaris es pot prolongar un any més, sempre que això afavoreixi l'obtenció del títol a què fa referència l'article 15 i sense detriment del que disposa l'article 28.6 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

6. L'escolarització de l'alumnat que s'incorpora tardanament al sistema educatiu s'ha de fer atenent les seves circumstàncies, coneixements, edat i historial acadèmic.

Quan presentin greus carències en la llengua d'escolarització del centre, han de rebre una atenció específica que ha de ser, sempre, simultània a la seva escolarització en els grups ordinaris, amb els quals han de compartir el màxim temps possible de l'horari setmanal.

Els qui presentin un desfasament en el seu nivell de competència curricular de dos anys o més poden ser escolaritzats en un o dos cursos inferiors al que els correspondria per edat, sempre que l'escolarització els permeti completar l'etapa en els límits d'edat establerts amb caràcter general. Per a aquest alumnat s'han d'adoptar les mesures de reforç necessàries que facilitin la seva integració escolar i la recuperació del seu desfasament i els permetin continuar amb aprofitament els estudis.

7. L'escolarització de l'alumnat amb altes capacitats intel·lectuals, identificat com a tal pel personal amb la deguda qualificació i en els termes que determinin les administracions educatives, s'ha de flexibilitzar, en els termes que determina la normativa vigent, de manera que es pugui anticipar la seva incorporació a l'etapa o reduir-se'n la durada quan es prevegi que és el més adequat per al desenvolupament del seu equilibri personal i la seva socialització.

8. Les mesures d'atenció a la diversitat que adopta cada centre formen part del seu projecte educatiu, de conformitat amb el que estableix l'article 121.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

Article 13. *Programes de diversificació curricular.*

1. En el marc que estableixin les administracions educatives, els centres poden organitzar programes de

diversificació curricular per a l'alumnat que, després de l'avaluació oportuna, requereixi una organització dels continguts, activitats pràctiques i matèries del currículum diferent de l'establerta amb caràcter general i d'una metodologia específica per assolir els objectius i les competències bàsiques de l'etapa i el títol de graduat en educació secundària obligatòria.

2. Poden participar en aquests programes els alumnes i les alumnes des de tercer curs d'educació secundària obligatòria. Així mateix, ho poden fer els qui, una vegada cursat segon, no estiguin en condicions de promocionar a tercer i hagin repetit una vegada en l'etapa. En tot cas la seva incorporació requereix l'avaluació tant acadèmica com psicopedagògica i la intervenció de l'Administració educativa, en els termes que aquesta estableixi, i s'ha de fer una vegada escoltats l'alumne i la seva família.

3. Les administracions educatives han d'establir el currículum d'aquests programes en el qual s'han d'incloure dos àmbits específics, un d'aquests amb elements formatius de caràcter lingüístic i social, i un altre amb elements formatius de caràcter científicotecnològic i, almenys, tres matèries de les establertes per a l'etapa no previstes en els àmbits anteriors, que l'alumnat ha de cursar preferentment en un grup ordinari. Es pot establir, a més, un àmbit de caràcter pràctic.

L'àmbit lingüístic i social ha d'incloure, com a mínim, els aspectes bàsics del currículum corresponents a les matèries de Ciències socials, geografia i història, Llengua castellana i literatura i, si n'hi ha, llengua cooficial i literatura. L'àmbit científicotecnològic ha d'incloure, com a mínim, els corresponents a les matèries de Matemàtiques, Ciències de la naturalesa i Tecnologies. Quan la Llengua estrangera no s'inclougui en l'àmbit lingüístic i social s'ha de cursar com una de les tres matèries establertes al paràgraf anterior. En el cas d'incorporar-se un àmbit de caràcter pràctic, pot incloure els continguts corresponents a Tecnologies.

4. Cada programa de diversificació curricular ha d'especificar la metodologia, els continguts i els criteris d'avaluació que garanteixin l'adquisició de les competències bàsiques, en el marc del que estableixin les administracions educatives.

5. L'avaluació de l'alumnat que cursi un programa de diversificació curricular ha de tenir com a referent fonamental les competències bàsiques i els objectius de l'educació secundària obligatòria, així com els criteris d'avaluació específics del programa.

6. L'alumnat que en finalitzar el programa no estigui en condicions d'obtenir el títol de graduat en educació secundària obligatòria i compleixi els requisits d'edat que estableix l'article 1.1 pot romandre un any més en el programa.

Article 14. Programes de qualificació professional inicial.

1. Les administracions educatives han d'organitzar i, si s'escau, autoritzar programes de qualificació professional inicial amb la finalitat d'afavorir la inserció social, educativa i laboral dels joves de més de setze anys, complerts abans del 31 de desembre de l'any de l'inici del programa, que no hagin obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria.

2. Excepcionalment, i amb l'acord d'alumnes i pares o tutors, aquesta edat es pot reduir a quinze anys per a aquells que una vegada cursat segon no estiguin en condicions de promocionar a tercer i hagin repetit una vegada en l'etapa. En tot cas la seva incorporació requereix l'avaluació tant acadèmica com psicopedagògica i la intervenció de l'Administració educativa, en els termes que aquesta estableixi, i el compromís per part de l'alumne de cursar els mòduls a què fa referència l'article

30.3.c) de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

3. Els programes de qualificació professional inicial han de respondre a un perfil professional expressat a través de la competència general, les competències personals, socials i professionals, i la relació de qualificacions professionals i, si s'escau, unitats de competència de Nivell 1 del Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals incloses en el programa.

4. Els programes de qualificació professional inicial inclouen tres tipus de mòduls: mòduls específics que desenvolupen les competències del perfil professional i que, si s'escau, preveuen una fase de pràctiques als centres de treball, respectant les exigències derivades del Sistema Nacional de Qualificacions Professionals i Formació Professional; mòduls formatius de caràcter general que possibiliten el desenvolupament de les competències bàsiques i afavoreixen la transició des del sistema educatiu al món laboral, i mòduls que condueixen a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria.

5. D'acord amb el que disposa l'article 30.4 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, les certificacions acadèmiques expedides per les administracions educatives als qui superin els mòduls obligatoris d'aquests programes donen dret, als qui ho sol·licitin, a l'expedició dels certificats de professionalitat corresponents per l'Administració laboral competent.

6. Els mòduls conduents a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria tenen caràcter voluntari, excepte per a l'alumnat a què es refereix l'apartat segon d'aquest article, i són impartits en centres degudament autoritzats per l'administració educativa competent.

7. Els mòduls conduents a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria s'organitzen de forma modular al voltant de tres àmbits: àmbit de comunicació, àmbit social i àmbit científicotecnològic.

8. L'àmbit de comunicació inclou els aspectes bàsics del currículum recollits a l'annex II d'aquest Reial decret referits a les matèries de Llengua castellana i literatura i Primera llengua estrangera i incorpora, si n'hi ha, la Llengua cooficial i literatura. L'àmbit social inclou els que es refereixen a les matèries de Ciències socials, geografia i història, Educació per a la ciutadania, els aspectes de percepció recollits en el currículum d'educació plàstica i visual i Música. L'àmbit científicotecnològic inclou aquells referits a les matèries de Ciències de la naturalesa, Matemàtiques, Tecnologies i als aspectes relacionats amb la salut i el medi natural recollits en el currículum d'Educació física. Les administracions educatives poden incorporar als àmbits corresponents, si així ho consideren convenient, aspectes curriculars de les restants matèries a les quals fan referència els articles 24 i 25 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

9. Les administracions educatives poden establir procediments que permetin reconèixer els aprenentatges adquirits tant en l'escolarització ordinària en l'educació secundària obligatòria, com la resta dels mòduls del programa, per als joves que hagin de cursar els mòduls conduents a títol.

10. L'oferta de programes de qualificació professional inicial pot adoptar modalitats diferents amb la finalitat de satisfer les necessitats personals, socials i educatives de l'alumnat.

11. D'acord amb el que estableix l'article 75.1 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, entre aquestes modalitats s'ha d'incloure una oferta específica per a joves amb necessitats educatives especials que, tenint un nivell d'autonomia personal i social que els permeti accedir a un lloc de treball, no es puguin integrar en una modalitat ordinària.

Article 15. Títol de graduat en educació secundària obligatòria.

1. Els alumnes que en acabar l'educació secundària obligatòria hagin assolit les competències bàsiques i els objectius de l'etapa obtenen el títol de graduat en educació secundària obligatòria

2. Els qui superin totes les matèries de l'etapa obtenen el títol de graduat en educació secundària obligatòria. Així mateix poden obtenir aquest títol aquells que hagin finalitzat el curs amb avaluació negativa en una o dues matèries, i excepcionalment en tres, sempre que l'equip docent consideri que la naturalesa i el pes d'aquestes matèries en el conjunt de l'etapa no els ha impedit assolir les competències bàsiques i els objectius de l'etapa.

3. Els alumnes que cursin programes de diversificació curricular obtenen el títol de graduat en educació secundària obligatòria si superen tots els àmbits i matèries que integren el programa. Així mateix poden obtenir aquest títol aquells que, havent superat els dos àmbits, tinguin avaluació negativa en una o dues matèries, i excepcionalment en tres, sempre que segons el parer de l'equip docent hagin assolit les competències bàsiques i els objectius de l'etapa.

4. Les administracions educatives poden establir que els qui en finalitzar l'etapa no hagin obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria i tinguin l'edat màxima a què fa referència l'article 1.1 disposin durant els dos anys següents d'una convocatòria anual de proves per superar les matèries pendents de qualificació positiva, sempre que el nombre d'aquestes matèries no sigui superior a cinc.

5. Els alumnes que hagin cursat un programa de qualificació professional inicial obtenen el títol de graduat en educació secundària obligatòria si han superat els mòduls a què fa referència l'article 30.3.c) de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

6. Els alumnes que cursin l'educació secundària obligatòria i no obtinguin el títol reben un certificat d'escolaritat en què constin els anys i les matèries cursats.

Article 16. Documents i informes d'avaluació.

El Ministeri d'Educació i Ciència, amb l'informe previ de les comunitats autònomes, ha de determinar els elements dels documents bàsics d'avaluació, així com els requisits formals derivats del procés d'avaluació, que siguin necessaris per garantir la mobilitat de l'alumnat.

Article 17. Autonomia dels centres.

1. En establir el currículum de l'educació secundària obligatòria, les administracions educatives han de fomentar l'autonomia pedagògica i organitzativa dels centres, afavorir el treball en equip del professorat i estimular l'activitat investigadora a partir de la pràctica docent.

2. Els centres docents han de desenvolupar i completar el currículum i les mesures d'atenció a la diversitat establertes per les administracions educatives, adaptant-les a les característiques de l'alumnat i a la seva realitat educativa amb la finalitat d'atendre tot l'alumnat, tant el que té més dificultats d'aprenentatge, com el que té més capacitat o motivació per aprendre. Així mateix, han d'arbitrar mètodes que tinguin en compte els diferents ritmes d'aprenentatge de l'alumnat, afavoreixin la capacitat d'aprendre per si mateixos i promoguin el treball en equip.

3. Els centres també han de promoure compromisos amb les famílies i amb els mateixos alumnes en què s'especifiquin les activitats que uns i altres es comprometen a desenvolupar per facilitar el progrés educatiu.

4. Els centres, en l'exercici de la seva autonomia, poden adoptar experimentacions, plans de treball, formes d'organització o ampliació de l'horari escolar en els termes que estableixin les administracions educatives, sense que, en cap cas, s'imposin aportacions a les famílies ni exigències per a les administracions.

Article 18. Avaluació de diagnòstic.

1. L'avaluació de diagnòstic, regulada a l'article 29 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, que han de fer tots els alumnes en finalitzar el segon curs de l'educació secundària obligatòria no té efectes acadèmics, té caràcter formatiu i orientador per als centres i informatiu per a les famílies i per al conjunt de la comunitat educativa.

2. En el marc de les seves competències respectives, les administracions educatives han de proporcionar als centres els models i suports pertinents, a fi que tots puguin fer de manera adequada aquestes avaluacions.

3. Els centres han de tenir en compte la informació provinent d'aquestes avaluacions per organitzar, entre altres coses, les mesures i els programes necessaris dirigits a millorar l'atenció de l'alumnat i a garantir que assoleixi les corresponents competències bàsiques. Així mateix, aquests resultats permeten, juntament amb l'avaluació dels processos d'ensenyament i la pràctica docent, analitzar, valorar i reorientar, si és procedent, les actuacions desenvolupades en els dos primers cursos de l'etapa.

Article 19. Tutoria i orientació.

Correspon a les administracions educatives promoure les mesures necessàries perquè la tutoria personal de l'alumnat i l'orientació educativa, psicopedagògica i professional, constitueixin un element fonamental en l'ordenació d'aquesta etapa.

Disposició addicional primera. Educació de persones adultes.

1. D'acord amb el que disposa l'article 68.1 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, les persones adultes que vulguin adquirir les competències i els coneixements corresponents a l'educació secundària obligatòria han de disposar d'una oferta adaptada a les seves condicions i necessitats que es regeixi pels principis de mobilitat i transparència i que es pot desenvolupar a través de l'ensenyament presencial i també mitjançant l'educació a distància.

2. Per tal d'afavorir la flexibilitat en l'adquisició dels aprenentatges, facilitar la mobilitat i permetre la conciliació amb altres responsabilitats i activitats, els ensenyaments d'aquesta etapa per a les persones adultes s'organitzen de forma modular en tres àmbits: àmbit de comunicació, àmbit social i àmbit científicotecnològic, i dos nivells en cadascun d'aquests àmbits. L'organització d'aquests ensenyaments ha de permetre la seva realització en dos cursos.

3. L'àmbit de comunicació inclou els aspectes bàsics del currículum recollits a l'annex II d'aquest Reial decret referits a les matèries de Llengua castellana i literatura i Primera llengua estrangera, i incorpora, si n'hi ha, la Llengua cooficial i literatura. L'àmbit social inclou els referits a les matèries de Ciències socials, geografia i història, Educació per a la ciutadania, els aspectes de percepció recollits en el currículum d'educació plàstica i visual i Música. L'àmbit científicotecnològic inclou aquells referits a les matèries de Ciències de la naturalesa, Matemàtiques, Tecnologies i als aspectes relacionats amb la salut i el medi natural recollits en el currículum d'Educació física. Les administracions educatives poden incorporar als corres-

ponents àmbits, si així ho consideren convenient, aspectes curriculars de les restants matèries a què fan referència els articles 24 i 25 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

4. Correspon a les administracions educatives establir els procediments per al reconeixement de la formació reglada que l'alumnat acrediti i la valoració dels coneixements i les experiències prèvies adquirits a través de l'educació no formal, per tal de procedir a la seva orientació i adscripció a un nivell determinat dins de cadascun dels àmbits de coneixement.

5. La superació d'algun dels nivells corresponents a cadascun dels tres àmbits a què fa referència l'apartat segon té validesa a tot l'Estat. La superació de tots els àmbits dóna dret a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria.

6. Correspon a les administracions educatives, en l'àmbit de les seves competències, organitzar periòdicament proves perquè les persones de més de divuit anys puguin obtenir directament el títol de graduat en educació secundària obligatòria, sempre que hagin assolit les competències bàsiques i els objectius de l'etapa. Aquestes proves s'organitzen basant-se en els tres àmbits de coneixement esmentats.

7. Aquests ensenyaments es poden impartir en centres docents ordinaris o específics, degudament autoritzats per les administracions educatives.

Disposició addicional segona. *Ensenyaments de religió.*

1. Els ensenyaments de religió s'inclouen en l'educació secundària obligatòria, d'acord amb el que estableix la disposició addicional segona de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

2. Les administracions educatives han de garantir que, a l'inici del curs, els alumnes majors d'edat i els pares o tutors dels alumnes menors d'edat puguin manifestar la voluntat de rebre o no rebre ensenyaments de religió.

3. Els centres docents han de disposar les mesures organitzatives necessàries per proporcionar la deguda atenció educativa en cas que no s'hagi optat per cursar ensenyaments de religió, i han de garantir, en tot cas, que l'elecció d'una opció o de l'altra no suposi cap discriminació. L'atenció, en cap cas, comporta l'aprenentatge de continguts curriculars associats al coneixement del fet religiós ni a qualsevol matèria de l'etapa. Les mesures organitzatives que disposin els centres han de ser incloses en el seu projecte educatiu perquè pares, tutors i alumnes les coneguin amb anterioritat.

4. Els qui optin pels ensenyaments de religió poden triar entre els ensenyaments de religió catòlica, els d'altres confessions religioses amb les quals l'Estat hagi subscrit acords internacionals o de cooperació en matèria educativa, en els termes recollits en els mateixos acords, o l'ensenyament d'història i cultura de les religions.

5. L'avaluació dels ensenyaments de la religió catòlica i d'història i cultura de les religions s'ha de fer en els mateixos termes i amb els mateixos efectes que les altres matèries de l'etapa. L'avaluació de l'ensenyament de les diferents confessions religioses amb què l'Estat hagi subscrit acords de cooperació s'ha d'ajustar al que aquests estableixen.

6. La determinació del currículum de l'ensenyament de religió catòlica i de les diferents confessions religioses amb què l'Estat ha subscrit acords de cooperació en matèria educativa és competència, respectivament, de la jerarquia eclesiàstica i de les corresponents autoritats religioses. La determinació del currículum d'història i cultura de les religions es regeix pel que disposa per a la resta de les matèries de l'etapa aquest Reial decret.

7. Amb la finalitat de garantir el principi d'igualtat i la lliure concurrència entre tots els alumnes, les qualificacions que s'hagin obtingut en l'avaluació dels ensenyaments de religió no es computen en les convocatòries en què hagin d'entrar en concurrència els expedients acadèmics, ni en l'obtenció de la nota mitjana als efectes d'admissió d'alumnes, quan sigui necessari acudir-hi per fer una selecció entre els sol·licitants.

Disposició addicional tercera. *Ensenyaments del sistema educatiu espanyol impartits en llengües estrangeres.*

1. Les administracions educatives poden autoritzar que una part de les matèries del currículum s'imparteixin en llengües estrangeres sense que això suposi modificació dels aspectes bàsics del currículum regulats en aquest Reial decret. En aquest cas, han de procurar que al llarg de l'etapa els alumnes adquireixin la terminologia bàsica de les matèries en les dues llengües.

2. Els centres que imparteixin una part de les matèries del currículum en llengües estrangeres han d'aplicar, en tot cas, els criteris per a l'admissió de l'alumnat que estableix la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Entre aquests criteris, no s'inclouen requisits lingüístics.

Disposició addicional quarta. *Règim de convalidacions.*

El Ministeri d'Educació i Ciència ha d'establir, amb efectes per a tot l'Estat, les convalidacions entre els ensenyaments professionals de Música i Dansa i els ensenyaments de Música i Educació física de l'educació secundària obligatòria, així com els efectes que sobre la matèria d'Educació física hagi de tenir la condició d'esportista d'alt nivell a què es refereix el Reial decret 1467/1997, de 19 de setembre.

Disposició transitòria única. *Aplicabilitat del Reial decret, 1007/1991, de 14 de juny, modificat pel Reial decret 894/1995, de 2 de juny, i pel Reial decret 3473/2000, de 29 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria, i el Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, que regula l'ensenyament de la religió.*

Fins a la implantació de la nova ordenació de l'educació secundària obligatòria d'acord amb el que disposa el Reial decret 806/2006, de 30 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, establerta per la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, els ensenyaments mínims d'aquesta etapa es regeixen pel que estableix el Reial decret 1007/1991, de 14 de juny, modificat pel Reial decret 894/1995, de 2 de juny, i pel Reial decret 3473/2000, de 29 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria, i el Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, que regula l'ensenyament de la religió, pel que fa a aquesta etapa educativa.

Disposició derogatòria única. *Derogació normativa.*

1. Queden derogats el Reial decret 1007/1991, de 14 de juny, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria, i el Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, que regula l'ensenyament de la religió, pel que fa a aquesta etapa educativa.

2. Queden derogades les altres normes del mateix rang o inferior quan s'oposin al que estableix aquest Reial decret.

Disposició final primera. Caràcter bàsic.

Aquest Reial decret té caràcter de norma bàsica a l'empareda de les competències que atribueix a l'Estat l'article 149.1.1a i 30a de la Constitució espanyola, i es dicta en virtut de l'habilitació que confereix al Govern l'article 6.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, i en ús de la competència estatal per a l'ordenació general del sistema educatiu i per a la fixació dels ensenyaments mínims que recull la disposició addicional primera. 2. a) i c) de la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació.

Disposició final segona. Desplegament normatiu.

Correspon al ministre d'Educació i Ciència dictar, en l'àmbit de les seves competències, les disposicions que siguin necessàries per a l'execució i el desplegament del que estableix aquest Reial decret.

Disposició final tercera. Entrada en vigor.

Aquest Reial decret entra en vigor l'endemà de la publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat».

Madrid, 29 de desembre de 2006.

JUAN CARLOS R.

La ministra d'Educació i Ciència,
MERCEDES CABRERA CALVO-SOTELO

ANNEX I**COMPETÈNCIES BÀSIQUES**

La incorporació de competències bàsiques al currículum permet posar l'accent en els aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits. D'aquí el seu caràcter bàsic. Són les competències que ha d'haver desenvolupat un noi o una noia en finalitzar l'ensenyament obligatori per poder aconseguir la realització personal, exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i ser capaç de desenvolupar un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

La inclusió de les competències bàsiques en el currículum té diverses finalitats. En primer lloc, integrar els diferents aprenentatges, tant els formals, incorporats a les diferents àrees o matèries, com els informals i no formals. En segon lloc, permetre a tots els estudiants integrar els seus aprenentatges, posar-los en relació amb diferents tipus de continguts i utilitzar-los de manera efectiva quan els resultin necessaris en diferents situacions i contextos. I, finalment, orientar l'ensenyament, atès que permet identificar els continguts i els criteris d'avaluació que tenen caràcter imprescindible i, en general, inspirar les diferents decisions relatives al procés d'ensenyament i d'aprenentatge.

Amb les àrees i matèries del currículum es pretén que tots els alumnes i les alumnes assoleixin els objectius educatius i, consegüentment, també que adquireixin les competències bàsiques. Tanmateix, no hi ha una relació unívoca entre l'ensenyament de determinades àrees o matèries i el desenvolupament de determinades competències. Cadascuna de les àrees contribueix al desenvolupament de diferents competències i, al seu torn, cadascuna de les competències bàsiques s'assoleix com a conseqüència del treball en diverses àrees o matèries.

El treball en les àrees i matèries del currículum per contribuir al desenvolupament de les competències bàsiques s'ha de complementar amb diverses mesures organitzatives i funcionals, imprescindibles per al seu desen-

volupament. Així, l'organització i el funcionament dels centres i les aules, la participació de l'alumnat, les normes de règim intern, l'ús de determinades metodologies i recursos didàctics, o la concepció, organització i funcionament de la biblioteca escolar, entre altres aspectes, poden afavorir o dificultar el desenvolupament de competències associades a la comunicació, l'anàlisi de l'entorn físic, la creació, la convivència i la ciutadania, o l'alfabetització digital. Igualment, l'acció tutorial permanent pot contribuir de manera determinant a l'adquisició de competències relacionades amb la regulació dels aprenentatges, el desenvolupament emocional o les habilitats socials. Finalment, la planificació de les activitats complementàries i extraescolars pot reforçar el desenvolupament del conjunt de les competències bàsiques.

En el marc de la proposta realitzada per la Unió Europea, i d'acord amb les consideracions que s'acaben d'exposar, s'han identificat vuit competències bàsiques:

1. Competència en comunicació lingüística.
2. Competència matemàtica.
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.
4. Tractament de la informació i competència digital.
5. Competència social i ciutadana.
6. Competència cultural i artística.
7. Competència per aprendre a aprendre.
8. Autonomia i iniciativa personal.

En aquest annex es recullen la descripció, la finalitat i els aspectes distintius d'aquestes competències, i es posa de manifest, en cadascuna d'aquestes, el nivell considerat bàsic que ha d'assolir l'alumnat en finalitzar l'educació secundària obligatòria.

El currículum de l'educació secundària obligatòria s'estructura en matèries, és en aquestes en què s'han de buscar els referents que permetin el desenvolupament i l'adquisició de les competències en aquesta etapa. Així doncs, en cada matèria s'inclouen referències explícites sobre la seva contribució a les competències bàsiques a les quals s'orienta en major grau. D'altra banda, tant els objectius com la mateixa selecció dels continguts busquen assegurar el desenvolupament de totes aquestes. Els criteris d'avaluació serveixen de referència per valorar el grau d'adquisició progressiu.

1. Competència en comunicació lingüística.

Aquesta competència es refereix a la utilització del llenguatge com a instrument de comunicació oral i escrita, de representació, interpretació i comprensió de la realitat, de construcció i comunicació del coneixement i d'organització i autoregulació del pensament, les emocions i la conducta.

Els coneixements, destreses i actituds propis d'aquesta competència permeten expressar pensaments, emocions, vivències i opinions, així com dialogar, formar-se un judici crític i ètic, generar idees, estructurar el coneixement, donar coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques, adoptar decisions, i gaudir escoltant, llegint o expressant-se de forma oral i escrita, cosa que contribueix a més al desenvolupament de l'autoestima i de la confiança en si mateix.

Comunicar-se i conversar són accions que suposen habilitats per establir vincles i relacions constructives amb els altres i amb l'entorn, i acostar-se a noves cultures, que adquireixen consideració i respecte en la mesura que es coneixen. Per això, la competència de comunicació lingüística és present en la capacitat efectiva de conviure i de resoldre conflictes.

El llenguatge, com a eina de comprensió i representació de la realitat, ha de ser instrument per a la igualtat, la construcció de relacions iguals entre homes i dones, l'eliminació d'estereotips i expressions sexistes. La comu-

nicació lingüística ha de ser el motor de la resolució pacífica de conflictes a la comunitat escolar.

Escoltar, exposar i dialogar implica ser conscient dels principals tipus d'interacció verbal, ser progressivament competent en l'expressió i comprensió dels missatges orals que s'intercanvien en situacions comunicatives diverses i adaptar la comunicació al context. També suposa la utilització activa i efectiva de codis i habilitats lingüístiques i no lingüístiques i de les regles pròpies de l'intercanvi comunicatiu en diferents situacions, per produir textos orals adequats a cada situació de comunicació.

Llegir i escriure són accions que suposen i reforcen les habilitats que permeten buscar, recopilar i processar informació, i ser competent a l'hora de comprendre, comprendre i utilitzar diferents tipus de textos amb intencions comunicatives o creatives diverses. La lectura facilita la interpretació i comprensió del codi que permet fer ús de la llengua escrita i és, a més, font de plaer, de descobriment d'altres entorns, idiomes i cultures, de fantasia i de saber, cosa que contribueix, al seu torn, a conservar i millorar la competència comunicativa.

L'habilitat per seleccionar i aplicar determinats propòsits o objectius a les accions pròpies de la comunicació lingüística (el diàleg, la lectura, l'escriptura, etc.) està vinculada a alguns trets fonamentals d'aquesta competència, com són les habilitats per representar-se mentalment, interpretar i comprendre la realitat, i organitzar i autoregular el coneixement i l'acció dotant-los de coherència.

Comprendre i saber comunicar són sabers pràctics que s'han de recolzar en el coneixement reflexiu sobre el funcionament del llenguatge i les seves normes d'ús, i impliquen la capacitat de prendre el llenguatge com a objecte d'observació i anàlisi. Expressar i interpretar diferents tipus de discurs d'acord amb la situació comunicativa en diferents contextos socials i culturals implica el coneixement i l'aplicació efectiva de les regles de funcionament del sistema de la llengua i de les estratègies necessàries per interactuar lingüísticament d'una manera adequada.

Disposar d'aquesta competència comporta tenir consciència de les convencions socials, dels valors i aspectes culturals i de la versatilitat del llenguatge en funció del context i la intenció comunicativa. Implica la capacitat empàtica de posar-se en el lloc d'altres persones; de llegir, escoltar, analitzar i tenir en compte opinions diferents de la pròpia amb sensibilitat i esperit crític; d'expressar adequadament –en fons i forma– les pròpies idees i emocions, i d'acceptar i fer crítiques amb esperit constructiu.

Amb diferent nivell de domini i formalització –especialment en llengua escrita– aquesta competència significa, en el cas de les llengües estrangeres, poder comunicar-se en algunes d'aquestes i, amb això, enriquir les relacions socials i desenvolupar-se en contextos diferents del propi. Així mateix, s'afavoreix l'accés a més i diverses fonts d'informació, comunicació i aprenentatge.

En síntesi, el desenvolupament de la competència lingüística al final de l'educació obligatòria comporta el domini de la llengua oral i escrita en múltiples contextos, i l'ús funcional d'una llengua estrangera, com a mínim.

2. Competència matemàtica.

Consisteix en l'habilitat per utilitzar i relacionar els nombres, les operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant per produir i interpretar diferents tipus d'informació, com per ampliar el coneixement sobre aspectes quantitius i espacials de la realitat, i per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb el món laboral.

Forma part de la competència matemàtica l'habilitat per interpretar i expressar amb claredat i precisió informacions, dades i argumentacions, cosa que augmenta la possibilitat real de seguir aprenent al llarg de la vida, tant

en l'àmbit escolar o acadèmic com fora d'aquest, i afavoreix la participació efectiva en la vida social.

Així mateix aquesta competència implica el coneixement i maneig dels elements matemàtics bàsics (diferents tipus de nombres, mesures, símbols, elements geomètrics, etc.) en situacions reals o simulades de la vida quotidiana, i la posada en pràctica de processos de raonament que porten a la solució dels problemes o a l'obtenció d'informació. Aquests processos permeten aplicar aquesta informació a una major varietat de situacions i contextos, seguir cadenes argumentals identificant les idees fonamentals, i estimar i jutjar la lògica i la validesa d'argumentacions i informacions. En conseqüència, la competència matemàtica suposa l'habilitat per seguir determinats processos de pensament (com la inducció i la deducció, entre altres) i aplicar alguns algorismes de càlcul o elements de la lògica, cosa que condueix a identificar la validesa dels raonaments i a valorar el grau de certesa associat als resultats derivats dels raonaments vàlids.

La competència matemàtica implica una disposició favorable i de progressiva seguretat i confiança cap a la informació i les situacions (problemes, incògnites, etc.), que contenen elements o suports matemàtics, així com cap a la seva utilització quan la situació ho aconsella, basades en el respecte i el gust per la certesa i en la seva recerca a través del raonament.

Aquesta competència adquireix realitat i sentit en la mesura que els elements i els raonaments matemàtics són utilitzats per enfrontar-se a les situacions quotidianes que ho requereixin. Per tant, la identificació d'aquestes situacions, l'aplicació d'estratègies de resolució de problemes, i la selecció de les tècniques adequades per calcular, representar i interpretar la realitat a partir de la informació disponible hi estan incloses. En definitiva, la possibilitat real d'utilitzar l'activitat matemàtica en contextos tan variats com sigui possible. Per això, el seu desenvolupament en l'educació obligatòria s'assolirà en la mesura que els coneixements matemàtics s'apliquen de manera espontània a una àmplia varietat de situacions, provinents d'altres camps de coneixement i de la vida quotidiana.

El desenvolupament de la competència matemàtica al final de l'educació obligatòria comporta utilitzar espontàniament –en els àmbits personal i social– els elements i raonaments matemàtics per interpretar i produir informació, per resoldre problemes provinents de situacions quotidianes i per prendre decisions. En definitiva, suposa aplicar les destreses i actituds que permeten raonar matemàticament, comprendre una argumentació matemàtica i expressar-se i comunicar-se en el llenguatge matemàtic, utilitzant les eines de suport adequades, i integrant el coneixement matemàtic amb altres tipus de coneixement per donar una millor resposta a les situacions de la vida de diferent nivell de complexitat.

3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.

És l'habilitat per interactuar amb el món físic, tant en els seus aspectes naturals com en els generats per l'acció humana, de manera que es possibilita la comprensió de successos, la predicció de conseqüències i l'activitat dirigida a la millora i preservació de les condicions de vida pròpia, de les altres persones i de la resta dels éssers vius. En definitiva, incorpora habilitats per desenvolupar-se adequadament, amb autonomia i iniciativa personal en àmbits de la vida i del coneixement molt diversos (salut, activitat productiva, consum, ciència, processos tecnològics, etc.), i per interpretar el món, cosa que exigeix l'aplicació dels conceptes i els principis bàsics que permeten l'anàlisi dels fenòmens des dels diferents camps de coneixement científic involucrats.

Així, forma part d'aquesta competència l'adequada percepció de l'espai físic en el qual es desenvolupen la

vida i l'activitat humana, tant a gran escala com a l'entorn immediat, i l'habilitat per interactuar amb l'espai circumdant: moure-s'hi i resoldre problemes en què intervinguin els objectes i la seva posició.

Així mateix, la competència d'interactuar amb l'espai físic porta implícit ser conscient de la influència que té la presència de les persones en l'espai, el seu assentament, la seva activitat, les modificacions que hi introdueixen i els paisatges resultants, així com de la importància que tots els éssers humans es beneficiïn del desenvolupament i del fet que aquest procuri la conservació dels recursos i la diversitat natural, i es mantingui la solidaritat global i intergeneracional. Suposa així mateix demostrar esperit crític en l'observació de la realitat i en l'anàlisi dels missatges informatius i publicitaris, així com uns hàbits de consum responsable en la vida quotidiana.

Aquesta competència, i partint del coneixement del cos humà, de la naturalesa i de la interacció dels homes i les dones amb aquesta, permet argumentar racionalment les conseqüències d'unes formes de vida o altres, i adoptar una disposició a una vida física i mental saludable en un entorn natural i social també saludable. Així mateix, suposa considerar la doble dimensió –individual i col·lectiva– de la salut, i adoptar actituds de responsabilitat i respecte cap als altres i cap a un mateix.

Aquesta competència fa possible identificar preguntes o problemes i obtenir conclusions basades en proves, amb la finalitat de comprendre i prendre decisions sobre el món físic i sobre els canvis que l'activitat humana produeix sobre el medi ambient, la salut i la qualitat de vida de les persones. Suposa l'aplicació d'aquests coneixements i procediments per donar resposta al que es percep com a demandes o necessitats de les persones, de les organitzacions i del medi ambient.

També incorpora l'aplicació d'algunes nocions, conceptes científics i tècnics, i de teories científiques bàsiques prèviament compreses. Això implica l'habilitat progressiva per posar en pràctica els processos i les actituds propis de l'anàlisi sistemàtica i d'indagació científica: identificar i plantejar problemes rellevants; fer observacions directes i indirectes amb consciència del marc teòric o interpretatiu que les dirigeix; formular preguntes; localitzar, obtenir, analitzar i representar informació qualitativa i quantitativa; plantejar i contrastar solucions temptatives o hipòtesis; fer prediccions i inferències de diferent nivell de complexitat; i identificar el coneixement disponible, teòric i empíric) necessari per respondre a les preguntes científiques, i per obtenir, interpretar, avaluar i comunicar conclusions en diversos contextos (acadèmic, personal i social). Així mateix, significa reconèixer la naturalesa, les fortaleses i els límits de l'activitat investigadora com a construcció social del coneixement al llarg de la història.

Aquesta competència proporciona, a més, destreses associades a la planificació i el maneig de solucions tècniques, seguint criteris d'economia i eficàcia, per satisfer les necessitats de la vida quotidiana i del món laboral.

En definitiva, aquesta competència suposa el desplegament i l'aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació que es rep i per predir i prendre decisions amb iniciativa i autonomia personal en un món en què els avenços que es van produint en els àmbits científic i tecnològic tenen una influència decisiva en la vida personal, la societat i el món natural. Així mateix, implica la diferenciació i la valoració del coneixement científic al costat d'altres formes de coneixement, i la utilització de valors i criteris ètics associats a la ciència i al desenvolupament tecnològic.

En coherència amb les habilitats i destreses relacionades fins aquí, són part d'aquesta competència bàsica l'ús responsable dels recursos naturals, la cura del medi ambient, el consum racional i responsable, i la protecció de la salut individual i col·lectiva com a elements clau de la qualitat de vida de les persones.

4. Tractament de la informació i competència digital.

Aquesta competència consisteix a disposar d'habilitats per buscar, obtenir, processar i comunicar informació, i per transformar-la en coneixement. Incorpora diferents habilitats, que van des de l'accés a la informació fins a la seva transmissió en diferents suports una vegada tractada, incloent-hi la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a element essencial per informar-se, aprendre i comunicar-se.

Està associada amb la recerca, selecció, registre i tractament o anàlisi de la informació, utilitzant tècniques i estratègies diverses per accedir-hi segons la font a què s'acudeixi i el suport que s'utilitzi (oral, imprès, audiovisual, digital o multimèdia). Requereix el domini de llenguatges específics bàsics (textual, numèric, icònic, visual, gràfic i sonor) i de les seves pautes de descodificació i transferència, així com aplicar en diferents situacions i contextos el coneixement dels diferents tipus d'informació, les fonts, les possibilitats i la localització, així com els llenguatges i els suports més freqüents en què aquesta se sol expressar.

Disposar d'informació no produeix de manera automàtica coneixement. Transformar la informació en coneixement exigeix destreses de raonament per organitzar-la, relacionar-la, analitzar-la, sintetitzar-la i fer inferències i deduccions de diferent nivell de complexitat; en definitiva, comprendre-la i integrar-la en els esquemes previs de coneixement. Significa també comunicar la informació i els coneixements adquirits utilitzant recursos expressius que incorporin, no només diferents llenguatges i tècniques específiques, sinó també les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Ser competent en la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a instrument de treball intel·lectual inclou utilitzar-les en la seva doble funció de transmissores i generadores d'informació i coneixement. S'utilitzen en la seva funció generadora en emprar-les, per exemple, com a eina en l'ús de models de processos matemàtics, físics, socials, econòmics o artístics. Així mateix, aquesta competència permet processar i gestionar adequadament informació abundant i complexa, resoldre problemes reals, prendre decisions, treballar en entorns de col·laboració ampliant els entorns de comunicació per participar en comunitats d'aprenentatge formals i informals, i generar produccions responsables i creatives.

La competència digital inclou utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació extraient el seu màxim rendiment a partir de la comprensió de la naturalesa i la manera d'operar dels sistemes tecnològics, i de l'efecte que aquests canvis tenen en el món personal i sociolaboral. Així mateix suposa manejar estratègies per identificar i resoldre els problemes habituals de programari i maquinari que vagin sorgint. Igualment permet aprofitar la informació que proporcionen i analitzar-la de forma crítica mitjançant el treball personal autònom i el treball de col·laboració, tant en el seu vessant sincrònic com diacrònic, coneixent i relacionant-se amb entorns físics i socials cada vegada més amplis. A més d'utilitzar-les com a eina per organitzar la informació, processar-la i orientar-la per aconseguir objectius i fins d'aprenentatge, treball i oci prèviament establerts.

En definitiva, la competència digital comporta fer ús habitual dels recursos tecnològics disponibles per resoldre problemes reals de manera eficient. Alhora, possibilita avaluar i seleccionar noves fonts d'informació i innovacions tecnològiques a mesura que van apareixent, en funció de la seva utilitat per emprendre tasques o objectius específics.

En síntesi, el tractament de la informació i la competència digital implica ser una persona autònoma, eficaç, responsable, crítica i reflexiva en seleccionar, tractar i uti-

litzar la informació i les seves fonts, així com les diferents eines tecnològiques; també tenir una actitud crítica i reflexiva en la valoració de la informació disponible, contrastant-la quan és necessari, i respectar les normes de conducta acordades socialment per regular l'ús de la informació i les seves fonts en els diferents suports.

5. Competència social i ciutadana.

Aquesta competència fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir a la seva millora. En aquesta competència hi estan integrats coneixements diversos i habilitats complexes que permeten participar, prendre decisions, escollir com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades.

Globalment suposa utilitzar, per desenvolupar-se socialment, el coneixement sobre l'evolució i l'organització de les societats i sobre els trets i valors del sistema democràtic, així com utilitzar el judici moral per escollir i prendre decisions, i exercir activament i responsablement els drets i deures de la ciutadania.

Aquesta competència afavoreix la comprensió de la realitat històrica i social del món, la seva evolució, els seus èxits i els seus problemes. La comprensió crítica de la realitat exigeix experiència, coneixements i consciència de l'existència de diferents perspectives en analitzar aquesta realitat. Comporta recórrer a l'anàlisi multicausal i sistèmica per jutjar els fets i problemes socials i històrics i per reflexionar-hi de manera global i crítica, així com fer raonaments crítics i lògicament vàlids sobre situacions reals, i dialogar per millorar col·lectivament la comprensió de la realitat.

També significa entendre els trets de les societats actuals, la seva creixent pluralitat i el seu caràcter evolutiu, a més de demostrar comprensió de l'aportació que les diferents cultures han fet a l'evolució i progrés de la humanitat, i disposar d'un sentiment comú de pertinença a la societat en què es viu. En definitiva, mostrar un sentiment de ciutadania global compatible amb la identitat local.

Així mateix, formen part fonamental d'aquesta competència les habilitats socials que permeten saber que els conflictes de valors i interessos formen part de la convivència, resoldre'ls amb actitud constructiva i prendre decisions amb autonomia utilitzant tant els coneixements sobre la societat com una escala de valors construïda mitjançant la reflexió crítica i el diàleg en el marc dels patrons culturals bàsics de cada regió, país o comunitat.

La dimensió ètica de la competència social i ciutadana comporta ser conscient dels valors de l'entorn, avaluar-los i reconstruir-los afectivament i racionalment per crear progressivament un sistema de valors propi i comportar-se en coherència amb aquests valors en afrontar una decisió o un conflicte. Això suposa entendre que no tota posició personal és ètica si no està basada en el respecte a principis o valors universals com els que conté la Declaració dels Drets Humans.

En conseqüència, entre les habilitats d'aquesta competència destaquen conèixer-se i valorar-se, saber comunicar-se en diferents contextos, expressar les pròpies idees i escoltar les alienes, ser capaç de posar-se en el lloc de l'altre i comprendre el seu punt de vista encara que sigui diferent del propi, i prendre decisions en els diferents nivells de la vida comunitària, valorant conjuntament els interessos individuals i els del grup. A més implica la valoració de les diferències alhora que el reconeixement de la igualtat de drets entre els diferents col·lectius, en particular, entre homes i dones. Igualment la pràctica del diàleg i de la negociació per arribar a acords com a forma de resoldre els conflictes, tant en l'àmbit personal com en el social.

Finalment, forma part d'aquesta competència l'exercici d'una ciutadania activa i integradora que exigeix el coneixement i la comprensió dels valors en què s'assenten els estats i les societats democràtiques, dels seus fonaments, formes d'organització i funcionament. Aquesta competència permet reflexionar críticament sobre els conceptes de democràcia, llibertat, igualtat, solidaritat, coresponsabilitat, participació i ciutadania, amb particular atenció als drets i deures reconeguts a les declaracions internacionals, a la Constitució espanyola i a la legislació autonòmica, així com la seva aplicació per part de diverses institucions; i mostrar un comportament coherent amb els valors democràtics, que al seu torn comporta disposar d'habilitats com prendre consciència dels propis pensaments, valors, sentiments i accions, i el control i l'autoregulació d'aquests.

En definitiva, l'exercici de la ciutadania implica disposar d'habilitats per participar activament i plenament en la vida cívica. Significa construir, acceptar i practicar normes de convivència conformes amb els valors democràtics, exercir els drets, les llibertats, les responsabilitats i els deures cívics, i defensar els drets dels altres.

En síntesi, aquesta competència suposa comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes utilitzant el judici ètic basat en els valors i pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuir a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenir una actitud constructiva, solidària i responsable davant el compliment dels drets i obligacions cíviques.

6. Competència cultural i artística.

Aquesta competència suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles.

Apreciar el fet cultural en general, i el fet artístic en particular, porta implícit disposar de les habilitats i actituds que permeten accedir a les seves diferents manifestacions, així com habilitats de pensament, perceptives i comunicatives, sensibilitat i sentit estètic per poder comprendre-les, valorar-les, emocionar-se i gaudir-ne.

Aquesta competència implica posar en joc habilitats de pensament divergent i convergent, ja que comporta reelaborar idees i sentiments propis i aliens; trobar fonts, formes i vies de comprensió i expressió; planificar, avaluar i ajustar els processos necessaris per assolir uns resultats, ja sigui en l'àmbit personal o acadèmic. Es tracta, per tant, d'una competència que facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l'art i de la cultura.

Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen moltes vegades un treball col·lectiu, és necessari disposar d'habilitats de cooperació per contribuir a la consecució d'un resultat final, i tenir consciència de la importància de donar suport a les iniciatives i contribucions alienes i apreciar-les.

La competència artística incorpora també el coneixement bàsic de les principals tècniques, recursos i convencions dels diferents llenguatges artístics, així com de les obres i manifestacions més destacades del patrimoni cultural. A més suposa identificar les relacions existents entre aquestes manifestacions i la societat —la mentalitat i les possibilitats tècniques de l'època en què es creen—, o amb la persona o col·lectivitat que les crea. Això significa també tenir consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, les modes i els gustos, així com de la importància representativa, expressiva i comunicativa

que els factors estètics han desenvolupat i desenvolupen en la vida quotidiana de la persona i de les societats.

Suposa igualment una actitud d'apreciació de la creativitat implícita en l'expressió d'idees, experiències o sentiments a través de diferents mitjans artístics, com la música, la literatura, les arts visuals i escèniques, o de les diferents formes que adquireixen les anomenades arts populars. Exigeix així mateix valorar la llibertat d'expressió, el dret a la diversitat cultural, la importància del diàleg intercultural i la realització d'experiències artístiques compartides.

En síntesi, el conjunt de destreses que configuren aquesta competència es refereix tant a l'habilitat per apreciar i gaudir amb l'art i altres manifestacions culturals, com a aquelles relacionades amb l'ús d'alguns recursos de l'expressió artística per realitzar creacions pròpies; implica un coneixement bàsic de les diferents manifestacions culturals i artístiques, l'aplicació d'habilitats de pensament divergent i de treball de col·laboració, una actitud oberta, respectuosa i crítica cap a la diversitat d'expressions artístiques i culturals, el desig i la voluntat de cultivar la pròpia capacitat estètica i creadora, i un interès per participar en la vida cultural i per contribuir a la conservació del patrimoni cultural i artístic, tant de la pròpia comunitat, com d'altres comunitats.

7. Competència per aprendre a aprendre.

Aprendre a aprendre suposa disposar d'habilitats per iniciar-se en l'aprenentatge i ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats.

Aquesta competència té dues dimensions fonamentals. D'una banda, l'adquisició de la consciència de les pròpies capacitats (intel·lectuals, emocionals, físiques), del procés i les estratègies necessàries per desenvolupar-les, així com del que pot fer un mateix i del que es pot fer amb l'ajuda d'altres persones o recursos. D'altra banda, disposar d'un sentiment de competència personal, que redunda en la motivació, la confiança en un mateix i el gust per aprendre.

Significa ser conscient del que se sap i del que és necessari aprendre, de com s'aprèn, i de com es gestiona i es controlen de manera eficaç els processos d'aprenentatge, optimitzant-los i orientant-los a satisfer objectius personals. Requereix conèixer les pròpies potencialitats i carències, per treure profit de les primeres i tenir motivació i voluntat per superar les segones des d'una expectativa d'èxit, i augmentar progressivament la seguretat per afrontar nous reptes d'aprenentatge.

Per això, comporta tenir consciència de les capacitats que entren en joc en l'aprenentatge, com ara l'atenció, la concentració, la memòria, la comprensió i l'expressió lingüística o la motivació d'aconseguir-ho, entre altres, i obtenir un rendiment màxim i personalitzat d'aquestes capacitats amb l'ajuda de diferents estratègies i tècniques: d'estudi, d'observació i registre sistemàtic de fets i relacions, de treball cooperatiu i per projectes, de resolució de problemes, de planificació i organització d'activitats i temps de forma efectiva, o del coneixement sobre els diferents recursos i fonts per a la recollida, la selecció i el tractament de la informació, inclosos els recursos tecnològics.

Implica també la curiositat de plantejar-se preguntes, identificar i manejar la diversitat de respostes possibles davant una mateixa situació o problema utilitzant diverses estratègies i metodologies que permetin afrontar la presa de decisions, racionalment i críticament, amb la informació disponible.

Inclou, a més, habilitats per obtenir informació –ja sigui individualment o en col·laboració– i, molt especialment, per transformar-la en coneixement propi, relacionant i integrant la nova informació amb els coneixements previs i amb la pròpia experiència personal i sabent apli-

car els nous coneixements i capacitats en situacions semblants i contextos diversos.

D'altra banda, aquesta competència requereix plantejar-se objectius assolibles a curt, mitjà i llarg termini i complir-los, elevant els objectius d'aprenentatge de manera progressiva i realista.

També fa necessària la perseverança en l'aprenentatge, des de la seva valoració com un element que enriqueix la vida personal i social i que és, per tant, mereixedor de l'esforç que requereix. Comporta ser capaç d'autoavaluar-se i autoregular-se, responsabilitat i compromís personal, saber administrar l'esforç, acceptar els errors i aprendre dels altres i amb els altres.

En síntesi, aprendre a aprendre implica la consciència, gestió i control de les pròpies capacitats i coneixements des d'un sentiment de competència o eficàcia personal, i inclou tant el pensament estratègic, com la capacitat de cooperar, d'autoavaluar-se, i el maneig eficient d'un conjunt de recursos i tècniques de treball intel·lectual, la qual cosa es desenvolupa a través d'experiències d'aprenentatge conscients i gratificants, tant individuals com col·lectives.

8. Autonomia i iniciativa personal.

Aquesta competència es refereix, d'una banda, a l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'escollir, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre dels errors i d'assumir riscos.

D'altra banda, remet a la capacitat d'escollir amb criteri propi, d'imaginar projectes, de tirar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i els plans personals –en el marc de projectes individuals o col·lectius– i responsabilitzar-se'n, tant en l'àmbit personal, com social i laboral.

Suposa poder transformar les idees en accions; és a dir, proposar-se objectius i planificar i portar a terme projectes. Requereix, per tant, poder reelaborar els plantejaments previs o elaborar noves idees, buscar solucions i portar-les a la pràctica. A més, analitzar possibilitats i limitacions, conèixer les fases de desenvolupament d'un projecte, planificar, prendre decisions, actuar, avaluar el que s'ha fet i autoavaluar-se, extreure conclusions i valorar les possibilitats de millora.

Exigeix, per tot això, tenir una visió estratègica dels reptes i les oportunitats que ajudi a identificar i complir objectius i a mantenir la motivació per aconseguir l'èxit en les tasques empreses, amb una sana ambició personal, acadèmica i professional. Igualment ser capaç de posar en relació l'oferta acadèmica, laboral o d'oci disponible, amb les capacitats, els desitjos i els projectes personals.

A més, comporta una actitud positiva cap al canvi i la innovació que pressuposa flexibilitat de plantejaments, i la possibilitat d'entendre aquests canvis com a oportunitats, adaptar-s'hi críticament i constructivament, afrontar els problemes i trobar solucions a cadascun dels projectes vitals que s'emprenen.

En la mesura que l'autonomia i la iniciativa personals involucren sovint altres persones, aquesta competència obliga a disposar d'habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip: posar-se al lloc de l'altre, valorar les idees dels altres, dialogar i negociar, l'assertivitat per fer saber adequadament als altres les pròpies decisions, i treballar de manera cooperativa i flexible.

Una altra dimensió important d'aquesta competència, molt relacionada amb aquest vessant més social, està constituïda per les habilitats i actituds relacionades amb el lideratge de projectes, que inclouen la confiança en un

mateix, l'empatia, l'esperit de superació, les habilitats per al diàleg i la cooperació, l'organització del temps i les tasques, la capacitat d'afirmar i defensar drets o l'assumpció de riscos.

En síntesi, l'autonomia i la iniciativa personal suposen ser capaç d'imaginar, emprendre, desenvolupar i avaluar accions o projectes individuals o col·lectius amb creativitat, confiança, responsabilitat i sentit crític.

ANNEX II

MATÈRIES D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Ciències de la naturalesa

Les Ciències de la naturalesa constitueixen la sistematització i formalització del coneixement sobre el món natural, a través de la construcció de conceptes i la recerca de relacions entre aquests, de manera que permet generar models que ajuden a comprendre'l millor, predir el comportament dels fenòmens naturals i actuar-hi, en cas que sigui necessari, per millorar les condicions de vida. La construcció d'aquests models explicatius i predictius es porta a terme a través de procediments de recerca, observació directa o experimentació, i de la formulació d'hipòtesis que després han de ser contrastades. Aquests procediments han permès la construcció del saber científic i s'han estès també a altres camps del saber per la seva capacitat de generar coneixement.

El desenvolupament científic ha donat lloc a apassionants coneixements que han ampliat la visió de nosaltres mateixos i de l'univers, així com del seu passat i evolució, i fins i tot del seu possible futur. Per tot això, els coneixements científics s'integren avui en el saber humanístic que ha de formar part de la cultura bàsica de tots per a una adequada inserció a la societat, amb la capacitat de gaudir solidàriament dels èxits de la humanitat i de participar en la presa de decisions fonamentades sobre els problemes locals i globals als quals s'ha de fer front.

L'educació secundària obligatòria ha de facilitar a totes les persones una alfabetització científica que faci possible la familiarització amb la naturalesa i les idees bàsiques de la ciència i que ajudi a la comprensió dels problemes a la solució dels quals pot contribuir el desenvolupament tecnocientífic, facilitant actituds responsables dirigides a establir les bases d'un desenvolupament sostenible. I ha de fer possible, a més, valorar i incorporar en forma de coneixement vàlid el resultat de l'experiència i la informació sobre la naturalesa que es rep al llarg de la vida.

En síntesi, la ciència en aquesta etapa ha d'estar pròxima a l'alumnat i afavorir la seva familiarització progressiva amb la cultura científica, portant-lo a enfrontar-se a problemes oberts i a participar en la construcció i posada a prova de solucions temptatives fonamentades. Aquesta és l'alfabetització científica que requereix la formació ciutadana, però també és la millor formació científica inicial que pot rebre un futur científic, perquè permet sortir al pas de visions deformades i empobrides, purament operatives de la ciència, que generen un rebuig cap a aquesta que és necessari superar.

En aquesta matèria es manegen idees i procediments propis de diverses disciplines científiques. En particular, el cos conceptual bàsic prové de la física, la química, la biologia i la geologia. S'incorporen a més, en connexió amb aquestes, altres ciències de naturalesa interdisciplinària com l'astronomia, la meteorologia o l'ecologia.

Partint del tractament integrat dels coneixements científics en l'etapa anterior, en què també es relacionen amb l'experiència social, en l'educació secundària obligatòria es van diferenciant, en la mesura que exigeixen un major grau de profunditat en les idees i en les relacions que es posen de manifest. Aquesta diferenciació progressiva no ha d'amagar la importància que té ressaltar el que

és comú i global en l'aprenentatge científic; i això per diversos motius: perquè l'experiència amb el medi natural sol ser global i integra gairebé sempre aspectes diversos, perquè l'actuació sobre el medi no distingeix entre les ciències particulars i perquè els procediments per a la construcció del coneixement són bàsicament comuns. En la recerca de l'equilibri entre globalitat i especialització sembla necessari inclinar-se al començament de l'etapa per la primera per anar progressivament diferenciant cadascuna de les ciències.

Aquesta diferenciació progressiva es reflecteix en la presentació unificada dels continguts en els dos primers cursos, marcant a tercer curs la diferència entre els continguts que corresponen a biologia o geologia i a física o química. En l'últim curs de l'etapa es diferencien nítidament, perquè s'han d'impartir necessàriament de manera separada i amb caràcter opcional. En cada curs, els blocs de continguts s'entenen com un conjunt de sabers relacionats, que permeten l'organització al voltant de problemes estructurants d'interès que serveixen de fil conductor per a la seva seqüenciació i interrelació, cosa que facilita un aprenentatge integrador.

Els conceptes de matèria, energia, unitat i diversitat són el fil conductor en un primer moment, per passar més tard, per la seva major complexitat, als d'interacció i canvi. Altres criteris que s'han tingut en compte a l'hora de seleccionar i seqüenciar els continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals han estat el caràcter obligatori dels tres primers cursos, el diferent nivell de desenvolupament cognitiu de l'alumnat i l'objectiu d'afavorir una progressiva familiarització amb la cultura científica, així com desenvolupar actituds positives cap a la ciència i el treball científic.

L'estudi de la Terra a l'Univers configura el primer curs. Després de començar amb una visió general de l'Univers s'hi situa la Terra com a planeta i s'estudien les característiques de la matèria que la constitueix per seguir amb la introducció al coneixement de la geosfera i iniciar l'estudi de la diversitat dels éssers vius que l'habiten.

Al segon curs el nucli central és l'energia, les seves diverses formes de transferència, i s'estudia la calor, la llum i el so, així com els problemes associats a l'obtenció i l'ús dels recursos energètics. També s'aborda la transferència d'energia interna que es produeix a la Terra, i s'estudien a continuació les característiques funcionals dels éssers vius i les relacions entre aquests i amb el medi físic que condueixen a la iniciació en la ciència de l'ecologia.

La unitat i diversitat de la matèria és l'eix central dels continguts de física i química al tercer curs. Se n'estudien les propietats, des d'una perspectiva macroscòpica s'introdueixen els primers models interpretatius i predictius del seu comportament a nivell microscòpic, i s'arriba fins als primers models atòmics. En aquest mateix curs, els continguts de Biologia i geologia parteixen de l'estudi de l'estructura i la funció del cos humà que, des de la perspectiva de l'educació per a la salut, estableix la importància de les conductes saludables i assenyalen la relació de cada sistema orgànic amb la higiene i la prevenció de les seves principals malalties. Així mateix es proposa una visió integradora de l'ésser humà amb el seu entorn, mitjançant l'estudi de les interaccions i interdependències entre les persones i el medi ambient. Finalment, s'aborda l'activitat geològica deguda a l'energia externa al planeta, la importància de la qual a la superfície terrestre la converteix en el marc de referència fonamental i dinàmic on tenen lloc aquelles interaccions.

La Física i química del quart curs inclou, d'una banda, l'estudi del moviment, les forces i l'energia des del punt de vista mecànic, fet que permet mostrar el difícil sorgiment de la ciència moderna i la seva ruptura amb visions simplistes de sentit comú. D'altra banda, s'inicia l'estudi de la Química orgànica, com un nou nivell d'organització

de la matèria, fonamental en els processos vitals. Finalment, el bloc Un desenvolupament tecnocientífic per a la sostenibilitat permet analitzar alguns dels grans problemes globals amb què s'enfronta la humanitat, i incideix en la necessitat d'actuar per avançar i aconseguir un desenvolupament sostenible.

La Biologia i geologia de l'últim curs planteja la introducció de les grans teories biològiques i geològiques que determinen les perspectives actuals de les dues disciplines. El coneixement de la història de la Terra i la seva activitat permet donar compte dels grans canvis produïts en la interpretació dels fenòmens geològics sota el paradigma de la tectònica de plaques. Per la seva banda, el tractament de la Biologia se centra en la teoria cel·lular, el paper unificador de la qual afecta tota la disciplina; el coneixement de l'herència biològica i la transmissió de la informació genètica, amb aplicacions i implicacions de gran abast social i la Teoria de l'Evolució, que dona sentit a tota la Biologia. Finalment, es torna a reprendre l'estudi dels ecosistemes des d'un enfocament dinàmic i s'analitzen les necessitats energètiques dels éssers vius i la interdependència entre els organismes i el medi fisicoquímic, relacionant-ho amb la comprensió dels problemes mediambientals.

En tots els cursos es recullen conjuntament els continguts que tenen a veure amb les formes de construir la ciència i de transmetre l'experiència i el coneixement científic. Es remarca així el seu paper transversal, en la mesura que són continguts que es relacionen igualment amb tots els blocs i que s'han de desenvolupar de la forma més integrada possible amb el conjunt dels continguts del curs.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

La major part dels continguts de Ciències de la naturalesa té una incidència directa en l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic. Precisament el millor coneixement del món físic requereix l'aprenentatge dels conceptes i procediments essencials de cadascuna de les ciències de la naturalesa i el maneig de les relacions entre aquests, de causalitat o d'influència, qualitatives o quantitatives, i requereix així mateix l'habilitat per analitzar sistemes complexos, en què intervenen diversos factors. Però aquesta competència també requereix els aprenentatges relatius a la manera de generar el coneixement sobre els fenòmens naturals. És necessari per això aconseguir la familiarització amb el treball científic, per al tractament de situacions d'interès, i amb el seu caràcter temptatiu i creatiu: des de la discussió sobre l'interès de les situacions proposades i l'anàlisi qualitativa, significativa d'aquestes, que ajudi a comprendre i a delimitar les situacions plantejades, passant pel plantejament de conjectures i inferències fonamentades i l'elaboració d'estratègies per obtenir conclusions, incloent-hi, si s'escau, dissenys experimentals, fins a l'anàlisi dels resultats.

Alguns aspectes d'aquesta competència requereixen, a més, una atenció precisa. És el cas, per exemple, del coneixement del propi cos i les relacions entre els hàbits i les formes de vida i la salut. També ho són les implicacions que l'activitat humana i, en particular, determinats hàbits socials i l'activitat científica i tecnològica tenen en el medi ambient. En aquest sentit és necessari evitar caure en actituds simplistes d'exaltació o de rebuig del paper de la tecnociència, i afavorir el coneixement dels grans problemes als quals s'enfronta avui la humanitat, la recerca de solucions per avançar cap a un desenvolupament sostenible i la formació bàsica per participar, fonamentadament, en la necessària presa de decisions sobre els problemes locals i globals plantejats.

La competència matemàtica està íntimament associada als aprenentatges de les Ciències de la naturalesa. La utilització del llenguatge matemàtic per quantificar els fenòmens naturals, per analitzar causes i conseqüències i per expressar dades i idees sobre la naturalesa proporciona contextos nombrosos i variats per posar en joc els continguts associats a aquesta competència i, amb això, dona sentit a aquests aprenentatges. Però es contribueix des de les Ciències de la naturalesa a la competència matemàtica en la mesura que s'insisteixi en la utilització adequada de les eines matemàtiques i en la seva utilitat, en l'oportunitat del seu ús i en l'elecció precisa dels procediments i les formes d'expressió d'acord amb el context, amb la precisió requerida i amb la finalitat que es persegueixi. D'altra banda en el treball científic es presenten sovint situacions de resolució de problemes de formulació i solució més o menys obertes, que exigeixen posar en joc estratègies associades a aquesta competència.

El treball científic també té formes específiques per a la recerca, la recollida, la selecció, el processament i la presentació de la informació que s'utilitza a més de formes molt diferents: verbal, numèrica, simbòlica o gràfica. La incorporació de continguts relacionats amb tot això fa possible la contribució d'aquestes matèries al desenvolupament de la competència en el tractament de la informació i competència digital. Així, afavoreix l'adquisició d'aquesta competència la millora en les destreses associades a la utilització de recursos freqüents en les matèries com són els esquemes, els mapes conceptuals, etc., així com la producció i la presentació de memòries, textos, etc. D'altra banda, en la faceta de competència digital, també es contribueix a través de la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació en l'aprenentatge de les ciències per comunicar-se, recollir informació, retroalimentar-la, simular i visualitzar situacions, per a l'obtenció i el tractament de dades, etc. Es tracta d'un recurs útil en el camp de les ciències de la naturalesa i que contribueix a mostrar una visió actualitzada de l'activitat científica.

La contribució de les Ciències de la naturalesa a la competència social i ciutadana està lligada, en primer lloc, al paper de la ciència en la preparació de futurs ciutadans d'una societat democràtica per a la seva participació activa en la presa fonamentada de decisions; i això pel paper que té la naturalesa social del coneixement científic. L'alfabetització científica permet la concepció i el tractament de problemes d'interès, la consideració de les implicacions i perspectives obertes per les investigacions realitzades i la presa fonamentada de decisions col·lectives en un àmbit de creixent importància en el debat social.

En segon lloc, el coneixement de com s'han produït determinats debats que han estat essencials per a l'avanç de la ciència, contribueix a entendre millor qüestions que són importants per comprendre l'evolució de la societat en èpoques passades i analitzar la societat actual. Per bé que la història de la ciència presenta ombres que no han de ser ignorades, el millor d'aquesta ha contribuït a la llibertat del pensament i a l'extensió dels drets humans. L'alfabetització científica constitueix una dimensió fonamental de la cultura ciutadana, garantia, al seu torn, d'aplicació del principi de precaució, que es recolza en una creixent sensibilitat social davant les implicacions del desenvolupament tecnocientífic que puguin comportar riscos per a les persones o el medi ambient.

La contribució d'aquesta matèria a la competència en comunicació lingüística es realitza a través de dues vies. D'una banda, la configuració i la transmissió de les idees i les informacions sobre la naturalesa posa en joc una manera específica de construcció del discurs, dirigit a argumentar o a fer explícites les relacions, que només s'aconseguirà adquirir des dels aprenentatges d'aquestes matèries. La cura en la precisió dels termes utilitzats, en l'encadenament adequat de les idees o en l'expressió ver-

bal de les relacions farà efectiva aquesta contribució. D'altra banda, l'adquisició de la terminologia específica sobre els éssers vius, els objectes i els fenòmens naturals fa possible comunicar adequadament una part molt rellevant de l'experiència humana i comprendre suficientment el que altres expressen en relació amb això.

Els continguts associats a la forma de construir i transmetre el coneixement científic constitueixen una oportunitat per al desenvolupament de la competència per aprendre a aprendre. L'aprenentatge al llarg de la vida, en el cas del coneixement de la naturalesa, es va produint per la incorporació d'informacions provinents unes vegades de la mateixa experiència i altres de mitjans escrits o audiovisuals. La integració d'aquesta informació en l'estructura de coneixement de cada persona es produeix si es tenen adquirits en primer lloc els conceptes essencials lligats al nostre coneixement del món natural i, en segon lloc, els procediments d'anàlisi de causes i conseqüències que són habituals en les ciències de la naturalesa, així com les destreses lligades al desenvolupament del caràcter temptatiu i creatiu del treball científic, la integració de coneixements i recerca de coherència global, i l'autoregulació i interregulació dels processos mentals.

L'èmfasi en la formació d'un esperit crític, capaç de qüestionar dogmes i desafiar prejudicis, permet contribuir al desenvolupament de l'autonomia i la iniciativa personal. És important, en aquest sentit, assenyalar el paper de la ciència com a potenciadora de l'esperit crític en un sentit més profund: l'aventura que suposa enfrontar-se a problemes oberts, participar en la construcció temptativa de solucions, en definitiva, l'aventura de fer ciència. Quant a la faceta d'aquesta competència relacionada amb l'habilitat per iniciar i portar a terme projectes, s'hi pot contribuir a través del desenvolupament de la capacitat d'analitzar situacions valorant els factors que hi han incidit i les conseqüències que poden tenir. El pensament hipotètic propi de la tasca científica es pot transferir, així, a altres situacions.

Objectius

L'ensenyament de les Ciències de la naturalesa en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Comprendre i utilitzar les estratègies i els conceptes bàsics de les ciències de la naturalesa per interpretar els fenòmens naturals, així com per analitzar i valorar les repercussions de desenvolupaments tecnocientífics i les seves aplicacions.

2. Aplicar, en la resolució de problemes, estratègies coherents amb els procediments de les ciències, com ara la discussió de l'interès dels problemes plantejats, la formulació d'hipòtesis, l'elaboració d'estratègies de resolució i de dissenys experimentals, l'anàlisi de resultats, la consideració d'aplicacions i repercussions de l'estudi realitzat i la recerca de coherència global.

3. Comprendre i expressar missatges amb contingut científic utilitzant el llenguatge oral i escrit amb propietat, interpretar diagrames, gràfiques, taules i expressions matemàtiques elementals, així com comunicar als altres argumentacions i explicacions en l'àmbit de la ciència.

4. Obtenir informació sobre temes científics, utilitzant diferents fonts, incloses les tecnologies de la informació i la comunicació, i utilitzar-la i valorar-ne el contingut, per fonamentar i orientar treballs sobre temes científics.

5. Adoptar actituds crítiques fonamentades en el coneixement per analitzar, individualment o en grup, qüestions científiques i tecnològiques.

6. Desenvolupar actituds i hàbits favorables a la promoció de la salut personal i comunitària, i facilitar estratègies que permetin fer front als riscos de la societat actual

en aspectes relacionats amb l'alimentació, el consum, les drogodependències i la sexualitat.

7. Comprendre la importància d'utilitzar els coneixements de les ciències de la naturalesa per satisfer les necessitats humanes i participar en la necessària presa de decisions sobre els problemes locals i globals als quals ens enfrontem.

8. Conèixer i valorar les interaccions de la ciència i la tecnologia amb la societat i el medi ambient, amb atenció particular als problemes als quals s'enfronta avui la humanitat i la necessitat de recerca i aplicació de solucions, subjectes al principi de precaució, per avançar cap a un futur sostenible.

9. Reconèixer el caràcter temptatiu i creatiu de les ciències de la naturalesa, així com les seves aportacions al pensament humà al llarg de la història, apreciament dels grans debats superadors de dogmatismes i les revolucions científiques que han marcat l'evolució cultural de la humanitat i les seves condicions de vida.

PRIMER CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Familiarització amb les característiques bàsiques del treball científic, per mitjà del plantejament de problemes, discussió del seu interès, formulació de conjectures, experimentació, etc., per comprendre millor els fenòmens naturals i resoldre els problemes que el seu estudi planteja.

Utilització dels mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació per seleccionar informació sobre el medi natural.

Interpretació de dades i informacions sobre la naturalesa i la utilització d'aquesta informació per conèixer-la.

Reconeixement del paper del coneixement científic en el desenvolupament tecnològic i en la vida de les persones.

Utilització curosa dels materials i els instruments bàsics d'un laboratori i respecte per les normes de seguretat en el laboratori.

Bloc 2. La Terra a l'Univers.

L'Univers i el Sistema Solar.

L'Univers, estrelles i galàxies, Via Làctia, Sistema Solar.

La Terra com a planeta. Els fenòmens naturals relacionats amb el moviment dels astres: estacions, dia i nit, eclipsis.

Utilització de tècniques d'orientació. Observació del cel diürn i nocturn.

El lloc de la Terra en l'Univers: el pas del geocentrisme a l'heliocentrisme com a primera i gran revolució científica.

La matèria a l'Univers.

Propietats generals de la matèria.

Estats en què es presenta la matèria a l'Univers i les seves característiques. Canvis d'estat.

Reconeixement de situacions i realització d'experiències senzilles en què es manifestin les propietats generals de sòlids, líquids i gasos.

Identificació de mesclures i substàncies. Exemples de materials d'interès i la seva utilització en la vida quotidiana.

Utilització de tècniques de separació de substàncies.

Un Univers format pels mateixos elements.

Bloc 3. Materials terrestres.

L'atmosfera.

Caracterització de la composició i propietats de l'atmosfera. Importància del debat que va portar a esta-

bli-ne l'existència contra les aparences i la creença en l'«horror al buit».

Fenòmens atmosfèrics. Variables que condicionen el temps atmosfèric. Distinció entre temps i clima.

Maneig d'instruments per mesurar la temperatura, la pressió, la velocitat i la humitat de l'aire.

Reconeixement del paper protector de l'atmosfera, de la importància de l'aire per als éssers vius i per a la salut humana, i de la necessitat de contribuir a tenir-ne cura.

La hidrosfera.

La importància de l'aigua en el clima, en la configuració del paisatge i en els éssers vius.

Estudi experimental de les propietats de l'aigua.

L'aigua a la Terra en les seves formes líquida, sòlida i gasosa.

El cicle de l'aigua a la Terra i la seva relació amb el Sol com a font d'energia.

Reserves d'aigua dolça a la Terra: importància de la seva conservació.

La contaminació, depuració i cura de l'aigua. Aigua i salut.

La geosfera.

Diversitat de roques i minerals i característiques que permeten identificar-los.

Importància i utilitat dels minerals.

Observació i descripció de les roques més freqüents.

Utilització de claus senzilles per identificar minerals i roques.

Importància i utilitat de les roques. Explotació de minerals i roques.

Introducció a l'estructura interna de la Terra.

Bloc 4. Els éssers vius i la seva diversitat.

Factors que fan possible la vida a la Terra.

Característiques dels éssers vius. Interpretació de les seves funcions vitals.

El descobriment de la cèl·lula. Introducció a l'estudi de la biodiversitat. La classificació dels éssers vius: els cinc regnes (moneres, protoctistes, fongs, plantes, animals).

Utilització de claus senzilles d'identificació d'éssers vius.

Els fòssils i la història de la vida.

Utilització de la lupa i el microscopi òptic per a l'observació i la descripció d'organismes unicel·lulars, plantes i animals.

Valoració de la importància de mantenir la diversitat dels éssers vius. Anàlisi dels problemes associats a la seva pèrdua.

Críteris d'avaluació

1. Interpretar alguns fenòmens naturals mitjançant l'elaboració de models senzills i representacions a escala del Sistema Solar i dels moviments relatius entre la Lluna, la Terra i el Sol.

Es tracta de comprovar que l'alumnat és capaç de justificar raonadament alguns fenòmens naturals, com la durada dels anys, el dia i la nit, els eclipsis, les fases de la Lluna, les marees o les estacions a través de la interpretació dels moviments relatius de la Terra al Sistema Solar. S'ha de valorar la capacitat d'interpretar models gràfics senzills (com el planetari o les representacions esquemàtiques a escala) que expliquin els fenòmens descrits.

2. Descriure raonadament algunes de les observacions i els procediments científics que han permès avançar en el coneixement del nostre planeta i del lloc que ocupa en l'Univers.

Es tracta d'avaluar si l'alumne comprèn els principals arguments que justifiquen el desenvolupament de les teories astronòmiques i la seva evolució històrica (sobre

l'esfericitat de la Terra i els moviments terrestres, sistemes geocèntrics vs. sistemes heliocèntrics, etc.), posant èmfasi en les repercussions socials de les mateixes teories (influència de la religió en la història de la ciència, astrologia i conjectures pseudocientífiques).

3. Establir procediments per descriure les propietats de materials que ens envolten, com ara la massa, el volum, els estats en què es presenten i els seus canvis.

Es pretén comprovar que l'alumnat és capaç d'interpretar quantitativament i qualitativament algunes propietats de la matèria utilitzant experiències senzilles que li permetin investigar-ne les característiques i identificar els canvis d'estat que experimenta, alhora que es valora el maneig de l'instrumental científic i les habilitats adquirides en la interpretació i la representació de les dades obtingudes i molt en particular dels gasos (per la seva contribució a l'establiment de l'estructura corpuscular de la matèria), utilitzant experiències senzilles que li permetin comprendre que tenen massa, ocupen volum, es comprimeixen, es dilaten i es difonen.

4. Relacionar propietats dels materials amb l'ús que se'n fa i diferenciar entre mescles i substàncies, gràcies a les propietats característiques d'aquestes últimes, així com aplicar algunes tècniques de separació.

Es tracta de saber si l'alumnat relaciona l'ús dels materials en la construcció d'objectes amb les seves propietats i és capaç de diferenciar les mescles de les substàncies per la possibilitat de separar-les per processos físics com la filtració, la decantació, la cristallització, etc., aprofitant les propietats que diferencia cada substància de les altres.

5. Conèixer l'existència de l'atmosfera i les propietats de l'aire, arribar a interpretar qualitativament fenòmens atmosfèrics i valorar la importància del paper protector de l'atmosfera per als éssers vius, i considerar les repercussions que hi té l'activitat humana.

L'alumne ha de ser capaç d'obtenir i analitzar dades de diferents variables meteorològiques utilitzant instruments de mesurament que li permetin familiaritzar-se amb aquests conceptes fins arribar a interpretar alguns fenòmens meteorològics senzills. També s'ha de valorar el coneixement dels greus problemes de contaminació ambiental actuals i les seves repercussions, així com la seva actitud positiva davant la necessitat de contribuir a solucionar-los.

6. Explicar, a partir del coneixement de les propietats de l'aigua, el cicle de l'aigua en la naturalesa i la seva importància per als éssers vius, i considerar les repercussions de les activitats humanes en relació amb la seva utilització.

Es tracta d'avaluar si l'alumne és capaç d'interpretar i elaborar esquemes sobre el cicle de l'aigua i valorar-ne la importància tenint en compte els problemes que les activitats humanes han generat quant a la gestió dels recursos d'aigua dolça i la seva contaminació. D'aquesta manera, també s'ha de valorar l'actitud positiva davant la necessitat d'una gestió sostenible de l'aigua, i posar èmfasi en les actuacions personals que potenciïn la reducció en el consum i la seva reutilització.

7. Conèixer les roques i els minerals més freqüents, en especial els que es troben a l'entorn pròxim, utilitzant claus senzilles, i reconèixer les seves aplicacions més freqüents.

L'alumnat ha de distingir els diferents tipus de roques (magnàmiques, metamòrfiques i sedimentàries) i els minerals més comuns a partir de les seves propietats característiques, com ara, en el cas de les roques, l'homogeneïtat, l'aspecte, la densitat i les reaccions davant determinats reactius i, en el cas dels minerals, la brillantor, la duresa, o la densitat. S'ha de fer èmfasi en les roques que es troben a l'entorn més pròxim, identificant les seves aplicacions més freqüents.

8. Reconèixer que els éssers vius estan constituïts per cèl·lules i que porten a terme funcions vitals que els diferencien de la matèria inert. Identificar i reconèixer les peculiaritats dels grups més importants, utilitzant claus dicotòmiques per a la seva identificació.

Es tracta de comprovar que l'alumnat és capaç de reconèixer i descriure les característiques d'estructura, organització i funció dels éssers vius, a partir de mostres, fotografies, dibuixos o altres mitjans. Així mateix, han d'adquirir els criteris que permeten classificar els éssers vius utilitzant claus senzilles i tècniques d'observació, com ara l'ús de la lupa binocular i el microscopi, per identificar cèl·lules d'organismes unicel·lulars i pluricel·lulars, i els trets més rellevants d'un ésser viu que expliquen la seva pertinença a un grup taxonòmic determinat.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Familiarització amb les característiques bàsiques del treball científic, per mitjà del plantejament de problemes, discussió del seu interès, formulació de conjetures, dissenys experimentals, etc., per comprendre millor els fenòmens naturals i resoldre els problemes que planteja el seu estudi.

Utilització dels mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació i la comunicació per obtenir informació sobre els fenòmens naturals.

Interpretació d'informació de caràcter científic i utilització d'aquesta informació per formar-se una opinió pròpia i expressar-se adequadament.

Reconeixement de la importància del coneixement científic per prendre decisions sobre els objectes i sobre un mateix.

Utilització correcta dels materials i instruments bàsics d'un laboratori i respecte per les normes de seguretat al laboratori.

Bloc 2. Matèria i energia.

L'energia en els sistemes materials.

L'energia com a concepte fonamental per a l'estudi dels canvis. Valoració del paper de l'energia a les nostres vides.

Anàlisi i valoració de les diferents fonts d'energia, renovables i no renovables.

Problemes associats a l'obtenció, transport i utilització de l'energia.

Presència de consciència de la importància de l'estalvi energètic.

Bloc 3. Transferència d'energia.

Calor i temperatura.

La calor com a agent productor de canvis. Distinció entre calor i temperatura.

Reconeixement de situacions i realització d'experiències senzilles en què es manifestin els efectes de la calor sobre els cossos.

Interpretació de la calor com a forma de transferència d'energia.

Valoració de les aplicacions de la utilització pràctica de la calor.

Llum i so.

Llum i visió: els objectes com a fonts secundàries de llum.

Propagació rectilínia de la llum en totes direccions.

Reconeixement de situacions i realització d'experiències senzilles per posar-la de manifest. Ombres i eclipsis.

Estudi qualitatiu de la reflexió i de la refracció.

Descomposició de la llum: interpretació dels colors.

So i audició. Propagació i reflexió del so.

Valoració del problema de la contaminació acústica i lumínica.

Bloc 4. Transformacions geològiques degudes a l'energia interna de la Terra.

Transferència d'energia a l'interior de la Terra.

Les manifestacions de l'energia interna de la Terra: erupcions volcàniques i terratrèmols.

Valoració dels riscos volcànic i sísmic i importància de la seva predicció i prevenció.

Identificació de roques magmàtiques i metamòrfiques i relació entre la seva textura i el seu origen.

Manifestacions de la geodinàmica interna en el relleu terrestre.

Bloc 5. La vida en acció.

Les funcions vitals.

La nutrició: obtenció i ús de matèria i energia pels éssers vius. Nutrició autòtrofa i heteròtrofa. La importància de la fotosíntesi en la vida de la Terra.

La respiració en els éssers vius.

Les funcions de relació: percepció, coordinació i moviment.

Característiques de la reproducció sexual i asexual.

Observació i descripció de cicles vitals en animals i plantes.

Bloc 6. El medi ambient natural.

Biosfera, ecosfera i ecosistema. Identificació dels components d'un ecosistema. Influència dels factors abiòtics i biòtics en els ecosistemes.

Ecosistemes aquàtics d'aigua dolça i marins. Ecosistemes terrestres: els biomes.

El paper que desenvolupen els organismes productors, consumidors i descomponedors en l'ecosistema.

Realització d'indagacions senzilles sobre algun ecosistema de l'entorn.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar el concepte qualitatiu d'energia per explicar el seu paper en les transformacions que tenen lloc en el nostre entorn i reconèixer la importància i les repercussions per a la societat i el medi ambient de les diferents fonts d'energia renovables i no renovables.

Es pretén avaluar si l'alumnat relaciona el concepte d'energia amb la capacitat de realitzar canvis, si coneix diferents formes i fonts d'energia, renovables i no renovables, els seus avantatges i inconvenients, i alguns dels principals problemes associats a la seva obtenció, transport i utilització. S'ha de valorar si l'alumnat comprèn la importància de l'estalvi energètic i l'ús d'energies netes per contribuir a un futur sostenible.

2. Resoldre problemes aplicant els coneixements sobre el concepte de temperatura i la seva mesura, l'equilibri i el desequilibri tèrmic, els efectes de la calor sobre els cossos i la seva forma de propagació.

Es pretén comprovar si l'alumnat comprèn la importància de la calor i les seves aplicacions, així com la distinció entre calor i temperatura en l'estudi dels fenòmens tèrmics, i si és capaç de realitzar experiències senzilles que hi estiguin relacionades. S'ha de valorar si sap utilitzar termòmetres i en coneix el fonament, identifica l'equilibri tèrmic amb la igualació de temperatures, comprèn la transmissió de la calor associada al desequilibri tèrmic i sap aplicar aquests coneixements a la resolució de problemes senzills i d'interès, com ara l'aïllament tèrmic d'una zona.

3. Explicar fenòmens naturals referits a la transmissió de la llum i del so i reproduir-ne alguns tenint en compte les seves propietats.

Aquest criteri intenta avaluar si l'alumnat és capaç d'utilitzar els seus coneixements quant a propietats de la llum i el so com la reflexió i la refracció, per explicar fenòmens naturals, aplicar-los en utilitzar miralls o lents, justificar el fonament físic d'aparells òptics senzills i dissenyar o muntar-ne alguns com ara la cambra obscura. També s'ha de valorar si comprèn les repercussions de la contaminació acústica i lumínica, i la necessitat de solucionar-la.

4. Identificar les accions dels agents geològics interns en l'origen del relleu terrestre, així com en el procés de formació de les roques magmàtiques i metamòrfiques.

Es tracta de comprovar que l'alumnat té una concepció dinàmica de la naturalesa i que és capaç de reconèixer i interpretar en el camp o en imatges algunes manifestacions de la dinàmica interna en el relleu, com ara la presència de plecs, falles, serralades i volcans. També es pretén avaluar si l'alumnat entén les transformacions que hi poden haver entre els diferents tipus de roques endògenes en funció de les característiques de l'ambient geològic en què es troben.

5. Reconèixer i valorar els riscos associats als processos geològics interns i en la seva prevenció i predicció.

Es tracta de valorar si l'alumnat és capaç de reconèixer i interpretar adequadament els principals riscos geològics interns i la seva repercussió, amb la utilització de notícies de premsa, mapes i altres canals d'informació.

6. Interpretar els aspectes relacionats amb les funcions vitals dels éssers vius a partir de diferents observacions i experiències realitzades amb organismes senzills, comprovant l'efecte que tenen determinades variables en els processos de nutrició, relació i reproducció.

L'alumnat ha de conèixer les funcions vitals dels éssers vius, les diferències entre la nutrició d'éssers autòtrofs i heteròtrofs, les característiques i els tipus de reproducció, i els elements fonamentals que intervenen en la funció de relació. També es tracta d'avaluar si és capaç de realitzar experiències senzilles (tropismes, fotosíntesi, fermentacions) per comprovar la incidència que tenen en aquestes funcions variables com la llum, l'oxigen, la clorofil·la, l'aliment, la temperatura, etc.

7. Identificar els components biòtics i abiòtics d'un ecosistema pròxim, valorar-ne la diversitat i representar gràficament les relacions tròfiques establertes entre els éssers vius de l'ecosistema, així com conèixer les principals característiques dels grans biomes de la Terra.

L'alumnat ha de comprendre el concepte d'ecosistema i ser capaç de reconèixer i analitzar els elements d'un ecosistema concret, obtenir dades d'alguns components abiòtics (llum, humitat, temperatura, topografia, roques, etc.) i biòtics (animals i plantes més abundants); interpretar correctament les relacions i els mecanismes reguladors establerts entre ells, i valorar la diversitat de l'ecosistema i la importància de la seva preservació.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Utilització d'estratègies pròpies del treball científic com el plantejament de problemes i discussió del seu interès, la formulació i posada a prova d'hipòtesis i la interpretació dels resultats.

Recerca i selecció d'informació de caràcter científic utilitzant les tecnologies de la informació i comunicació i altres fonts.

Interpretació d'informació de caràcter científic i utilització d'aquesta informació per formar-se una opinió pròpia, expressar-se amb precisió i argumentar sobre problemes relacionats amb la naturalesa.

Valoració de les aportacions de les ciències de la naturalesa per donar resposta a les necessitats dels éssers

humans i millorar les condicions de la seva existència, així com per apreciar i gaudir de la diversitat natural i cultural, participant en la seva conservació, protecció i millora.

Utilització correcta dels materials, substàncies i instruments bàsics d'un laboratori i respecte per les normes de seguretat al laboratori.

Física i química.

Bloc 2. Diversitat i unitat d'estructura de la matèria

La naturalesa corpuscular de la matèria.

Contribució de l'estudi dels gasos al coneixement de l'estructura de la matèria.

Construcció del model cinètic per explicar les propietats dels gasos.

Utilització del model per a la interpretació i l'estudi experimental de les lleis dels gasos.

Extrapolació del model cinètic dels gasos a altres estats de la matèria.

La teoria atòmicomolecular de la matèria.

Revisió dels conceptes de mescla i substància. Procediments experimentals per determinar si un material és una mescla o una substància. La seva importància en la vida quotidiana.

Substàncies simples i compostes. Experiències de separació de substàncies d'una mescla. Distinció entre mescla i substància composta. Introducció de conceptes per mesurar la riquesa de substàncies en mescles.

La hipòtesi atòmicomolecular per explicar la diversitat de les substàncies: introducció del concepte d'element químic.

Bloc 3. Estructura interna de les substàncies.

Propietats elèctriques de la matèria.

Importància de la contribució de l'estudi de l'electricitat al coneixement de l'estructura de la matèria.

Fenòmens elèctrics.

Valoració de les repercussions de l'electricitat en el desenvolupament científic i tecnològic i en les condicions de vida.

Estructura de l'àtom.

Models atòmics de Thomson i de Rutherford.

Caracterització dels isòtops. Importància de les aplicacions de les substàncies radioactives i valoració de les repercussions del seu ús per als éssers vius i el medi ambient.

Bloc 4. Canvis químics i les seves repercussions.

Reaccions químiques i la seva importància.

Interpretació macroscòpica de la reacció química com a procés de transformació d'unes substàncies en altres. Realització experimental d'alguns canvis químics.

Descripció del model atòmicomolecular per explicar les reaccions químiques. Interpretació de la conservació de la massa. Representació simbòlica.

Valoració de les repercussions de la fabricació i ús de materials i substàncies freqüents en la vida quotidiana.

Biologia i geologia.

Bloc 5. Les persones i la salut.

Promoció de la salut. Sexualitat i reproducció humana:

L'organització general del cos humà: aparells i sistemes, òrgans, teixits i cèl·lules.

La salut i la malaltia. Els factors determinants de la salut. La malaltia i els seus tipus. Malalties infeccioses.

Sistema immunitari. Vacunes. El trasplantament i la donació de cèl·lules, sang i òrgans.

Higiene i prevenció de les malalties. Primers auxilis. Valoració de la importància dels hàbits saludables.

La reproducció humana. Canvis físics i psíquics en l'adolescència. Els aparells reproductors masculí i femení.

El cicle menstrual. Fecundació, embaràs i part. Anàlisi dels diferents mètodes anticonceptius. Les malalties de transmissió sexual.

La resposta sexual humana. Sexe i sexualitat. Salut i higiene sexual.

Alimentació i nutrició humanes:

Les funcions de la nutrició. L'aparell digestiu. Principals malalties.

Alimentació i salut. Anàlisi de dietes saludables. Hàbits alimentaris saludables. Trastorns de la conducta alimentària.

Anatomia i fisiologia de l'aparell respiratori. Higiene i atencions. Alteracions més freqüents.

Anatomia i fisiologia del sistema circulatori. Estils de vida per a una salut cardiovascular.

L'aparell excretor: anatomia i fisiologia. Prevenció de les malalties més freqüents.

Les funcions de relació: percepció, coordinació i moviment:

La percepció; els òrgans dels sentits; la seva cura i higiene.

La coordinació i el sistema nerviós: organització i funció.

El sistema endocrí: les glàndules endocrines i el seu funcionament. Les seves principals alteracions.

L'aparell locomotor. Anàlisi de les lesions més freqüents i la seva prevenció.

Salut mental. Les substàncies addictives: el tabac, l'alcohol i altres drogues. Problemes associats. Actitud responsable davant conductes de risc per a la salut. Influència del medi social en les conductes.

Bloc 6. Les persones i el medi ambient.

L'activitat humana i el medi ambient:

Els recursos naturals i els seus tipus. Conseqüències ambientals del consum humà d'energia.

Importància de l'ús i la gestió sostenible dels recursos hídrics. La potabilització i els sistemes de depuració. Utilització de tècniques senzilles per conèixer el grau de contaminació i depuració de l'aire i de l'aigua.

Els residus i la seva gestió. Valoració de l'impacte de l'activitat humana en els ecosistemes.

Principals problemes ambientals de l'actualitat.

Valoració de la necessitat de tenir cura del medi ambient i adoptar conductes solidàries i respectuoses.

Bloc 7. Transformacions geològiques degudes a l'energia externa.

L'activitat geològica externa del planeta Terra:

L'energia solar a la Terra. L'atmosfera i la seva dinàmica. Interpretació de mapes del temps senzills. El relleu terrestre i la seva representació. Els mapes topogràfics: lectura.

Alteracions de les roques produïdes per l'aire i l'aigua. La meteorització.

Els torrents, rius i aigües subterrànies com a agents geològics. La sobreexplotació d'aqüífers. L'acció geològica del gel i el vent. Dinàmica marina.

La formació de roques sedimentàries. L'origen i la utilitat del carbó, del petroli i del gas natural. Valoració de les conseqüències de la seva utilització i esgotament.

Críteris d'avaluació

1. Determinar els trets distintius del treball científic a través de l'anàlisi contrastada d'algun problema científic

o tecnològic d'actualitat, així com la seva influència sobre la qualitat de vida de les persones.

Es tracta de descobrir si els estudiants són capaços de buscar bibliografia referent a temes d'actualitat, com la radioactivitat, la conservació de les espècies o la intervenció humana en la reproducció, i d'utilitzar les destreses comunicatives suficients per elaborar informes que estructurin els resultats del treball. També es pretén avaluar si tenen una imatge del treball científic com un procés en contínua construcció, que es recolza en els treballs col·lectius de molts grups, que té els condicionaments de qualsevol activitat humana i que per això es pot veure afectat per variables de diferents tipus.

Física i química.

2. Descriure propietats de la matèria en els seus diferents estats d'agregació i utilitzar el model cinètic per interpretar-les, i diferenciar la descripció macroscòpica de la interpretació amb models.

Es tracta de comprovar que l'alumnat coneix les propietats dels gasos, portant a terme experiències senzilles que les posin de manifest, concep el model cinètic que les explica i que, a més, és capaç d'utilitzar-lo per comprendre el concepte de pressió del gas, arribar a establir les lleis dels gasos i interpretar els canvis d'estat. Així mateix es valoren competències procedimentals com ara la representació i la interpretació de gràfiques en què es relacionin la pressió, el volum i la temperatura.

3. Utilitzar procediments que permetin saber si un material és una substància, simple o composta, o bé una mescla, i saber expressar la composició de les mescles.

Aquest criteri intenta constatar si l'alumnat reconeix quan un material és una substància o una mescla i, en aquest últim cas, coneix tècniques de separació, sap dissenyar i realitzar-ne algunes al laboratori, sap classificar les substàncies en simples i compostes, i diferenciar una mescla d'un compost. També s'ha de comprovar que entén i sap expressar la composició de les mescles, especialment la concentració, en el cas de dissolucions, i el percentatge en massa en el cas de mescles de sòlids.

4. Justificar la diversitat de substàncies que hi ha a la naturalesa i que totes estan constituïdes d'uns pocs elements i descriure la importància que tenen alguna d'elles per a la vida.

A través d'aquest criteri es comprova si l'alumnat comprèn la importància que ha tingut la recerca d'elements en l'explicació de la diversitat de materials que hi ha i reconeix la desigual abundància d'elements en la naturalesa. També s'ha de constatar que coneix la importància que alguns materials i substàncies tenen en la vida quotidiana, especialment en la salut i en l'alimentació.

5. Produir i interpretar fenòmens electroestàtics quotidians, i valorar les repercussions de l'electricitat en el desenvolupament científic i tecnològic i en les condicions de vida de les persones.

Es pretén constatar si l'alumnat és capaç de realitzar experiències electroestàtiques, explicar-les qualitativament amb el concepte de càrrega, demostrant el seu coneixement de l'estructura elèctrica de la matèria. També s'ha de valorar si és capaç de construir instruments senzills com ara versoris o electroscopis i és conscient de les repercussions dels coneixements sobre l'electricitat i la necessitat de l'estalvi energètic.

6. Descriure els primers models atòmics i justificar-ne l'evolució per poder explicar nous fenòmens, així com les aplicacions que tenen algunes substàncies radioactives i les repercussions del seu ús en els éssers vius i en el medi ambient.

Es tracta de comprovar que l'alumnat comprèn els primers models atòmics, per què s'estableixen i posteriorment evolucionen d'un a l'altre, per exemple com el model de Thomson sorgeix per explicar l'electroneutralitat

habitual de la matèria. També es tracta de comprovar si coneix les aplicacions dels isòtops radioactius, principalment en medicina, i les repercussions que poden tenir per als éssers vius i el medi ambient.

7. Descriure les reaccions químiques com ara canvis macroscòpics d'unes substàncies en altres, justificar-les des de la teoria atòmica i representar-les amb equacions químiques. Valorar, a més, la importància d'obtenir noves substàncies i de protegir el medi ambient.

Aquest criteri pretén comprovar que els alumnes comprenen que les reaccions químiques són processos en què unes substàncies es transformen en altres de noves, que saben explicar-les amb el model elemental de reacció i representar-les amb equacions. També s'ha de valorar si coneixen la seva importància en la millora i la qualitat de vida i les possibles repercussions negatives, i són conscients de la rellevància i la responsabilitat de la química per a la protecció del medi ambient i la salut de les persones.

Biologia i geologia:

8. Reconèixer que en la salut influeixen aspectes físics, psicològics i socials, i valorar la importància dels estils de vida per prevenir malalties i millorar la qualitat de vida, així com les contínues aportacions de les ciències biomèdiques.

Amb aquest criteri es pretén valorar si l'alumnat té un concepte actual de salut, i si és capaç d'establir relacions entre les diferents funcions de l'organisme i els factors que tenen una major influència en la salut, com són els estils de vida. A més, ha de saber distingir els diferents tipus de malalties: infeccioses, conductuals, genètiques, per intoxicació, etc., i relacionar la causa amb l'efecte. Ha d'entendre els mecanismes de defensa corporal i l'acció de vacunes, antibiòtics i altres aportacions de les ciències biomèdiques en la lluita contra la malaltia.

9. Conèixer els aspectes bàsics de la reproducció humana i descriure els esdeveniments fonamentals de la fecundació, l'embaràs i el part. Comprendre el funcionament dels mètodes de control de la natalitat i valorar l'ús de mètodes de prevenció de malalties de transmissió sexual.

A través d'aquest criteri s'intenta comprovar si els alumnes i les alumnes distingeixen el procés de reproducció com un mecanisme de perpetuació de l'espècie, de la sexualitat entesa com una activitat lligada a tota la vida de l'ésser humà i de comunicació afectiva i personal. Han de conèixer, a més, els trets generals anatòmics i de funcionament dels aparells reproductors masculí i femení i explicar a partir d'aquests les bases d'alguns mètodes de control de la reproducció o de certes solucions a problemes d'infertilitat. Finalment, han de saber explicar la necessitat de prendre mesures d'higiene sexual individual i col·lectiva per evitar malalties de transmissió sexual.

10. Explicar els processos fonamentals pels quals passa un aliment al llarg de tot el transcurs de la nutrició, amb la utilització d'esquemes i representacions gràfiques per il·lustrar cada etapa, i justificar la necessitat d'adquirir hàbits alimentaris saludables i evitar les conductes alimentàries insanes.

Es pretén avaluar si l'alumnat coneix les funcions de cadascun dels aparells i òrgans implicats en les funcions de nutrició (digestiu, respiratori, circulatori, excretor), les relacions entre aquests, així com les seves principals alteracions, i la necessitat d'adoptar determinats hàbits d'higiene. Així mateix, s'ha de valorar si han desenvolupat actituds solidàries davant situacions com la donació de sang o d'òrgans, i si relacionen les funcions de nutrició amb l'adopció de determinats hàbits alimentaris saludables per prevenir malalties com l'obesitat, la diabetis o les malalties cardiovasculars, i si han desenvolupat una actitud crítica davant certs hàbits consumistes poc saludables.

11. Conèixer els òrgans dels sentits i explicar la missió integradora dels sistemes nerviós i endocrí, així com localitzar els principals ossos i músculs de l'aparell locomotor. Relacionar les alteracions més freqüents amb els òrgans i processos implicats en cada cas. Identificar els factors socials que repercuteixen negativament en la salut, com l'estrès i el consum de substàncies addictives.

Es pretén comprovar que els estudiants saben com es coordinen el sistema nerviós i l'endocrí, i apliquen aquest coneixement a problemes senzills que puguin ser analitzats utilitzant bucles de retroalimentació, diagrames de flux o altres models similars. Així mateix, han de caracteritzar les principals malalties, valorar la importància d'adoptar hàbits de salut mental, i identificar els efectes perjudicials de determinades conductes com el consum de drogues, l'estrès, la falta de relacions interpersonals sanes, la pressió dels mitjans de comunicació, etc.

12. Recopilar informació procedent de diverses fonts documentals sobre la influència de les actuacions humanes sobre els ecosistemes: efectes de la contaminació, desertització, disminució de la capa d'ozó, esgotament de recursos i extinció d'espècies. Analitzar aquesta informació i argumentar possibles actuacions per evitar el deteriorament del medi ambient i promoure una gestió més racional dels recursos naturals.

Es tracta d'avaluar si l'alumnat sap explicar algunes alteracions concretes produïdes pels éssers humans en la naturalesa, mitjançant la utilització de tècniques senzilles (indicadors biològics, proves químiques senzilles) o la recollida de dades en publicacions, per estudiar problemes com l'avanç de la desertització, la pluja àcida, l'augment de l'efecte hivernacle, la disminució dels aqüífers, etc. Finalment, han de valorar el medi ambient com un patrimoni de la humanitat i argumentar les raons de determinades actuacions individuals i col·lectives per evitar-ne el deteriorament.

13. Identificar les accions dels agents geològics externs en l'origen i modelat del relleu terrestre, així com en el procés de formació de les roques sedimentàries.

Es tracta de comprovar que l'alumnat té una concepció dinàmica de la naturalesa i que és capaç de reconèixer i interpretar en el camp o en imatges l'acció dels agents geològics externs més importants. També es pretén avaluar si l'alumnat explica els diferents tipus de modelat del relleu terrestre produït pels agents geològics externs, així com la influència de factors com el clima, el tipus de roca, la seva estructura, etc. Ha d'identificar en el paisatge les diferents influències que s'hi manifesten, geològiques, dels éssers vius i derivades de l'activitat humana.

QUART CURS

FÍSICA I QUÍMICA

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Familiarització amb les característiques bàsiques del treball científic: plantejament de problemes i discussió del seu interès, formulació d'hipòtesis, estratègies i dissenys experimentals, anàlisi i interpretació i comunicació de resultats.

Recerca i selecció d'informació de caràcter científic utilitzant les tecnologies de la informació i comunicació i altres fonts.

Interpretació d'informació de caràcter científic i utilització d'aquesta informació per formar-se una opinió pròpia, expressar-se amb precisió i prendre decisions sobre problemes relacionats amb les ciències de la naturalesa.

Reconeixement de les relacions de la física i la química amb la tecnologia, la societat i el medi ambient, considerant les possibles aplicacions de l'estudi realitzat i les seves repercussions.

Utilització correcta dels materials, substàncies i instruments bàsics d'un laboratori i respecte per les normes de seguretat al laboratori.

Bloc 2. Les forces i els moviments.

Les forces com a causa dels canvis de moviment:

Caràcter relatiu del moviment. Estudi qualitatiu dels moviments rectilinis i curvilinis.

Estudi quantitatiu del moviment rectilini i uniforme. Acceleració. Galileu i l'estudi experimental de la caiguda lliure.

Els principis de la Dinàmica com a superació de la física «del sentit comú». Identificació de forces que intervenen en la vida quotidiana: formes d'interacció. Equilibri de forces.

La pressió. Principi fonamental de l'estàtica de fluids. La pressió atmosfèrica: disseny i realització d'experiències per posar-la de manifest.

La superació de la barrera cels-Terra: astronomia i gravitació universal:

L'astronomia: implicacions pràctiques i el seu paper en les idees sobre l'Univers.

El sistema geocèntric. El seu qüestionament i el sorgiment del model heliocèntric.

Copèrnic i la primera gran revolució científica. Valoració i implicacions de l'enfrontament entre dogmatisme i llibertat d'investigació. Importància del telescopi de Galileu i les seves aplicacions.

Ruptura de la barrera cels-Terra: la gravitació universal.

La concepció actual de l'Univers. Valoració d'avenços científics i tecnològics. Aplicacions dels satèl·lits.

Bloc 3. Aprofundiment a l'estudi dels canvis.

Energia, treball i calor:

Valoració del paper de l'energia a les nostres vides. Naturalesa, avantatges i inconvenients de les diverses fonts d'energia.

Conceptes de treball i energia. Estudi de les formes d'energia: cinètica i potencial gravitatòria. Potència.

Llei de conservació i transformació de l'energia i les seves implicacions.

Interpretació de la concepció actual de la naturalesa de la calor com a transferència d'energia.

Les ones: una altra forma de transferència d'energia.

Bloc 4. Estructura i propietats de les substàncies. Iniciació a l'estudi de la química orgànica.

Estructura de l'àtom i enllaços químics:

L'estructura de l'àtom. El sistema periòdic dels elements químics.

Classificació de les substàncies segons les seves propietats. Estudi experimental.

L'enllaç químic: enllaços iònic, covalent i metàl·lic.

Interpretació de les propietats de les substàncies.

Introducció a la formulació i nomenclatura dels compostos binaris segons les normes de la IUPAC.

Iniciació a l'estructura dels compostos de carboni:

Interpretació de les peculiaritats de l'àtom de carboni: possibilitats de combinació amb l'hidrogen i altres àtoms. Les cadenes carbonades.

Els hidrocarburs i la seva importància com a recursos energètics. El problema de l'increment de l'efecte hivernacle: causes i mesures per a la seva prevenció.

Macromolècules: importància en la constitució dels éssers vius.

Valoració del paper de la química en la comprensió de l'origen i desenvolupament de la vida.

Bloc 5. La contribució de la ciència a un futur sostenible.

Un desenvolupament tecnocientífic per a la sostenibilitat:

Els problemes i desafiaments globals als quals s'enfronta avui la humanitat: contaminació sense fronteres, canvi climàtic, esgotament de recursos, pèrdua de biodiversitat, etc.

Contribució del desenvolupament tecnocientífic a la resolució dels problemes. Importància de l'aplicació del principi de precaució i de la participació ciutadana en la presa de decisions.

Valoració de l'educació científica de la ciutadania com a requisit de societats democràtiques sostenibles.

La cultura científica com a font de satisfacció personal.

Criteris d'avaluació

1. Reconèixer les magnituds necessàries per descriure els moviments, aplicar aquests coneixements als moviments de la vida quotidiana i valorar la importància de l'estudi dels moviments en el sorgiment de la ciència moderna.

Es tracta de constatar si els alumnes saben plantejar-se i resoldre qualitativament problemes d'interès en relació amb el moviment que porta un mòbil (uniforme o variat) i de determinar les magnituds característiques per descriure'l. També s'ha de valorar si comprèn el concepte d'acceleració en els moviments accelerats. També s'ha de valorar si sap interpretar expressions com ara distància de seguretat o velocitat mitjana, i si comprèn la importància de la cinemàtica per la seva contribució al naixement de la ciència moderna.

2. Identificar el paper de les forces com a causa dels canvis de moviment i reconèixer les principals forces presents a la vida quotidiana.

Pretén constatar si l'alumnat comprèn que la idea de força com a interacció i causa de les acceleracions dels cossos, qüestiona les evidències del sentit comú sobre la suposada associació força-moviment, si sap identificar forces que actuen en situacions quotidianes, així com el tipus de força, gravitatòria, elèctrica, elàstica o les exercides pels fluids i reconeix com s'han utilitzat les característiques dels fluids en el desenvolupament de tecnologies útils a la nostra societat, com el baròmetre, els vaixells, etc.

3. Utilitzar la llei de la gravitació universal per justificar l'atracció entre qualsevol objecte dels que componen l'Univers i per explicar la força pes i els satèl·lits artificials.

Es tracta que l'alumnat compregui que l'establiment del caràcter universal de la gravitació va suposar la ruptura de la barrera cels-Terra, i va donar pas a una visió unitària de l'Univers. També s'ha d'avaluar que comprèn la forma en què l'esmentada llei permet explicar el pes dels cossos, el moviment de planetes i satèl·lits en el sistema solar.

4. Aplicar el principi de conservació de l'energia a la comprensió de les transformacions energètiques de la vida diària, reconèixer el treball i la calor com a formes de transferència d'energia i analitzar els problemes associats a l'obtenció i l'ús de les diferents fonts d'energia utilitzades per produir-los.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat té una concepció significativa dels conceptes de treball i energia i les seves relacions, i si és capaç de comprendre les formes d'energia (en particular, cinètica i potencial gravitatòria), així com d'aplicar la llei de conservació de l'energia en alguns exemples senzills. També s'ha de valorar si és conscient dels problemes globals del planeta pel que fa a l'obtenció i l'ús de les fonts d'energia i les mesures que s'han d'adoptar en els diferents àmbits per avançar cap a la sostenibilitat.

5. Identificar les característiques dels elements químics més representatius de la taula periòdica, predir-ne el

comportament químic en unir-se amb altres elements, així com les propietats de les substàncies simples i compostes formades.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que l'alumnat és capaç de distribuir els electrons dels àtoms en capes, justificar l'estructura de la taula periòdica, i aplicar la regla de l'octet per explicar els models d'enllaç iònic, covalent i metàl·lic. Així mateix s'ha de comprovar que és capaç d'explicar qualitativament amb aquests models la classificació de les substàncies segons les seves principals propietats físiques: temperatures de fusió i ebullició, conductivitat elèctrica i solubilitat en aigua.

6. Justificar la gran quantitat de compostos orgànics que hi ha, així com la formació de macromolècules i la seva importància en els éssers vius.

Es tracta d'avaluar que els estudiants comprenen les enormes possibilitats de combinació que presenta l'àtom de carboni i són capaços d'escriure fórmules desenvolupades de compostos senzills. Així mateix, s'ha de comprovar que comprenen la formació de macromolècules, el seu paper en la constitució dels éssers vius i la importància que va tenir la síntesi dels primers compostos orgànics davant del vitalisme a la primera meitat del segle XIX.

7. Reconèixer les aplicacions energètiques derivades de les reaccions de combustió d'hidrocarburs i valorar-ne la influència en l'increment de l'efecte hivernacle.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar si l'alumnat reconeix el petroli i el gas natural com a combustibles fòssils que, al costat del carbó, constitueixen les fonts energètiques més utilitzades actualment. També s'ha de valorar si són conscients del seu esgotament, dels problemes que sobre el medi ambient ocasiona la seva combustió i la necessitat de prendre mesures per evitar-los.

8. Analitzar els problemes i els desafiaments, estretament relacionats, a què s'enfronta la humanitat en relació amb la situació de la Terra, reconèixer la responsabilitat de la ciència i la tecnologia i la necessitat de la seva implicació per resoldre'ls i avançar cap a un futur sostenible.

Es pretén comprovar si l'alumnat és conscient de la situació d'autèntica emergència planetària caracteritzada per tota una sèrie de problemes vinculats: contaminació sense fronteres, esgotament de recursos, pèrdua de biodiversitat i diversitat cultural, hiperconsum, etc., i si comprèn la responsabilitat del desenvolupament tecnològic i la seva necessària contribució a les possibles solucions tenint sempre present el principi de precaució. S'ha de valorar si és conscient de la importància de l'educació científica per a la seva participació en la presa fonamentada de decisions.

BIOLOGIA I GEOLOGIA

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Actuació d'acord amb el procés de treball científic: plantejament de problemes i discussió del seu interès, formulació d'hipòtesis, estratègies i dissenys experimentals, anàlisi i interpretació i comunicació de resultats.

Recerca i selecció d'informació de caràcter científic utilitzant les tecnologies de la informació i comunicació i altres fonts.

Interpretació d'informació de caràcter científic i utilització d'aquesta informació per formar-se una opinió pròpia, expressar-se amb precisió i prendre decisions sobre problemes relacionats amb les ciències de la naturalesa.

Reconeixement de les relacions de la biologia i la geologia amb la tecnologia, la societat i el medi ambient, considerant les possibles aplicacions de l'estudi realitzat i les seves repercussions.

Utilització correcta dels materials i els instruments bàsics d'un laboratori i respecte per les normes de seguretat al laboratori.

Bloc 2. La Terra, un planeta en canvi continu.

La història de la Terra:

L'origen de la Terra. El temps geològic: idees històriques sobre l'edat de la Terra. Principis i procediments que permeten reconstruir-ne la història. Utilització de l'actualisme com a mètode d'interpretació.

Els fòssils, la seva importància com a testimoni del passat. Els primers éssers vius i la seva influència en el planeta.

Les eres geològiques: ubicació d'esdeveniments geològics i biològics importants.

Identificació d'alguns fòssils característics.

Reconstrucció elemental de la història d'un territori a partir d'una columna estratigràfica senzilla.

La tectònica de plaques i les seves manifestacions:

El problema de l'origen de les serralades: algunes interpretacions històriques. El cicle de les roques.

Proves del desplaçament dels continents. Distribució de volcans i terratrèmols. Les dorsals i el fenomen de l'expansió del fons oceànic.

Interpretació del model dinàmic de l'estructura interna de la Terra.

Les plaques litosfèriques i els seus límits. Interaccions entre processos geològics interns i externs. Formació de les serralades: tipus i processos geològics associats.

La tectònica de plaques, una revolució en les Ciències de la Terra. Utilització de la tectònica de plaques per a la interpretació del relleu i dels esdeveniments geològics.

Valoració de les conseqüències que la dinàmica de l'interior terrestre té a la superfície del planeta.

Bloc 3. L'evolució de la vida.

La cèl·lula, unitat de vida.

La teoria cel·lular i la seva importància en la Biologia. La cèl·lula com a unitat estructural i funcional dels éssers vius.

Els processos de divisió cel·lular. La mitosi i la meiosi. Característiques diferencials i importància biològica de cadascuna.

Estudi de l'ADN: composició, estructura i propietats. Valoració del seu descobriment en l'evolució posterior de les ciències biològiques.

Els nivells d'organització biològics. Interès pel món microscòpic.

Utilització de la teoria cel·lular per interpretar l'estructura i el funcionament dels éssers vius.

L'herència i la transmissió dels caràcters:

El mendelisme. Resolució de problemes senzills relacionats amb les lleis de Mendel.

Genètica humana. L'herència del sexe. L'herència lligada al sexe. Estudi d'algunes malalties hereditàries.

Aproximació al concepte de gen. El codi genètic. Les mutacions.

Enginyeria i manipulació genètica: aplicacions, repercussions i desafiaments més importants. Els aliments transgènics. La clonació. El genoma humà.

Implicacions ecològiques, socials i ètiques dels avenços en biotecnologia genètica i reproductiva.

Origen i evolució dels éssers vius:

Hipòtesis sobre l'origen de la vida a la Terra. Evolució dels éssers vius: teories fixistes i evolucionistes.

Dades que recolzen la teoria de l'evolució de les espècies. Reconeixement de les principals característiques de fòssils representatius. Aparició i extinció d'espècies.

Teories actuals de l'evolució. Gradualisme i equilibri puntuat.

Valoració de la biodiversitat com a resultat del procés evolutiu. El paper de la humanitat en l'extinció d'espècies i les causes.

Estudi del procés de l'evolució humana.

Bloc 4. Les transformacions en els ecosistemes.

La dinàmica dels ecosistemes:

Anàlisi de les interaccions que hi ha en l'ecosistema: les relacions tròfiques. Cicle de matèria i flux d'energia. Identificació de cadenes i xarxes tròfiques en ecosistemes terrestres i aquàtics. Cicles biogeoquímics.

Autoregulació de l'ecosistema: les plagues i la lluita biològica.

Les successions ecològiques. La formació i la destrucció de sòls. Impacte dels incendis forestals i importància de la seva prevenció.

La modificació d'ambients pels éssers vius i les adaptacions dels éssers vius a l'entorn. Els canvis ambientals de la història de la Terra.

Cura de les condicions mediambientals i dels éssers vius com a part essencial de la protecció del medi natural.

Criteris d'avaluació

1. Identificar i descriure fets que mostrin la Terra com un planeta canviant i registrar alguns dels canvis més notables de la seva llarga història utilitzant models temporals a escala.

Es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per reconèixer la magnitud del temps geològic mitjançant la identificació dels esdeveniments fonamentals de la història de la Terra en una taula cronològica i, especialment, a través de la identificació i ubicació dels fòssils més representatius de les principals eres geològiques i altres registres geològics com ara la datació estratigràfica, els tipus de roques, les serralades i els processos orogènics o les transgressions i regressions marines.

2. Utilitzar el model dinàmic de l'estructura interna de la Terra i la teoria de la tectònica de plaques per estudiar els fenòmens geològics associats al moviment de la litosfera i relacionar-los amb la seva ubicació en mapes terrestres.

Es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per aplicar el model dinàmic de l'estructura interna de la Terra i la teoria de la tectònica de plaques en l'explicació de fenòmens aparentment no relacionats entre si, com la formació de serralades, l'expansió del fons oceànic, la coincidència geogràfica de terratrèmols i volcans en molts llocs de la Terra, les coincidències geològiques i paleontològiques en territoris actualment separats per grans oceans, etc. També s'ha de comprovar si és capaç d'associar la distribució de sismes i volcans als límits de les plaques litosfèriques en mapes d'escala adequada, i de relacionar tots aquests processos.

3. Aplicar els postulats de la teoria cel·lular a l'estudi de diferents tipus d'éssers vius i identificar les estructures característiques de la cèl·lula procariòtica, eucariòtica vegetal i animal, i relacionar cadascun dels elements cel·lulars amb la seva funció biològica.

L'alumnat ha de reconèixer, utilitzant les tècniques adequades, l'existència de cèl·lules en diferents organismes. Es tracta d'avaluar si és capaç d'identificar les estructures cel·lulars en dibuixos i microfotografies, i d'assenyalar la funció de cadascuna d'aquestes. Així mateix, ha d'entendre la necessitat de coordinació de les cèl·lules que componen els organismes pluricel·lulars.

4. Reconèixer les característiques del cicle cel·lular i descriure la reproducció cel·lular, assenyalant les diferències principals entre meiosi i mitosi, així com el significat biològic de totes dues.

Es tracta de comprovar que l'alumnat reconeix la mitosi com un tipus de divisió cel·lular asexual necessària en la reproducció dels organismes unicel·lulars i que assegura el creixement i la reparació del cos en els organismes pluricel·lulars. També ha d'explicar el paper dels gàmetes i de la meiosi a la reproducció sexual. Es tracta

de comparar els dos tipus de divisió cel·lular respecte al tipus de cèl·lules que la fan, al seu mecanisme d'acció, als resultats obtinguts i a la importància biològica dels dos processos. Es pot considerar la utilització i interpretació de dibuixos esquemàtics, models de cicles cel·lulars o fotografies de cariotips.

5. Resoldre problemes pràctics de genètica en diversos tipus d'encreuaments utilitzant les lleis de Mendel i aplicar els coneixements adquirits a investigar la transmissió de determinats caràcters en la nostra espècie.

Es pretén avaluar si l'alumnat és capaç de diferenciar els conceptes bàsics de genètica i resoldre problemes senzills sobre la transmissió de caràcters hereditaris calculant percentatges genotípics i fenotípics dels descendents i reconeixent en aquests resultats el seu caràcter aleatori. També s'ha de valorar si aplica aquests coneixements a problemes concrets de l'herència humana, com l'hemofília, el daltonisme, el factor Rh, el color dels ulls i els cabells, etc.

6. Conèixer que els gens estan constituïts per ADN i ubicats en els cromosomes, interpretar el paper de la diversitat genètica (intraespecífica i interespecífica) i les mutacions a partir del concepte de gen i valorar críticament les conseqüències dels avenços actuals de l'enginyeria genètica.

Es pretén comprovar si l'alumnat explica que l'emmagatzematge de la informació genètica resideix en els cromosomes, interpreta mitjançant la teoria cromosòmica de l'herència les excepcions a les lleis de Mendel i coneix el concepte molecular de gen, així com l'existència de mutacions i les seves implicacions en l'evolució i la diversitat dels éssers vius. També s'ha de valorar si utilitza els seus coneixements per crear-se un criteri propi sobre les repercussions sanitàries i socials dels avenços en el coneixement del genoma i analitzar, des d'una perspectiva social, científica i ètica, els avantatges i els inconvenients de la biotecnologia moderna (teràpia gènica, aliments transgènics, etc.).

7. Exposar raonadament els problemes que van conduir a enunciar la teoria de l'evolució, els principis bàsics d'aquesta teoria i les controvèrsies científiques, socials i religioses que va suscitar.

L'alumnat ha de conèixer les controvèrsies entre fixisme i evolucionisme, i entre diferents teories evolucionistes com les de Lamarck i Darwin, així com les teories evolucionistes actuals més acceptades. Es tracta de valorar si l'alumnat sap interpretar, a la llum de la teoria de l'evolució dels éssers vius, el registre paleontològic, l'anatomia comparada, les semblances i diferències genètiques, embriològiques i bioquímiques, la distribució biogeogràfica, etc.

8. Relacionar l'evolució i la distribució dels éssers vius, i destacar-ne les adaptacions més importants, amb els mecanismes de selecció natural que actuen sobre la variabilitat genètica de cada espècie.

Es tracta de valorar si l'alumnat sap interpretar, a la llum de la teoria de l'evolució, les dades més rellevants del registre paleontològic, l'anatomia comparada, les semblances i diferències genètiques, embriològiques i bioquímiques, la distribució biogeogràfica i altres aspectes relacionats amb l'evolució dels éssers vius.

9. Explicar com es produeix la transferència de matèria i energia al llarg d'una cadena o xarxa tròfica concreta i deduir les conseqüències pràctiques en la gestió sostenible d'alguns recursos per part de l'ésser humà.

Es tracta de valorar si l'alumne és capaç de relacionar les pèrdues energètiques produïdes a cada nivell amb l'aprofitament dels recursos alimentaris del planeta des d'un punt de vista sostenible (consum d'aliments pertanyents als últims nivells tròfics) i les repercussions de les activitats humanes en el manteniment de la biodiversitat en els ecosistemes (desaparició de depredadors, sobreexplotació pesquera, espècies introduïdes, etc.).

CIÈNCIES SOCIALS, GEOGRAFIA I HISTÒRIA

El coneixement de la societat, tant pel que fa a la seva organització i funcionament al llarg del temps i a l'actualitat, com pel que fa al territori en què s'estableix i s'organitza, ha constituït sempre, en la nostra tradició educativa, una part fonamental de l'educació dels joves.

La matèria de Ciències socials, geografia i història en l'educació secundària obligatòria pretén aprofundir en aquest coneixement partint dels aprenentatges que els alumnes i les alumnes han adquirit a l'etapa anterior a l'àrea de Coneixement del medi natural, social i cultural. L'evolució de l'alumnat en aquesta etapa fa procedent un major aprofundiment en el coneixement del fet social i permet un enfocament més disciplinar d'aquesta matèria que prengui com a referència fonamental la Geografia i la Història. Aquestes dues disciplines són eixos vertebradors de l'àmbit social perquè contemplen la realitat humana i social des d'una perspectiva global i integradora, a més d'oferir una major capacitat estructuradora dels fets socials. No obstant això, la comprensió actual de la realitat humana i social requereix la intervenció d'altres disciplines, que formen part de les Ciències socials i que presenten perspectives d'anàlisi diferents. És el cas de les aportacions proporcionades des de l'Economia, la Sociologia, la Història de l'art o l'Ecologia, que complementen la comprensió de la realitat.

L'ensenyament en aquesta matèria intenta que els alumnes i les alumnes adquireixin els coneixements, les destreses i les actituds necessaris per comprendre la realitat del món en què viuen, les experiències col·lectives passades i presents, així com l'espai en què es desenvolupa la vida en societat.

D'una banda, proporciona idees fonamentals sobre la dimensió espacial de les societats i la configuració territorial, entesa en àmbits que van del local al mundial, alhora que acostua l'alumnat als principis d'interacció de les societats i el seu entorn físic, i possibilita que es pugui valorar l'actuació dels homes en l'espai i les potencialitats i constriccions del medi. També afavoreix que l'alumnat pugui adquirir un major grau de consciència sobre l'organització espacial de les societats, les seves dimensions demogràfiques, econòmiques o socials, les formes d'intervenció i els seus possibles impactes.

D'altra banda, la comprensió dels fets i fenòmens socials en el context en què es produeixen i l'anàlisi dels processos de canvi històric en la societat adquireixen sentit en la valoració, comprensió i valoració dels trets i problemes centrals de la societat en el moment actual. Des d'aquesta perspectiva, es considera convenient proporcionar a l'alumnat un coneixement global necessari per a la interpretació de la realitat actual com a construcció humana en el curs del temps i un marc general per a la comprensió del temps històric. D'aquí la importància que té en aquestes edats adquirir unes referències bàsiques sobre l'esdevenir històric que permetin incorporar aprenentatges posteriors.

Tot i que l'ensenyament i l'aprenentatge d'aquesta matèria en aquesta etapa estan facilitats pel desenvolupament intel·lectual de l'alumnat del pensament concret al formal, la complexitat d'aquestes disciplines té algunes dificultats relacionades amb l'adquisició de nocions espacials i temporals, la naturalesa multicausal i intencional de l'explicació dels fets humans i socials o el processament d'informacions diverses. Per això és necessari fer un treball continuat a tots els cursos que faciliti l'adquisició progressiva d'aquestes nocions al llarg de l'etapa.

L'acostament a les diferents tècniques relacionades amb l'ús adequat de la informació a través de l'observació o la documentació, el seu tractament, la seva organització, la seva representació gràfica o la seva comunicació, alhora que aquells treballs que afavoreixen l'adquisició de procediments i tècniques propis de cada disciplina, ha

de permetre que els alumnes i les alumnes rebin uns coneixements no tancats, i amb això se'ls capaciti perquè, des d'aquesta matèria, puguin anar aprenent en el futur per si mateixos, de manera progressivament autònoma.

Els continguts i els criteris d'avaluació s'organitzen per cursos. Amb la finalitat de facilitar una presentació més clara, els primers s'agrupen en blocs, que incorporen al seu torn epígrafs que enuncien aspectes concrets.

En tots els cursos en un bloc inicial, denominat Continguts comuns, s'hi inclou l'aprenentatge dels aspectes fonamentals en el coneixement geogràfic i històric que són procediments de tipus general o es refereixen, si s'escau, a actituds. La presència en el currículum d'aquest bloc inicial té com a finalitat ressaltar-los, i es considera que hauria de ser en aquest marc en què s'hauria de desenvolupar la resta.

A primer curs s'aborda l'estudi dels mitjans o dominis naturals, tant des de la interacció dels seus elements com de les interrelacions amb els grups humans en la configuració del territori, amb referència espacial a l'àmbit mundial i, en més profunditat, a l'espai espanyol i europeu. La valoració de la biodiversitat i la presa de consciència de la necessitat de contribuir al seu manteniment són actituds associades a aquests continguts que s'integren en el bloc 2, la Terra i els medis naturals.

L'estudi de les societats al llarg del temps s'organitza amb un criteri cronològic. El primer curs se centra en l'evolució de les societats històriques des dels orígens fins a l'edat antiga. En aquest marc es ressalten els aspectes en què es pot reconèixer més clarament l'evolució de les societats, així com aquells l'aportació dels quals, vista des de la perspectiva temporal, pot resultar més significativa en la configuració de les societats actuals. En un àmbit espacial mundial i particularment europeu s'insereix la caracterització de la història del nostre país. El bloc 3, Societats prehistòriques, primeres civilitzacions i edat antiga, integra aquests continguts.

Al segon curs es preveu fer l'estudi de la població, dels comportaments i les tendències demogràfiques, de les seves conseqüències, però també els trets de les societats actuals, en especial l'espanyola i l'europea, la seva estructura i diversitat; així com el paper que desenvolupen les migracions en la configuració de les societats; a més s'aborda la forma de vida a les ciutats i la caracterització de l'espai urbà (bloc 2, Població i societat). D'altra banda, es continua l'anàlisi de l'evolució històrica, des de les societats medievals fins a la configuració de l'Estat modern. En aquest bloc 3, Societats preindustrials, es dona una especial rellevància a la Península Ibèrica en aquell temps, a la configuració plural del territori peninsular a l'edat mitjana, a la monarquia hispànica i la colonització d'Amèrica.

A tercer i quart s'introdueix una major especialització; tenen en comú l'atenció a l'estudi del món actual des de perspectives que són complementàries.

Correspon a tercer l'anàlisi del territori en les seves diferents facetes i àmbits espacials. Partint de l'estudi de les activitats econòmiques i la configuració d'espais i paisatges que generen, s'analiza l'organització política i l'espai geogràfic dels grans àmbits geopolítics i econòmics del món, de la Unió Europea i d'Espanya, així com les transformacions i els problemes d'un món interdependent, amb especial referència a les desigualtats en el desenvolupament humà. Els blocs 2, Activitat econòmica i espai geogràfic, 3, Organització política i espai geogràfic i 4, Transformacions i desequilibris en el món actual, articulen aquests continguts.

El quart curs posa l'accent en l'evolució i caracterització de les societats actuals. L'anàlisi de les bases històriques de la societat actual contempla les transformacions econòmiques, polítiques i socials produïdes des del segle XVIII fins a la primera meitat del segle XX, per abordar posteriorment l'ordre polític i econòmic mundial actual, els

processos d'integració, els canvis socials, els centres de poder i el focus de tensió. Es dona especial rellevància a la configuració de l'Estat democràtic a Espanya i la seva pertinença a la Unió Europea. Aquests continguts es corresponen amb els blocs 2 i 3: Bases històriques de la societat actual i el món actual.

La selecció d'objectius i continguts d'aquesta matèria té en consideració la presència en l'etapa de les matèries d'Educació per a la ciutadania i els drets humans i Educació èticocívica, que complementen el coneixement del fet social. En els aspectes en què es relacionen s'ha buscat l'enfocament que és específic d'aquesta matèria o bé que resulta complementari.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

El caràcter integrador de la matèria de Ciències socials, geografia i història, fa que el seu aprenentatge contribueixi a l'adquisició de diverses competències bàsiques.

La competència social i ciutadana està estretament vinculada al mateix objecte d'estudi. Es pot dir que tot el currículum contribueix a l'adquisició d'aquesta competència, perquè la comprensió de la realitat social, actual i històrica és el mateix objecte d'aprenentatge, però ho farà realment si es té la perspectiva que el coneixement sobre l'evolució i organització de les societats, dels seus èxits i dels seus problemes, s'ha de poder utilitzar per l'alumnat per desenvolupar-se socialment. Contribueix òbviament a entendre els trets de les societats actuals, la seva pluralitat, els elements i interessos comuns de la societat en què es viu, contribuint a crear sentiments comuns que afavoreixen la convivència.

També ajuda a l'adquisició d'habilitats socials. D'una banda, la comprensió de les accions humanes del passat o del present exigeix que aquestes siguin vistes per l'alumnat des de la perspectiva dels mateixos agents del seu temps amb què s'afavoreix el desenvolupament de la capacitat de posar-se en el lloc de l'altre, és a dir, l'empatia. D'altra banda, ho fa quan aquesta comprensió possibilita la valoració i l'exercici del diàleg com a via necessària per a la solució dels problemes, o el respecte per les persones amb opinions que no coincideixen amb les pròpies, però a més preveu l'exercici d'aquests valors en proposar un treball de col·laboració o la realització de debats en què es puguin expressar les pròpies idees i escoltar i respectar les dels altres. L'acostament a diferents realitats socials, actuals o històriques, o la valoració de les aportacions de diferents cultures ajuda, encara que sigui més indirectament, al desenvolupament de les habilitats de tipus social.

En l'adquisició de la competència Coneixement i la interacció amb el món físic, la contribució és rellevant. Aquesta competència inclou, entre altres aspectes, la percepció i el coneixement de l'espai físic en què es desenvolupa l'activitat humana, tant en grans àmbits com a l'entorn immediat, així com la interacció que es produeix entre tots dos. La percepció directa o indirecta de l'espai en què es desenvolupa l'activitat humana constitueix un dels principals eixos de treball de la geografia: la comprensió de l'espai en què tenen lloc els fets socials i la pròpia vida de l'alumne, és a dir, la dimensió espacial. Es contribueix a la competència en la mesura que s'asseguri que aquesta dimensió impregna l'aprenentatge dels continguts geogràfics, adquirint especial importància per a això els procediments d'orientació, localització, observació i interpretació dels espais i paisatges, reals o representats.

Una altra aportació, no menys significativa, es possibilita des del coneixement de la interacció home-medi i l'organització del territori resultant. La matèria proporciona abundants ocasions per analitzar l'acció de l'home en la utilització de l'espai i els seus recursos, no només els problemes que a vegades genera, sinó també les

accions que, des d'un ús responsable de tots dos, busquen assegurar la protecció i la cura del medi ambient.

La contribució a la competència Expressió cultural i artística es relaciona principalment amb el seu vessant de conèixer i valorar les manifestacions del fet artístic. Aquesta contribució es facilita realment si es preveu una selecció d'obres d'art rellevants, o bé pel seu significat en la caracterització d'estils o artistes, o per formar part del patrimoni cultural, i es dota l'alumnat de destreses d'observació i de comprensió dels elements tècnics imprescindibles per a la seva anàlisi. Des d'aquest plantejament s'afavoreix l'apreciació de les obres d'art, s'adquireixen habilitats perceptives i de sensibilització, es desenvolupa la capacitat d'emocionar-se, i s'ajuda a valorar el patrimoni cultural, a respectar-lo i a interessar-se per la seva conservació.

La contribució a la competència en el tractament de la informació i la competència digital ve donada per la importància que té en la comprensió dels fenòmens socials i històrics tenir les destreses relatives a l'obtenció i comprensió d'informació, element imprescindible d'una bona part dels aprenentatges de la matèria. Es contribueix, de manera particular, a la recerca, obtenció i tractament d'informació procedent de l'observació directa i indirecta de la realitat, així com de fonts escrites, gràfiques, audiovisuals, tant si utilitzen com a suport el paper, com si han estat obtingudes mitjançant les tecnologies de la informació i la comunicació. L'establiment de criteris de selecció de la informació proporcionada per diverses fonts segons criteris d'objectivitat i pertinència, la distinció entre els aspectes rellevants i els que no ho són, la relació i comparació de fonts o la integració i l'anàlisi de la informació de manera crítica són algunes de les aportacions fonamentals que es fan en l'adquisició d'aquesta competència.

D'altra banda, el llenguatge no verbal que s'utilitza moltes vegades en la comprensió de la realitat contribueix al coneixement i la interpretació de llenguatges icònics, simbòlics i de representació. És el cas, en especial, del llenguatge cartogràfic i de la imatge.

El pes que té la informació en aquesta matèria singularitza les relacions que hi ha entre aquesta competència i la competència en comunicació lingüística, més enllà de la utilització del llenguatge com a vehicle de comunicació en el procés d'ensenyament-aprenentatge. A més, es facilita aconseguir habilitats per utilitzar diferents variants del discurs, especialment la descripció, la narració, la dissertació i l'argumentació, i es col·labora en l'adquisició de vocabulari el caràcter bàsic del qual hauria de venir donat per les paraules que, corresponent al vocabulari específic, haurien de formar part del llenguatge habitual de l'alumne o d'aquelles altres que tenen un clar valor funcional en l'aprenentatge de la matèria.

També es contribueix, en certa manera, a l'adquisició de la competència matemàtica. El coneixement dels aspectes quantitativs i espacials de la realitat permet col·laborar en la seva adquisició en la mesura que la matèria incorpora operacions senzilles, magnituds, percentatges i proporcions, nocions d'estadística bàsica, ús d'escales numèriques i gràfiques, sistemes de referència o reconeixement de formes geomètriques, així com criteris de mesurament, codificació numèrica d'informacions i la seva representació gràfica. La utilització de totes aquestes eines en la descripció i l'anàlisi de la realitat social amplien el conjunt de situacions en què els alumnes perceben la seva aplicabilitat i, amb això, fan més funcionals els aprenentatges associats a la competència matemàtica.

La competència per aprendre a aprendre suposa tenir eines que facilitin l'aprenentatge, però també tenir una visió estratègica dels problemes i saber preveure i adaptar-se als canvis que es produeixen amb una visió positiva. A tot això s'hi contribueix des de les possibilitats que

ofereix per aplicar raonaments de diferent tipus, buscar explicacions multicausals i predicció d'efectes dels fenòmens socials i proporciona coneixements de les fonts d'informació i de la seva utilització mitjançant la recollida i classificació de la informació obtinguda per diversos mitjans i sempre que se'n faci una anàlisi. També hi contribueix quan s'afavoreix el desenvolupament d'estratègies per pensar, organitzar, memoritzar i recuperar informació, com ara resums, esquemes o mapes conceptuals.

Perquè aquesta matèria contribueixi a l'autonomia i iniciativa personal és necessari afavorir el desenvolupament d'iniciatives de planificació i execució, així com processos de presa de decisions, presents més clarament en la realització de debats i de treballs individuals o en grup perquè implica idear, analitzar, planificar, actuar, revisar el que s'ha fet, comparar els objectius previstos amb els assolits i extreure'n.

Objectius

L'ensenyament de les Ciències socials, geografia i història en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següent:

1. Identificar els processos i els mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals, i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi desenvolupen i els seus problemes més rellevants.

2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, cultural, polític i mediambiental.

3. Comprendre el territori com el resultat de la interacció de les societats sobre el medi en què es desenvolupen i al qual organitzen.

4. Identificar, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees geoeconòmiques, així com els trets físics i humans d'Europa i Espanya.

5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i els esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa i d'Espanya per adquirir una perspectiva global de l'evolució de la Humanitat i elaborar-ne una interpretació que faciliti la comprensió de la pluralitat de comunitats socials a què es pertany.

6. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància cap a altres cultures i cap a opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar a fer-ne un judici.

7. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural per valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciar-lo com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

8. Adquirir i utilitzar el vocabulari específic que aporten les ciències socials perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

9. Buscar, seleccionar, comprendre i relacionar informació verbal, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, inclosa la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació, tractar-la d'acord amb el fi perseguit i comunicar-la als altres de manera organitzada i intel·ligible.

10. Dur a terme tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el

diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

11. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, i apreciar-ne els valors i les bases fonamentals, així com els drets i les llibertats com una fita irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

Primer curs

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Lectura i interpretació d'imatges i mapes de diferents escales i característiques. Percepció de la realitat geogràfica mitjançant l'observació directa o indirecta. Interpretació de gràfics i elaboració d'aquests a partir de dades.

Obtenció d'informació de fonts diverses (iconogràfiques, arqueològiques, escrites, proporcionades per les tecnologies de la informació, etc.) i elaboració escrita de la informació obtinguda.

Localització en el temps i en l'espai dels períodes, les cultures i les civilitzacions i els esdeveniments històrics. Representació gràfica de seqüències temporals.

Identificació de causes i conseqüències dels fets històrics i dels processos d'evolució i canvi relacionant-los amb els factors que els van originar.

Coneixement dels elements bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques més rellevants, i contextualització en la seva època. Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que és necessari preservar i col·laborar en la seva conservació.

Bloc 2. La Terra i els medis naturals.

La representació de la Terra. Aplicació de tècniques d'orientació i localització geogràfica.

Caracterització dels principals medis naturals, identificació dels components bàsics del relleu, els climes, les aigües i la vegetació, i comprensió de les interaccions que mantenen. Observació i interpretació d'imatges representatives d'aquests medis. Valoració de la diversitat com a riquesa que cal conservar.

Localització en el mapa i caracterització de continents, oceans, mars, unitats del relleu i rius en el món, a Europa i a Espanya. Localització i caracterització dels principals medis naturals, amb especial atenció al territori espanyol i europeu.

Els grups humans i la utilització del medi: anàlisi de les seves interaccions. Riscos naturals. Estudi d'algun problema mediambiental, com ara l'acció humana sobre la vegetació, el problema de l'aigua o el canvi climàtic. Presa de consciència de les possibilitats que el medi ofereix i disposició favorable per contribuir al manteniment de la biodiversitat i a un desenvolupament sostenible.

Bloc 3. Societats prehistòriques, primeres civilitzacions i edat antiga.

Caçadors i recol·lectors. Canvis produïts per la revolució neolítica. Aspectes significatius de la Prehistòria en el territori espanyol actual.

Les primeres civilitzacions urbanes.

El món clàssic: Grècia i Roma. La democràcia atenesa. Les formes d'organització econòmica, administrativa i política romanes. Hispània romana: romanització. La ciutat i la forma de vida urbana. Aportació de la cultura i l'art clàssic.

Origen i expansió del Cristianisme. Fi de l'Imperi romà i fraccionament de la unitat mediterrània.

Criteris d'avaluació

1. Localitzar llocs o espais en un mapa utilitzant dades de coordenades geogràfiques i obtenir informació sobre l'espai representat a partir de la llegenda i la simbologia, comunicant les conclusions de forma oral o escrita.

Amb aquest criteri d'intenta comprovar que s'és capaç d'identificar les línies bàsiques del sistema d'orientació geogràfica (meridians, paral·lels i línies bàsiques imaginàries) i situar llocs en el mapa mitjançant la longitud i la latitud. Així mateix, permet avaluar si se sap descodificar informació simbòlica i interpretar-la per descriure el contingut de la informació expressada en un mapa.

2. Localitzar en un mapa els elements bàsics que configuren el medi físic mundial, d'Europa i d'Espanya (oceans i mars, continents, unitats de relleu i rius) i caracteritzar els trets que predominen en un espai concret.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar que es coneix el mapa físic del món i d'Europa en els seus trets bàsics i particularment el d'Espanya, es localitzen espacialment els seus elements i s'és capaç d'expressar aquells que predominen en cada territori.

3. Comparar els trets físics més destacats (relleu, clima, aigües i elements biogeogràfics) que configuren els grans medis naturals del planeta, amb especial referència a Espanya, localitzar-los en l'espai representat i relacionar-los amb les possibilitats que ofereixen als grups humans.

Es tracta d'avaluar si s'és capaç de reconèixer i localitzar en l'espai els principals medis naturals d'Espanya i del món, de caracteritzar-los i distingir-los en funció de la interacció dels trets físics predominants que conformen paisatges geogràfics diferenciats, i relacionar-los amb les formes de vida que possibiliten.

4. Identificar i explicar alguns exemples dels impactes que l'acció humana té sobre el medi natural, analitzar-ne les causes i efectes, i aportar mesures i conductes que serien necessàries per limitar-los.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar si els alumnes coneixen alguns problemes mediambientals rellevants, especialment els relacionats més directament amb les característiques del medi natural (escassetat d'aigua, pèrdua de boscos, canvi climàtic, etc.), si els relaciona amb les causes i els possibles efectes, i també si és capaç d'exposar accions que poden contribuir a millorar-los, a través de la ciència, la tecnologia, el consum responsable, etc.

5. Utilitzar les convencions i unitats cronològiques i les nocions d'evolució i canvi aplicant-les als fets i processos de la prehistòria i història antiga del món i de la Península Ibèrica.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar si s'utilitza la periodització i datació correcta com a referència temporal en la localització de fets i processos històrics, i es té capacitat per identificar, en processos referits a les societats a la Prehistòria i l'edat antiga, elements de permanència i de canvi.

6. Identificar i exposar els canvis que va suposar la revolució neolítica en l'evolució de la humanitat i valorar la seva importància i les conseqüències en comparar-los amb els elements que van conformar les societats depredadores.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'identifiquen els elements bàsics que van conformar les principals societats depredadores i els canvis radicals que van acompanyar la revolució neolítica i de constatar les conseqüències que aquesta va tenir en l'evolució de la humanitat. També s'ha de valorar en l'exposició la correcció en el llenguatge i la utilització d'un vocabulari bàsic adequat.

7. Diferenciar els trets més rellevants que caracteritzen alguna de les primeres civilitzacions urbanes i la civilització grega, identificant els elements originals d'aquesta

última i valorant aspectes significatius de la seva aportació en la civilització occidental.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'és capaç de localitzar en el temps i en l'espai les civilitzacions d'Egipte o Mesopotàmia i Grècia, i caracteritzar els elements bàsics que les van conformar i les diferències que hi ha en la seva organització política, econòmica i social. Així mateix es tracta de comprovar si es reconeixen en el món actual i en el patrimoni cultural i artístic elements rellevants de l'aportació de Grècia a la configuració de la civilització occidental.

8. Caracteritzar els trets de l'organització política, econòmica i social de la civilització romana, valorar la transcendència de la romanització a Hispània i la pervivència del seu llegat al nostre país, i analitzar algunes de les aportacions més representatives.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar el coneixement dels trets de la civilització romana, amb especial atenció a l'organització politico-social i econòmica, reconèixer la pertinença d'Hispania a la unitat del món mediterrani creada per Roma i identificar en el patrimoni artístic i en altres trets culturals actuals el llegat de la civilització romana al nostre país.

9. Fer una lectura comprensiva de fonts d'informació escrita de contingut geogràfic o històric, i comunicar l'informació obtinguda de manera correcta per escrit.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar que es fa una lectura comprensiva de diferents fonts d'informació escrita utilitzades en l'estudi de la matèria, obtenir les idees principals que contenen i relacionar-les amb altres per formar esquemes explicatius, i ser capaç de comunicar la informació obtinguda utilitzant correctament l'expressió escrita i el vocabulari.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns

Localització en el temps i en l'espai de períodes i esdeveniments històrics. Nocions de simultaneïtat i evolució. Representació gràfica de seqüències temporals.

Reconeixement de causes i conseqüències en els fets i processos històrics i distingir-ne la naturalesa. Identificació de la multiplicitat causal en els fets socials. Valoració del paper dels homes i les dones com a subjectes de la història.

Recerca, obtenció i selecció d'informació de l'entorn, de fonts escrites, iconogràfiques, gràfiques, audiovisuals i proporcionades per les tecnologies de la informació. Elaboració escrita de la informació obtinguda. Transformació d'informació estadística en gràfics.

Reconeixement d'elements bàsics que caracteritzen els estils artístics i interpretació d'obres significatives considerant-ne el context. Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que cal preservar i col·laborar en la seva conservació.

Anàlisi d'algun aspecte de l'època medieval o moderna relacionat amb un fet o una situació rellevant de l'actualitat.

Bloc 2. Població i societat.

La població. Distribució. Aplicació dels conceptes bàsics de demografia a la comprensió dels comportaments demogràfics actuals, anàlisi i valoració de les seves conseqüències en el món i a Espanya. Lectura i interpretació de dades i gràfics demogràfics.

Les societats actuals. Estructura i diversitat. Desigualtats i conflictes. Caracterització de la societat europea i espanyola. Immigració i integració. Anàlisi i valoració relativa de les diferències culturals.

La vida en l'espai urbà. Urbanització del territori en el món actual i jerarquia urbana. Funcions i identificació

espacial de l'estructura urbana. Problemes urbans. Les ciutats espanyoles.

Bloc 3. Les societats preindustrials.

La societat medieval. Origen i expansió de l'Islam. La societat, l'economia i el poder a l'Europa feudal. El ressorgiment de la ciutat i l'intercanvi comercial. La cultura i l'art medieval, el paper de l'Església.

La Península Ibèrica a l'edat mitjana. Al-Andalus i els regnes cristians. La forma de vida a les ciutats cristianes i musulmanes.

Característiques de l'estat modern a Europa.

Evolució política i econòmica de la Península Ibèrica a l'època moderna. La monarquia hispànica i la colonització d'Amèrica.

Art i cultura a l'època moderna.

Criteris d'avaluació

1. Descriure els factors que condicionen els comportaments demogràfics coneixent i utilitzant els conceptes bàsics de la demografia per a la seva anàlisi, caracteritzar les tendències predominants i aplicar aquest coneixement a l'anàlisi de l'actual règim demogràfic espanyol i les seves conseqüències.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si es coneix i s'és capaç d'expressar, utilitzant el vocabulari geogràfic adequat, les tendències del creixement i les seves causes utilitzant aquests coneixements per explicar els contrastos, problemes i perspectives que actualment hi ha al món i a Espanya: envelliment, immigració, etc.

2. Identificar els trets característics de la societat espanyola actual i distingir la varietat de grups socials que la configuren, l'augment de la diversitat que genera la immigració, reconèixer la pertinença al món occidental i exposar alguna situació que reflecteixi desigualtat social.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar si es coneixen els trets actuals de l'organització social a Espanya i s'identifiquen els canvis produïts en els últims temps (en la família, en l'origen o procedència dels habitants, en la mobilitat social, en els valors, etc.), si hi reconeixen característiques comunes de les societats desenvolupades occidentals i s'identifiquen algunes evidències de desigualtat o discriminació degudes a l'origen o a la pertinença a un grup social.

3. Analitzar el creixement de les àrees urbanes, la diferenciació funcional de l'espai urbà i algun dels problemes que es plantegen als seus habitants, i aplicar aquest coneixement a exemples de ciutats espanyoles.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar que es coneixen les causes que provoquen l'augment de la població urbana i el creixement de les ciutats. Es tracta també d'avaluar, a través d'algun exemple espanyol, si s'identifiquen les diferents funcions de l'espai urbà i es proposen mesures que contribueixin a millorar alguns dels problemes de la vida a ciutat.

4. Descriure els trets socials, econòmics, polítics, religiosos, culturals i artístics que caracteritzen l'Europa feudal a partir de les funcions desenvolupades pels diferents estaments socials i reconèixer la seva evolució fins a l'aparició de l'Estat modern.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar si es reconeixen els elements bàsics que caracteritzen l'economia feudal, el paper social dels diferents estaments i les relacions entre senyors i pagesos, identificar els canvis socials, culturals i artístics que introdueix el renaixement de les ciutats i l'enfortiment progressiu de l'autoritat monàrquica fins a l'aparició de l'Estat modern.

5. Situar en el temps i en l'espai les diverses unitats polítiques que van coexistir a la Península Ibèrica durant l'edat mitjana, distingir-ne peculiaritats i reconèixer en l'Espanya actual exemples de la pervivència del seu llegat cultural i artístic.

Es pretén avaluar que s'identifiquen les diferents etapes en la formació i consolidació dels regnes cristians i d'Al-Andalus, les característiques polítiques, econòmiques i culturals fonamentals, i que se'n reconeix l'aportació cultural i artística a partir de l'anàlisi d'algunes obres rellevants i, en particular, la seva pervivència en les ciutats d'origen cristià i musulmà.

6. Distingir els principals moments de la formació de l'Estat modern i destacar les característiques més rellevants de la monarquia hispànica i de l'imperi colonial espanyol.

Aquest criteri intenta comprovar que s'identifiquen les diferents etapes de la monarquia hispànica i les seves característiques polítiques, com són la unió dinàstica dels Reis Catòlics, l'Imperi europeu de Carles V i l'Imperi hispànic de Felip II, així com el relleu en l'hegemonia europea, i que es reconeix la importància econòmica i política, per a Espanya i per a Amèrica, del Descobriment i la formació de l'Imperi colonial espanyol.

7. Identificar les característiques bàsiques que donen lloc als principals estils artístics de l'edat mitjana i l'edat moderna, contextualitzar-les en l'etapa en què van tenir l'origen i aplicar aquest coneixement a l'anàlisi d'algunes obres d'art rellevants i representatives d'aquests estils.

Es tracta de comprovar que diferencien els elements bàsics dels estils artístics medievals (romànic, gòtic, art islàmic), del Renaixement i del Barroc, i apliquen aquest coneixement a l'anàlisi d'obres rellevants amb el reconeixement de la significació d'alguns autors espanyols, particularment del Segle d'Or.

8. Realitzar de manera individual i en grup, amb l'ajuda del professor, un treball senzill de caràcter descriptiu sobre algun fet o tema: utilitzant fonts diverses (observació, premsa, bibliografia, pàgines web, etc.), seleccionant la informació pertinent, integrant-la en un esquema o guió i comunicant els resultats de l'estudi amb correcció i amb el vocabulari adequat.

Aquest criteri intenta avaluar en quina mesura l'alumne és capaç de planificar i dur a terme un petit treball de síntesi o indagació, selecciona la informació pertinent en funció de l'objectiu proposat, l'organitza adequadament i presenta les conclusions correctament. D'altra banda, permet comprovar si assumeix amb responsabilitat les seves tasques, particularment les que li corresponen com a membre d'un grup.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Obtenció i processament d'informació, explícita i implícita, a partir de la percepció dels paisatges geogràfics de l'entorn o d'imatges, de fonts orals i de documents visuals, cartogràfics i estadístics, inclosos els proporcionats per les tecnologies de la informació i la comunicació. Comunicació oral o escrita de la informació obtinguda.

Realització de debats, anàlisi de casos o resolució de problemes sobre alguna qüestió d'actualitat fent servir, entre altres, les fonts d'informació que proporcionen els mitjans de comunicació, valorar críticament informacions diferents sobre un mateix fet, fonamentar les opinions, argumentar les propostes, respectar les dels altres i utilitzar el vocabulari geogràfic adequat.

Realització de treballs de síntesi o indagació, utilitzant informació de fonts diverses i una correcta presentació, combinant diferents formes d'expressió, incloses les possibilitats que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Bloc 2. Activitat econòmica i espai geogràfic.

L'activitat econòmica. Necessitats humanes i recursos econòmics. Conceptes, agents i institucions bàsiques que intervenen en l'economia de mercat i la seva relació amb les unitats familiars. Canvis en el món del treball.

Les activitats agràries i les transformacions en el món rural. L'activitat pesquera i la utilització del mar. L'activitat i els espais industrials. Diversitat i importància dels serveis en l'economia actual. Presa de consciència del caràcter esgotable dels recursos, de la necessitat de racionalitzar el seu consum i de l'impacte de l'activitat econòmica a l'espai.

Localització i caracterització de les principals zones i focus d'activitat econòmica, amb especial referència al territori espanyol i europeu. Observació i identificació dels paisatges geogràfics resultants.

Bloc 3. Organització política i espai geogràfic.

L'organització política de les societats. Diferents tipus de règims polítics. Identificació dels principis i les institucions dels règims democràtics.

L'organització política i administrativa d'Espanya. La diversitat geogràfica. Desequilibris regionals.

L'espai geogràfic europeu. Organització política i administrativa de la Unió Europea. Funcionament de les institucions.

Localització i caracterització dels grans àmbits geopolítics, econòmics i culturals del món.

Bloc 4. Transformacions i desequilibris en el món actual.

Interdependència i globalització.

Desenvolupament humà desigual. Actitud crítica davant del repartiment desigual del desenvolupament i rebuig de les desigualtats entre les persones i els pobles del món. Polítiques de cooperació.

Tendències i conseqüències dels desplaçaments de població al món actual. Anàlisi de la situació a Espanya i Europa.

Riscos i problemes mediambientals. Mesures correctores i polítiques de sostenibilitat. Disposició favorable per contribuir, individualment i col·lectivament, a la racionalització en el consum i al desenvolupament humà de forma equitativa i sostenible.

Criteris d'avaluació

1. Identificar els principals agents i institucions econòmiques, així com les funcions que exerceixen en el marc d'una economia cada vegada més interdependent, i aplicar aquest coneixement a l'anàlisi i la valoració d'algunes realitats econòmiques actuals.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si es coneix el funcionament bàsic de l'economia a través del paper que compleixen els diferents agents i institucions econòmiques i si disposen, per tant, de les claus imprescindibles per analitzar alguns dels fets i problemes econòmics que els afecten directament a ells o les seves famílies (inflació, cost de la vida, mercat laboral, consum, etc.), o que caracteritzen l'actual globalització de l'economia (espai financer i econòmic únic, extensió del sistema capitalista, etc.).

2. Caracteritzar els principals sistemes d'explotació agrària que hi ha en el món i localitzar alguns exemples representatius, i utilitzar aquesta caracterització per analitzar alguns problemes de l'agricultura espanyola.

Aquest criteri intenta avaluar si els alumnes saben reconèixer els trets dels principals sistemes agraris i les noves tècniques industrials aplicades a l'agricultura. També tracta de comprovar si utilitzen aquests conceptes en analitzar situacions concretes que il·lustrin els problemes més destacats de l'agricultura actual i en particular de l'agricultura espanyola en el marc del mercat europeu.

3. Descriure les transformacions que en els camps de les tecnologies, l'organització empresarial i la localitza-

ció s'estan produint en les activitats, espais i paisatges industrials, localitzar i caracteritzar els principals centres de producció en el món i a Espanya i analitzar les relacions d'intercanvi que s'estableixen entre països i zones.

Es tracta d'avaluar que es coneixen els principals tipus d'indústries, s'identifiquen les actuals formes de producció i els nous paisatges industrials i localitzen les zones productores d'energia i béns industrials més destacats, i també que es reconeixen les corrents d'intercanvi que genera la producció i el consum.

4. Identificar el desenvolupament i la transformació recent de les activitats terciàries, per entendre els canvis que es produeixen tant en les relacions econòmiques com socials.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar que es coneix el desenvolupament progressiu i el predomini de les activitats de serveis en l'economia actual, així com el paper que tenen els transports i les comunicacions, utilitzant aquest coneixement per explicar l'augment de la població urbana i el creixement de les ciutats.

5. Identificar i localitzar en el mapa d'Espanya les comunitats autònomes i les seves capitals, els estats d'Europa i els principals països i àrees geoeconòmiques i culturals del món, reconèixer l'organització territorial, els trets bàsics de l'estructura i organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol i la seva pertinença a la Unió Europea.

Aquest criteri pretén avaluar la localització, en els seus respectius mapes polítics, de les comunitats autònomes espanyoles, els estats europeus i els grans països i àrees geoeconòmiques del món, identificar els trets i les institucions que regeixen l'ordenament territorial d'Espanya, així com la seva participació en les institucions de la Unió Europea.

6. Descriure els trets geogràfics comuns i diversos que caracteritzen l'espai geogràfic espanyol i explicar el paper que juguen els principals centres d'activitat econòmica i els grans eixos de comunicació com a organitzadors de l'espai i com la seva localització es relaciona amb els contrastos regionals.

Amb aquest criteri es pretén avaluar que l'alumne reconeix els trets físics i humans bàsics del territori espanyol i té una representació clara dels centres econòmics i la xarxa principal de comunicacions i si sap explicar que en aquesta organització hi ha regions i àrees territorials diferenciades.

7. Analitzar indicadors socioeconòmics de diferents països i utilitzar aquest coneixement per reconèixer desequilibris territorials en la distribució dels recursos, explicar algunes de les seves conseqüències i mostrar sensibilitat davant les desigualtats.

Amb aquest criteri d'intenta avaluar que l'alumne sap extreure i comprendre la informació que aporten dades numèriques i exposar-ne les conclusions, i si utilitza la informació per identificar situacions diferenciades en el grau de desenvolupament dels països. A més, es tracta d'avaluar si dedueix algunes conseqüències d'aquestes diferències, en particular les relacions de dependència que generen, i si mostra en les opinions rebuig cap a les desigualtats.

8. Analitzar la situació espanyola com a exemple representatiu de les tendències migratòries en l'actualitat i se n'identifiquen les causes, i relacionar-ho amb el procés de globalització i d'integració econòmica que s'està produint, així com identificar les conseqüències tant per al país receptor com per als països emissors, manifestant actituds de solidaritat en la valoració d'aquest fenomen.

Amb aquest criteri es pretén avaluar que se saben utilitzar els coneixements sobre les tendències del creixement demogràfic i de desenvolupament econòmic per explicar les tendències migratòries predominants en el món actual, en particular el caràcter de la immigració com un fenomen estructural de la societats europees i espa-

nyola, analitzant un exemple representatiu proper a l'experiència de l'alumnat i emetent un judici raonat sobre les múltiples conseqüències que això comporta.

9. Descriure algun cas que demostrï les conseqüències mediambientals de les activitats econòmiques i els comportaments individuals, discriminar les formes de desenvolupament sostenible que són nocives per al medi ambient i aportar algun exemple dels acords i les polítiques internacionals per frenar-ne el deteriorament.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'ha pres consciència dels problemes que l'ocupació i l'explotació de l'espai poden generar en el medi ambient i es coneixen plantejaments i polítiques de defensa del medi ambient, suggerint actuacions i polítiques concretes que milloren la qualitat ambiental i col·laboren en la recerca d'un desenvolupament sostenible.

10. Utilitzar fonts diverses (gràfics, croquis, mapes temàtics, bases de dades, imatges, fonts escrites) per obtenir, relacionar i processar informació sobre fets socials i comunicar les conclusions de manera organitzada i intel·ligible utilitzant les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Aquest criteri avalua el maneig correcte dels instruments gràfics i cartogràfics, així com la lectura i la interpretació de gràfics i mapes temàtics, d'una dificultat similar o inferior a l'habitual en els mitjans de comunicació. Es tracta també de comprovar si s'utilitza en la presentació de les conclusions les possibilitats que proporciona un processador de textos o una presentació, per exemple.

11. Utilitzar amb rigor la informació obtinguda de fonts diverses i exposar opinions raonades en participar en debats sobre qüestions d'actualitat pròximes a la vida de l'alumne i manifestar actituds de solidaritat.

Aquest criteri permet comprovar la sensibilitat pels problemes del món actual, com ara l'existència de col·lectius desfavorits, situacions de discriminació, deteriorament ambiental, mercat de treball, pautes del consum, etc., que s'aborden amb rigor i amb actitud solidària. D'altra banda, permet avaluar l'ús adequat del llenguatge oral i de l'argumentació, així com l'acceptació de les normes que regeixen el diàleg i la intervenció en grup.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Localització en el temps i en l'espai dels esdeveniments i els processos històrics més rellevants. Identificació dels factors que intervenen en els processos de canvi històric, diferenciació de causes i conseqüències i valoració del paper dels homes i les dones, individualment i col·lectivament, com a subjectes de la història.

Identificació dels components econòmics, socials, polítics, culturals, que intervenen en els processos històrics i comprensió de les interrelacions que es donen entre aquests.

Recerca, selecció i obtenció d'informació de fonts documentals, obtinguda segons criteris d'objectivitat i pertinència, i diferenciar els fets de les opinions i les fonts primàries de les secundàries. Contrast d'informacions contradictòries i/o complementàries a propòsit d'un mateix fet o situació. Anàlisi i treball amb textos històrics d'especial rellevància.

Anàlisi de fets o situacions rellevants de l'actualitat amb indagació dels antecedents històrics i de les circumstàncies que els condicionen.

Valoració dels drets humans i rebuig de qualsevol forma d'injustícia, discriminació, domini o genocidi. Assumpció d'una visió crítica cap a les situacions injustes i valoració del diàleg i la recerca de la pau en la resolució dels conflictes.

Reconeixement dels elements bàsics que configuren els principals estils o artistes rellevants de l'època contemporània i contextualitzar-los a la seva època, i interpretació d'obres artístiques significatives. Aplicació d'aquest coneixement a l'anàlisi d'algunes obres rellevants.

Bloc 2. Bases històriques de la societat actual.

Transformacions polítiques i econòmiques a l'Europa de l'Antic Règim. L'Estat absolut. Il·lustració. Reformisme borbònic a Espanya.

Transformacions polítiques i socioeconòmiques al segle XIX. Revolució industrial. Revolucions polítiques i canvis socials. Formes de vida a la ciutat industrial.

Crisis de l'Antic Règim i construcció de l'Estat liberal a l'Espanya del segle XIX.

Grans canvis i conflictes a la primera meitat del XX. Imperialisme, guerra i revolució social.

Transformacions a l'Espanya del segle XX: crisis de l'Estat liberal; la II República; Guerra civil; Franquisme.

Art i cultura a l'època contemporània.

Bloc 3. El món actual.

L'ordre polític i econòmic mundial a la segona meitat del segle XX: blocs de poder i models socioeconòmics. El paper dels organismes internacionals.

Transició política i configuració de l'Estat democràtic a Espanya.

Procés de construcció de la Unió Europea. Espanya i la Unió Europea avui.

Canvis a les societats actuals. Els nous moviments socials i culturals. Els mitjans de comunicació i la seva influència.

Globalització i nous centres de poder.

Focus de tensió i perspectives en el món actual.

Criteris d'avaluació

1. Situar en el temps i en l'espai els períodes i els fets transcendentals i processos històrics rellevants que s'estudien en aquest curs i identificar el temps històric en el món, a Europa i a Espanya, aplicant les convencions i els conceptes habituals a l'estudi de la Història.

Es tracta d'avaluar que es coneixen les principals etapes i períodes cronològics i s'és capaç de comprendre les nocions de simultaneïtat i canvi i els moments i els processos que caracteritzen el trànsit d'unes etapes a altres, i aplicar aquestes nocions a l'evolució històrica des del segle XVIII fins al món actual.

2. Identificar les causes i les conseqüències de fets i els processos històrics significatius, establir-ne connexions i reconèixer la causalitat múltiple que comporten els fets socials.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'és capaç d'explicar els factors que influeixen en un fet o procés històric significatiu i de reconèixer la naturalesa, jerarquització i interrelació de les causes, així com les seves conseqüències a curt i llarg termini.

3. Esmentar les transformacions que es produeixen a l'Europa al segle XVIII, prenent com a referència les característiques socials, econòmiques i polítiques de l'antic règim, i explicar els trets propis del reformisme borbònic a Espanya.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar, partint del coneixement dels trets generals de la societat a l'antic règim que es reconeixen els canvis que es produeixen al segle XVIII, i descriure el caràcter centralitzador i reformista propi del despotisme il·lustrat a Espanya.

4. Identificar els trets fonamentals dels processos d'industrialització i modernització econòmica i de les revolucions liberals burgeses, i valorar els canvis econòmics, socials i polítics que van suposar, i identificar les peculiaritats d'aquests processos a Espanya.

Aquest criteri pretén avaluar que es reconeixen els canvis que la revolució industrial va introduir en la producció i els diferents ritmes d'implantació en el territori europeu, així com les transformacions socials que en deriven. Així mateix, permet comprovar si es coneixen les bases polítiques de les revolucions liberals burgeses i si s'identifiquen i se saben explicar els trets propis d'aquests processos a Espanya.

5. Explicar les raons del poder polític i econòmic dels països europeus a la segona meitat del segle XIX, identificar els conflictes i els problemes que caracteritzen aquests anys, tant en l'àmbit internacional com a l'interior dels estats, especialment els relacionats amb l'expansió colonial i amb les tensions socials i polítiques.

Es tracta d'avaluar que es coneixen els esdeveniments més rellevants que expliquen el protagonisme d'Europa durant l'època de l'Imperialisme, però també les conseqüències d'aquesta expansió colonial en l'àmbit de les relacions internacionals i en els mateixos països.

6. Identificar i caracteritzar les diferents etapes de l'evolució política i econòmica d'Espanya durant el segle XX i els avenços i retrocessos fins aconseguir la modernització econòmica, la consolidació del sistema democràtic i la pertinença a la Unió Europea.

Aquest criteri intenta avaluar si es reconeix la crisi de la monarquia parlamentària, les polítiques reformistes empreses durant la Segona República, el Franquisme, el desenvolupament econòmic i la transició política fins a la Constitució de 1978 i la consolidació de l'Estat democràtic, en el marc de la pertinença d'Espanya a la Unió Europea.

7. Caracteritzar i situar en el temps i en l'espai les grans transformacions i conflictes mundials que han tingut lloc al segle XX i aplicar aquest coneixement a la comprensió d'alguns dels problemes internacionals més destacats de l'actualitat.

Mitjançant aquest criteri es pretén valorar que s'identifiquen els principals esdeveniments en el panorama internacional del segle XX, com són les revolucions socialistes, les guerres mundials i la independència de les colònies, a fi de comprendre millor la realitat internacional present. És d'interès comprovar la capacitat d'analitzar alguns problemes internacionals actuals a la llum dels esdeveniments esmentats.

8. Dur a terme treballs individuals i en grup sobre algun focus de tensió política o social al món actual, indagar-ne els antecedents històrics, analitzar-ne les causes i plantejar possibles desenllaços, utilitzant fonts d'informació, pertinents, incloses algunes que ofereixin interpretacions diferents o complementàries d'un mateix fet.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumne per abordar, assessorat pel professor, l'estudi d'una situació del món en què viu, buscar els antecedents i les causes que l'originen i aplicar els seus coneixements per plantejar amb lògica les possibles conseqüències. Es tracta, també, de comprovar la iniciativa per planificar el treball, accedir amb certa autonomia a diverses fonts d'informació, analitzar i organitzar-la i presentar les conclusions de manera clara amb la utilització, si s'escau, de les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Educació física

El desenvolupament harmònic i integral de l'ésser humà comporta ineludiblement la inclusió en la formació dels nois i noies dels ensenyaments que potencien el desenvolupament de les capacitats i les habilitats motrius, aprofundint en el significat que adquireixen en el comportament humà i assumint determinades actituds relatives al cos i al moviment.

La matèria d'Educació física en l'educació secundària obligatòria ha de contribuir no només a desenvolupar les

capacitats instrumentals i a generar hàbits de pràctica continuada de l'activitat física, sinó que, a més, l'ha de vincular a una escala de valors, actituds i normes, i al coneixement dels efectes que té sobre el desenvolupament personal, per contribuir d'aquesta manera a l'assoliment dels objectius generals de l'etapa.

L'enfocament d'aquesta matèria té un caràcter integrador i inclou una multiplicitat de funcions: cognitives, expressives, comunicatives i de benestar. D'una banda, el moviment és un dels instruments cognitius fonamentals de la persona, tant per conèixer-se a si mateixa com per explorar i estructurar el seu entorn immediat. Per mitjà de l'organització de les seves percepcions motrius, es pren consciència del propi cos i del món que l'envolta, però a més, mitjançant el moviment, es millora la pròpia capacitat motriu en diferents situacions i per a diferents fins i activitats, cosa que permet fins i tot demostrar destreses i superar dificultats.

D'altra banda, en tant que la persona utilitza el cos i el moviment corporal per relacionar-se amb els altres, no només en el joc i l'esport, sinó en general en tota classe d'activitats físiques, la matèria afavoreix la consideració de tots dos com a instruments de comunicació, relació i expressió.

Igualment, a través de l'exercici físic es contribueix a la conservació i la millora de la salut i l'estat físic, a la prevenció de determinades malalties i disfuncions i a l'equilibri psíquic, en la mesura que les persones, a través de l'exercici alliberen tensions, fan activitats d'oci, i gaudeixen del seu propi moviment i de la seva eficàcia corporal. Tot això és fins i tot més necessari donat el seu paper per compensar les restriccions del medi i el sedentarisme habitual de la societat actual. La matèria d'Educació física actua en aquest sentit com a factor de prevenció de primer ordre.

El cos i el moviment són, per tant, els eixos bàsics en què se centra l'acció educativa en aquesta matèria. Es tracta, d'una banda, de l'educació del cos i el moviment en el sentit de la millora de les qualitats físiques i motrius, i amb això de la consolidació d'hàbits saludables. I de l'altra, de l'educació a través del cos i el moviment per adquirir competències de caràcter afectiu i de relació, necessàries per a la vida en societat.

Els continguts s'organitzen al voltant de quatre grans blocs: bloc 1, Condició física i salut, bloc 2, Jocs i esports, bloc 3, Expressió corporal, i bloc 4, Activitats en el medi natural.

El bloc Condició física i salut agrupa continguts relatius a la salut física, hàbits d'exercici físic i de pràctica esportiva que incideixen en el desenvolupament de les capacitats físiques de l'individu per a la millora de la seva qualitat de vida i en l'ús constructiu del temps lliure.

El bloc Jocs i esports té sentit en l'Educació física pel seu caràcter educatiu, pel fet de ser un instrument adequat per a la millora de les capacitats que pretén aquesta matèria i perquè suposa activitats que fomenten la col·laboració, la participació i el desenvolupament d'actituds dirigides cap a la solidaritat, la cooperació i la no-discriminació.

En el bloc 3, Expressió corporal, estan incorporats els continguts destinats a aprendre a expressar i a comunicar mitjançant el cos, les emocions, els sentiments i les idees a través de diferents tècniques. L'orientació lúdica i emocional facilita la seva utilització com a font de gaudi i enriquiment personal.

Els continguts inclosos en el bloc 4, Activitats en el medi natural, constitueixen una oportunitat perquè l'alumnat interaccioni directament amb un entorn que li és conegut i en què es desenvolupa bona part de l'activitat física i valori la seva conservació mitjançant activitats senzilles i segures.

Els diferents blocs, la finalitat dels quals no és altra que la d'estructurar els continguts de la matèria, presen-

ten de manera integrada conceptes, procediments i actituds. La proposta de seqüència tendeix a aconseguir una progressiva autonomia per part de l'alumnat que hauria d'arribar en finalitzar l'etapa a planificar de manera reflexiva la seva pròpia activitat física.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

La matèria d'Educació física contribueix de manera directa i clara a la consecució de dues competències bàsiques: la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, i la competència social i ciutadana. El cos humà constitueix una peça clau en la interrelació de la persona amb l'entorn i l'Educació física està directament compromesa amb l'adquisició del màxim estat de benestar físic, mental i social possible, en un entorn saludable.

Respecte a la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, aquesta matèria proporciona coneixements i destreses sobre determinats hàbits saludables que acompanyaran els nois i les noies més enllà de l'etapa obligatòria. A més, aporta criteris per al manteniment i la millora de la condició física, sobretot de les qualitats físiques associades a la salut: resistència cardiovascular, força-resistència i flexibilitat. D'altra banda, col·labora en un ús responsable del medi natural a través de les activitats físiques realitzades a la naturalesa.

L'Educació física planteja situacions especialment favorables a l'adquisició de les competències social i ciutadana. Les activitats físiques, pròpies d'aquesta matèria, són un mitjà eficaç per facilitar la integració i fomentar el respecte, alhora que contribueixen al desenvolupament de la cooperació, la igualtat i el treball en equip. La pràctica i l'organització de les activitats esportives col·lectives exigeix la integració en un projecte comú, i l'acceptació de les diferències i limitacions dels participants, seguint normes democràtiques en l'organització del grup i assumint cada integrant les seves pròpies responsabilitats. El compliment de les normes i els reglaments que regeixen les activitats esportives col·labora en l'acceptació dels codis de conducta propis d'una societat.

L'educació física ajuda de manera destacable a la consecució d'autonomia i iniciativa personal, fonamentalment en dos sentits. D'una banda, si s'atorga protagonisme a l'alumnat en aspectes d'organització individual i col·lectiva de jornades i activitats físiques i esportives o de ritme, i en aspectes de planificació d'activitats per a la millora de la condició física. D'altra banda, ho fa en la mesura que enfronta l'alumnat a situacions en les quals ha de manifestar autosuperació, perseverança i actitud positiva davant tasques d'una certa dificultat tècnica o en la millora del propi nivell de condició física, responsabilitat i honestetat en l'aplicació de les regles i capacitat d'acceptació dels diferents nivells de condició física i d'execució motriu dins del grup.

També contribueix a l'adquisició de la competència cultural i artística. A l'apreciació i comprensió del fet cultural ho fa mitjançant el reconeixement i la valoració de les manifestacions culturals de la motricitat humana, com ara els esports, els jocs tradicionals, les activitats expressives o la dansa i la seva consideració com a part del patrimoni cultural dels pobles. A l'expressió d'idees o sentiments de manera creativa contribueix mitjançant l'exploració i utilització de les possibilitats i recursos expressius del cos i el moviment. A l'adquisició d'habilitats perceptives, hi col·labora especialment des de les experiències sensorials i emocionals pròpies de les activitats de l'expressió corporal. D'altra banda, el coneixement de les manifestacions lúdiques, esportives i d'expressió corporal pròpies d'altres cultures ajuda a l'adquisició d'una actitud oberta cap a la diversitat cultural.

En un altre sentit, aquesta matèria està compromesa amb l'adquisició d'una actitud oberta i respectuosa davant el fenomen esportiu com a espectacle, mitjançant l'anàlisi

i la reflexió crítica davant la violència en l'esport o altres situacions contràries a la dignitat humana que s'hi produeixen.

L'Educació física ajuda a la consecució de la competència per aprendre a aprendre en oferir recursos per a la planificació de determinades activitats físiques a partir d'un procés d'experimentació. Tot això permet que l'alumnat sigui capaç de regular el seu propi aprenentatge i pràctica de l'activitat física en el seu temps lliure, de manera organitzada i estructurada. Així mateix, desenvolupa habilitats per al treball en equip en diferents activitats esportives i expressives col·lectives i contribueix a adquirir aprenentatges tècnics, estratègics i tàctics que són generalitzables per a diverses activitats esportives.

A l'adquisició de la competència en comunicació lingüística la matèria hi contribueix, com la resta, oferint una varietat d'intercanvis comunicatius i a través del vocabulari específic que aporta.

Objectius

L'ensenyament de l'Educació física en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Conèixer els trets que defineixen una activitat física saludable i els efectes beneficiosos que aquesta té per a la salut individual i col·lectiva.
2. Valorar la pràctica habitual i sistemàtica d'activitats físiques com a mitjà per millorar les condicions de salut i qualitat de vida.
3. Realitzar tasques dirigides a l'increment de les possibilitats de rendiment motor, a la millora de la condició física per a la salut i al perfeccionament de les funcions d'ajust, domini i control corporal, adoptant una actitud d'autoexigència en la seva execució.
4. Conèixer i consolidar hàbits saludables, tècniques bàsiques de respiració i relaxació com a mitjà per reduir desequilibris i alleujar tensions produïdes en la vida quotidiana i en la pràctica fisicoesportiva.
5. Planificar activitats que permetin satisfer les necessitats en relació amb les capacitats físiques i habilitats específiques a partir de la valoració del nivell inicial.
6. Realitzar activitats fisicoesportives en el medi natural que tinguin baix impacte ambiental, per contribuir a la seva conservació.
7. Conèixer i realitzar activitats esportives i recreatives individuals, col·lectives i d'adversari, aplicant els fonaments reglamentaris tècnics i tàctics en situacions de joc, amb progressiva autonomia en la seva execució.
8. Mostrar habilitats i actituds socials de respecte, treball en equip i esportivitat en la participació en activitats, jocs i esports, independentment de les diferències culturals, socials i d'habilitat.
9. Practicar i dissenyar activitats expressives amb base musical o sense, utilitzant el cos com a mitjà de comunicació i expressió creativa.
10. Adoptar una actitud crítica davant el tractament del cos, l'activitat física i l'esport en el context social.

PRIMER CURS

Continguts

Bloc 1. Condició física i salut.

L'escalfament i el seu significat en la pràctica de l'activitat física.

Execució de jocs i exercicis apropiats per a l'escalfament.

Valoració de l'escalfament com a hàbit saludable a l'inici d'una activitat física.

Realització d'activitats de baixa intensitat en la finalització de l'activitat física.

Condició física. Qualitats físiques relacionades amb la salut.

Condicionament físic a través del desenvolupament de les qualitats físiques relacionades amb la salut.

Exercitació de posicions corporals adequades en la pràctica d'activitats físiques i en situacions de la vida quotidiana.

Enfortiment de la musculatura de sosteniment mitjançant exercicis de mobilitat articular i de relaxació.

Atenció a la higiene corporal després de la pràctica d'activitat física.

Bloc 2. Jocs i esports.

L'esport individual i col·lectiu com a fenomen social i cultural.

Execució d'habilitats motrius vinculades a accions esportives.

Realització de gestos tècnics bàsics i identificació d'elements reglamentaris d'un esport individual.

Les fases del joc en els esports col·lectius: concepte i objectius.

Realització de jocs i activitats en què prevalguin aspectes comuns dels esports col·lectius.

Acceptació del propi nivell d'execució i disposició a la seva millora.

Valoració de les activitats esportives com una forma de millorar la salut.

Respecte i acceptació de les regles de les activitats, jocs i esports practicats.

Bloc 3. Expressió corporal.

El cos expressiu: postura, gest i moviment. Aplicació de la consciència corporal a les activitats expressives.

Experimentació d'activitats expressives orientades a afavorir una dinàmica positiva del grup.

Combinació de diferents ritmes i maneig de diversos objectes en la realització d'activitats expressives.

Disposició favorable a la desinhibició en les activitats d'expressió corporal.

Bloc 4. Activitats en el medi natural.

Les activitats fisicoesportives en el medi natural: terra, aire i aigua.

Realització de recorreguts a partir de la identificació de senyals de rastreig.

Acceptació i respecte de les normes per a la conservació del medi urbà i natural.

criteris d'avaluació

1. Recopilar activitats, jocs, estiraments i exercicis de mobilitat articular apropiats per a l'escalfament i realitzats a classe.

S'ha de comprovar que l'alumnat, una vegada ha realitzat a classe jocs i exercicis diversos per escalfar, proposats pel professorat, recull en suport escrit o digital exercicis que poden ser utilitzats en l'escalfament de qualsevol activitat física.

2. Identificar els hàbits higiènics i posturals saludables relacionats amb l'activitat física i amb la vida quotidiana.

Es pretén analitzar si l'alumnat, durant la pràctica d'activitat física, identifica i porta a terme determinats hàbits, com ara fer servir la indumentària adequada, hidratar-se durant l'activitat o atendre la seva higiene personal després de les sessions. L'alumnat, igualment, ha de reconèixer les postures adequades en les activitats físiques que es realitzin i en accions de la vida quotidiana com estar assegut, aixecar càrregues o transportar motxilles.

3. Incrementar les qualitats físiques relacionades amb la salut treballades durant el curs respecte al seu nivell inicial.

Amb aquest criteri es pretén que l'alumnat es mostri autoexigent en el seu esforç per millorar els nivells de les qualitats físiques relacionades amb la salut. Per a l'avaluació s'ha de tenir en compte, sobretot, la millora respecte als seus propis nivells inicials en les capacitats

de resistència aeròbica, força resistència i flexibilitat, i no només el resultat obtingut.

4. Millorar l'execució dels aspectes tècnics fonamentals d'un esport individual, acceptant el nivell assolit.

Mitjançant aquest criteri s'ha d'avaluar la progressió de les capacitats coordinatives en les habilitats específiques d'un esport individual. A més s'ha d'observar si fa una autoavaluació ajustada del seu nivell d'execució, i si és capaç de resoldre amb eficàcia els problemes motors plantejats.

5. Realitzar l'acció motriu oportuna en funció de la fase de joc que es desenvolupi, atac o defensa, en el joc o esport col·lectiu proposat.

L'alumnat ha de demostrar que en situacions d'atac intenta conservar la pilota, avançar i aconseguir la marca, i seleccionar les accions tècniques adequades; i en situacions de defensa intenta recuperar la pilota, frenar l'avanç i evitar que els oponents aconseguixin la marca. Dins d'aquest criteri també s'han de tenir en compte els aspectes actitudinals relacionats amb el treball en equip i la cooperació.

6. Elaborar un missatge de forma col·lectiva, mitjançant tècniques com el mim, el gest, la dramatització o la dansa i comunicar-lo a la resta de grups.

Es pretén avaluar la capacitat d'elaborar col·lectivament un missatge i comunicar-lo, escollint alguna de les tècniques d'expressió corporal treballades. S'ha d'analitzar la capacitat creativa, així com l'adequació i la posada en pràctica de la tècnica expressiva escollida. També es poden avaluar tots els aspectes relacionats amb el treball en equip en la preparació de l'activitat final.

7. Seguir les indicacions dels senyals de rastreig en un recorregut pel centre o els seus voltants.

L'alumnat ha d'identificar el significat dels senyals necessàries per completar el recorregut i, a partir de la seva lectura, seguir-los per realitzar-lo en l'ordre establert i al més ràpid possible. També s'ha de valorar en aquest criteri la capacitat de desenvolupar-se respectuosament amb l'entorn físic i social en què es dugui a terme l'activitat.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Condició física i salut.

Objectius de l'escalfament. Escalfament general i específic.

Identificació i realització de jocs i exercicis dirigits a l'escalfament.

Qualitats físiques relacionades amb la salut: resistència aeròbica i flexibilitat.

Control de la intensitat de l'esforç: presa de la freqüència cardíaca i càlcul de la zona d'activitat.

Condicionament físic general amb especial incidència en la resistència aeròbica i en la flexibilitat.

Reconeixement i valoració de la relació que hi ha entre una bona condició física i la millora de les condicions de salut.

Reconeixement i valoració de la importància de l'adopció d'una postura correcta en activitats quotidianes.

Relació entre hidratació i pràctica d'activitat física. Efectes que tenen sobre la salut determinats hàbits com el consum de tabac i alcohol.

Bloc 2. Jocs i esports.

Realització de gestos tècnics bàsics i identificació d'elements reglamentaris d'un esport individual diferent del realitzat en el curs anterior.

Els esports d'adversari com a fenomen social i cultural.

Realització de jocs i activitats amb elements tècnics, tàctics i reglamentaris dels esports d'adversari.

Respecte i acceptació de les normes dels esports d'adversari i de les establertes pel grup.

Pràctica dels fonaments tècnics, tàctics i reglamentaris d'un esport col·lectiu.

Autocontrol davant les situacions de contacte físic que es donen en els jocs i l'esport.

Cooperació en les funcions atribuïdes dins d'una tasca d'equip per a la consecució d'objectius comuns.

Tolerància i esportivitat per damunt de la recerca desmesurada dels resultats.

Bloc 3. Expressió corporal.

El llenguatge corporal i la comunicació no verbal.

Els gestos i les postures. Experimentació d'activitats encaminades al domini, al control corporal i a la comunicació amb els altres.

Control de la respiració i la relaxació en les activitats expressives.

Realització de moviments corporals globals i segmentaris amb una base rítmica, combinant les variables d'espai, temps i intensitat, destacant el seu valor expressiu.

Realització d'improvisacions col·lectives i individuals com a mitjà de comunicació espontània.

Acceptació de les diferències individuals i respecte davant l'execució dels altres.

Bloc 4. Activitats en el medi natural.

El senderisme: descripció, tipus de camí, material i vestimenta necessària.

Realització de recorreguts preferentment en el medi natural.

Presa de consciència dels usos adequats del medi urbà i natural.

Respecte pel medi ambient i valoració com a lloc ric en recursos per a la realització d'activitats recreatives.

Críteris d'avaluació

1. Incrementar la resistència aeròbica i la flexibilitat respecte al seu nivell inicial.

Es pretén comprovar que l'alumnat és autoexigent en el seu esforç per millorar els nivells de resistència i flexibilitat, mitjançant la participació activa en les sessions. S'ha de tenir en compte la millora respecte al seu propi nivell inicial, i no només respecte al resultat obtingut.

2. Reconèixer a través de la pràctica, les activitats físiques que es desenvolupen en una franja de la freqüència cardíaca beneficiosa per a la salut.

En relació amb els conceptes, s'ha d'avaluar si l'alumnat calcula la seva zona de treball òptima a partir d'un càlcul percentual de la seva freqüència cardíaca màxima teòrica. Posteriorment, quant als procediments, ha d'analitzar si diferents activitats físiques estan dins de l'interval del que es considera una activitat aeròbica.

3. Mostrar autocontrol en l'aplicació de la força i en la relació amb l'adversari, davant situacions de contacte físic en jocs i activitats de lluita.

Aquest criteri serveix per comprovar si l'alumnat aplica la força de manera proporcionada atenent la variabilitat de la situació i aplicant de manera correcta les tècniques ensenyades. També s'ha de valorar la capacitat de mostrar-se respectuós amb l'oponent i si realitza l'activitat de lluita dins de les normes establertes.

4. Manifestar actituds de cooperació, tolerància i esportivitat tant quan s'adopta el paper de participant com el d'espectador en la pràctica d'un esport col·lectiu.

L'alumnat ha de participar en situacions competitives de l'esport col·lectiu escollit. S'ha de valorar la seva capacitat d'implicar-se i esforçar-se a complir les responsabilitats que li assigna el seu equip. També s'ha de valorar el respecte a les normes, a l'àrbitre, als companys i als oponents, així com l'acceptació del resultat. Quan actui com a espectador s'ha de valorar la capacitat de mostrar-se par-

ticipatiu i motivat per la competició i el respecte a jugadors, a l'àrbitre i les seves decisions.

5. Crear i posar en pràctica una seqüència harmònica de moviments corporals a partir d'un ritme escollit.

L'alumnat ha d'escollir un ritme i seleccionar una seqüència de moviments per desenvolupar-los harmònicament. S'ha de valorar l'adequació de la seqüència al ritme, així com la capacitat creativa i la desinhibició personal en la preparació i l'execució de l'activitat.

6. Realitzar de manera autònoma un recorregut de camí complint normes de seguretat bàsiques i mostrant una actitud de respecte per la conservació de l'entorn en què es porta a terme l'activitat.

L'alumnat ha de ser capaç de fer el recorregut de manera autònoma complint unes normes de seguretat bàsiques com ara portar una indumentària adequada, seguir el camí i disposar de tot el material necessari per completar el recorregut. També s'ha d'avaluar la capacitat de fer servir recipients on dipositar els residus produïts durant la marxa, o com evolucionar per terrenys sense perjudicar la flora i la fauna de l'entorn.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Condició física i salut.

L'escalfament. Efectes. Pautes per a la seva elaboració.

Elaboració i posada en pràctica d'escalfaments, previ anàlisi de l'activitat física que es realitza.

Relació entre la millora de les qualitats físiques relacionades amb la salut i l'adaptació dels aparells i els sistemes del cos humà.

Condicionament de les qualitats relacionades amb la salut: resistència aeròbica, flexibilitat i força resistència general, mitjançant la posada en pràctica de sistemes i mètodes d'entrenament.

Reconeixement de l'efecte positiu que la pràctica d'activitat física produeix en els aparells i els sistemes del cos humà.

Adopció de postures correctes en les activitats físiques i esportives realitzades.

Alimentació i activitat física: equilibri entre la ingesta i la despesa calòrica.

Valoració de l'alimentació com a factor decisiu en la salut personal.

Execució de mètodes de relaxació com a mitjà per alliberar tensions.

Bloc 2. Jocs i esports.

Les fases del joc en els esports col·lectius: organització de l'atac i de la defensa.

Pràctica dels fonaments tècnics, tàctics i reglamentaris d'un esport col·lectiu diferent del realitzat en el curs anterior.

Participació activa en les activitats i els jocs i en l'esport col·lectiu escollit.

Assumpció de la responsabilitat individual en una activitat col·lectiva, com a condició indispensable per a la consecució d'un objectiu comú.

Bloc 3. Expressió corporal.

Balls i danses: aspectes culturals en relació amb l'expressió corporal.

Execució de balls de pràctica individual, per parelles o col·lectiva.

Predisposició a realitzar els balls i les danses amb qualsevol company i companya.

Bloc 4. Activitats en el medi natural.

Normes de seguretat per a la realització de recorreguts d'orientació en el medi urbà i natural.

Realització de recorreguts d'orientació, a partir de l'ús d'elements bàsics d'orientació natural i de la utilització de mapes.

Acceptació de les normes de seguretat i protecció en la realització d'activitats d'orientació.

Criteris d'avaluació

1. Relacionar les activitats físiques amb els efectes que produeixen en els diferents aparells i sistemes del cos humà, especialment amb aquells que són més rellevants per a la salut.

Es pretén saber si l'alumnat coneix els aparells i els sistemes sobre els quals incideix la pràctica d'exercici físic, així com les adaptacions que aquesta produeix. Es posa èmfasi en els aparells i els sistemes més directament relacionats amb la salut, és a dir, bàsicament en l'aparell cardiovascular i l'aparell locomotor. Així mateix ha de mostrar la repercussió que aquests canvis tenen en la qualitat de vida i en l'autonomia de les persones en el curs de la seva vida.

2. Incrementar els nivells de resistència aeròbica, flexibilitat i força resistència a partir del nivell inicial, participant en la selecció de les activitats i exercicis en funció dels mètodes d'entrenament propis de cada capacitat.

L'alumnat ha de conèixer un ventall d'activitats i exercicis que ha de combinar per incrementar, a partir dels mètodes d'entrenament establerts pel professorat, el nivell de les capacitats físiques esmentades. Per tant, ha de desenvolupar un treball regular, autònom i responsable encaminat a l'increment de les qualitats físiques relacionades amb la salut, d'acord a les seves possibilitats i basat en l'esforç diari.

3. Realitzar exercicis de condicionament físic atenent criteris d'higiene postural com estratègia per a la prevenció de lesions.

Aquest criteri avalua l'execució correcta de molts exercicis, sobretot de força muscular i de flexibilitat que, realitzats incorrectament, poden resultar potencialment perillosos per a la salut de l'alumnat. A més ha d'aplicar les pautes de moviment facilitades per transferir-les a les posicions corporals de les activitats quotidianes.

4. Reflexionar sobre la importància que té per a la salut una alimentació equilibrada a partir del càlcul de la ingesta i la despesa calòrica, sobre la base de les racions diàries de cada grup d'aliments i de les activitats diàries realitzades.

L'alumnat ha de calcular l'aportació calòrica de la ingesta i el consum, i reflexionar posteriorment sobre la importància de mantenir un equilibri diari entre aquests dos aspectes. Així mateix, ha de ser conscient dels riscos per a la salut i les malalties que deriven dels desequilibris que es puguin produir entre la ingesta i la despesa calòrica.

5. Resoldre situacions de joc reduït d'un o diversos esports col·lectius, aplicant els coneixements tècnics, tàctics i reglamentaris adquirits.

S'ha de valorar prioritàriament la presa de decisions necessària per a la resolució de situacions de joc reduït més que l'execució tècnica de les habilitats que es duen a terme. Les situacions escollides han de ser aplicables a la majoria dels esports col·lectius treballats, han de fomentar la participació de l'alumnat i simplificar els mecanismes de decisió.

6. Fer balls per parelles o en grup, indistintament amb qualsevol membre del mateix grup, mostrant respecte i desinhibició.

L'alumnat ha d'interaccionar directament amb els companys i companyes, respectant-se i adaptant-se a cadascun d'ells. En la proposta de formes jugades o balls s'han de plantejar activitats on la distància i el contacte directe entre els integrants sigui variable, de menor a major proximitat entre els participants, i s'han de seleccionar en funció de les característiques del grup.

7. Completar una activitat d'orientació, preferentment en el medi natural, amb l'ajuda d'un mapa i respectant les normes de seguretat.

Es posa en joc la capacitat de l'alumnat per completar una activitat en què s'ha d'orientar amb l'ajuda d'un mapa i si es considera pertinent, amb l'ajuda d'altres mètodes d'orientació, atenent les mesures de seguretat en relació sobretot amb la roba i el calçat adequat, amb la hidratació, amb l'ús de mapes, etc. Cada centre tria l'espai per fer l'activitat en funció de les seves instal·lacions i l'entorn, amb la prioritat de portar a terme aquesta activitat en un entorn natural.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Condició física i salut.

Realització i pràctica d'escalfaments autònoms previ anàlisi de l'activitat física que es realitza. L'escalfament com a mitjà de prevenció de lesions.

Sistemes i mètodes d'entrenament de les qualitats físiques relacionades amb la salut: resistència aeròbica, flexibilitat i força resistència.

Efectes del treball de resistència aeròbica, de flexibilitat i de força resistència sobre l'estat de salut: efectes beneficiosos, riscos i prevenció.

Aplicació dels mètodes d'entrenament de la resistència aeròbica, de la flexibilitat i de la força resistència.

Elaboració i posada en pràctica d'un pla de treball d'una de les qualitats físiques relacionades amb la salut.

Presa de consciència de la pròpia condició física i predisposició per millorar-la.

Relaxació i respiració. Aplicació de tècniques i mètodes de relaxació de manera autònoma i valoració d'aquests mètodes per alleujar tensions de la vida quotidiana.

Valoració dels efectes negatius de determinats hàbits (fumar, beure, sedentarisme, etc.) sobre la condició física i la salut. Actitud crítica davant aquests hàbits i davant el tractament de determinades pràctiques corporals pels mitjans de comunicació.

Primeres actuacions davant les lesions més comunes que es poden manifestar en la pràctica esportiva.

Bloc 2. Jocs i esports.

Realització de jocs i esports individuals, d'adversari i col·lectius d'oci i recreació.

Pràctica dels fonaments tècnics, tàctics i reglamentaris d'esports d'adversari que requereixin la utilització d'un implement.

Planificació i organització de tornejos en què s'utilitzin sistemes de puntuació que potenciïn les actituds, els valors i el respecte de les normes.

Valoració dels jocs i esports com a activitats físiques d'oci i temps lliure i de les seves diferències respecte a l'esport professional.

Acceptació de les normes socials i democràtiques que regeixen en un treball en equip.

Bloc 3. Expressió corporal.

Adquisició de directrius per al disseny de composicions coreogràfiques.

Creació de composicions coreogràfiques col·lectives amb suport d'una estructura musical incloent-hi els diferents elements: espai, temps i intensitat.

Participació i aportació al treball en grup en les activitats rítmiques.

Bloc 4. Activitats en el medi natural.

Relació entre l'activitat física, la salut i el medi natural.

Participació en l'organització d'activitats en el medi natural de baix impacte ambiental, en el medi terrestre o aquàtic.

Realització de les activitats organitzades en el medi natural.

Presa de consciència de l'impacte que tenen algunes activitats físicoesportives en el medi natural.

Críteris d'avaluació

1. Planificar i posar en pràctica escalfaments autònoms respectant pautes bàsiques per a la seva elaboració i atenent les característiques de l'activitat física que es realitzarà.

Es tracta de comprovar si l'alumnat ha adquirit una relativa autonomia en la planificació i posada en pràctica d'escalfaments adequats a les pautes i característiques requerides perquè siguin eficaços. També s'ha d'observar que siguin adequats a l'activitat física que s'ha de realitzar.

2. Analitzar els efectes beneficiosos i de prevenció que el treball regular de resistència aeròbica, de flexibilitat i de força resistència suposen per a l'estat de salut.

Amb aquest criteri d'avaluació es pretén que l'alumnat conegui els efectes i les adaptacions generals que el treball continuat de cada qualitat física relacionada amb la salut suposa per a l'organisme i per a la millora de l'estat de l'organisme. També ha de reconèixer els riscos que comporta el dèficit d'activitat física diària per a la salut i la qualitat de vida.

3. Dissenyar i portar a terme un pla de treball d'una qualitat física relacionada amb la salut, incrementant el propi nivell inicial, a partir del coneixement de sistemes i mètodes d'entrenament.

A partir de la pràctica i desenvolupament dels sistemes i mètodes d'entrenament de les qualitats relacionades amb la salut, l'alumnat ha d'elaborar un pla de treball d'una d'aquestes qualitats, amb l'objectiu de millorar el seu nivell inicial. Es fa necessari guiar l'alumnat en tot el procés i proporcionar unes pautes bàsiques per al desenvolupament del pla i recursos materials que li permetin compilar exercicis i activitats per al treball de la qualitat que ha decidit millorar.

4. Resoldre casos pràctics sobre les lesions que es poden produir en la vida quotidiana, en la pràctica d'activitat física i en l'esport, aplicant unes primeres atencions.

L'alumnat ha de demostrar que té un coneixement teoricopràctic bàsic de les actuacions que s'han de portar a terme davant lesions que es puguin produir en el seu entorn habitual i, concretament, en la pràctica d'activitat física. S'ha d'incidir molt especialment en els aspectes preventius i en aquells que eviten la progressió de la lesió. L'alumnat ha d'aprendre per exemple a netejar una ferida o a aplicar fred davant un traumatisme musculoesquelètic.

5. Manifestar una actitud crítica davant les pràctiques i valoracions que es fan de l'esport i del cos a través dels diferents mitjans de comunicació.

Amb aquest criteri es pretén que l'alumnat, a partir de l'anàlisi de la informació que ofereixen els mitjans de comunicació: premsa, revistes per a adolescents, Internet, ràdio, televisió, abordi temàtiques vinculades a l'esport i al cos, vigents a la societat i analitzi de manera crítica temes com la imatge corporal, els estils de vida a la societat actual, els valors dels diferents vessants de l'esport o la violència i la competitivitat.

6. Participar en l'organització i posada en pràctica de tornejos en què es practiquen esports i activitats físiques realitzades al llarg de l'etapa.

L'alumnat ha de col·laborar en l'organització de situacions esportives competitives dels diferents esports realitzats al llarg de l'etapa, a més de participar-hi activament. En aquestes trobades, autogestionades pel mateix alumnat, s'ha de valorar quant a l'organització aspectes com la

iniciativa, la previsió i l'anticipació davant possibles desajustos; quant a la pràctica, aspectes com la participació activa, la col·laboració amb els membres d'un mateix equip i el respecte per les normes i els adversaris.

7. Participar de manera desinhibida i constructiva en la creació i realització d'activitats expressives col·lectives amb suport musical.

L'alumnat ha de participar activament en el disseny i l'execució de coreografies senzilles amb suport musical en petits grups, en què s'ha de valorar la capacitat de seguir el ritme de la música, l'expressivitat del cos, l'originalitat de la coreografia, així com el seguiment del treball de cada grup al llarg del procés de creació de la coreografia.

8. Utilitzar els tipus de respiració i les tècniques i mètodes de relaxació com a mitjà per a la reducció de desequilibris i l'alleugeriment de tensions produïdes en la vida quotidiana.

Amb aquest criteri d'avaluació es pretén que l'alumnat sigui capaç d'aplicar autònomament tipus de respiració i les tècniques i els mètodes de relaxació apresos al llarg de l'etapa. S'han de tenir en compte indicadors com ara la localització i control de la respiració, la concentració, la dissociació de sensacions de tensió-relaxació o fred-calor i les sensacions corporals després del seu ús.

Educació per a la ciutadania

L'Educació per a la ciutadania, que s'incorpora amb entitat pròpia en el currículum d'aquesta etapa, situa la preocupació per promoure una ciutadania democràtica com a part del conjunt dels objectius i activitats educatives, en la mateixa línia en què ho fan diferents organismes internacionals. La Unió Europea inclou com a objectiu dels sistemes educatius vetllar perquè es promogui realment, entre la comunitat escolar, l'aprenentatge dels valors democràtics i de la participació democràtica amb la finalitat de preparar les persones per a la ciutadania activa, en sintonia amb la Recomanació (2002)12 del Consell de Ministres del Consell d'Europa. D'altra banda, la Constitució espanyola, a l'article 1.1 es refereix als valors en què s'ha de sustentar la convivència social que són la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític i, a l'article 14, estableix la igualtat de tots davant la llei i rebutja qualsevol discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Respecte a les obligacions de l'Estat en la formació de tots els ciutadans i ciutadanes en valors i virtuts cíviques que afavoreixin la cohesió social, l'article 27.2. diu que l'educació té per objecte el ple desenvolupament de la personalitat en el respecte als principis democràtics de convivència i els drets i les llibertats fonamentals, que s'ha d'interpretar segons el que estableixen la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificats per Espanya.

Aquestes recomanacions internacionals i el mandat constitucional són els eixos que vertebraven el currículum d'aquesta matèria. L'acció educativa ha de permetre als joves assumir d'una manera crítica, reflexiva i progressiva l'exercici de la llibertat, dels drets i deures individuals i socials en un clima de respecte per altres persones i altres postures morals, polítiques i religioses diferents de la pròpia. A més, la identificació dels deures ciutadans i l'assumpció i exercici d'hàbits cívics a l'entorn escolar i social, ha de permetre que s'iniciïn en la construcció de societats cohesionades, lliures, pròsperes, equitatives i justes.

L'Educació per a la ciutadania té com a objectiu afavorir el desenvolupament de persones lliures i íntegres a través de la consolidació de l'autoestima, la dignitat personal, la llibertat i la responsabilitat i la formació de futurs ciutadans amb criteri propi, respectuosos, participatius i

solidaris, que coneguin els seus drets, assumeixin els seus deures i desenvolupin hàbits cívics perquè puguin exercir la ciutadania de manera eficaç i responsable. Aquesta nova matèria es proposa que la joventut aprengui a conèixer en una societat plural i globalitzada en què la ciutadania, a més dels aspectes civils, polítics i socials que ha anat incorporant en etapes històriques anteriors, inclogui com a referent la universalitat dels drets humans que, reconeixent les diferències, procurin la cohesió social.

Per aconseguir aquests objectius s'aprofundeix en els principis d'ètica personal i social i s'inclouen, entre altres continguts, els relatius a les relacions humanes i a l'educació afectivoemocional, els drets, deures i llibertats que garanteixen els règims democràtics, les teories ètiques i els drets humans com a referència universal per a la conducta humana, els relatius a la superació de conflictes, la igualtat entre homes i dones, les característiques de les societats actuals, la tolerància i l'acceptació de les minories i de les cultures diverses.

Ara bé, aquests continguts no es presenten de manera tancada i definitiva, perquè un element substancial de l'educació cívica és la reflexió encaminada a enfortir l'autonomia dels alumnes per analitzar, valorar i decidir des de la confiança en si mateixos, contribuint a fer que construeixin un pensament i un projecte de vida propis.

En aquest sentit, és necessari desenvolupar, al costat dels coneixements i la reflexió sobre els valors democràtics, els procediments i les estratègies que afavoreixin la sensibilització, presa de consciència i adquisició d'actituds i virtuts cíviques. Per aconseguir-ho, és imprescindible fer dels centres i de les aules de secundària uns llocs model de convivència, en què es respectin les normes, es fomenti la participació en la presa de decisions de tots els implicats, es permeti l'exercici dels drets i s'assumeixin les responsabilitats i els deures individuals. Espais, en definitiva, en què es practiqui la participació, l'acceptació de la pluralitat i la valoració de la diversitat que ajudin els alumnes a construir-se una consciència moral i cívica d'acord amb les societats democràtiques, plurals, complexes i canviants en què vivim.

L'Educació per a la ciutadania està configurada en aquesta etapa per dues matèries: l'Educació per a la ciutadania i els drets humans, que s'imparteix en un dels tres primers cursos, i l'Educació èticocívica de quart curs. Les dues matèries s'estructuren en diversos blocs que van des de l'àmbit personal i més pròxim fins al global i més general; en totes dues hi ha un conjunt de continguts comuns a aquests blocs, que porten a l'adquisició de procediments, habilitats socials i actituds bàsiques per al desenvolupament d'una bona convivència i de la ciutadania democràtica.

Així, és comú a les dues matèries partir de la reflexió sobre la persona i les relacions interpersonals. També són comuns el coneixement i la reflexió sobre els drets humans, des de la perspectiva del seu caràcter històric, afavorint que l'alumnat valori que no estan garantits per l'existència d'una declaració, sinó que és possible la seva ampliació o el seu retrocés segons el context. Finalment, les dues matèries comparteixen l'estudi de les característiques i els problemes fonamentals de les societats i del món global del segle XXI. L'Educació per a la ciutadania i els drets humans es planteja el coneixement de la realitat des de l'aprenentatge del social i l'Educació èticocívica se centra en la reflexió ètica que comença en les relacions afectives amb l'entorn més proper per contribuir, a través dels dilemes morals, a la construcció d'una consciència moral cívica.

L'Educació per a la ciutadania i els drets humans d'un dels tres primers cursos tracta aspectes relacionats amb les relacions humanes, tant si són les interpersonals, les familiars, com les socials. Aborda també els deures i els drets ciutadans, i aprofundeix en el sentit dels principis

que els sustenten i en la identificació de situacions en què es conculquen per aconseguir, d'aquesta manera, que l'alumnat en valori la defensa.

El coneixement de les societats democràtiques aproxima l'alumnat al funcionament de l'Estat i, en particular, al model polític espanyol, així com els deures i els compromisos de l'Estat amb els ciutadans i d'aquests amb l'Estat.

Finalment s'emmarca la ciutadania en un món global en analitzar problemes i situacions de la societat actual en què es manifesta interdependència, desigualtat o conflicte alhora que es preveuen diverses maneres de buscar solucions.

Els continguts es presenten organitzats en cinc blocs. Al bloc 1 hi figuren els continguts comuns, que estan encaminats a desenvolupar les habilitats i destreses relacionades amb la reflexió i amb la participació. L'entrenament en el diàleg i el debat i l'aproximació respectuosa a la diversitat personal i cultural alhora que fomenten una valoració crítica amb les desigualtats, constitueixen una de les aportacions fonamentals de la nova matèria i contribueixen, de manera específica, a l'adquisició d'algunes competències bàsiques.

El bloc 2, Relacions interpersonals i participació, tracta aspectes relatius a les relacions humanes des del respecte a la dignitat personal i la igualtat de drets individuals, el reconeixement de les diferències, el rebuig a les discriminacions i el foment de la solidaritat. Així mateix, s'aborden aspectes relatius a la participació i representació al centre escolar i el compromís amb activitats socials encaminades a aconseguir una societat justa i solidària.

El bloc 3, Deures i drets ciutadans aprofundeix en un contingut treballat a tercer cicle de primària. A més del coneixement dels principis recollits als textos internacionals, proposa la reflexió en el sentit dels esmentats principis, en la identificació de situacions de violació dels drets humans i en l'actuació que correspon als tribunals ordinaris i als tribunals internacionals quan aquestes situacions de violació dels drets humans es produeixen.

El bloc 4, Les societats democràtiques del segle XXI, inclou continguts relatius a la diversitat social i al funcionament dels estats democràtics i se centra particularment en el model polític espanyol. S'analitza el paper dels diferents serveis públics administradors del bé comú, atenen tant la responsabilitat de les administracions en la seva prestació i millora, com els deures i compromisos dels ciutadans en el seu manteniment.

El bloc 5, Ciutadania en un món global, aborda algunes de les característiques de la societat actual: la desigualtat en les seves diverses manifestacions, el procés de globalització i interdependència, els principals conflictes del món actual, així com el paper dels organismes internacionals en la seva prevenció i resolució.

Quant a l'Educació èticocívica de quart curs, parteix també de l'anàlisi de les relacions interpersonals i de la convivència, analitzant la llibertat i responsabilitat com a característiques que defineixen la persona i que fan possible la convivència a partir del respecte de les diferències, amb especial èmfasi en el rebuig a la violència en les relacions humanes, i en particular a la violència de gènere, i l'acceptació del principi del respecte a la dignitat de totes les persones com a element bàsic que possibilita la convivència.

L'estudi dels Drets Humans des de la perspectiva ètica i moral porta l'alumnat a la comprensió dels fonaments morals de la convivència, identificant els diferents elements comuns que des de les diverses teories ètiques s'aporten per a la construcció d'una ètica comuna, base de la convivència en les modernes societats complexes. Això permet igualment aprofundir en el sentit de la democràcia i en el fonament i funcionament de les institucions democràtiques, així com en els principals valors presents a la Constitució.

Des d'aquest nou punt de vista ètic és possible abordar l'anàlisi de determinats problemes característics de la societat actual, com l'estudi dels factors de discriminació de diferents col·lectius, l'anàlisi de la globalització, el concepte de ciutadania global, el desenvolupament humà sostenible o el relatiu a la cooperació i al desenvolupament d'una cultura de pau.

Especial interès mereix la igualtat que s'ha de donar entre homes i dones, analitzant les causes i els factors responsables de la discriminació de les dones, la seva valoració des dels principis de la dignitat de la persona i la igualtat en llibertat, considerant igualment les alternatives a aquesta discriminació i a la violència contra les dones.

De la mateixa manera que en cursos anteriors, es plantegen continguts comuns a tots els temes enfocats a l'adquisició de determinats procediments, com saber raonar i argumentar, reconèixer els propis sentiments o saber avaluar críticament les informacions presentades pels diferents mitjans de comunicació. Igualment, es preveuen continguts enfocats al desenvolupament d'actituds bàsiques per a la convivència, com la tolerància, l'actitud de diàleg i negociació, l'actitud a favor de la pau o la solidaritat.

L'Educació eticocívica de quart curs s'organitza en sis blocs, que inclouen en el primer d'aquests els continguts comuns assenyalats.

El bloc 2, Identitat i alteritat. Educació afectivoemocional, se centra en els valors de la identitat personal, la llibertat i la responsabilitat, amb particular atenció a la relació entre intel·ligència, sentiments i emocions.

En el bloc 3, Teories ètiques, els drets humans, s'inclou l'anàlisi de les grans línies de reflexió ètica i, particularment, el referent ètic universal que representen les diferents formulacions dels drets humans.

El bloc 4, Ètica i política. La democràcia. Els valors constitucionals, aborda l'anàlisi dels fonaments ètics i jurídics del nostre sistema polític democràtic i ho planteja en un nivell d'universalitat i d'abstracció racional superior al dels cursos anteriors, possible per la major maduresa de l'alumnat d'aquesta edat.

El bloc 5, Problemes socials del món actual, inclou la valoració ètica dels grans problemes i dilemes morals generats en el món actual des de la perspectiva dels drets humans: la globalització i els problemes del desenvolupament, els conflictes armats i l'actuació de la comunitat internacional en la seva resolució, etc., tot això des de la perspectiva del rebuig de les discriminacions i de la valoració de l'actuació d'aquells moviments i forces internacionals que contribueixen a fomentar la cultura de la pau i la cooperació.

El bloc 6, La igualtat entre homes i dones, torna a l'estudi de continguts ja tractats en cursos anteriors (la igualtat d'homes i dones a la família i el món laboral, la lluita pels drets de les dones, etc.); en aquest curs s'opta per incloure un bloc amb entitat pròpia que faci possible la reflexió en profunditat sobre la igualtat, la llibertat i les causes de la discriminació de les dones, així com les possibles alternatives a aquesta discriminació.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

L'Educació per a la ciutadania i els drets humans i l'Educació eticocívica es relacionen directament amb la competència social i ciutadana però, a més, contribueixen a desenvolupar alguns aspectes destacats d'altres competències bàsiques.

En relació amb la competència social i ciutadana s'afronta l'àmbit personal i públic que hi és implícit: propicia l'adquisició d'habilitats per viure en societat i per exercir la ciutadania democràtica. A més de contribuir a reforçar l'autonomia, l'autoestima i la identitat personal, afavoreix el desenvolupament d'habilitats que permeten

participar, prendre decisions, triar la manera adequada de comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les decisions adoptades i de les conseqüències que en deriven. També contribueix a millorar les relacions interpersonals en treballar les habilitats encaminades a aconseguir la presa de consciència dels propis pensaments, valors, sentiments i accions. Impulsa els vincles personals basats en sentiments i ajuda a afrontar les situacions de conflicte en proposar la utilització sistemàtica del diàleg i altres procediments no violents per a la seva resolució. L'educació afectivoemocional, la convivència, la participació, el coneixement de la diversitat i de les situacions de discriminació i injustícia, permeten consolidar les habilitats socials, ajuden a generar sentiments compartits i no excloents, a reconèixer, acceptar i fer servir convencions i normes socials de convivència i interioritzar els valors de respecte, cooperació, solidaritat, justícia, no violència, compromís i participació tant en l'àmbit personal com en el social.

Es contribueix també a la competència a partir de l'adquisició del coneixement dels fonaments i les formes d'organització dels estats i de les societats democràtiques i altres continguts específics com l'evolució històrica dels drets humans i la forma com es concreten i es respecten o es vulneren en el món actual, particularment, en casos de conflicte. En aquesta etapa, s'inclouen continguts relatius a l'actuació dels organismes internacionals i d'aquells moviments, organitzacions i forces que treballen a favor dels drets humans i de la pau.

Es contribueix directament a la dimensió ètica de la competència social i ciutadana afavorint que els alumnes reconeixin els valors de l'entorn i, alhora, els puguin avaluar i comportar-se coherentment amb ells en prendre una decisió o en afrontar un conflicte. Els valors universals i els drets i deures continguts a la Declaració Universal dels Drets Humans i a la Constitució espanyola constitueixen el referent ètic comú.

En ser continguts específics els relacionats amb el coneixement de la pluralitat social i el caràcter de la globalització i les implicacions que comporta per als ciutadans, facilita als alumnes instruments per construir, acceptar i practicar normes de convivència d'acord amb els valors democràtics, exercir els drets i les llibertats, assumir les responsabilitats i deures cívics i, en definitiva, participar activament i plenament en la vida cívica.

L'Educació per a la ciutadania contribueix al desenvolupament de la competència d'aprendre a aprendre i fomenta la consciència de les pròpies capacitats a través de l'educació afectivoemocional i les relacions entre intel·ligència, emocions i sentiments. Així mateix, l'estímul de les habilitats socials, l'impuls del treball en equip, la participació i l'ús sistemàtic de l'argumentació, la síntesi de les idees pròpies i alienes, la confrontació ordenada i crítica de coneixement, informació i opinió afavoreixen també els aprenentatges posteriors.

Des dels procediments de l'àrea s'afavoreix la competència bàsica autonomia i iniciativa personal perquè es desenvolupen iniciatives de planificació, presa de decisions, participació i assumpció de responsabilitats. El currículum atén especialment l'argumentació, la construcció d'un pensament propi, l'estudi de casos que suposin una presa de postura sobre un problema i les possibles solucions. El plantejament de dilemes morals, propi de l'educació eticocívica de quart curs, contribueix que els alumnes construeixin un judici ètic propi basat en els valors i pràctiques democràtiques.

L'ús sistemàtic del debat contribueix a la competència en comunicació lingüística, perquè exigeix exercir-se en l'escolta, l'exposició i l'argumentació. D'altra banda, la comunicació de sentiments, idees i opinions, imprescindibles per aconseguir els objectius d'aquestes matèries, en utilitzar tant el llenguatge verbal com l'escrit, la valoració crítica dels missatges explícits i implícits en fonts diverses

i, particularment, en la publicitat i en els mitjans de comunicació, també ajuden a l'adquisició de la competència. Finalment, el coneixement i de l'ús de termes i conceptes propis de l'anàlisi del social, possibiliten l'enriquiment del vocabulari.

Objectius

Les matèries Educació per a la ciutadania i els drets humans i l'Educació ètica i cívica en aquesta etapa tenen com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Reconèixer la condició humana en la seva dimensió individual i social, acceptant la pròpia identitat, les característiques i experiències personals respectant les diferències amb els altres i desenvolupant l'autoestima.

2. Desenvolupar i expressar els sentiments i les emocions, així com les habilitats comunicatives i socials que permeten participar en activitats de grup amb actitud solidària i tolerant, utilitzant el diàleg i la mediació per abordar els conflictes.

3. Desenvolupar la iniciativa personal assumint responsabilitats i practicar formes de convivència i participació basades en el respecte, la cooperació i el rebuig a la violència als estereotips i prejudicis.

4. Conèixer, assumir i valorar positivament els drets i les obligacions que deriven de la Declaració Universal dels Drets Humans i de la Constitució espanyola, identificant els valors que els fonamenten, acceptant-los com a criteris per valorar èticament les conductes personals i col·lectives i les realitats socials.

5. Identificar la pluralitat de les societats actuals reconeixent la diversitat com a enriquidora de la convivència i defensar la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, rebutjant les situacions d'injustícia i les discriminacions que hi ha per raó de sexe, origen, creences, diferències socials, orientació afectivosexual o de qualsevol altre tipus, com una vulneració de la dignitat humana i causa pertorbadora de la convivència.

6. Reconèixer els drets de les dones, valorar la diferència de sexes i la igualtat de drets entre ells i rebutjar els estereotips i prejudicis que suposin discriminació entre homes i dones.

7. Conèixer i apreciar els principis que fonamenten els sistemes democràtics i el funcionament de l'Estat espanyol i de la Unió Europea, prenent consciència del patrimoni comú i de la diversitat social i cultural.

8. Conèixer els fonaments de la forma de vida democràtica i aprendre a obrar d'acord amb ells en els diferents àmbits de convivència. Assumir els deures ciutadans en el manteniment dels béns comuns i el paper de l'Estat com a garant dels serveis públics.

9. Valorar la importància de la participació en la vida política o altres formes de participació ciutadana, com la cooperació, l'associacionisme i el voluntariat.

10. Conèixer les causes que provoquen la violació dels drets humans, la pobresa i la desigualtat, així com la relació entre els conflictes armats i el subdesenvolupament, valorar les accions encaminades a la consecució de la pau i la seguretat i la participació activa com a mitjà per aconseguir un món més just.

11. Reconèixer-se membres d'una ciutadania global. Mostrar respecte crític pels costums i les formes de vida de poblacions diferents de la pròpia i manifestar comportaments solidaris amb les persones i els col·lectius desfavorits.

12. Identificar i analitzar les principals teories ètiques, reconèixer els principals conflictes socials i morals del món actual i desenvolupar una actitud crítica davant els models que es transmeten a través dels mitjans de comunicació.

13. Adquirir un pensament crític, desenvolupar un criteri propi i habilitats per defensar les seves posicions

en debats, a través de l'argumentació documentada i raonada, així com valorar les raons i els arguments dels altres.

CURSOS PRIMER A TERCER

Educació per a la ciutadania i els drets humans

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Exposició d'opinions i judicis propis amb arguments raonats i capacitat per acceptar les opinions dels altres.

Pràctica del diàleg com a estratègia per abordar els conflictes de forma no violenta.

Exposició d'opinions i judicis propis amb arguments raonats. Preparació i realització de debats sobre aspectes rellevants de la realitat, amb una actitud de compromís per millorar-la.

Anàlisi comparativa i avaluació crítica d'informacions proporcionades pels mitjans de comunicació sobre un mateix fet o qüestió d'actualitat.

Bloc 2. Relacions interpersonals i participació.

Autonomia personal i relacions interpersonals. Afectes i emocions.

Les relacions humanes: relacions entre homes i dones i relacions intergeneracionals. La família en el marc de la Constitució espanyola. El desenvolupament d'actituds no violentes en la convivència diària.

Cura de les persones dependents. Ajuda a companys o persones i col·lectius en situació desfavorida.

Valoració crítica de la divisió social i sexual del treball i dels prejudicis socials racistes, xenòfobs, antisemites, sexistes i homòfobs.

La participació en el centre educatiu i en activitats socials que contribueixin a possibilitar una societat justa i solidària.

Bloc 3. Deures i drets ciutadans

Declaració universal dels drets humans, pactes i convenis internacionals. Condemna de les violacions dels drets humans i actuació judicial ordinària i dels tribunals internacionals. Valoració dels drets i deures humans com a conquestes històriques inacabades i de les constitucions com a font de reconeixement de drets.

Igualtat de drets i diversitat. Respecte i valoració crítica de les opcions personals dels ciutadans.

La conquesta dels drets de les dones (participació política, educació, treball remunerat, igualtat de tracte i oportunitats), i la seva situació en el món actual.

Bloc 4. Les societats democràtiques del segle XXI.

L'Estat de dret: el seu funcionament. El model polític espanyol: la Constitució espanyola i l'Estat de les autonomies. La política com a servei a la ciutadania: la responsabilitat pública.

Diversitat social i cultural. Convivència de cultures diferents en una societat plural. Rebuig de les discriminacions provocades per les desigualtats personals, econòmiques o socials.

Identificació, apreciació i cura dels béns comuns i serveis públics. Els impostos i la contribució dels ciutadans. Compensació de desigualtats. Distribució de la renda.

Consum racional i responsable. Reconeixement dels drets i deures dels consumidors. La influència del missatge publicitari en els models i els hàbits socials.

Estructura i funcions de la protecció civil. Prevenció i gestió dels desastres naturals i provocats.

La circulació viària i la responsabilitat ciutadana. Accidents de circulació: causes i conseqüències.

Bloc 5. Ciutadania en un món global.

Un món desigual: riquesa i pobresa. La «feminització de la pobresa». La falta d'accés a l'educació com a font de pobresa. La lluita contra la pobresa i l'ajuda al desenvolupament.

Els conflictes en el món actual: el paper dels organismes internacionals i de les forces armades d'Espanya en missions internacionals de pau. Dret internacional humanitari. Accions individuals i col·lectives a favor de la pau.

Globalització i interdependència: noves formes de comunicació, informació i mobilitat. Relacions entre els ciutadans, el poder econòmic i el poder polític.

Críteris d'avaluació

1. Identificar i rebutjar, a partir de l'anàlisi de fets reals o figurats, les situacions de discriminació cap a persones de diferent origen, gènere, ideologia, religió, orientació afectivosexual i altres, respectant les diferències personals i demostrant autonomia de criteri.

Aquest criteri permet comprovar si l'alumnat, davant la presentació d'un cas o situació simulada o real, és capaç de reconèixer la discriminació que, per motius diversos, tenen determinades persones en les societats actuals i si manifesta autonomia de criteri, actituds de rebuig cap a les discriminacions i respecte per les diferències personals.

2. Participar en la vida del centre i de l'entorn i practicar el diàleg per superar els conflictes en les relacions escolars i familiars.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si els alumnes i les alumnes han desenvolupat habilitats socials de respecte i tolerància cap a les persones del seu entorn i si utilitzen de manera sistemàtica el diàleg i la mediació com a instrument per resoldre els conflictes, rebutjant qualsevol tipus de violència cap a qualsevol membre de la comunitat escolar o de la família. A través de l'observació i del contacte amb les famílies, es pot conèixer la responsabilitat amb què l'alumnat assumeix les tasques que li corresponen. D'altra banda, l'observació permet conèixer el grau de participació en les activitats del grup-classe i del centre educatiu.

3. Utilitzar diferents fonts d'informació i considerar les diferents posicions i alternatives que hi ha en els debats que es plantegin sobre problemes i situacions de caràcter local o global.

Aquest criteri pretén comprovar si l'alumnat coneix les tècniques del debat, si es documenta degudament utilitzant diferents fonts d'informació i si és capaç d'analitzar-les, sintetitzar la informació per presentar les seves opinions de manera rigorosa, si argumenta degudament, considera les diferents posicions i alternatives a cadascun dels problemes plantejats i arriba a elaborar un pensament propi i crític, presentant les conclusions tant de forma oral com escrita.

4. Identificar els principis bàsics de la Declaració Universal dels Drets Humans i la seva evolució, distingir situacions de violació d'aquests principis i reconèixer i rebutjar les desigualtats de fet i de dret, en particular les que afecten les dones.

Aquest criteri avalua el grau de coneixement de la Declaració Universal dels Drets Humans i altres convencions i declaracions universals, la seva evolució històrica, si l'alumnat reconeix els actes i les situacions de violació de drets humans al món actual, les discriminacions que encara tenen alguns col·lectius, tant en la legislació com en la vida real i, particularment, si és capaç de descriure i rebutjar la discriminació de fet i de dret que pateixen les dones.

5. Reconèixer els principis democràtics i les institucions fonamentals que estableixen la Constitució espanyola i els Estatuts d'Autonomia i descriure l'organització, les funcions i la forma d'elecció d'alguns òrgans de govern municipals, autonòmics i estatals.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar si es coneixen els trets fonamentals del sistema polític espanyol, l'organització, les funcions i el funcionament dels principals òrgans de govern estatals, autonòmics i municipals i el paper que correspon als ciutadans en l'elecció i el control d'aquests òrgans, i si s'és capaç d'aplicar els principis del funcionament democràtic a diferents situacions reals.

6. Identificar els principals serveis públics que han de garantir les administracions, reconèixer la contribució dels ciutadans i ciutadanes en el seu manteniment i mostrar, davant situacions de la vida quotidiana, actituds cíviques relatives a la cura de l'entorn, la seguretat viària, la protecció civil i el consum responsable.

L'objectiu d'aquest criteri és comprovar que es reconeixen els principals serveis que les administracions presenten als ciutadans, el sentit de responsabilitat pública dels càrrecs elegits i, alhora, les obligacions que corresponen a cada ciutadà en la cura i el manteniment dels serveis públics a través de la contribució fiscal. Així mateix, es tracta de comprovar que es coneixen les obligacions cíviques que li corresponen en la cura de l'entorn, la seguretat viària, la protecció civil o el consum responsable.

7. Identificar alguns dels trets de les societats actuals (desigualtat, pluralitat cultural, complexa convivència urbana, etc.) i desenvolupar actituds responsables que contribueixin a la seva millora.

Aquest criteri pretén avaluar si se saben identificar les causes de la distribució desigual de la riquesa, el fenomen de la pluralitat cultural a les societats europees actuals, els diversos problemes que es localitzen en els medis urbans (racisme, enfrontament en l'ús dels espais comuns, tribus urbanes, botellón, etc.) i si l'alumnat reconeix i assumeix les actuacions que cada ciutadà pot realitzar per millorar-los.

8. Identificar les característiques de la globalització i el paper que hi juguen els mitjans de comunicació, reconèixer les relacions entre la societat en què viu i la vida de les persones d'altres parts del món.

Amb aquest criteri es tracta de valorar si l'alumne coneix el paper de la informació i la comunicació al món actual i les relacions que hi ha entre la vida de les persones de diferents parts del món com a conseqüència de la globalització, si comprèn les repercussions que determinades formes de vida del món desenvolupat tenen en els països en vies de desenvolupament i si manifesta actituds de solidaritat amb els grups desafavorits.

9. Reconèixer l'existència de conflictes i el paper que hi desenvolupen les organitzacions internacionals i les forces de pacificació. Valorar la importància de les lleis i la participació humanitària per pal·liar les conseqüències dels conflictes.

Amb aquest criteri es pretén comprovar si es coneixen els conflictes més rellevants del món actual i la seva localització, l'actuació de les organitzacions internacionals, de les forces de pacificació i les lleis per les quals es regeixen. Així mateix, es pretén comprovar si l'alumnat reflexiona i assumeix el paper vital que té la participació humanitària i la presència de les organitzacions no governamentals per mitigar les derivacions negatives dels conflictes.

QUART CURS

Educació eticocívica

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Reconeixement dels sentiments propis i aliens, resolució dialogada i negociada dels conflictes.

Preparació i realització de debats sobre problemes de l'entorn immediat o de caràcter global, sobre qüestions

d'actualitat i dilemes eticocívics, considerant les posicions i alternatives que hi ha.

Anàlisi comparativa i avaluació crítica d'informacions proporcionades pels mitjans de comunicació sobre un mateix fet o qüestió d'actualitat.

Reconeixement de les injustícies i les desigualtats. Interès per la recerca i pràctica de formes de vida més justes. Participació en projectes que impliquin solidaritat dins i fora del centre.

Bloc 2. Identitat i alteritat. Educació afectivoemocional.

Identitat personal, llibertat i responsabilitat. Els interrogants de l'ésser humà. Respects a les diferències personals.

Intel·ligència, sentiments i emocions. Les relacions interpersonals. Rebuig de la violència com a solució als conflictes interpersonals.

Habilitats i actituds socials per a la convivència. Respects per la dignitat humana i els drets fonamentals de les persones.

Bloc 3. Teories ètiques. Els drets humans.

Les teories ètiques.

Els drets humans com a referència universal per a la conducta humana. Drets cívics i polítics. Drets econòmics, socials i culturals. Evolució, interpretacions i defensa efectiva dels drets humans.

Les diferències socials i culturals. Rebuig de les actituds d'intolerància, injustícia i exclusió.

Bloc 4. Ètica i política. La democràcia. Els valors constitucionals.

Democràcia i participació ciutadana.

Institucions democràtiques: fonament i funcionament. L'ordenament jurídic com a instrument de regulació de la convivència.

Els valors constitucionals. Correspondència entre drets i deures ciutadans.

Bloc 5. Problemes socials del món actual.

Factors que generen problemes i discriminacions a diferents col·lectius. Valoració ètica dels drets humans. Propostes d'actuació.

La globalització i els problemes del desenvolupament. Poder i mitjans de comunicació.

Ciutadania global. Desenvolupament humà sostenible. Cooperació. Els moviments compromesos en la defensa dels drets humans.

Els conflictes armats i l'actuació de la comunitat internacional en la seva resolució. Operacions per establir, mantenir o consolidar la pau. La defensa al servei de la pau. La cultura de la pau.

Bloc 6. La igualtat entre homes i dones.

Dignitat de la persona, igualtat en llibertat i diversitat.

Causes i factors de la discriminació de les dones. Igualtat de drets i de fet.

Alternatives a la discriminació. Prevenció i protecció integral de la violència contra les dones.

Críteris d'avaluació

1. Descobrir els seus sentiments en les relacions interpersonals, raonar les motivacions de les seves conductes i eleccions i practicar el diàleg en les situacions de conflicte.

Amb aquest criteri s'intenta comprovar que cada alumne i alumna assumeix i controla els seus propis sentiments, es posa en el lloc dels altres i utilitza el diàleg i altres procediments no violents per superar els conflictes en les seves relacions interpersonals, que raona les seves eleccions i que és responsable dels seus actes.

2. Diferenciar els trets bàsics que caracteritzen la dimensió moral de les persones (les normes, la jerarquia de valors, els costums, etc.) i els principals problemes morals.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si s'identifiquen els diferents elements de la dimensió moral de les persones i del comportament humà i dels dilemes morals que es plantegen en el món actual.

3. Identificar i expressar les principals teories ètiques.

Mitjançant aquest criteri s'intenta avaluar en l'alumnat el grau de coneixement de conceptes claus d'algunes de les teories ètiques que han influït més en la conquesta dels drets i les llibertats a Occident.

4. Reconèixer els drets humans com a principal referència ètica de la conducta humana i identificar l'evolució dels drets cívics, polítics, econòmics, socials i culturals, manifestant actituds a favor de l'exercici actiu i el seu compliment.

A través d'aquest criteri es tracta de comprovar el grau de comprensió dels conceptes claus dels drets humans i la seva valoració crítica de l'esforç que això ha suposat en la història de la Humanitat. Es tracta així mateix de valorar si l'alumnat entén els drets humans com una conquesta històrica inacabada i manifesta una exigència activa del seu compliment.

5. Comprendre i expressar el significat històric i filosòfic de la democràcia com a forma de convivència social i política.

Mitjançant aquest criteri es tracta de comprovar si es comprèn el pluralisme polític i moral, alhora que s'aprecia el respecte necessari a la dignitat de cada persona per damunt de les diferències individuals i culturals que tenen l'origen en la història de les col·lectivitats i dels individus.

6. Reconèixer els valors fonamentals de la democràcia a la Constitució espanyola i la noció de sistema democràtic com a forma d'organització política a Espanya i en el món.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar en l'alumnat el seu nivell de coneixement dels processos de democratització de molts països com una fita de la civilització humana a tot el món, dels conceptes claus del sistema democràtic, com el sistema d'eleccions, el pluralisme polític, el govern de la majoria i els conflictes entre legitimitat i legalitat democràtiques, la seva valoració de la democràcia com una conquesta eticopolítica de tots els ciutadans espanyols i la seva aplicació per jutjar actuacions i actituds quotidianes de la vida pública.

7. Analitzar les causes que provoquen els principals problemes socials del món actual, utilitzant de manera crítica la informació que proporcionen els mitjans de comunicació i identificar solucions compromeses amb la defensa de formes de vida més justes.

Es tracta de comprovar si s'identifiquen i es comprenen algunes de les causes que provoquen els principals problemes socials del món actual (repartiment desigual de la riquesa, explotació infantil, emigracions forçades, etc.), utilitzant amb rigor i de manera crítica la informació obtinguda dels diferents mitjans de comunicació; si es reconeix l'actuació d'organismes i institucions compromeses amb la defensa de formes de vida més justes i es manifesten actituds de tolerància i solidaritat en plantejar solucions.

8. Reconèixer l'existència de conflictes i el paper que hi desenvolupen les organitzacions internacionals i les forces de pacificació. Valorar la cultura de la pau, la importància de les lleis i la participació humanitària per pal·liar les conseqüències dels conflictes.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que l'alumnat coneix els conflictes més rellevants del món actual i la seva localització, l'actuació de les organitzacions internacionals, de les forces de pacificació i les lleis per les quals es regeixen. Així mateix, es pretén comprovar si valora la cultura de la pau en la convivència diària i si reflexiona i

assumeix el paper vital que té la participació humanitària per mitigar les derivacions negatives dels conflictes.

9. Distingir igualtat i diversitat i les causes i els factors de discriminació. Analitzar el camí recorregut cap a la igualtat de drets de les dones i rebutjar la seva discriminació i les situacions de violència de les quals són víctimes.

Aquest criteri pretén conèixer si els alumnes i les alumnes reconeixen la igualtat i la dignitat de totes les persones i els elements diferenciadors que estan a la base d'algunes discriminacions, així com els moments històrics més rellevants en la conquesta dels drets polítics de les dones i la igualtat en l'àmbit familiar i laboral, alhora que mesura si saben identificar i localitzar les situacions de discriminació de tot tipus que subsisteixen en les societats actuals i rebutgen activament la violència contra les dones o altres col·lectius.

10. Justificar les pròpies posicions utilitzant sistemàticament l'argumentació i el diàleg, i participar de forma democràtica i cooperativa en les activitats del centre i de l'entorn.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar l'ús adequat de l'argumentació sobre dilemes i conflictes morals i el grau de coneixement i de respecte a les posicions divergents dels interlocutors, tant a l'aula com en l'àmbit familiar i social. D'altra banda, es pretén conèixer la forma i el grau en què l'alumnat participa i coopera activament en el treball de grup i si col·labora amb el professorat i els companys i companyes en les activitats del centre educatiu i en altres àmbits externs.

Educació plàstica i visual

L'Educació plàstica i visual té com a finalitat desenvolupar en l'alumnat capacitats perceptives, expressives i estètiques a partir del coneixement teòric i pràctic dels llenguatges visuals per comprendre la realitat, cada vegada més configurada com un món d'imatges i objectes que es perceben a través d'estímuls sensorials de caràcter visual i tàctil. Alhora, busca potenciar el desenvolupament de la imaginació, la creativitat i la intel·ligència emocional, afavorir el raonament crític davant la realitat plàstica, visual i social, dotar de les destreses necessàries per utilitzar els elements plàstics com a recursos expressius i predisposar l'alumnat per al gaudi de l'entorn natural, social i cultural.

Si en l'etapa anterior els continguts relatius a plàstica i música, com a expressions artístiques de representació d'idees i sentiments, es desenvolupen de forma globalitzada, en aquesta l'Educació plàstica i visual es constitueix en una matèria amb estructura pròpia. S'atén així les característiques de l'alumnat d'aquestes edats, i s'enriqueix de manera plenament diferenciada la seva capacitat d'expressió artística mitjançant el desenvolupament dels dos nivells en què es fonamenta la matèria.

Com qualsevol altre llenguatge, el llenguatge plástico-visual necessita dos nivells interrelacionats de comunicació: saber veure per comprendre i saber fer per expressar-se, amb la finalitat de comunicar-se, produir i crear i conèixer millor la realitat i a un mateix per transformar-la i transformar-se, en definitiva per humanitzar la realitat i el mateix ésser humà com a eix central d'aquesta.

Saber veure per comprendre implica la necessitat d'educar en la percepció, suposa ser capaç d'avaluar la informació visual que es rep basant-se en una comprensió estètica que permeti arribar a conclusions personals d'acceptació o rebuig segons la pròpia escala de valors i, a més, poder emocionar-se a través de la immediatesa de la percepció sensorial per analitzar després la realitat, tant natural com social, de manera objectiva, raonada i crítica. Els continguts del bloc 1, Observació, bloc 3, Entorn audiovisual i multimèdia, i el bloc 5, Lectura i valoració dels referents artístics, contribueixen a desenvolupar aquesta dimensió de la matèria.

Saber fer per expressar-se necessita el saber anterior i pretén que l'alumnat desenvolupi una actitud d'indagació, producció i creació. Han de ser capaços de fer representacions objectives i subjectives mitjançant uns coneixements imprescindibles, tant conceptuals com procedimentals, que els permetin expressar-se i desenvolupar el propi potencial creatiu. Per adquirir i desenvolupar aquesta capacitat s'estableixen els continguts del bloc 2, Experimentació i descobriment, el bloc 3, Entorn audiovisual i multimèdia i, finalment, el bloc 4, Expressió i creació.

El quart curs, de caràcter opcional, es concep de forma més especialitzada i agrupa també els continguts en blocs, amb una estructura diferent. Prenent com a punt de partida els processos comuns de la creació artística en el bloc 1, desenvolupa en continguts diferenciats alguns dels principals processos de creació: L'expressió plàstica i visual en el bloc 2, Les arts gràfiques i el disseny, en el 3, La imatge i el so en el bloc 4, a més de la Descripció objectiva de formes, objecte del bloc 5.

Organitzar els continguts en blocs diferenciats té com a única finalitat definir amb més claredat els aprenentatges bàsics que s'han d'abordar i presentar de manera coherent. Aquesta manera d'estructurar-los no suposa donar prioritat als uns sobre els altres, ni l'exigència de partir preferentment d'alguns d'aquests. La vinculació entre els continguts de tots els blocs és estreta.

Els continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals es presenten integrats en els diferents blocs, si bé seria procedent donar prioritat als uns o als altres segons el nivell de complexitat i l'objectiu prefixat, emfatitzant, en la mesura que sigui possible, l'enfocament lúdic, experimental i creatiu.

El currículum possibilita que l'aprenentatge de la producció, el disseny i la creació d'imatges, objectes o fets a través de codis visuals, artístics i tècnics es pugui concretar en propostes diverses de descripció i representació gràficoplàstica, d'expressió subjectiva, de composició visual, de transferència de llenguatges, o de transformació d'imatges. També possibilita la seva posada en pràctica tant amb mitjans gràficoplàstics tradicionals i actuals, com a través de tecnologies digitals, que obrin vies d'experimentació de noves formes d'expressió i creació.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

L'Educació plàstica i visual contribueix, especialment, a adquirir la competència artística i cultural. En aquesta etapa es posa l'èmfasi a ampliar el coneixement dels diferents codis artístics i en la utilització de les tècniques i els recursos que els són propis. L'alumnat aprèn a mirar, veure, observar i percebre, i des del coneixement del llenguatge visual, a apreciar els valors estètics i culturals de les produccions artístiques. D'altra banda, es contribueix a aquesta competència quan s'experimenta i s'investiga amb diversitat de tècniques plàstiques i visuals i s'és capaç d'expressar-se a través de la imatge.

Col·labora en gran manera a l'adquisició d'autonomia i iniciativa personal atès que tot procés de creació suposa convertir una idea en un producte i per això a desenvolupar estratègies de planificació, de previsió de recursos, d'anticipació i avaluació de resultats. En resum, situa l'alumnat davant un procés que l'obliga a prendre decisions de manera autònoma. Tot aquest procés, juntament amb l'esperit creatiu, l'experimentació, la investigació, i l'autocrítica fomenten la iniciativa i l'autonomia personal.

Aquesta matèria constitueix un bon vehicle per al desenvolupament de la competència social i ciutadana. En la mesura que la creació artística suposa un treball en equip, es promouen actituds de respecte, tolerància, cooperació, flexibilitat i es contribueix a l'adquisició d'habilitats socials. D'altra banda, el treball amb eines pròpies del llenguatge visual, que indueixen al pensament creatiu i a

l'expressió d'emocions, vivències i idees proporciona experiències directament relacionades amb la diversitat de respostes davant un mateix estimul i l'acceptació de les diferències.

A la competència per aprendre a aprendre s'hi contribueix en la mesura que s'afavoreixi la reflexió sobre els processos i l'experimentació creativa perquè implica la presa de consciència de les pròpies capacitats i recursos, així com l'acceptació dels propis errors com a instrument de millora.

La importància que adquireixen en el currículum els continguts relatius a l'entorn audiovisual i multimèdia expressa el paper que s'atorga a aquesta matèria en l'adquisició de la competència en tractament de la informació i en particular al món de la imatge que aquesta informació incorpora. A més, l'ús de recursos tecnològics específics no només suposa una eina potent per a la producció de creacions visuals, sinó que al seu torn col·labora en la millora de la competència digital.

L'Educació plàstica i visual contribueix a l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic mitjançant la utilització de procediments, relacionats amb el mètode científic, com l'observació, l'experimentació i el descobriment i la reflexió i l'anàlisi posterior. Així mateix introdueix valors de sostenibilitat i reciclatge quant a la utilització de materials per a la creació d'obres pròpies, anàlisi d'obres alienes i conservació del patrimoni cultural.

Finalment, aprendre a desenvolupar-se amb comoditat a través del llenguatge simbòlic és objectiu de l'àrea, així com aprofundir en el coneixement d'aspectes espacials de la realitat, mitjançant la geometria i la representació objectiva de les formes. Les capacitats descrites anteriorment contribueixen a fer que l'alumnat adquireixi competència matemàtica.

Tota forma de comunicació té uns procediments comuns i, com a tal, l'Educació plàstica i visual permet fer ús d'uns recursos específics per expressar idees, sentiments i emocions alhora que permet integrar el llenguatge plàstic i visual amb altres llenguatges i amb això enriquir la comunicació.

Objectius

L'ensenyament de l'Educació plàstica i visual en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Observar, percebre, comprendre i interpretar de manera crítica les imatges de l'entorn natural i cultural, sent sensible a les seves qualitats plàstiques, estètiques i funcionals.
2. Apreciar els valors culturals i estètics, identificant, interpretant i valorant-ne els continguts; entendre'ls com a part de la diversitat cultural, contribuint al seu respecte, conservació i millora.
3. Comprendre les relacions del llenguatge plàstic i visual amb altres llenguatges i escollir la fórmula expressiva més adequada en funció de les necessitats de comunicació.
4. Expressar-se amb creativitat, mitjançant les eines del llenguatge plàstic i visual, i saber relacionar-les amb altres àmbits de coneixement.
5. Utilitzar el llenguatge plàstic per representar emocions i sentiments, vivències i idees, contribuint a la comunicació, reflexió crítica i respecte entre les persones.
6. Utilitzar les diverses tècniques plàstiques i visuals i les Tecnologies de la informació i la comunicació per aplicar-les en les pròpies creacions.
7. Representar cossos i espais simples mitjançant l'ús de la perspectiva, les proporcions i la representació de les qualitats de les superfícies i el detall de manera que siguin eficaços per a la comunicació.

8. Planificar i reflexionar, de forma individual i cooperativa, sobre el procés de realització d'un objecte partint d'uns objectius prefixats i revisar i valorar, al final de cada fase, l'estat de consecució.

9. Relacionar-se amb altres persones participant en activitats de grup amb flexibilitat i responsabilitat, afavorint el diàleg, la col·laboració i la comunicació.

CURSOS PRIMER A TERCER

Continguts

Bloc 1. Observació.

La percepció visual.

El llenguatge i la comunicació visual: finalitat informativa, comunicativa, expressiva i estètica.

La imatge representativa i la imatge simbòlica.

Explotació dels possibles significats d'una imatge segons el context expressiu i referencial, i descripció de les formes expressives.

Valoració de la imatge com a mitjà d'expressió.

Interès per l'observació sistemàtica.

Bloc 2. Experimentació i descobriment.

Realització de composicions utilitzant els elements conceptuals propis del llenguatge visual com a elements de descripció i expressió, tenint en compte conceptes d'equilibri, proporció i ritme.

Experimentació i exploració dels elements que estructuren formes i imatges (forma, color, textura, dimensió, etc.).

Descobriment i representació objectiva i subjectiva de les formes (posició, situació, ritmes, clarobscur, imaginació, fantasia, etc.).

Utilització de les bases dels sistemes convencionals projectius, amb fins descriptius i expressius.

Sensibilització davant les variacions visuals produïdes per canvis lluminosos.

Construcció de formes tridimensionals en funció d'una idea o objectiu amb diversitat de materials.

Interès per la recerca de noves solucions.

Bloc 3. Entorn audiovisual i multimèdia.

Identificació del llenguatge visual i plàstic en premsa, publicitat i televisió.

Estudi i experimentació a través dels processos, tècniques i procediments propis de la fotografia, el vídeo i el cinema, per produir missatges visuals.

Experimentació i utilització de recursos informàtics i les tecnologies per a la recerca i creació d'imatges plàstiques.

Actitud crítica davant les necessitats de consum creades per la publicitat i el rebuig dels elements de la publicitat que suposen discriminació sexual, social o racial.

Reconeixement i valoració del paper de la imatge en el nostre temps.

Bloc 4. Expressió i creació.

Experimentació i utilització de tècniques en funció de les intencions expressives i descriptives.

Realització d'apunts, esbossos i esquemes en tot el procés de creació (des de la idea inicial fins a l'elaboració de formes i imatges), facilitant l'autoreflexió, l'autoavaluació i l'avaluació.

Creació col·lectiva de produccions plàstiques.

Representació personal d'idees (en funció d'uns objectius), utilitzant el llenguatge visual i plàstic i mostrant iniciativa, creativitat i imaginació.

Responsabilitat en el desenvolupament de l'obra o de l'activitat pròpia (individual o col·lectiva).

Bloc 5. Lectura i valoració dels referents artístics.

Lectura d'imatges, a través dels elements visuals, conceptuals i relacionals, establint els missatges i funcions

del patrimoni cultural propi detectant les similituds i les diferències respecte a altres societats i cultures.

Determinació dels valors plàstics i estètics que destaquen en una obra determinada (factors personals, socials, plàstics, simbòlics, etc).

Diferenciació dels diversos estils i tendències de les arts visuals valorant, respectant i gaudint del patrimoni històric i cultural.

Realització d'esquemes i síntesi sobre algunes obres per subratllar els valors destacables.

Acceptació i respecte per les obres dels altres.

Criteris d'avaluació

1. Identificar els elements constitutius essencials (configuracions estructurals, variacions cromàtiques, orientació espacial i textura) d'objectes i/o aspectes de la realitat.

Amb aquest criteri es comprova si l'alumne o l'alumna és capaç d'identificar les qualitats que determinen el seu valor físic, funcional o estètic i de descriure per mitjà de recursos plàstics les proporcions i les relacions de forma, color, ritme, textura, presents en la realitat per interpretar-la objectivament o subjectivament.

2. Representar objectes i idees de forma bidimensional o tridimensional aplicant tècniques gràfiques i plàstiques i aconseguir resultats concrets en funció d'unes intencions quant als elements visuals (llum, ombra, textura) i de relació.

Aquest criteri permet conèixer si l'alumnat és capaç de prendre decisions especificant els objectius i les dificultats, proposar diferents opcions tenint en compte les conseqüències i avaluar quina és la millor solució.

3. Diferenciar i reconèixer els processos, les tècniques, les estratègies i els materials en imatges de l'entorn audiovisual i multimèdia.

Mitjançant aquest criteri es pretén saber si l'alumnat és capaç d'utilitzar i analitzar els mitjans tecnològics com a instruments d'expressió visual mostrant una actitud crítica davant les manifestacions insolidàries, sexistes i discriminatòries.

4. Elaborar i participar, activament, en projectes de creació visual cooperatius, com ara produccions videogràfiques o plàstiques de gran format, aplicant les estratègies pròpies i adequades del llenguatge visual i plàstic.

Aquest criteri permet conèixer si l'alumnat manifesta actituds de respecte, tolerància, flexibilitat i interès, de manera que s'afavoreix la competència social.

5. Dur a terme creacions plàstiques seguint el procés de creació i demostrant valors d'iniciativa, creativitat i imaginació.

Mitjançant aquest criteri es pretén comprovar si l'alumnat és capaç de prendre consciència de les necessitats en funció dels objectius i de valorar, críticament, la seva producció acceptant els propis errors com a instrument de millora.

6. Escollir i disposar dels materials més adequats per elaborar un producte visual i plàstic sobre la base d'uns objectius prefixats i a l'autoavaluació continuada del procés de realització.

Amb aquest criteri es comprova si l'alumnat és capaç d'utilitzar estratègies compositives adequades, fer un bon ús de les tècniques i diferenciar l'origen i les variacions dels elements visuals (llum, ombra i textura) per realitzar les seves pròpies creacions.

7. Diferenciar els diversos estils i tendències de les arts visuals a través del temps i atenent la diversitat cultural.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat és capaç de valorar les formes i les imatges que proposa el camp de l'art i el nivell d'interès mostrat per l'estudi, l'anàlisi i la interpretació de les mateixes imatges.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Processos comuns a la creació artística.

Realització i seguiment del procés de creació: esbós (croquis), guió (projecte), presentació final (maqueta) i avaluació (autoreflexió, autoavaluació i avaluació col·lectiva del procés i del resultat final).

Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació en les pròpies produccions.

Elaboració de projectes plàstics de forma cooperativa.

Representació personal d'idees (partint d'uns objectius), utilitzant el llenguatge visual i plàstic i mostrant iniciativa, creativitat i imaginació.

Interès per la recerca d'informació i constància en el treball.

Autoexigència en la superació de les creacions pròpies.

Bloc 2. Expressió plàstica i visual.

Tècniques d'expressió gràficoplàstica: dibuix artístic, volum i pintura.

Tècniques de gravat i reprografia.

Realització d'experiències d'experimentació amb materials diversos.

Reconeixement i lectura d'imatges de diferents períodes artístics.

Interès per la recerca de materials, suports, tècniques i eines per aconseguir un resultat concret.

Bloc 3. Arts gràfiques i el disseny.

Els valors funcionals i estètics en les arts aplicades: fonaments del disseny.

Tècniques d'expressió gràficoplàstiques aplicades al disseny.

Sintaxi dels llenguatges visuals del disseny (gràfic, interiorisme, modes, etc.) i la publicitat.

Reconeixement i lectura d'imatges de l'entorn del disseny i la publicitat.

Bloc 4. Imatge i so.

Tècniques d'expressió gràficoplàstiques aplicades a l'animació i la interactivitat.

Reconeixement i lectura d'imatges de vídeo i multimèdia.

Sintaxi del llenguatge cinematogràfic i videogràfic.

Aplicació de la imatge animada en formes multimèdia.

Bloc 5. Descripció objectiva de formes.

Tècniques d'expressió gràficoplàstiques: descripció objectiva de les formes.

Entorns d'aplicació dels sistemes de representació.

Normalització.

Reconeixement i lectura de representacions bidimensionals d'obres arquitectòniques i urbanisme i d'objectes i artefactes tècnics.

Criteris d'avaluació

1. Prendre decisions especificant els objectius i les dificultats, proposant diverses opcions i avaluar quina és la millor solució.

Aquest criteri pretén conèixer si l'alumnat adquireix habilitats per ser autònom, creatiu i responsable en el treball.

2. Utilitzar recursos informàtics i les tecnologies de la informació i la comunicació al camp de la imatge fotogràfica, el disseny gràfic, el dibuix assistit per ordinador i l'edició videogràfica.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat és capaç d'utilitzar diversitat d'eines de la cultura actual relacionades amb les tecnologies de la informació i la comunicació per realitzar les seves pròpies creacions.

3. Col·laborar en la realització de projectes plàstics que comporten una organització de forma cooperativa.

Mitjançant aquest criteri es pretén comprovar si l'alumnat és capaç d'elaborar i participar, activament, en projectes cooperatius aplicant estratègies pròpies i adequades del llenguatge visual.

4. Realitzar obres plàstiques experimentant i utilitzant diversitat de tècniques d'expressió gràficoplàstica (dibuix artístic, volum, pintura, gravat).

En aquest criteri s'intenta comprovar si l'alumnat coneix diferents tipus de suports i tècniques bidimensionals (matèries pigmentàries i gràfiques) i tridimensionals (materials de deixalla i modelables).

5. Utilitzar la sintaxi pròpia de les formes visuals del disseny i la publicitat per realitzar projectes concrets.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar si l'alumnat és capaç de distingir en un objecte simple o bé dissenyat els seus valors funcionals units als estètics (proporció entre les parts, color, textura, forma, etc.).

6. Elaborar obres multimèdia i produccions videogràfiques utilitzant les tècniques adequades al mitjà.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat és capaç de reconèixer els processos, les tècniques i els materials utilitzats en els llenguatges específics fotogràfics, cinematogràfics i videogràfics (enquadraments, punts de vista, trucatges...)

7. Descriure objectivament les formes i aplicar sistemes de representació i normalització.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar si l'alumnat és capaç de representar la realitat tal com la veu sobre un suport bidimensional mitjançant representacions que no requereixen operacions complicades en el seu traçat. S'ha d'avaluar la correcció en el traçat geomètric dels elements utilitzats, la adequada relació entre distància i mida i la seva disposició en l'espai.

8. Reconèixer i llegir imatges, obres i objectes dels entorns visuals (obres d'art, disseny, multimèdia, etc.).

Aquest criteri pretén conèixer si l'alumnat és capaç de tenir actituds crítiques i d'apreciació i respecte per les manifestacions plàstiques i visuals del seu entorn, superant inhibicions i prejudicis.

Informàtica

Durant les últimes dècades, s'està produint en la societat un procés profund de transformació caracteritzat per la presència de les tecnologies de la informació i de la comunicació en la vida quotidiana. Aquestes tecnologies abracen tota mena de mitjans electrònics que creen, emmagatzemen, processen i transmeten informació en un temps i una quantitat que fa uns anys eren insospitats i que, a més d'expandir les possibilitats de comunicació, generen una nova cultura i permeten el desenvolupament de noves destreses i formes de construcció del coneixement que estan en constant evolució pel que fa a les tècniques i els mitjans al seu abast.

La necessitat d'educar en l'ús de les tecnologies de la informació durant l'educació obligatòria inclou un doble vessant. D'una banda, es tracta que els joves adquireixin els coneixements bàsics sobre les eines que faciliten la seva interacció amb l'entorn, així com els límits morals i legals que implica la seva utilització, i, d'altra banda, que siguin capaços d'integrar els aprenentatges tecnològics amb els aprenentatges adquirits en altres àrees del currículum, donant-los coherència i millorant-ne la qualitat.

La informàtica pot ser entesa com l'ús i l'aprofitament de les tecnologies de la informació i la comunicació en qualsevol de les formes en què aquestes se'ns presenten. En aquest sentit, preparar els alumnes per desenvolupar-se en un marc canviant va més enllà d'una simple alfabetització digital centrada en el maneig d'eines que previsiblement quedaran obsoletes a curt termini, cosa que fa imprescindible prioritzar l'adquisició d'un conjunt imbric

cat de coneixements, destreses i aptituds, que permetin al subjecte utilitzar aquestes tecnologies per continuar el seu aprenentatge al llarg de la vida, adaptant-se a les demandes d'un món en permanent canvi. En aquest context, complementant la utilització instrumental de les aplicacions informàtiques en les diferents matèries curriculars, s'ha considerat necessari que l'alumnat d'educació secundària obligatòria disposi en els tres primers cursos d'un tronc comú de continguts específics dins la matèria de Tecnologies, que li permetin adquirir les competències bàsiques i li aportin una visió global de l'estat actual, i l'evolució previsible d'aquestes tecnologies, mentre que a quart curs, aquells que vulguin, puguin cursar amb caràcter opcional una matèria concreta que complementi els coneixements tècnics adquirits prèviament.

Les tecnologies de la informació i la comunicació influeixen positivament en el rendiment escolar si se'n fa un ús adequat, perquè proveeixen l'alumnat d'una eina que li permet explorar totes les matèries del currículum, consolidar els seus coneixements i simular fenòmens i situacions noves que els ajuden a aprendre a aprendre. El seu valor educatiu està associat no només a la possibilitat d'emmagatzemar i gestionar la informació de formes diverses i en diferents suports, sinó també a la presa de decisions que el seu ús comporta, a l'elaboració de projectes i a la qualitat dels aprenentatges; en resum a la producció de coneixement.

Les utilitats de la informàtica requereixen una major aprofundiment en els aspectes tècnics i d'interrelació entre eines que permetin la creació de continguts complexos per a la seva difusió, des de dispositius diversos, en les denominades comunitats virtuals. L'adscripció a comunitats virtuals inclou la participació dels serveis referits a administració electrònica, salut, formació, oci i comerç electrònic.

Els continguts de la matèria s'estructuren en quatre grans blocs: un primer bloc, dedicat als sistemes operatius i la seguretat informàtica, introdueix l'alumnat en l'ampli camp de possibilitats que permeten els sistemes operatius que no necessiten instal·lació en el disc dur i la necessitat d'adoptar mesures de seguretat activa i passiva a Internet; un segon bloc que abraça les eines multimèdia, tractament d'imatge, vídeo i so a partir de diferents fonts; un tercer que s'aproxima a la publicació i difusió de continguts a la web, incloent-hi el disseny de presentacions i un últim bloc que aprofundeix a Internet i les xarxes socials virtuals, els tipus de programari i les seves llicències i l'accés als serveis electrònics. Aquesta classificació no s'ha d'entendre com a elements separats, per la qual cosa no implica necessàriament una forma d'abordar els continguts a l'aula, sinó com una disposició que ajuda a la comprensió del conjunt de coneixements que es pretén aconseguir des d'un determinat enfocament pedagògic. En aquest sentit es pot assenyalar la necessitat de formar els joves en una actitud crítica davant l'ús de les eines informàtiques, perquè distingeixin en què ens ajuden i en què ens limiten i així poder obrir en conseqüència.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

Aquesta matèria contribueix de manera plena a l'adquisició de la competència referida a Tractament de la informació i competència digital, imprescindible per desenvolupar-se en un món que canvia, i ens canvia, empès pel constant flux d'informació generat i transmès mitjançant unes tecnologies de la informació cada vegada més potents i omnipresents.

A la societat de la informació, les tecnologies de la informació i la comunicació ofereixen al subjecte la possibilitat de convertir-se en creador i difusor de coneixement a través de la seva comunicació amb altres subjectes

interconnectats per mitjà de xarxes d'informació. L'adaptació al ritme evolutiu de la societat del coneixement requereix que l'educació obligatòria doti l'alumne d'una competència en què els coneixements d'índole més tecnològica es posin al servei d'unes destreses que li serveixin per accedir a la informació allà on es trobi, utilitzant una multiplicitat de dispositius i sent capaç de seleccionar les dades rellevants per posar-les en relació amb els seus coneixements previs, i generar blocs de coneixement més complexos. Els continguts de la matèria d'Informàtica contribueixen molt a la consecució d'aquest component de la competència.

Sobre aquesta capa bàsica s'hi solapa el desenvolupament de la capacitat per integrar les informacions, reelaborar-les i produir documents susceptibles de comunicar-se amb els altres en diversos formats i per diferents mitjans, tant físics com telemàtics. Aquestes activitats impliquen l'enfortiment progressiu del pensament crític davant les produccions alienes i pròpies, la utilització de la creativitat com a ingredient essencial en l'elaboració de nous continguts i l'enriquiment de les destreses comunicatives adaptades a diferents contextos. Incorporar als comportaments quotidians l'intercanvi de continguts és possible gràcies a l'adopció d'una actitud positiva cap a la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació. Aquesta actitud oberta, afavorida per l'adquisició de conductes tendents a mantenir entorns segurs, permet projectar cap al futur els coneixements adquirits en la fase escolar. Aquesta projecció fomenta l'adopció crítica dels avenços tecnològics i les modificacions socials que aquests produeixin.

Des d'aquest plantejament, els coneixements de tipus tècnic s'han d'enfocar al desenvolupament de destreses i actituds que possibilitin la localització i interpretació de la informació per fer-la servir i ampliar horitzons comunicant-la als altres i accedint a la creixent oferta de serveis de la societat del coneixement, de forma que s'eviti l'exclusió d'individus i grups. D'aquesta manera s'ha de contribuir de manera plena a l'adquisició de la competència, mentre que centrar-se en el coneixement exhaustiu de les eines només contribuiria a dificultar l'adaptació a les innovacions que deixarien obsolet a curt termini els coneixements adquirits.

A més, la matèria contribueix de manera parcial a l'adquisició de la competència cultural i artística perquè aquesta inclou l'accés a les manifestacions culturals i el desenvolupament de la capacitat per expressar-se mitjançant alguns codis artístics. Els continguts referits a l'accés a la informació, que inclou les manifestacions d'art digital i la possibilitat de disposar d'informacions sobre obres artístiques no digitals inaccessible físicament, la captació de continguts multimèdia i la utilització d'aplicacions per al seu tractament, així com la creació de nous continguts multimèdia que integrin informacions manifestades en diferents llenguatges col·laboren a l'enriquiment de la imaginació, la creativitat i l'assumpció de regles no alienes a convencions compositives i expressives basades en el coneixement artístic.

La contribució a l'adquisició de la competència social i ciutadana se centra en el fet que, en tant que aporta destreses necessàries per a la recerca, obtenció, registre, interpretació i anàlisi requerits per a una correcta interpretació dels fenòmens socials i històrics, permet accedir en temps real a les fonts d'informació que conformen la visió de l'actualitat. Es possibilita d'aquesta manera l'adquisició de perspectives múltiples que afavoreixin l'adquisició d'una consciència ciutadana compromesa en la millora de la seva pròpia realitat social. La possibilitat de compartir idees i opinions a través de la participació en xarxes socials, ofereix unes possibilitats insospitades per ampliar la capacitat d'intervenir en la vida ciutadana, i no és aliena a aquesta participació l'accés a serveis relacio-

nats amb l'administració digital en les seves diverses facetes.

La contribució a l'adquisició de la competència per aprendre a aprendre està relacionada amb el coneixement de la forma d'accedir i interactuar en entorns virtuals d'aprenentatge, que capacita per a la continuació autònoma de l'aprenentatge una vegada finalitzada l'escolaritat obligatòria. A aquesta voluntat contribueix decisivament la capacitat desenvolupada per la matèria per obtenir informació, transformar-la en coneixement propi i comunicar el que s'ha après posant-lo en comú amb els altres.

Contribueix de manera important en l'adquisició de la competència en comunicació lingüística, especialment en els aspectes relacionats amb el llenguatge escrit i les llengües estrangeres. Desenvolupar-se davant fonts d'informació i situacions comunicatives diverses permet consolidar les destreses lectores, alhora que la utilització d'aplicacions de processament de text possibilita la composició de textos amb diferents finalitats comunicatives. La interacció en llengües estrangeres col·labora en la consecució d'un ús funcional d'aquestes llengües.

Contribueix de manera parcial a l'adquisició de la competència matemàtica, aportant la destresa en l'ús d'aplicacions del full de càlcul que permeten utilitzar tècniques productives per calcular, representar i interpretar dades matemàtiques i la seva aplicació a la resolució de problemes. D'altra banda, la utilització d'aplicacions interactives en manera local o remota permet la formulació i comprovació d'hipòtesis sobre les modificacions produïdes per la modificació de dades en escenaris diversos.

A l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, hi contribueix en tant que proporciona destreses per a l'obtenció d'informació qualitativa i quantitativa que accepti la resolució de problemes sobre l'espai físic. La possibilitat d'interactuar amb aplicacions de simulació que permetin observar processos de reproducció dels quals és especialment difícil o perillosa, col·labora també a una millor comprensió dels fenòmens físics.

Finalment, contribueix a la competència d'autonomia i iniciativa personal en la mesura que un entorn tecnològic canviant exigeix una constant adaptació. L'aparició de nous dispositius i aplicacions associades, els nous camps de coneixement, la variabilitat dels entorns i oportunitats de comunicació exigeixen la reformulació de les estratègies i l'adopció de nous punts de vista que possibilitin resolució de situacions progressivament més complexes i multifacètiques.

Objectius

L'ensenyament de la Informàtica en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Utilitzar els serveis telemàtics adequats per respondre a necessitats relacionades, entre altres aspectes, amb la formació, l'oci, la inserció laboral, l'administració, la salut o el comerç, valorant en quina mesura cobreixen aquestes necessitats i si ho fan de manera apropiada.
2. Buscar i seleccionar recursos disponibles a la xarxa per incorporar-los a les seves pròpies produccions, valorant la importància del respecte de la propietat intel·lectual i la conveniència de recórrer a fonts que autoritzin expressament la seva utilització.
3. Conèixer i utilitzar les eines per integrar-se en xarxes socials, aportant les seves competències al seu creixement i adoptant les actituds de respecte, participació, esforç i col·laboració que possibilitin la creació de produccions col·lectives.
4. Utilitzar perifèrics per capturar i digitalitzar imatges, textos i sons, i manejar les funcionalitats principals

dels programes de tractament digital de la imatge fixa, el so i la imatge en moviment i la seva integració per crear petites produccions multimèdia amb finalitat expressiva, comunicativa o il·lustrativa.

5. Integrar la informació textual, numèrica i gràfica per construir i expressar unitats complexes de coneixement en forma de presentacions electròniques, aplicant-les de forma local, per recolzar un discurs, o de forma remota, com síntesi o guió que faciliti la difusió d'unitats de coneixement elaborades.

6. Integrar la informació textual, numèrica i gràfica obtinguda de qualsevol font per elaborar continguts propis i publicar-los a la web, utilitzant mitjans que possibilitin la interacció (formularis, enquestes, blocs, etc.) i formats que facilitin la inclusió d'elements multimèdia decidint la forma com es posen a disposició de la resta d'usuaris.

7. Conèixer i valorar el sentit i la repercussió social de les diverses alternatives que hi ha per compartir els continguts publicats a la web i aplicar-los quan es difonguin les produccions pròpies.

8. Adoptar les conductes de seguretat activa i passiva que possibilitin la protecció de les dades i del propi individu en les seves interaccions a Internet.

9. Valorar les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació i les repercussions que suposa el seu ús.

Continguts

Bloc 1. Sistemes operatius i seguretat informàtica.

Creació de xarxes locals: configuració de dispositius físics per a la interconnexió d'equips informàtics.

Creació de grups d'usuaris, adjudicació de permisos, i posada a disposició de continguts i recursos per al seu ús en xarxes locals sota diferents sistemes operatius.

Seguretat a Internet. El correu massiu i la protecció davant diferents tipus de programes, documents o missatges susceptibles de causar perjudicis. Importància de l'adopció de mesures de seguretat activa i passiva.

Connexions sense fil i intercanvis d'informació entre dispositius mòbils.

Bloc 2. Multimèdia.

Adquisició d'imatge fixa mitjançant perifèrics d'entrada.

Tractament bàsic de la imatge digital: els formats bàsics i la seva aplicació, modificació de mida de les imatges i selecció de fragments, creació de dibuixos senzills, alteració dels paràmetres de les fotografies digitals: saturació, lluminositat i brillantor.

Captura de so i vídeo a partir de diferents fonts. Edició i muntatge d'àudio i vídeo per a la creació de continguts multimèdia.

Les xarxes d'intercanvi com a font de recursos multimèdia. Necessitat de respectar els drets que emparen les produccions alienes.

Bloc 3. Publicació i difusió de continguts.

Integració i organització d'elements textuals, numèrics, sonors i gràfics en estructures hipertextuals.

Disseny de presentacions.

Creació i publicació a la web. Estàndards de publicació.

Accessibilitat de la informació.

Bloc 4. Internet i xarxes socials.

La informació i la comunicació com a fonts de comprensió i transformació de l'entorn social: comunitats virtuals i globalització.

Actitud positiva envers les innovacions en l'àmbit de les tecnologies de la informació i la comunicació, i envers la seva aplicació per satisfer necessitats personals i grupals.

Accés a serveis d'administració electrònica i comerç electrònic: els intercanvis econòmics i la seguretat.

Accés a recursos i plataformes de formació a distància, treball i salut.

La propietat i la distribució del programari i la informació: programari lliure i programari privatiu, tipus de llicències d'ús i distribució.

L'enginyeria social i la seguretat: estratègies per al reconeixement del frau, desenvolupament d'actituds de protecció activa davant els intents de frau.

Adquisició d'hàbits orientats a la protecció de la intimitat i la seguretat personal en la interacció en entorns virtuals: accés a serveis d'oci.

Canals de distribució dels continguts multimèdia: música, vídeo, ràdio, televisió.

Accés, descàrrega i intercanvi de programes i informació. Diferents modalitats d'intercanvi.

Criteris d'avaluació

1. Instal·lar i configurar aplicacions i desenvolupar tècniques que permetin assegurar sistemes informàtics interconnectats.

S'ha de valorar amb aquest criteri la capacitat de localitzar, descarregar i instal·lar aplicacions que previnguin el tràfic no autoritzat en xarxes sobre diversos sistemes operatius. Al seu torn, es tracta d'identificar elements o components de missatges que permetin catalogar-los com a falsos o fraudulents, adoptar actituds de protecció passiva, mitjançant la instal·lació i configuració d'aplicacions de filtratge i eliminació de correu brossa, i de protecció activa, evitant col·laborar en la difusió de missatges d'aquest tipus.

2. Interconnectar dispositius mòbils i sense fil o cablejats per intercanviar informació i dades.

Es pretén avaluar la capacitat de crear xarxes que permetin comunicar-se a diferents dispositius fixos o mòbils, utilitzant totes les seves funcionalitats i integrant-los en xarxes que hi ha. També es tracta de conèixer els diferents protocols de comunicació i els sistemes de seguretat associats, aplicant el més adequat a cada tipus de situació o combinació de dispositius.

3. Obtenir imatges fotogràfiques, aplicar-los tècniques d'edició digital i diferenciar-les de les imatges generades per ordinador.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat de diferenciar les imatges vectorials de les imatges de mapa de bits. Se centra en la captació de fotografies en format digital i el seu emmagatzematge i edició per modificar característiques de les imatges com ara el format, resolució, enquadrament, lluminositat, equilibri de color i efectes de composició.

4. Capturar, editar i muntar fragments de vídeo amb àudio.

Els alumnes han de ser capaços d'instal·lar i utilitzar dispositius externs que permetin la captura, la gestió i l'emmagatzematge de vídeo i àudio. S'apliquen les tècniques bàsiques per editar qualsevol tipus de font sonora: locució, so ambiental o fragments musicals, així com les tècniques bàsiques d'edició no lineal de vídeo per compondre missatges audiovisuals que integrin les imatges capturades i les fonts sonores.

5. Dissenyar i elaborar presentacions destinades a recolzar el discurs verbal en l'exposició d'idees i projectes.

Es pretén avaluar la capacitat d'estructurar missatges complexos amb la finalitat d'exposar-los públicament, utilitzant l'ordinador com a recurs en les presentacions. S'ha de valorar la correcta selecció i integració d'elements multimèdia de conformitat amb el contingut del missatge, així com la correcció tècnica del producte final i el seu valor discurs verbal.

6. Desenvolupar continguts per a la xarxa aplicant estàndards d'accessibilitat en la publicació de la informació.

Es pretén que els alumnes utilitzin aplicacions específiques per crear i publicar llocs web, incorporant recursos multimèdia, aplicant els estàndards establerts pels organismes internacionals, aplicant a les seves produccions les recomanacions d'accessibilitat i valorant la importància de la presència a la web per a la difusió de tota mena d'iniciatives personals i grupals.

7. Participar activament en xarxes socials virtuals com a emissors i receptors d'informació i iniciatives comunes.

Aquest criteri se centra en la localització a Internet de serveis que possibilitin la publicació de continguts, utilitzant-los per a la creació de diaris o pàgines personals o grupals, la subscripció a grups relacionats amb els seus interessos i la participació activa en aquests grups. S'ha de valorar l'adquisició d'hàbits relacionats amb el manteniment sistemàtic de la informació publicada i la incorporació de nous recursos i serveis. En l'àmbit de les xarxes virtuals s'ha de ser capaç d'accedir i manejar entorns d'aprenentatge a distància i recerca de feina.

8. Identificar els models de distribució de programari i continguts, i adoptar actituds coherents amb aquests models.

Es tracta d'avaluar la capacitat per optar entre aplicacions amb funcionalitats similars quan es necessiti incorporar-les al sistema, tenint en compte les particularitats dels diferents models de distribució de programari. S'ha de tenir en compte el respecte a aquestes particularitats i l'actitud a l'hora d'utilitzar i compartir les aplicacions i els continguts generats amb aquestes. Així mateix, el respecte als drets de tercers en l'intercanvi de continguts de producció aliena.

Llatí

La matèria de Llatí, opcional a quart curs, suposa un acostament específic a la llengua i la cultura de Roma. El seu estudi s'ofereix a partir de continguts lingüístics i culturals, complementaris entre si i units pel seu caràcter d'aportacions substancials del que es coneix com a herència clàssica. Aquesta qualitat d'aportació i pervivència en la societat actual ha de guiar la seva presentació i donar sentit al seu estudi.

La matèria persegueix dos objectius primordials: iniciar un estudi bàsic de la llengua que està en l'origen de l'ampli grup de les llengües romàniques i conèixer els aspectes més rellevants de la societat i la cultura romanes per poder relacionar-los amb els del món actual. El primer objectiu ajuda a millorar el coneixement i l'ús de la pròpia llengua com a instrument primordial d'aprenentatge i comunicació; el segon aporta una interpretació més ponderada de la societat actual. Tots dos col·laboren eficaçment en l'adquisició de capacitats bàsiques i contribueixen a l'assoliment dels objectius d'aquesta etapa.

Els continguts pròpiament lingüístics ocupen una gran part de la matèria, per considerar que la llengua llatina és l'aportació més important del món clàssic a la civilització occidental; per evolució o per influència lèxica el llatí és present en les llengües que utilitzem o en les que són objecte d'aprenentatge per als alumnes i les alumnes.

L'estudi del sistema de la llengua llatina com a model de llengua flexiva permet, a través de la comparació, una reflexió profunda sobre els elements formals i els mecanismes sintàctics de les llengües d'ús de l'alumnat. El coneixement, encara que bàsic, del llatí fa possible entendre les llengües d'origen romàniques com el resultat concret d'una evolució i apreciar en quina mesura la seva estructura i el seu lèxic estan en deute amb la llengua de la qual procedeixen. Per la seva banda, la pràctica de la traducció constitueix una experiència d'investigació que

utilitza la lògica del pensament, afavoreix la memòria i potencia els hàbits de disciplina en l'estudi, amb la qual cosa es raona millor i s'aprèn a aprendre.

L'estudi de la història i l'evolució de la llengua llatina i de la formació de les paraules dota l'alumnat dels coneixements necessaris per entendre l'evolució lingüística, determinar els processos de canvi fonètic i semàntic i il·lustrar els procediments que actuen en la formació del lèxic.

La matèria també aborda el coneixement del marc geogràfic i històric i dels aspectes més rellevants de la societat romana, des de la qual s'han transmès formes de vida, institucions o creacions literàries, tècniques i artístiques que són a la base de la configuració i del progrés d'Europa. Aquest coneixement suposa un referent necessari on rastrejar els antecedents històrics de l'organització social o la delimitació dels drets de l'individu. La cultura que ha modelat el nostre present i impregna bona part dels nostres cànons estètics és també transmissora de valors universals, que entronquen la nostra herència cultural amb les arrels del món clàssic. En aquest sentit, la lectura de textos literaris ajuda a observar com a temes i tòpics de la cultura grecollatina s'han transmès fins avui i segueixen impregnant els nostres escrits.

D'acord amb aquest plantejament, els continguts de la matèria es distribueixen en quatre blocs. Els tres primers, El sistema de la llengua llatina, La història i l'evolució de la llengua llatina i La formació de les paraules, posen l'accent en continguts pròpiament lingüístics i s'interrelacionen, contribuint no només a un coneixement de la llengua llatina sinó a un ús més precís de la pròpia llengua i a l'entesa adequada de la terminologia culta, científica i tècnica. El bloc 4, Altres vies de transmissió del món clàssic, tracta els aspectes més rellevants de la societat romana i posa l'accent en la pervivència del món clàssic que ofereix el món contemporani, en l'anàlisi comparativa dels seus corresponents antecedents clàssics i en la valoració crítica dels aspectes de continuïtat, evolució i canvi.

La distribució dels continguts en aquests quatre blocs, alhora que implica un tractament específic d'aquests, obliga a situar-los en un context general en què els diversos elements trobin una explicació relacionada i coherent.

En l'adequat tractament dels continguts i en la correcta prelació dels objectius hi ha la doble virtualitat de la matèria, que ha d'aportar els coneixements bàsics sobre la llengua llatina i la cultura romana que siguin funcionals i útils en diversos contextos d'aprenentatge, desenvolupament personal i social, i alhora ha d'establir les bases suficients per a la continuació, si s'escau, d'estudis relacionats amb les humanitats i les ciències socials. Així, a través dels seus continguts i de la consecució dels seus propis objectius, la matèria de Llatí ha de servir a tots els alumnes que la cursin per aconseguir en un grau satisfactori les capacitats i competències que es proposen en l'etapa.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

A partir dels elements més significatius del currículum, la matèria de Llatí contribueix de manera directa a l'adquisició de la competència en comunicació lingüística.

Des de tots els continguts es contribueix a la lectura comprensiva de textos diversos i a l'expressió oral i escrita com a mitjans indispensables per a qualsevol aprenentatge de qualitat. El coneixement de l'estructura de la llengua llatina fa possible una comprensió profunda de la gramàtica funcional de les llengües europees d'origen romànic i d'altres que comparteixen amb el llatí el caràcter flexiu, o han rebut una aportació lèxica important de la llengua llatina. La interpretació dels elements morfosintàctics i de vocabulari, així com la pràctica de la

traducció i de la retroversió, suposen l'adquisició de l'habilitat per recollir i processar la informació donada i fer-la servir apropiadament.

El coneixement dels procediments per a la formació de les paraules i els fenòmens d'evolució fonètica col·labora eficaçment a l'ampliació del vocabulari bàsic i potencia l'habilitat per utilitzar el llenguatge com a instrument de comunicació. El coneixement de les etimologies grecollatines proporciona la comprensió i incorporació d'un vocabulari culte i explica el vocabulari específic de termes científics i tècnics.

A partir del coneixement de la història i l'evolució de la llengua llatina es fomenta el fet de ser conscient de la variabilitat de les llengües a través del temps i dels diferents àmbits geogràfics i socials, així com de la comunicació intercultural que el seu contacte suposa. Aquest coneixement fomenta igualment l'interès i el respecte per totes les llengües, incloent-hi les antigues i les minoritàries, i el rebuig dels estereotips basats en diferències culturals i lingüístiques.

La contribució de la matèria a la competència en expressió cultural i artística s'aconsegueix mitjançant el coneixement de l'important patrimoni arqueològic i artístic romà al nostre país i a Europa, que potencia l'apreciació i el gaudi de l'art com a producte de la creació humana i com a testimoni de la història, alhora que fomenta l'interès per la conservació d'aquest patrimoni. Així mateix, proporciona referències per fer una valoració crítica de creacions artístiques posteriors inspirades en la cultura i la mitologia grecollatines, o dels missatges difosos pels mitjans de comunicació que, en molts casos, prenen la seva base icònica del repertori clàssic. Al seu torn, amb el coneixement del món clàssic i la seva pervivència s'afavoreix la interpretació de la literatura posterior, en què perduren temes, arquetips, mites i tòpics, alhora que es desenvolupa l'interès per la lectura, la valoració del caràcter estètic dels textos i l'amor per la literatura.

La contribució a la competència social i ciutadana s'estableix des del coneixement de les institucions i la forma de vida dels romans com a referent històric d'organització social, participació dels ciutadans en la vida pública i delimitació dels drets i deures dels individus i de les col·lectivitats, en l'àmbit i l'entorn d'una Europa diversa, unida en el passat per la llengua llatina. Paral·lelament, el coneixement de les desigualtats que hi ha en aquesta societat afavoreix una reacció crítica davant la discriminació per la pertinença a un grup social o ètnic determinat, o per la diferència de sexes. Es fomenta així en l'alumnat una actitud de valoració positiva de la participació ciutadana, la negociació i l'aplicació de normes iguals per a tots com a instruments vàlids en la resolució de conflictes.

Des d'aquesta matèria es contribueix a la competència en el tractament de la informació i competència digital perquè una part de la matèria requereix la recerca, selecció i tractament de la informació. A més, les activitats relatives a la recollida, selecció i anàlisi de la informació, l'aplicació de tècniques de síntesi, la identificació de paraules clau i la distinció entre idees principals i secundàries aporten instruments bàsics per a l'adquisició d'aquesta competència, tan relacionada amb destreses per a la continua formació personal. D'altra banda, en la mesura que s'utilitzin les tecnologies de la informació i la comunicació com un instrument que universalitza la informació i com una eina per a la comunicació del coneixement adquirit, es col·labora en l'adquisició de la competència digital.

L'estudi de la llengua llatina contribueix a la competència d'aprendre a aprendre, en la mesura que propicia la disposició i l'habilitat per organitzar l'aprenentatge, afavoreix les destreses d'autonomia, disciplina i reflexió,

exercita la recuperació de dades mitjançant la memorització i situa el procés formatiu en un context de rigor lògic.

La matèria contribueix a l'autonomia i iniciativa personal en la mesura que s'utilitzen procediments que exigeixen planificar, avaluar diferents possibilitats i prendre decisions. El treball cooperatiu i la posada en comú dels resultats implica valorar les aportacions d'altres companys, acceptar possibles errors, comprendre la forma de corregir-los i no rendir-se davant un resultat inadequat. En definitiva, aporta possibilitats de millora i fomenta l'afany de superació.

Objectius

L'ensenyament del Llatí en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Identificar i relacionar elements morfològics, sintàctics i lèxics de la llengua llatina que permetin l'anàlisi i la traducció de textos senzills.

2. Desenvolupar els hàbits d'organització, treball i disciplina en l'estudi, a partir dels mecanismes d'estructuració mental que implica el procés d'anàlisi i traducció de textos llatins.

3. Millorar la lectura comprensiva i l'expressió oral i escrita mitjançant el coneixement del vocabulari i les estructures gramaticals llatines.

4. Conèixer l'origen i l'evolució de les llengües romàniques per valorar els trets comuns i la diversitat lingüística com a mostra de la riquesa cultural dels pobles d'Europa.

5. Utilitzar les regles fonamentals d'evolució fonètica del llatí a les llengües romàniques i identificar paraules patrimonials, cultismes i expressions llatines en diferents contextos lingüístics.

6. Entendre el significat del lèxic comú d'origen grecollatí de la pròpia llengua i comprendre vocabulari culte, científic i tècnic a partir dels components etimològics.

7. Reflexionar sobre els elements formals i les estructures lingüístiques de les llengües romàniques conegudes per l'alumne, a través de la comparació amb el llatí, model de llengua flexiva.

8. Conèixer els aspectes rellevants de la cultura i la civilització romanes, utilitzant diverses fonts d'informació i diferents suports, per identificar i valorar la seva pervivència en el nostre patrimoni cultural, artístic i institucional.

Continguts

Bloc 1. El sistema de la llengua llatina.

L'abecedari i la pronunciació del llatí. Lectura de textos en llatí i reconeixement de termes transparents.

El llatí com a llengua flexiva. Els casos i els seus principals valors sintàctics. Reconeixement de les diferències i similituds bàsiques entre l'estructura de la llengua llatina i la de les llengües romàniques utilitzades per l'alumne.

Classes de paraules. La flexió nominal, pronominal i verbal. Reconeixement de les categories gramaticals de la flexió llatina i comparació amb els elements flexius de les llengües actuals. Lèxic llatí de freqüència.

Les estructures oracionals bàsiques. La concordança i l'ordre de paraules. Nexes coordinants més freqüents. Anàlisi morfosintàctic, traducció de textos breus i senzills en llengua llatina i retroversió d'oracions simples.

Valoració de la llengua llatina com a principal via de transmissió i pervivència del món clàssic i instrument privilegiat per a una comprensió profunda del sistema de les llengües romàniques.

Bloc 2. La història i evolució de la llengua llatina.

L'origen i l'evolució del llatí. Classificació de les llengües indoeuropees.

Llatí culte i llatí vulgar. La formació de les llengües romàniques. Diferenciació entre llengua parlada i escrita.

Anàlisi dels processos d'evolució de les llengües romàniques.

L'evolució fonètica. Termes patrimonials i cultismes. Explicació dels canvis fonètics més freqüents. Relació semàntica entre paraules d'una mateixa arrel llatina i evolució fonètica diferent.

L'aportació lèxica del llatí a les llengües modernes no derivades del llatí. Lectura de textos en llengües no romàniques i identificació de termes d'origen llatí.

Valoració de l'origen comú de les principals llengües europees, interès per l'adquisició de nou vocabulari, respecte per les altres llengües i acceptació de les diferències culturals de la gent que les parlen.

Bloc 3. La formació de les paraules.

Components grecollatins en les llengües romàniques. Identificació de lexemes, sufixos i prefixos grecollatins utilitzats en la pròpia llengua. Definició de paraules a partir dels seus ètims.

El vocabulari de la ciència i de la tècnica. Reconeixement d'ètims grecs i llatins en les terminologies específiques.

Llatínismes i locucions llatines. Reconeixement de les expressions llatines incorporades a la llengua parlada i escrita.

Curiositat per conèixer el significat etimològic de les paraules i interès per l'adequada utilització del vocabulari.

Bloc 4. Altres vies de transmissió del món clàssic.

El marc geogràfic i històric de la societat romana. Ús de fonts primàries i secundàries per conèixer el passat.

Les institucions i la vida quotidiana. Interpretació dels seus referents des de la nostra perspectiva sociocultural. Comparació i anàlisi crítica de les estructures socials i familiars.

Les empremtes materials de la romanització. Observació directa i indirecta del patrimoni arqueològic i artístic romà, utilitzant diversos recursos, inclosos els que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació.

La mitologia en la literatura i en les arts plàstiques i visuals.

Reconeixement d'elements de la mitologia clàssica en manifestacions literàries i artístiques de tot tipus i interpretació del seu significat.

Valoració del paper de Roma en la història d'Occident, respecte per l'herència del seu patrimoni arqueològic, artístic i literari i interès per la lectura de textos de la literatura llatina.

criteris d'avaluació

1. Resumir el contingut de textos traduïts d'autors clàssics i moderns i identificar-hi aspectes històrics o culturals.

Aquest criteri pretén constatar si l'alumnat és capaç de comprendre el contingut d'un text, identificar esdeveniments, personatges i aspectes de la civilització romana i relacionar les dades del text amb referents actuals. Amb aquesta finalitat ha de fer esquemes i resums de textos preferentment històrics, inserir-hi comentaris en què utilitzi els coneixements adquirits i fer una valoració de les formes de vida, els costums i les actituds de la societat romana comparant-los amb les nostres societats.

2. Distingir en les diverses manifestacions literàries i artístiques de tots els temps la mitologia clàssica com a font d'inspiració i reconèixer en el patrimoni arqueològic les empremtes de la romanització.

Aquest criteri intenta comprovar si s'identifiquen els principals elements de la mitologia clàssica i el patrimoni arqueològic romà en diversos contextos expressius, textos literaris i iconografia de qualsevol tipus, es comprèn el seu significat específic i s'adverteix el seu valor com a font d'inspiració. Per això es fan activitats de recerca en fonts diverses, incloses les tecnologies de la informació i

la comunicació, o manifestar els seus coneixements comentant textos, missatges o imatges de contingut mitològic o referència arqueològica.

3. Aplicar les regles bàsiques d'evolució fonètica a ètims llatins que hagin donat origen a termes romànics del vocabulari habitual i establir la relació semàntica entre un terme patrimonial i un cultisme.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat per utilitzar els mecanismes d'evolució fonètica i analitzar les diferències de significat entre paraules d'un mateix origen. Amb aquesta finalitat, a més d'activitats d'aplicació de les regles evolutives o deducció de les esmentades regles a partir de la comparació amb el terme heretat, l'alumne ha de redactar composicions pautades en què apareguin termes patrimonials i cultismes prèviament estudiats.

4. Identificar components d'origen grecollatí en paraules del llenguatge quotidià i en el vocabulari específic de les ciències i de la tècnica, i explicar-ne el sentit etimològic.

Aquest criteri intenta comprovar la capacitat de reconèixer els formants grecs i llatins en diferents contextos lingüístics i produir definicions etimològiques de termes quotidians, científics i tècnics. Per això, s'han de proposar activitats en què es reconeguin les variacions semàntiques que aporten els diferents afixos, manejant textos amb vocabulari específic de les matèries estudiades.

5. Reconèixer llatínismes i locucions usuals d'origen llatí incorporades a les llengües conegudes per l'alumne i explicar-ne el significat en expressions orals i escrites.

Aquest criteri pretén verificar si l'alumne identifica i comprèn les expressions llatines integrades en les llengües modernes i si és capaç d'utilitzar-les de manera coherent. Per a la consecució d'aquest criteri pot rastrejar-ne l'ús en diferents tipus de textos, literaris, periodístics o missatges publicitaris, escrits en les llengües que són objecte d'estudi, i realitzar alguna composició breu en què s'utilitzin amb propietat.

6. Reconèixer els elements morfològics i les estructures sintàctiques elementals de la llengua llatina i comparar-los amb els de la pròpia llengua.

Amb aquest criteri es tracta de constatar la comprensió del funcionament bàsic de la llengua llatina i la capacitat d'establir analogies i diferències amb elements i estructures de la seva pròpia llengua. A més de les activitats que ajudin a fixar els paradigmes llatins, l'alumnat pot demostrar la seva capacitat comprensiva mitjançant la comparació entre un text llatí i la seva traducció, de manera que identifiqui les paraules invariables, els diferents morfemes flexius i les estructures sintàctiques de les dues llengües.

7. Traduir textos breus i senzills i produir mitjançant retroversió oracions simples utilitzant les estructures pròpies de la llengua llatina.

Aquest criteri intenta comprovar si l'alumne ha assimilat les estructures morfològiques i sintàctiques elementals de la llengua llatina i si és capaç de reconèixer-les per realitzar traduccions directes o inverses de textos elaborats d'escassa dificultat. Per això s'han de fer pràctiques d'anàlisi morfosintàctica, traducció i retroversió en què s'evidenciï la correspondència entre l'anàlisi i la versió realitzada.

8. Elaborar, guiat pel professor, un treball temàtic senzill sobre qualsevol aspecte de la producció artística i tècnica, la història, les institucions, o la vida quotidiana a Roma.

Aquest criteri intenta constatar la capacitat de buscar informació en fonts diverses, organitzar-la, situar cronològicament les dades obtingudes, interpretar els referents clàssics en comparació dels seus corresponents del món actual i exposar el resultat de manera ordenada i coherent, utilitzant les tecnologies de la informació i la comu-

nicació com a instrument preferent per a la presentació del treball.

Llengua castellana i literatura

La finalitat de l'educació secundària obligatòria és el desenvolupament integral i harmònic de la persona en els aspectes intel·lectuals, afectius i socials. Un component fonamental d'aquest desenvolupament el constitueix l'educació lingüística i literària, entesa la primera com la capacitat per fer servir la llengua en les diverses esferes de l'activitat social, i la segona com el conjunt d'habilitats i destreses necessàries per llegir de manera competent els textos literaris significatius del nostre àmbit cultural.

L'objectiu d'aquesta matèria és, com en l'educació primària, el desenvolupament de la competència comunicativa, és a dir, un conjunt de coneixements sobre la llengua i de procediments d'ús que són necessaris per interactuar satisfactoriament en diferents àmbits socials. Aquests sabers es refereixen als principis i les normes socials que presideixen els intercanvis, a les formes convencionals que presenten els textos en la nostra cultura, als procediments que articulen les parts del text en un conjunt cohesionat, a les regles lexicosintàctiques que permeten la construcció d'enunciat amb sentit i gramaticalment acceptables o a les normes ortogràfiques.

L'educació literària participa del conjunt d'aprenentatges anteriors, però implica unes competències específiques que obeeixen a les característiques especials de la comunicació literària, a les convencions pròpies de l'ús literari de la llengua i a les relacions del text literari amb el seu context cultural.

Els objectius de Llengua castellana i literatura en aquesta etapa marquen una progressió respecte als establerts per a l'educació primària, dels quals és necessari partir en aquesta nova etapa. Aquesta progressió suposa ampliar la diversitat de pràctiques discursives i fer-les més complexes, augmentar la importància de l'ús de la llengua en l'àmbit acadèmic, subratllar el paper de les convencions literàries i del context històric en la comprensió dels textos literaris, donar un paper més rellevant a la reflexió sobre el funcionament de la llengua i sobre les normes d'ús, així com la sistematització dels coneixements lingüístics explícits.

L'eix del currículum són les habilitats i estratègies per parlar, escriure, escoltar i llegir en àmbits significatius de l'activitat social. Aquests aprenentatges es recullen en tres dels blocs de continguts del currículum: 1. Parlar, escoltar i conversar. 2. Llegir i escriure. 3. Educació literària. En relació amb ells, el bloc 4, Coneixement de la llengua, reuneix els continguts que es refereixen a la capacitat dels alumnes per observar el funcionament de la llengua i per parlar-ne, així com els coneixements explícits sobre la llengua i les seves formes d'ús.

L'organització dels continguts del currículum en aquests blocs no té com a finalitat establir l'ordre i l'organització de les activitats d'aprenentatge a l'aula. Els blocs de continguts exposen, d'una manera analítica, els components de l'educació lingüística i literària, assenyalant els nivells assolibles en cada curs. Així, per exemple, s'han distingit els continguts referits a l'ús oral i escrit en dos blocs diferents amb la finalitat d'exposar més clarament els aprenentatges específics d'una o altra forma. Els gèneres orals i escrits són diferents, i responen a funcions socials diferents, per la qual cosa requereixen estratègies d'aprenentatge específiques per a la seva recepció i la seva producció. Però la necessitat d'exposar de manera diferenciada els continguts no ha d'amagar la interconnexió que hi ha entre l'ús oral formal i l'escrit i la interrelació que es dona en moltes activitats socials entre usos orals i escrits: s'escriu l'ordre del dia d'una reunió, s'aixeca acta d'una sessió, s'escriu el guió d'un programa de ràdio o d'una exposició oral; etc. Per això, sembla

oportú integrar els aprenentatges dels dos blocs en elaborar les programacions i en portar a l'aula les seqüències d'activitats.

Els blocs de continguts dedicats a les habilitats lingüístiques –escoltar i parlar, llegir i escriure– situen aquests aprenentatges en diversos àmbits d'ús de la llengua: el de les relacions interpersonals i dins de les institucions, el dels mitjans de comunicació i l'àmbit acadèmic. La concreció de les habilitats lingüístiques en diferents àmbits d'ús obeeix al fet que la comprensió i la composició de textos –orals i escrits– requereixen habilitats i estratègies específiques segons la classe d'intercanvi comunicatiu, l'àmbit social en què aquest es realitza i la classe de text que utilitza.

Dins de cadascun d'aquests blocs, i sobretot en el segon, llegir i escriure, s'han distingit els continguts referits a la comprensió, llegir, escoltar, i a la composició, parlar, escriure, perquè impliquen habilitats i estratègies diferents. Però també en aquest cas s'ha de cridar l'atenció sobre el fet que parlar i escoltar, com també llegir i escriure són moltes vegades activitats interrelacionades: es busca informació per elaborar un treball acadèmic, es rellegeix un text propi per a revisar-lo, es prenen notes d'una conferència per escriure una crònica d'aquest acte, etc. Aquesta interrelació indica, de nou, la conveniència d'integrar en la seqüència d'activitats d'aprenentatge elements dels dos vessants de l'ús lingüístic, la comprensió i la producció.

La gradació dels aprenentatges d'aquests dos blocs al llarg dels quatre cursos de l'etapa es basa en aquests criteris: major o menor proximitat de les pràctiques discursives a l'experiència lingüística i cultural dels alumnes, major o menor complexitat dels textos quant a la seva organització interna, diversificació dels fins que s'assignen a la recepció o composició dels textos.

Els continguts relacionats amb l'educació literària s'agrupen en el bloc 3. La lectura i interpretació de textos literaris requereix uns aprenentatges específics que s'han iniciat en l'educació primària amb la recitació, la pràctica de jocs retòrics, l'escolta de textos propis de la literatura oral o les dramatitzacions. D'aquesta manera s'ha aconseguit un primer acostament a les convencions literàries bàsiques i a les relacions entre les obres i el context històric en la mesura que aquestes dades siguin significatives per a la interpretació del text. Juntament amb tot això, s'han afavorit experiències agradables amb la lectura i la recreació de textos literaris. Aquesta orientació de l'educació literària continua en l'educació secundària obligatòria, de manera que es consolidin els hàbits de lectura, s'ampliïn les experiències en els camps de la lectura i recreació de textos, adequant-les a les noves necessitats de simbolització de l'experiència i de l'expressió dels sentiments, se sistematitzin les observacions sobre les convencions literàries i s'estableixi, de manera més sistemàtica també, la relació entre les obres i els seus contextos històrics.

Finalment, el bloc 4, Coneixement de la llengua, integra els continguts relacionats amb la reflexió sobre la llengua i amb l'adquisició d'uns conceptes i una terminologia gramatical. La presència d'aquest bloc es justifica pel fet que l'adquisició de les habilitats lingüísticocomunicatives implica l'ús reflexiu sobre diferents aspectes de la llengua: la variació i els factors que expliquen dialectes, registres i usos socials; les formes lingüístiques que indiquen en el text la presència dels factors del context; els procediments que contribueixen a cohesionar el text; les diverses possibilitats sintàctiques que són utilitzables per expressar un mateix contingut; els procediments gramaticals per integrar diferents proposicions en un enunciat cohesionat; els mecanismes per a la formació de paraules; la norma gramatical i ortogràfica, etc.

La interrelació d'aquest bloc amb la resta obliga que la programació de les activitats relacionades amb el seu

contingut tingui sempre una justificació des del punt de vista de la rellevància per a la millora de les habilitats en l'ús de la llengua. Així mateix, aquest criteri és el que ha de guiar l'establiment del grau de complexitat amb què s'aborden els continguts.

En síntesi, l'eix del currículum en la matèria Llengua castellana i literatura són els procediments encaminats al desenvolupament de les habilitats lingüísticocomunicatives, és a dir, per a l'expressió i comprensió oral i escrita en contextos socials significatius, així com en l'àmbit de la comunicació literària. L'adquisició i el desenvolupament d'aquestes habilitats implica la reflexió sobre els mecanismes de funcionament de la llengua i les seves condicions d'ús i l'adquisició d'una terminologia que permeti la comunicació sobre la llengua, així mateix, l'educació literària implica l'aplicació de coneixements sobre el context historicocultural a la lectura i interpretació de textos literaris.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

El currículum d'aquesta matèria, en tenir com a objectiu el desenvolupament de la capacitat per interactuar de forma competent mitjançant el llenguatge en les diferents esferes de l'activitat social, contribueix d'una manera decisiva al desenvolupament de tots els aspectes que conformen la competència en comunicació lingüística. A més, les habilitats i estratègies per a l'ús d'una llengua determinada i la capacitat per prendre la llengua com objecte d'observació, encara que s'adquireixen des d'una llengua, es transfereixen i s'apliquen a l'aprenentatge d'altres. Aquest aprenentatge contribueix, al seu torn, a augmentar aquesta competència sobre l'ús del llenguatge en general.

S'aprèn a parlar i a escoltar i a llegir i escriure, per a la interacció comunicativa, però també per adquirir nous coneixements. El llenguatge, a més d'instrument de comunicació, és un mitjà de representació del món i està en la base del pensament i del coneixement. L'accés al saber i a la construcció de coneixements mitjançant el llenguatge es relaciona directament amb la competència bàsica d'aprendre a aprendre. Així mateix, els continguts de reflexió sobre la llengua recullen un conjunt de sabers conceptuals (metallenguatge gramatical) i procedimentals (capacitat per analitzar, contrastar, ampliar i reduir enunciats mitjançant l'ús conscient de certs mecanismes gramaticals, substituir elements de l'enunciat per altres gramaticalment equivalents, utilitzar diferents esquemes sintàctics per expressar una mateixa idea, diagnosticar errors i esmenar-los, etc.) que s'adquireixen en relació amb les activitats de comprensió i composició de textos i que es reutilitzen per optimitzar l'aprenentatge lingüístic, és a dir, per aprendre a aprendre llengua.

D'altra banda, aprendre a utilitzar la llengua també és aprendre a analitzar i resoldre problemes, traçar plans i emprendre processos de decisió, perquè una de les funcions del llenguatge és regular i orientar la nostra pròpia activitat. Per això, l'adquisició d'habilitats lingüístiques contribueix a progressar en la iniciativa personal i en la regulació de la pròpia activitat amb progressiva autonomia.

La matèria contribueix al tractament de la informació i competència digital en tenir com un dels seus objectius proporcionar coneixements i destreses per a la recerca i la selecció d'informació rellevant d'acord amb diferents necessitats, així com per a la seva reutilització en la producció de textos orals i escrits propis. La recerca i selecció de moltes d'aquestes informacions requereix, per exemple, l'ús adequat de biblioteques o la utilització d'Internet, la realització guiada d'aquestes recerques constitueix un mitjà per al desenvolupament de la competència digital. A això també hi contribueix el fet que el currículum inclogui l'ús de suports electrònics en la composició de textos de

manera que es puguin abordar més eficaçment algunes operacions que intervenen en el procés d'escriptura (planificació, execució del text, revisió) i que constitueixen un dels continguts bàsics d'aquesta matèria. També poden contribuir al desenvolupament d'aquesta competència l'ús en aquesta matèria dels nous mitjans de comunicació digitals que impliquen un ús social i de col·laboració de l'escriptura i dels coneixements.

L'aprenentatge de la llengua concebut com a desenvolupament de la competència comunicativa contribueix decisivament al desenvolupament de la competència social i ciutadana, entesa com un conjunt d'habilitats i destreses per a les relacions, la convivència, el respecte i l'entesa entre les persones. En efecte, aprendre llengua és aprendre a comunicar-se amb els altres, a comprendre el que aquests transmeten i a aproximar-se a altres realitats. D'altra banda, l'educació lingüística té un component estretament vinculat amb aquesta competència: la constatació de la varietat dels usos de la llengua i la diversitat lingüística i la valoració de totes les llengües com igualment aptes per desenvolupar les funcions de comunicació i de representació. També es contribueix des de la matèria a aquesta competència en la mesura que s'analitzen les formes mitjançant les quals el llenguatge transmet i sanciona prejudicis i imatges estereotipades del món, per contribuir a l'eradicació dels usos discriminatoris del llenguatge.

Dins d'aquesta matèria, la lectura, interpretació i valoració de les obres literàries contribueixen de manera rellevant al desenvolupament d'una competència artística i cultural, entesa com a aproximació a un patrimoni literari i a uns temes recurrents que són expressió de preocupacions essencials de l'ésser humà. La seva contribució és més rellevant en tant que es relacioni l'apreciació de les manifestacions literàries amb altres manifestacions artístiques, com la música, la pintura o el cinema. També es contribueix a aquesta competència procurant que el món social de la literatura (autors, crítics, accés a biblioteques, llibreries, catàlegs o la presència de la literatura en la premsa), adquireixi sentit per a l'alumnat.

Objectius

L'ensenyament de la Llengua castellana i la literatura en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat social i cultural.
2. Utilitzar la llengua per expressar-se de manera coherent i adequada en els diversos contextos de l'activitat social i cultural, per prendre consciència dels propis sentiments i idees, i per controlar la pròpia conducta.
3. Conèixer la realitat plurilingüe d'Espanya i les varietats del castellà, i valorar aquesta diversitat com una riquesa cultural.
4. Utilitzar la llengua oral en l'activitat social i cultural de manera adequada a les diferents situacions i funcions, adoptant una actitud respectuosa i de cooperació.
5. Fer servir les diverses classes d'escrits mitjançant els quals es produeix la comunicació amb les institucions públiques, privades i de la vida laboral.
6. Utilitzar la llengua eficaçment en l'activitat escolar per buscar, seleccionar i processar informació i per redactar textos propis de l'àmbit acadèmic.
7. Utilitzar amb progressiva autonomia i esperit crític els mitjans de comunicació social i les tecnologies de la informació per obtenir, interpretar i valorar informacions de diversos tipus i opinions diferents.
8. Fer de la lectura una font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement del món i consolidar hàbits lectors.

9. Comprendre textos literaris utilitzant coneixements bàsics sobre les convencions de cada gènere, els temes i els motius de la tradició literària i els recursos estilístics.

10. Aproximar-se al coneixement de mostres rellevants del patrimoni literari i valorar-lo com una manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva en diferents contextos historicoculturals.

11. Aplicar amb certa autonomia els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per comprendre textos orals i escrits i per escriure i parlar amb adequació, coherència, cohesió i correcció.

12. Analitzar els diferents usos socials de les llengües per evitar els estereotips lingüístics que suposen judicis de valor i prejudicis classistes, racistes o sexistes.

PRIMER CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Comprensió de notícies d'actualitat pròximes als interessos de l'alumnat procedents dels mitjans de comunicació audiovisual.

Exposició d'informacions d'actualitat preses dels mitjans de comunicació.

Narració oral, a partir d'un guió preparat prèviament, de fets relacionats amb l'experiència, presentada de forma seqüenciada i amb claredat, inserint descripcions senzilles i incloent-hi idees i valoracions en relació amb el que s'exposa, amb ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Comprensió de textos orals utilitzats en l'àmbit acadèmic atenent especialment la presentació de tasques i instruccions per a la seva realització, breus exposicions orals i l'obtenció d'informacions de documentals preses dels mitjans de comunicació.

Participació activa en situacions de comunicació pròpies de l'àmbit acadèmic, especialment en la petició d'aclariments davant una instrucció, en propostes sobre la manera d'organitzar les tasques, en la descripció de seqüències senzilles d'activitats realitzades, en l'intercanvi d'opinions i en l'exposició de conclusions.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Utilització de la llengua per prendre consciència dels coneixements, les idees i els sentiments propis i per regular la pròpia conducta.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Comprensió de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials en àmbits pròxims a l'experiència de l'alumnat, com ara instruccions d'ús, normes i avisos.

Comprensió de textos dels mitjans de comunicació, atenent l'estructura del diari (seccions i gèneres) i els elements paratextuals, amb especial atenció a les notícies relacionades amb la vida quotidiana i la informació de fets.

Comprensió de textos de l'àmbit acadèmic, atenent especialment els de caràcter expositiu i explicatiu, les instruccions per realitzar tasques, la consulta, en diversos suports, de diccionaris, glossaris i altres fonts d'informació, com enciclopèdies i webs educatives.

Utilització dirigida de la biblioteca del centre i de les tecnologies de la informació i la comunicació com a font d'obtenció d'informació i de models per a la composició escrita.

Actitud reflexiva i crítica respecte a la informació disponible davant els missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials en àmbits pròxims a l'experiència de l'alumnat, com ara cartes, notes i avisos.

Composició de textos propis dels mitjans de comunicació, especialment notícies, destinats a un suport imprès o digital.

Composició, en suport paper o digital, de textos propis de l'àmbit acadèmic, especialment resums, exposicions senzilles, glossaris i conclusions sobre tasques i aprenentatges efectuats.

Interès per la composició escrita com a font d'informació i aprenentatge, com a forma de comunicar experiències, idees, opinions i coneixements propis i com a forma de regular la conducta.

Interès per la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte per les normes gramaticals, ortogràfiques i tipogràfiques.

Bloc 3. Educació literària.

Lectura de diverses obres adequades a l'edat.

Lectura comentada i recitació de poemes, reconeixent els elements bàsics del ritme, la versificació i les figures semàntiques més rellevants.

Lectura comentada de relats breus, incloent-hi mites i llegendes de diferents cultures, reconeixent els elements del relat literari i la seva funcionalitat.

Lectura comentada i dramatitzada d'obres teatrals breus, o de fragments, reconeixent els aspectes formals del text teatral.

Diferenciació dels grans gèneres literaris a través de les lectures comentades.

Composició de textos d'intenció literària utilitzant alguns dels aprenentatges adquirits en les lectures comentades.

Utilització dirigida de la biblioteca del centre i de biblioteques virtuals.

Desenvolupament de l'autonomia lectora i apreciació de la literatura com a font de plaer i de coneixement del món.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Observació de diferències rellevants, contextuals i formals, entre comunicació oral i escrita i entre els usos col·loquials i formals, especialment els propis de l'àmbit escolar.

Coneixement general de la diversitat lingüística i de la distribució geogràfica de les llengües d'Espanya, valorant-la com a font d'enriquiment personal i col·lectiu.

Coneixement de les modalitats de l'oració i dels modes del verb com a formes d'expressar les intencions dels parlants.

Identificació i ús de les formes lingüístiques de la dixi personal (pronoms personals, possessius i terminacions verbals) en textos orals i escrits com ara cartes i normes.

Identificació i ús reflexiu d'alguns connectors textuals, amb especial atenció als temporals, explicatius i d'ordre, i d'alguns mecanismes de referència interna, tant gramaticals (pronoms personals, possessius i demostratius), com lèxics (repeticions, sinònims i el·lipsi).

Reconeixement i ús coherent de les formes verbals en els textos, amb especial atenció als temps de pretèrit en la narració.

Reconeixement del funcionament sintàctic de verbs d'ús freqüent a partir del seu significat, identificant el subjecte i els complements del verb, constatant l'existència de complements necessaris o argumentals davant dels no necessaris o circumstancials; comprensió d'una terminologia sintàctica bàsica: oració; subjecte i predicat; predicat nominal i predicat verbal; subjecte, verb i complements.

Ús de procediments per compondre els enunciats amb un estil cohesionat, especialment la inserció en l'oració d'expressions amb valor explicatiu, com l'apòsitiu, l'adjectiu i l'oració de relatiu.

Distinció entre paraules flexives i no flexives, i reconeixement de les diferents categories gramaticals i dels mecanismes de formació de paraules (composició i derivació).

Interpretació de les informacions lingüístiques que proporcionen els diccionaris escolars i altres obres de consulta, especialment sobre classes de paraules, relacions semàntiques del lèxic (sinonímia, antonímia...) i normativa.

Iniciació a l'ús de diccionaris i correctors ortogràfics dels processadors de textos.

Coneixement i ús reflexiu de les normes ortogràfiques, apreciament del seu valor social i la necessitat de cenyir-se a la norma lingüística en els escrits.

Criteris d'avaluació

1. Reconèixer el propòsit i la idea general en textos orals d'àmbits socials pròxims a l'experiència de l'alumnat i en l'àmbit acadèmic; captar la idea global d'informacions escoltades a la ràdio o a televisió i seguir instruccions poc complexes per dur a terme tasques d'aprenentatge.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que els alumnes i les alumnes són capaços de parafrasejar o expressar oralment o per escrit el tema general de declaracions públiques o informacions de naturalesa diversa, com ara avisos, normes, instruccions senzilles o notícies, així com presentacions breus, relacionades amb temes acadèmics, estructurades amb claredat i amb un registre divulgatiu; també es pretén comprovar si se segueixen instruccions orals per realitzar tasques constituïdes per una seqüència de no més de tres activitats.

2. Extreure informacions concretes i identificar el propòsit en textos escrits d'àmbits socials pròxims a l'experiència de l'alumnat, seguir instruccions senzilles, identificar els enunciats en què el tema general apareix explícit i distingir les parts del text.

Aquest criteri té el propòsit d'avaluar si els alumnes i les alumnes extreuen informacions concretes (en premsa, publicitat, obres de consulta, normes) localitzades en una o diverses oracions del text; si identifiquen les expressions en què s'expliciten l'acte de parla (protesta, advertència, invitació), els elements textuais i paratextuais (publicitat...) i el propòsit comunicatiu; si segueixen instruccions senzilles en activitats pròpies de l'àmbit personal (com ara instruccions d'ús) i relacionades amb tasques d'aprenentatge; si identifiquen el tema d'un text reconeixent els enunciats en què apareix explícit; si distingeixen la manera com està organitzada la informació (especialment la identificació dels elements de descripcions senzilles i de la seqüència dels fets en narracions amb desenvolupament temporal preferentment lineal) i apliquen tècniques d'organització d'idees com ara esquemes jeràrquics o mapes conceptuals.

3. Narrar, exposar i resumir, en suport paper o digital, utilitzant el registre adequat, organitzant les idees amb claredat, enllaçant els enunciats en seqüències lineals cohesionades, respectant les normes gramaticals i ortogràfiques i valorant la importància de planificar i revisar el text.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar si redacten els textos amb una organització clara i enllaçant les oracions en una seqüència lineal cohesionada; si manifesten interès a planificar els textos i a revisar-los realitzant successives versions fins arribar a un text definitiu adequat pel seu format i el seu registre. En aquest curs s'ha d'avaluar si saben narrar i comentar amb claredat experiències i fets pròxims al seu entorn social i cultural en textos de l'àmbit personal, com les cartes personals; compondre textos propis de l'àmbit públic, especialment normes i instruccions i avisos, d'acord amb les convencions d'aquests gèneres; redactar notícies organitzant la informació de forma jeràrquica; resumir narracions i exposicions senzi-

lles reconstruint els elements bàsics del text original; compondre textos expositius propis de l'àmbit acadèmic com ara exposicions senzilles, glossaris i conclusions sobre tasques i aprenentatges realitzats. També s'ha de valorar la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte per les normes ortogràfiques i tipogràfiques.

4. Fer narracions orals clares i ben estructurades d'experiències viscudes, amb l'ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que són capaços de narrar, d'acord amb un guió preparat prèviament, uns fets dels quals s'ha tingut experiència directa, presentar-los de forma seqüenciada i amb claredat, inserir-hi descripcions senzilles i incloure-hi valoracions en relació amb el que s'exposa. S'ha de valorar especialment si, en narrar, es té en compte l'oïent, de manera que aquest pugui tenir una comprensió general dels fets i de l'actitud del narrador davant seu. De la mateixa manera, és necessari tenir en compte si són capaços d'utilitzar els suports que els mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació proporcionen.

5. Exposar una opinió sobre la lectura personal d'una obra adequada a l'edat; reconèixer el gènere i l'estructura global i valorar de manera general l'ús del llenguatge; diferenciar contingut literal i sentit de l'obra i relacionar el contingut amb la pròpia experiència.

Aquest criteri avalua la competència lectora en l'àmbit literari, per mitjà de la lectura personal d'obres completes, a fi d'observar el desenvolupament de l'interès per la lectura com a font de plaer i d'enriquiment personal. Han de considerar el text de manera crítica, reconèixer el gènere, avaluar-ne el contingut, l'estructura, i l'ús del llenguatge, tot això de forma general. Han d'emetre una opinió personal sobre els aspectes més apreciats i menys apreciats de l'obra i sobre la implicació entre el seu contingut i les pròpies vivències.

6. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, atenent els temes i motius de la tradició, les característiques bàsiques del gènere, els elements bàsics del ritme i l'ús del llenguatge, amb especial atenció a les figures semàntiques més generals.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'assimilació dels coneixements literaris en funció de la lectura, la valoració i el gaudi dels textos comentats a classe, s'observa la capacitat de distanciar-se del text per avaluar-ne el contingut, la seva organització, l'ús del llenguatge i l'ofici de l'autor. S'atenen els aspectes generals del text literari, la comprensió del tema o motiu central, les característiques generals del gènere, les formes d'aconseguir el ritme en el vers i les figures semàntiques més generals.

7. Compondre textos, en suport paper o digital, prenent com a model un text literari dels llegits i comentats a l'aula o fer alguna transformació senzilla en aquests textos.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la capacitat d'utilitzar en els propis escrits, presentats en suport paper o digital, els coneixements literaris adquirits, mitjançant la composició de textos d'intenció literària com un relat breu, un poema amb certes característiques rítmiques o retòriques, imitant models utilitzats a classe o realitzant alguna transformació senzilla amb un propòsit determinat. No es tracta d'avaluar la qualitat literària dels textos elaborats, sinó la utilització dels coneixements adquirits i la composició de textos amb un propòsit i per a una tasca determinada.

8. Aplicar els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per solucionar problemes de comprensió de textos orals i escrits i per a la composició i la revisió dirigida dels textos propis d'aquest curs.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'utilitzen determinats coneixements sobre la llengua i les

normes d'ús en relació amb la comprensió, la composició i la revisió dels textos amb què es treballa en el curs. S'atén especialment les marques de l'enunciació (modalitats de l'oració, i pronoms deíctiques de 1a i 2a persona); els connectors textuais de temps, ordre i explicació; els mecanismes de referència interna pronominals i lèxics; les formes verbals de la narració i de l'expressió del mandat i el desig; la inserció d'expressions amb valor explicatiu i la correcta formació de les oracions d'acord amb el significat dels verbs. En les normes ortogràfiques s'atén les regles generals de l'accentuació, l'ortografia del vocabulari més usual, els usos elementals de la coma (enumeracions, vocatius, incisos), l'ús del punt per separar oracions i els signes del diàleg.

9. Iniciar el coneixement d'una terminologia lingüística bàsica en les activitats de reflexió sobre l'ús.

Amb aquest criteri es vol comprovar que es comprèn la terminologia bàsica per seguir explicacions i instruccions en les activitats gramaticals. En aquest curs s'ha de comprovar el coneixement de la terminologia referida a modalitats de l'oració, paraules flexives i no flexives, procediments de formació de paraules, sinonímia i antonímia, categories gramaticals (en casos prototípics), temps i mode verbals, i subjecte i predicat (en oracions senzilles). S'ha d'avaluar l'obtenció d'informació gramatical de caràcter general en els diccionaris escolars i altres obres de consulta.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Parlar, escoltar i conversar.

Comprensió d'informacions d'actualitat procedents dels mitjans de comunicació audiovisual.

Exposició d'informacions preses dels mitjans de comunicació posant en relleu diferències en la manera de presentar els fets en diferents mitjans.

Presentació d'informacions de manera ordenada i clara, prèviament preparades, sobre temes d'interès de l'alumnat, amb l'ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Comprensió de textos orals utilitzats en l'àmbit acadèmic atenent especialment la presentació de tasques i instruccions per a la seva realització, breus exposicions orals i l'obtenció d'informacions dels mitjans de comunicació en informatius i documentals.

Participació activa en situacions de comunicació pròpies de l'àmbit acadèmic, especialment en les propostes sobre la forma d'organitzar l'activitat, en l'aportació d'informacions útils per al treball en comú i en l'exposició de breus informes sobre les tasques realitzades.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Utilització de la llengua per prendre consciència dels coneixements, les idees i els sentiments propis i per regular la pròpia conducta.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Comprensió de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials en àmbits pròxims a l'experiència de l'alumnat, com ara normes, avisos i comunicacions.

Comprensió de textos dels mitjans de comunicació, especialment d'informació sobre fets, notícies i cròniques, atenent l'estructura del diari digital (seccions i gèneres) i els elements paratextuals.

Comprensió de textos de l'àmbit acadèmic, atenent especialment els expositius i explicatius, les instruccions per realitzar tasques, la consulta, en diversos suports, de diccionaris, glossaris i altres fonts d'informació, com ara enciclopèdies i webs educatives.

Utilització progressivament autònoma de les biblioteques i de les tecnologies de la informació i la comunicació com a font d'informació i de models per a la composició escrita.

Actitud reflexiva i crítica respecte a la informació disponible davant els missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials en àmbits pròxims a l'experiència de l'alumnat, com ara participació en fòrums i cartes de sol·licitud.

Composició de textos propis dels mitjans de comunicació, especialment cròniques, destinats a un suport imprès o digital, a àudio o a vídeo.

Composició, en suport paper o digital, de textos propis de l'àmbit acadèmic, especialment resums, exposicions i explicacions senzilles, glossaris i informes de tasques i aprenentatges efectuats.

Interès per la composició escrita com a font d'informació i aprenentatge, com a forma de comunicar les experiències i els coneixements propis, i com a forma de regular la conducta.

Interès per la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte a les normes gramaticals, ortogràfiques i tipogràfiques.

Bloc 3. L'educació literària.

Lectura de diverses obres adequades a l'edat.

Lectura comentada i recitació de poemes, prestant atenció al valor simbòlic del llenguatge poètic, al sentit dels recursos retòrics més importants, reconeixent els procediments de la versificació i valorant la funció de tots aquests elements en el poema.

Lectura comentada de relats, comparant i contrastant temes i elements de la història, formes d'inici, desenvolupament cronològic, desenllaços.

Lectura comentada i dramatitzada de fragments d'obres teatrals, reconeixent alguns subgèneres i prestant atenció a l'estructura i components del text teatral.

Diferenciació dels principals subgèneres literaris a través de les lectures comentades.

Composició de textos d'intenció literària utilitzant alguns dels aprenentatges adquirits en les lectures comentades.

Utilització progressivament autònoma de la biblioteca del centre i de biblioteques virtuals.

Desenvolupament de l'autonomia lectora i apreciació de la literatura com a font de plaer i de coneixement d'altres móns i cultures.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Reconeixement de les diferències contextuais i formals rellevants entre comunicació oral i escrita i entre els usos col·loquials i formals en els discursos aliens i en l'elaboració dels propis.

Reconeixement d'alguns significats contextuais que poden adquirir les modalitats de l'oració.

Identificació i ús de les formes de dixi personal, temporal i espacial (demostratius, adverbis de temps i lloc) en textos orals i escrits.

Identificació i ús reflexiu d'alguns connectors textuais, com els d'ordre, explicatius i de contrast, i d'alguns mecanismes de referència interna, tant gramaticals (substitucions pronominals) com lèxics, especialment l'el·lipsi, i l'ús d'hiperònims de significat concret.

Reconeixement i ús coherent de les formes verbals en els textos, amb especial atenció als diferents valors del present d'indicatiu.

Reconeixement del funcionament sintàctic del verb a partir del seu significat, identificant el subjecte i els com-

plements del verb, distingint entre argumentals i no argumentals, transformant oracions per observar diferents papers semàntics del subjecte (agent, causa, pacient). Utilització d'una terminologia sintàctica bàsica: oració; subjecte i predicat; predicat nominal i predicat verbal; subjecte, verb i complements; agent, causa i pacient.

Us de procediments per compondre els enunciats amb un estil cohesionat, especialment la inserció d'expressions explicatives i l'ús de construccions de participi i de gerundi.

Interpretació de les informacions lingüístiques que proporcionen els diccionaris escolars i altres obres de consulta, especialment sobre classes de paraules, relacions semàntiques del lèxic i normativa.

Familiarització amb l'ús del diccionari de sinònims i del corrector ortogràfic dels processadors de textos.

Coneixement i ús reflexiu de les normes ortogràfiques, apreciament del seu valor social i la necessitat de cenyir-se a la norma lingüística.

Críteris d'avaluació

1. Reconèixer, juntament amb el propòsit i la idea general, idees, fets o dades rellevants en textos orals d'àmbits socials pròxims a l'experiència de l'alumnat i en l'àmbit acadèmic; captar la idea global i la rellevància d'informacions escoltades a la ràdio o a la televisió i seguir instruccions per realitzar autònomament tasques d'aprenentatge.

Aquest criteri està destinat a comprovar que els alumnes i les alumnes no només són capaços de parafrasejar o expressar oralment o per escrit el tema general de declaracions públiques o informacions de naturalesa diversa –avisos, normes, instruccions senzilles, notícies...– sinó que retenen idees, fets o dades significatius; també es comprova si són capaços de resumir oralment o per escrit presentacions breus, estructurades amb claredat i amb un registre divulgatiu, relacionades amb temes acadèmics; finalment, es constata si segueixen instruccions orals per realitzar tasques constituïdes per una seqüència de més de tres activitats.

2. Extreure informacions concretes i identificar el propòsit en textos escrits d'àmbits socials pròxims a l'experiència de l'alumnat; seguir instruccions d'una certa extensió en processos poc complexos; identificar el tema general i temes secundaris, i distingir com està organitzada la informació.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar si extreuen informacions concretes localitzades en diversos paràgrafs del text; si identifiquen l'acte de parla (protesta, advertència, invitació) i el propòsit comunicatiu, encara que no hi hagi expressions en què es facin explícits; si segueixen instruccions per seguir processos d'una certa extensió, encara que poc complexos, en activitats pròpies de l'àmbit personal i relacionades amb tasques d'aprenentatge; si identifiquen el tema general d'un text i els temes secundaris reconeixent els enunciats en què apareix explícit; si identifiquen els elements de descripcions tècniques, de les fases de processos poc complexos, i de la seqüència dels fets en narracions amb desenvolupament temporal lineal i no lineal i apliquen tècniques d'organització d'idees com ara esquemes jeràrquics o mapes conceptuals.

3. Narrar, exposar, explicar, resumir i comentar, en suport paper o digital, fent servir el registre adequat, organitzant les idees amb claredat, enllaçant els enunciats en seqüències lineals cohesionades, respectant les normes gramaticals i ortogràfiques i valorant la importància de planificar i revisar el text.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si es redacten els textos amb una organització clara i enllaçant les oracions en una seqüència lineal cohesionada i si es manifesta interès a planificar els textos i revisar-los fent successives versions fins arribar a un text definitiu adequat pel seu

format i el seu registre. En aquest curs s'ha d'avaluar si saben narrar i comentar amb claredat experiències i fets pròxims al seu entorn social i cultural en textos de l'àmbit personal, com la participació en fòrums; compondre textos propis de l'àmbit públic (especialment cartes de sol·licitud) d'acord amb les convencions d'aquests gèneres; redactar breus cròniques periodístiques organitzant la informació de manera jeràrquica; resumir narracions i exposicions senzilles reconstruint els elements bàsics del text original; compondre explicacions i exposicions senzilles pròpies de l'àmbit acadèmic, glossaris i informes de tasques realitzades. També s'ha de valorar la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte per les normes ortogràfiques i tipogràfiques.

4. Realitzar exposicions orals senzilles sobre temes pròxims al seu entorn que siguin de l'interès de l'alumnat, amb l'ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Amb aquest criteri es busca observar si són capaços de presentar de manera ordenada i clara informacions prèviament preparades sobre algun tema del seu interès pròxim a la seva experiència, de manera que siguin rellevants perquè els oients adquireixin els coneixements bàsics sobre el tema que s'exposa. Donada la relativa brevetat de l'exposició, s'ha de valorar especialment la capacitat per seleccionar la cosa més rellevant i per presentar la informació amb ordre i claredat. També és necessari tenir en compte si en les exposicions orals són capaços d'utilitzar els suports que els mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació proporcionen.

5. Exposar una opinió sobre la lectura personal d'una obra completa adequada a l'edat; reconèixer l'estructura de l'obra i els elements del gènere; valorar l'ús del llenguatge i el punt de vista de l'autor; diferenciar el contingut literal i el sentit de l'obra i relacionar el contingut amb la pròpia experiència.

Aquest criteri avalua la competència lectora en l'àmbit literari, per mitjà de la lectura personal d'obres completes, a fi d'observar el desenvolupament de l'interès per la lectura com a font de plaer i d'enriquiment personal. Han de considerar el text de manera crítica, avaluar-ne el contingut, l'estructura, els elements caracteritzadors del gènere, l'ús del llenguatge, i el punt de vista de l'autor. Han d'emetre una opinió personal sobre els aspectes més apreciats i menys apreciats de l'obra, i sobre la implicació entre el contingut i les pròpies vivències.

6. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, atenent els temes i els motius de la tradició, la caracterització dels subgèneres literaris, la versificació, l'ús del llenguatge i la funcionalitat dels recursos retòrics en el text.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'assimilació dels coneixements literaris en funció de la lectura, la valoració i el gaudi dels textos comentats a classe; s'observa la capacitat de distanciar-se del text per avaluar-ne el contingut, l'organització, l'ús del llenguatge i l'ofici de l'autor. S'ha d'avaluar la comprensió dels temes i els motius, el reconeixement de les característiques dels gèneres (elements de la història i desenvolupament cronològic de la narració, components del text teatral, estructures de la versificació i el seu efecte sobre el ritme) i dels subgèneres més freqüents, així com el reconeixement dels recursos retòrics més comuns, amb especial atenció al valor simbòlic del llenguatge poètic.

7. Compondre textos, en suport paper o digital, prenent com a model textos literaris llegits i comentats a l'aula o realitzar algunes transformacions en aquests textos.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la capacitat d'utilitzar en els propis escrits, presentats en suport paper o digital, els coneixements literaris adquirits, mitjançant la composició de textos d'intenció literària com un relat breu, un poema amb certes característiques rítmiques o

retòriques, imitant models utilitzats a classe o realitzant alguna transformació d'aquests amb un propòsit determinat. Amb aquest criteri no es tracta d'avaluar la qualitat literària dels textos elaborats, sinó la utilització dels coneixements adquirits i la composició de textos amb un propòsit i per a una tasca determinada.

8. Aplicar els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per resoldre problemes de comprensió de textos orals i escrits i per a la composició i revisió progressivament autònoma dels textos propis d'aquest curs.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'utilitzen determinats coneixements sobre la llengua i les normes d'ús en relació amb la comprensió, la composició i la revisió de textos. S'ha d'atendre especialment els significats contextuals de les modalitats de l'oració i les diferents formes de la dixi personal, temporal i espacial; els connectors textuais d'ordre, explicatius i de contrast; els mecanismes de referència interna, gramaticals i lèxics (atenent l'el·lipsi i els hiperònims de significat concret); els valors del present d'indicatiu i del mode subjuntiu; l'expressió d'un mateix contingut mitjançant diferents esquemes sintàctics i l'ús de construccions de participi i de gerundi. En les normes ortogràfiques s'atén l'accentuació en hiats i diftongs, usos més freqüents de la titlla diacrítica, problemes ortogràfics relacionats amb verbs irregulars, diferents maneres de fer servir els signes de puntuació en els diàlegs, i els usos del punt i de la coma.

9. Conèixer una terminologia lingüística bàsica en les activitats de reflexió sobre l'ús.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que es coneix la terminologia bàsica per seguir explicacions i instruccions en les activitats gramaticals. En aquest curs, a més de la terminologia utilitzada en el curs anterior, s'ha de comprovar el coneixement de la referida a subjecte, predicat i complements; el·lipsi; papers del subjecte (agent, causa, pacient); funcions sintàctiques característiques de les classes de paraules (nucli, complement, determinant, enllaç). S'ha de valorar la progressiva autonomia en l'obtenció d'informació gramatical de caràcter general en els diccionaris escolars i altres obres de consulta.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Comprensió de textos procedents dels mitjans de comunicació audiovisual, com ara reportatges i entrevistes emesos per la ràdio i la televisió.

Exposició de la informació obtinguda d'un mitjà de comunicació sobre un tema d'actualitat, respectant les normes que regeixen la interacció oral.

Explicacions orals senzilles de forma ordenada i clara, prèviament preparades, sobre fets d'actualitat social, política o cultural que siguin de l'interès de l'alumnat, amb l'ajuda dels mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació, tecnologies de la informació i la comunicació.

Comprensió de textos orals utilitzats en l'àmbit acadèmic atenent especialment la presentació de tasques i instruccions per a la seva realització, breus exposicions orals i l'obtenció d'informacions dels mitjans de comunicació en informatius, documentals, reportatges o entrevistes.

Intervenció activa en situacions de comunicació pròpies de l'àmbit acadèmic, especialment en les propostes sobre la manera d'organitzar l'activitat, l'aportació d'informacions útils per al treball en comú i l'exposició d'informes sobre les tasques realitzades.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Utilització de la llengua per prendre consciència dels coneixements, les idees i els sentiments propis i per regular la conducta pròpia.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Comprensió de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials com ara convocatòries i ordres del dia, actes de reunions i reglaments.

Comprensió de textos dels mitjans de comunicació, reconeixent les diferències entre informació i opinió en cròniques, reportatges i entrevistes.

Comprensió de textos de l'àmbit acadèmic, atenent especialment la consulta, en diversos suports, de diccionaris, glossaris i altres fonts d'informació.

Utilització de les biblioteques i de les tecnologies de la informació i la comunicació de forma autònoma per a la localització, selecció i organització d'informació.

Actitud reflexiva i crítica respecte a la informació disponible davant els missatges que suposen qualsevol tipus de discriminació.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials com ara participació en fòrums, diaris personals, reglaments o circulars.

Composició de textos propis dels mitjans de comunicació, com ara reportatges o entrevistes destinats a un suport escrit o digital, a àudio o a vídeo.

Composició, en suport paper o digital, de textos propis de l'àmbit acadèmic, especialment textos expositius i explicatius elaborats a partir de la informació obtinguda i organitzada mitjançant esquemes, mapes conceptuals i resums, així com l'elaboració de projectes i informes sobre tasques i aprenentatges.

Interès per la composició escrita com a font d'informació i aprenentatge, com a forma de comunicar experiències, opinions i coneixements propis, i com a forma de regular la conducta.

Interès per la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte a les normes gramaticals, ortogràfiques i tipogràfiques.

Bloc 3. Educació literària.

Lectura d'obres o fragments adequats a l'edat, relacionant-los amb els grans períodes i autors de la literatura des de l'edat mitjana fins al segle XVIII.

Lectura comentada i recitació de poemes, comparant el tractament de certs temes recurrents, en diferents períodes literaris, i valorant la funció dels elements simbòlics i dels recursos retòrics i mètrics en el poema.

Lectura comentada de relats, observant la transformació de la narrativa des de l'èpica medieval en vers fins a la narració moderna en prosa, i de l'heroi al personatge de novel·la.

Lectura comentada i dramatitzada d'obres teatrals breus i fragments representatius del teatre clàssic espanyol, reconeixent algunes característiques temàtiques i formals.

Composició de textos d'intenció literària i elaboració de treballs senzills sobre lectures.

Utilització progressivament autònoma de la biblioteca del centre, de les de l'entorn i de biblioteques virtuals.

Desenvolupament de l'autonomia lectora i apreciació de la literatura com a font de plaer, de coneixement d'altres móns, temps i cultures.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Coneixement de les diferències entre usos orals informals i formals de la llengua i consciència de les situacions comunicatives en què resulten adequats.

Reconeixement i ús dels significats contextuals que poden adquirir les modalitats de l'oració i les perífrasis verbals de caràcter modal.

Identificació i ús de les variacions (fórmules de confiança i de cortesia) que adopten les formes deíctiques en relació amb la situació.

Identificació i ús reflexiu de connectors textuais, amb especial atenció als distributius, d'ordre, contrast, explicació i causa, i dels mecanismes de referència interna, tant gramaticals com lèxics, especialment les nominalitzacions i els hiperònims de significat abstracte com a fenomen, element o característica.

Reconeixement i ús coherent de les formes verbals en els textos, amb especial atenció als valors aspectuals de perífrasis verbals.

Comparació dels diferents comportaments sintàctics d'un mateix verb en algunes de les seves accepcions, identificació del subjecte i dels diferents complements verbals, incloent entre aquestes funcions les que tenen forma oracional (subordinades substantives, adjectives i adverbials) i ús de la terminologia sintàctica necessària en les activitats: enunciat, frase i oració; subjecte i predicat; predicat nominal i predicat verbal; subjecte, verb i complements; agent, causa i pacient; oració activa i oració passiva; oració transitiva i intransitiva; complement directe, indirecte, de règim, circumstancial, agent i atribut; oracions subordinades substantives, adjectives i adverbials.

Ús de procediments per compondre els enunciats amb un estil cohesionat, especialment mitjançant la transformació d'oracions independents, coordinades o juxtaposades en subordinades adverbials o en oracions subordinades mitjançant les quals s'expressen diferents relacions lògiques: causals, consecutives, condicionals i concessives.

Coneixement de les funcions sintàctiques característiques de les classes de paraules i anàlisi de la seva forma (flexió, afixos...), especialment pel que fa als aspectes relacionats amb la normativa.

Interpretació de les informacions lingüístiques que proporcionen els diccionaris escolars i altres obres de consulta, especialment sobre el comportament sintàctic dels verbs (transitius i intransitius) i les relacionades amb el registre i amb la normativa.

Ús progressivament autònom de diccionaris i de correctors ortogràfics dels processadors de textos.

Coneixement i ús reflexiu de les normes ortogràfiques, apreciand-ne el valor social i la necessitat de cenyir-se a la norma lingüística.

Criteris d'avaluació

1. Entendre instruccions i normes donades oralment; extreure idees generals i informacions específiques de reportatges i entrevistes, seguir el desenvolupament de presentacions breus relacionades amb temes acadèmics i plasmar-ho en forma d'esquema i resum.

Amb aquest criteri es comprova si els alumnes són capaços de reproduir normes i instruccions rebudes oralment, almenys en els punts fonamentals; de donar compte del tema general i de fets rellevants d'un reportatge radiofònic o emès per televisió o de les opinions més significatives d'un entrevistat i del perfil que en dona l'entrevistador; finalment, de plasmar en forma d'esquema i resum el tema general i les parts d'una exposició oral no gaire extensa i d'estructura clara quant a continguts relacionats amb diferents matèries escolars i altres obres de consulta.

2. Extreure i contrastar informacions concretes i identificar el propòsit en els textos escrits més utilitzats per actuar com a membres de la societat; seguir instruccions en àmbits públics i en processos d'aprenentatge de

certa complexitat; inferir el tema general i temes secundaris; distingir com s'organitza la informació.

Amb aquest criteri s'avalua que extreuen informacions concretes que poden aparèixer expressades amb paraules diferents de les utilitzades per preguntar per elles i contrastar les informacions procedents de diverses fonts; identifiquen l'acte de parla (protesta, advertència, invitació...) i el propòsit comunicatiu, encara que no hi hagi expressions en què aquells es facin explícits; segueixen instruccions per realitzar activitats en àmbits públics pròxims a la seva experiència social i en situacions d'aprenentatge que constitueixen processos de certa complexitat; identifiquen el tema general d'un text i els temes secundaris, no només reconeixent els enunciats en què apareixen explícits, sinó inferint-los d'informacions que es repeteixen en el text; estableixen la relació entre els elements d'una exposició i d'una explicació i apliquen tècniques d'organització d'idees.

3. Narrar, exposar, explicar, resumir i comentar, en suport paper o digital, fent servir el registre adequat, organitzant les idees amb claredat, enllaçant els enunciats en seqüències lineals cohesionades, respectant les normes gramaticals i ortogràfiques i valorant la importància de planificar i revisar el text.

Aquest criteri avalua que redacten els textos amb una organització clara i enllaçant les oracions en una seqüència lineal cohesionada i que manifesten interès a planificar els textos i a revisar-los realitzant successives versions fins arribar a un text definitiu adequat pel seu format i el seu registre. En aquest curs s'ha d'avaluar si saben narrar i comentar amb claredat fets i experiències en fòrums i diaris personals en suport imprès o digital; compondre textos propis de l'àmbit públic, especialment reglaments, circulars, convocatòries i actes de reunions, d'acord amb les convencions d'aquests gèneres; redactar reportatges i entrevistes organitzant la informació de forma jeràrquica; resumir narracions i exposicions reconstruint els elements bàsics del text original; compondre exposicions i explicacions sobre temes que requereixen la consulta de fonts, facilitant als lectors una lectura fluida i l'obtenció d'informacions rellevants; exposar projectes de treball i informar de les conclusions. També s'ha de valorar la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, amb respecte a les normes ortogràfiques i tipogràfiques.

4. Realitzar explicacions orals senzilles sobre fets d'actualitat social, política o cultural que siguin de l'interès de l'alumnat, amb l'ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Amb aquest criteri es busca observar si són capaços d'oferir explicacions sobre algun fenomen natural, algun fet històric, algun conflicte social, etc., que sigui del seu interès. Es tracta que els oients puguin obtenir una descripció clara dels fets i una comprensió suficient de les causes que els expliquen. S'ha de valorar especialment la utilització dels mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació com a suport a les explicacions orals.

5. Exposar una opinió sobre la lectura personal d'una obra completa adequada a l'edat i relacionada amb els períodes literaris estudiats; avaluar l'estructura i l'ús dels elements del gènere, l'ús del llenguatge i el punt de vista de l'autor; situar bàsicament el sentit de l'obra en relació amb el seu context i amb l'experiència pròpia.

Aquest criteri avalua la competència lectora en l'àmbit literari, per mitjà de la lectura personal d'obres completes relacionades amb els períodes literaris estudiats (cosa que inclou adaptacions i recreacions modernes). Han de considerar el text de manera crítica, avaluar-ne el contingut, tenint en compte el context històric, l'estructura general, els elements caracteritzadors del gènere, l'ús del llenguatge (registre i estil), el punt de vista i l'ofici de l'autor. Han d'emetre una opinió personal sobre els

aspectes més apreciats i menys apreciats de l'obra, i sobre la implicació entre el seu contingut i les vivències pròpies.

6. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, atenent la presència de certs temes recurrents, el valor simbòlic del llenguatge poètic i l'evolució dels gèneres, de les formes literàries i dels estils.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'assimilació dels coneixements literaris en funció de la lectura, la valoració i el gaudi dels textos comentats a classe; s'observa la capacitat de distanciar-se del text literari per avaluar-ne el contingut, l'organització, l'ús del llenguatge i l'ofici de l'autor. S'ha de tenir en compte la comprensió dels temes i motius, el reconeixement de la recurrència de certs temes (amor, temps, vida, mort), el reconeixement dels gèneres i de la seva evolució a grans trets (de l'èpica en vers a la novel·la, de la versificació tradicional a la renaixentista) i la valoració dels elements simbòlics i dels recursos retòrics i de la seva funcionalitat en el text.

7. Mostrar coneixement de les relacions entre les obres llegides i comentades, el context en què apareixen i els autors més rellevants de la història de la literatura, realitzant un treball personal d'informació i de síntesi o d'imitació i recreació, en suport paper o digital.

Aquest criteri intenta comprovar que es comprèn el fenomen literari com una activitat comunicativa estètica en un context històric determinat, mitjançant un treball personal presentat en suport paper o digital, en què se sintetitza la informació obtinguda sobre un autor, obra o període; també es pot proposar la composició d'un text en què s'imiti o es recreï algun dels models utilitzats a classe. D'aquesta manera es pot comprovar que es va adquirint un coneixement dels grans períodes de la història de la literatura, des de l'edat mitjana fins al segle XVIII, així com de les obres i els autors més rellevants de les literatures hispàniques i europea.

8. Aplicar els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per resoldre problemes de comprensió de textos orals i escrits i per a la composició i revisió progressivament autònoma dels textos propis d'aquest curs.

Amb aquest criteri es busca descobrir si s'adquireixen i s'utilitzen els coneixements sobre la llengua i les normes d'ús en relació amb la comprensió, la composició i la revisió de textos. S'ha d'atendre especialment les variacions socials de la dixi (fórmules de confiança i de cortesia), els connectors distributius, d'ordre, contrast, explicació i causa; els mecanismes de referència interna, gramaticals lèxics, especialment les nominalitzacions i els hiperònims abstractes; els valors del subjuntiu i de les perífrasis verbals d'ús freqüent; els diferents comportaments sintàctics d'un mateix verb en diferents accepcions i l'expressió d'un mateix contingut mitjançant diferents esquemes sintàctics; la inserció de subordinades substantives, adjectives i adverbials. S'ha de comprovar la consolidació del coneixement pràctic de les normes ortogràfiques i s'ha d'ampliar a l'ortografia de prefixos i sufixos més usuals; la titlla diacrítica en interrogatius i exclamatius; la coma en les oracions compostes i en relació amb marcadors discursius; les cometes com a forma de citació.

9. Conèixer la terminologia lingüística necessària per a la reflexió sobre l'ús.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que es coneix i es comença a fer servir la terminologia bàsica per seguir i donar-hi explicacions i instruccions en les activitats gramaticals. En aquest curs, a més de la terminologia avaluada en cursos anteriors, s'ha de comprovar el coneixement de la referida a classes de predicats (nominal, verbal) i oracions (activa, passiva) i de complements verbals; canvis de categoria (nominalitzacions) i a la identificació de les formes d'unió (juxtaposició, coordinació i subordinació) de les oracions. S'ha de valorar la progres-

siva autonomia en l'obtenció d'informació gramatical de caràcter general en els diccionaris escolars.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Comprensió de textos procedents dels mitjans de comunicació audiovisual, com ara debats a la ràdio o televisió i opinions dels oients.

Exposició de la informació presa de diversos mitjans de comunicació sobre un tema d'actualitat contrastant els diferents punts de vista i les opinions expressades pels mitjans, respectant les normes que regeixen la interacció oral.

Presentacions orals ben estructurades sobre temes relacionats amb l'activitat acadèmica o l'actualitat que admetin diferents punts de vista, utilitzant el suport de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Comprensió de presentacions, exposicions o conferències realitzades en l'àmbit acadèmic relacionades amb continguts de diferents matèries.

Intervenció activa en les situacions de comunicació pròpies de l'àmbit acadèmic, especialment en les propostes de planificació de les activitats i la presentació d'informes de seguiment i avaluació de les tasques.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Utilització de la llengua per prendre consciència dels coneixements, les idees i els sentiments propis i per regular la pròpia conducta.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Comprensió de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials com ara disposicions legals, contractes, fulls i correspondència institucional i comercial.

Comprensió de textos dels mitjans de comunicació atenent especialment els gèneres d'opinió, com ara editorials o columnes.

Comprensió de textos de l'àmbit acadèmic, atenent especialment la consulta, en diversos suports, de diccionaris, glossaris, i altres fonts d'informació, incloent-hi fragments d'assajos.

Utilització de les biblioteques i de les tecnologies de la informació i la comunicació de forma autònoma per a la localització, selecció i organització d'informació.

Actitud reflexiva i crítica respecte a la informació disponible davant els missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de la vida quotidiana i de les relacions socials com ara fòrums, sol·licituds i instàncies, reclamacions, currículums i fulls.

Composició de textos propis dels mitjans de comunicació com ara cartes al director i articles d'opinió (editorials i columnes), destinats a un suport escrit o digital.

Composició, en suport paper o digital, de textos propis de l'àmbit acadèmic, especialment textos expositius, explicatius i argumentatius elaborats a partir de la informació obtinguda en diverses fonts i organitzada mitjançant esquemes, mapes conceptuals i resums, així com l'elaboració de projectes i informes sobre tasques i aprenentatges.

Interès per la composició escrita com a font d'informació i aprenentatge, com a forma de comunicar les experiències i els coneixements propis, i com a forma de regular la conducta.

Interès per la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com digital, respectant les normes gramaticals, ortogràfiques i tipogràfiques.

Bloc 3. Educació literària.

Lectura de novel·les i relats des del segle XIX fins a l'actualitat.

Lectura comentada i recitació de poemes contemporanis, amb especial atenció a les aportacions del simbolisme i les avantguardes en el llenguatge poètic, valorant la funció dels elements simbòlics i dels recursos retòrics i mètrics en el poema.

Lectura comentada de relats contemporanis de diversos tipus que ofereixin diferents estructures i veus narratives.

Lectura comentada i dramatitzada de breus peces teatrals contemporànies, o de fragments, de caràcter divers constatant algunes innovacions en els temes i les formes.

Coneixement de les característiques generals dels grans períodes de la història de la literatura des del segle XIX fins a l'actualitat.

Acostament a alguns autors rellevants de les literatures hispàniques i europea des del segle XIX fins a l'actualitat.

Composició de textos d'intenció literària i elaboració de treballs sobre lectures.

Utilització amb certa autonomia de la biblioteca del centre, de les de l'entorn i de biblioteques virtuals.

Desenvolupament de l'autonomia lectora i apreciació de la literatura com a font de plaer i de coneixement d'altres móns, temps i cultures.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Coneixement dels diferents registres i dels factors que incideixen en l'ús de la llengua en diferents àmbits socials i valoració de la importància de fer servir el registre adequat segons les circumstàncies de la situació comunicativa.

Coneixement de la diversitat lingüística d'Espanya (llengües i dialectes) i de la situació actual de l'espanyol en el món.

Reconeixement i utilització d'algunes formes d'expressió de la subjectivitat en textos de caràcter expositiu i argumentatiu, i identificació i ús de les variacions que adopten les formes deíctiques en relació amb les situacions de comunicació.

Identificació i ús reflexiu de diferents procediments de connexió en els textos, amb especial atenció a connectors de causa, conseqüència, condició i hipòtesi, i dels mecanismes gramaticals i lèxics de referència interna, afavorint l'autonomia en la revisió dels textos propis.

Reconeixement i ús coherent de la correlació temporal en la coordinació i la subordinació d'oracions i en el discurs relatiu (pas d'estil directe a indirecte).

Reconeixement dels esquemes semàntic i sintàctic de l'oració, construcció i transformació d'enunciats d'acord amb aquests esquemes i ús de la terminologia sintàctica necessària en les activitats: enunciat, frase i oració; subjecte i predicat; predicat nominal i predicat verbal; subjecte, verb i complements; agent, causa i pacient; oració impersonal; oració activa i oració passiva; oració transitiva i intransitiva; complement directe, indirecte, de règim, circumstancial, agent i atribut; oracions subordinades substantives, adjectives i adverbials.

Us de procediments per compondre els enunciats amb un estil cohesionat i ús dels termes següents: aposició; adjectiu i oració de relatiu explicatiu; construcció de participi i de gerundi; oració coordinada (copulativa, disjuntiva, adversativa i consecutiva); subordinada causal, consecutiva, condicional i concessiva.

Distinció entre la forma (categoria gramatical) i la funció de les paraules, així com coneixement dels procediments lèxics (afixos) i sintàctics per al canvi de categoria.

Interpretació de les informacions lingüístiques que proporcionen els diccionaris de la llengua (gramaticals, semàntiques, registre i normativa).

Us amb certa autonomia de diccionaris i correctors ortogràfics dels processadors de textos.

Coneixement i ús reflexiu de les normes ortogràfiques, utilitzant els termes apropiats en l'explicació sobre l'ús (sí·l·laba tònica, titlla diacrítica, etc.) i apreciament-ne el valor social i la necessitat de cenyir-se a la norma lingüística.

Criteris d'avaluació

1. Extreure les idees principals i les dades rellevants de presentacions d'una certa extensió o de conferències no gaire extenses i identificar el propòsit, la tesi i els arguments de declaracions o de debats públics en mitjans de comunicació o en el marc escolar.

Aquest criteri està dirigit a descobrir si els alumnes i les alumnes són capaços d'elaborar esquemes i resums d'exposicions orals, recollint les intencions, les tesis i els arguments de declaracions públiques de tipus persuasiu o dels participants en debats públics o celebrats en el marc escolar.

2. Identificar i contrastar el propòsit en textos escrits de l'àmbit públic i dels mitjans de comunicació; comprendre instruccions que regulen la vida social i processos d'aprenentatge complexos; inferir el tema general i els temes secundaris; distingir com s'organitza la informació; contrastar explicacions i arguments i jutjar l'eficàcia dels procediments lingüístics utilitzats.

Aquest criteri serveix per avaluar si identifiquen l'acte de la parla (protesta, advertència, invitació) i el propòsit comunicatiu en els textos més usats per actuar com a membres de la societat i en els mitjans de comunicació (cartes al director, columnes d'opinió, publicitat); segueixen instruccions per dur a terme activitats en àmbits públics pròxims a la seva experiència social i en situacions d'aprenentatge que constitueixen processos d'una certa complexitat; infereixen el tema general i els temes secundaris a partir d'informacions que es repeteixen en el text i dels seus propis coneixements; estableixen la relació entre les parts d'una explicació i d'una argumentació aplicant tècniques d'organització d'idees; identifiquen les diferències entre explicacions d'un mateix fet i entre arguments de signe contrari i són capaços de jutjar el paper d'alguns procediments lingüístics (registre, organització del text, figures retòriques) en l'eficàcia del text (claredat, precisió, capacitat de persuasió).

3. Exposar, explicar, argumentar, resumir i comentar, en suport paper o digital, usant el registre adequat, organitzant les idees amb claredat, enllaçant els enunciats en seqüències lineals cohesionades, respectant les normes gramaticals i ortogràfiques i valorant la importància de planificar i revisar el text.

Aquest criteri està destinat a avaluar que redacten els textos amb una organització clara i enllaçant les oracions en una seqüència lineal cohesionada i que manifesten interès per planificar els textos i revisar-los realitzant successives versions fins arribar a un text definitiu adequat pel seu format i el seu registre. En aquest curs s'ha d'avaluar si saben compondre textos propis de l'àmbit públic, com ara fòrums, sol·licituds i instàncies, reclamacions, currículums i fullets informatius i publicitaris, d'acord amb les convencions d'aquests gèneres; redactar textos periodístics d'opinió fent servir eficaçment recursos expressius i persuasius; resumir exposicions, explicacions i argumentacions reconstruint els elements bàsics del text original; compondre exposicions, explicacions i argumentacions recurrent a diverses fonts i assegurant-ne una lectura fluida; exposar projectes de treball i informar de les conclusions. També s'ha de valorar la bona presentació dels textos escrits tant en suport paper com

digital, amb respecte per les normes ortogràfiques i tipogràfiques.

4. Realitzar presentacions orals clares i ben estructurades sobre temes relacionats amb l'activitat acadèmica o l'actualitat social, política o cultural que admetin diferents punts de vista i diverses actituds davant d'aquests amb l'ajuda de mitjans audiovisuals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Amb aquest criteri es vol observar si els alumnes són capaços de fer una exposició sobre un tema, amb l'ajuda de notes escrites i eventualment amb el suport de recursos com ara cartells o diapositives, assenyalant diferents punts de vista davant el tema i presentant les raons a favor o en contra que es poden donar, de manera que es proporcionin als oients dades rellevants i criteris perquè puguin adoptar una actitud pròpia. S'ha de valorar especialment la utilització dels mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació com a suport en les presentacions orals.

5. Exposar una opinió ben argumentada sobre la lectura personal de relats d'una certa extensió i novel·les des del segle XIX fins a l'actualitat; avaluar l'estructura i l'ús dels elements del gènere, l'ús del llenguatge, el punt de vista i l'ofici de l'autor; relacionar el sentit de l'obra amb el seu context i amb l'experiència pròpia.

Aquest criteri avalua la competència lectora en l'àmbit literari, per mitjà de la lectura personal d'obres dels períodes literaris estudiats (des del segle XIX fins a l'actualitat). Els alumnes i les alumnes han de considerar el text de manera crítica; avaluar-ne el contingut, l'estructura general, l'ús que es fa dels elements caracteritzadors del gènere, amb especial atenció a l'ordre cronològic i a la veu o veus del narrador, l'ús del llenguatge (registre i estil), el punt de vista i l'ofici de l'autor. Han d'emetre una opinió personal, ben argumentada, sobre els aspectes més apreciats i menys apreciats de l'obra, i sobre la implicació entre els continguts i les vivències pròpies.

6. Utilitzar els coneixements literaris en la comprensió i la valoració de textos breus o fragments, atenent especialment les innovacions dels gèneres i de les formes (en la versificació i en el llenguatge) en la literatura contemporània.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'assimilació dels coneixements literaris en funció de la lectura, la valoració i el gaudi dels textos comentats a classe; s'observa la capacitat de distanciar-se del text literari per avaluar-ne el contingut, l'organització, l'ús del llenguatge i l'ofici de l'autor. S'ha de tenir en compte la comprensió dels temes i motius i el reconeixement de la recurrència de certs temes o de l'aparició d'altres de nous, el reconeixement dels gèneres i de les seves característiques i novetats en la literatura contemporània, amb caràcter general (relat o drama realista, fantàstic, poètic; poesia romàntica, avantguardista, social), així com les aportacions del simbolisme i de les avantguardes al llenguatge poètic.

7. Explicar relacions entre les obres llegides i comentades, el context històric i literari en què apareixen i els autors més rellevants des del segle XIX fins a l'actualitat, realitzant un treball personal d'informació i de síntesi, exposant una valoració personal, o d'imitació i recreació, en suport paper o digital.

Aquest criteri intenta comprovar que es comprèn el fenomen literari com una activitat comunicativa estètica en un context històric determinat, mitjançant un treball personal, en suport paper o digital, en què se sintetitzi la informació obtinguda sobre un autor, obra o moviment des del segle XIX fins a l'actualitat; també es pot proposar la composició d'un text en què s'imiti o es recreï algun dels models utilitzats a classe. D'aquesta manera es pot comprovar que s'adquireix un coneixement dels períodes i moviments literaris des del segle XIX fins a l'actualitat, així com d'obres i d'autors més rellevants durant aquests segles.

8. Aplicar els coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per resoldre problemes de comprensió de textos orals i escrits, i per a la composició i revisió autònoma dels textos.

Amb aquest criteri es busca descobrir si s'utilitzen els coneixements sobre la llengua i les normes d'ús en relació amb la comprensió i la composició i si s'utilitzen amb autonomia en la revisió de textos. S'ha d'avaluar tots els aspectes de l'adequació i cohesió i especialment l'expressió de la subjectivitat (opinió, valoració, certesa, inclusió de cites) i les variacions expressives de la dixi (fórmules de confiança, de cortesia); la construcció d'oracions simples i complexes amb diferents esquemes semàntic i sintàctic; els procediments de connexió i, en concret, els connectors de causa, conseqüència, condició i hipòtesi; els mecanismes de referència interna; els diferents procediments per compondre enunciats amb estil cohesionat (alternativa entre construccions oracionals i nominals; entre juxtaposició, coordinació i subordinació).

A més de les normes que han estat objecte d'avaluació en cursos anteriors, s'ha de tenir en compte l'ortografia d'elements d'origen grecollatí, la contribució de la puntuació en l'organització cohesionada de l'oració i del text, l'ús de la ratlla i el parèntesi en incisos i els usos expressius de les cometes.

9. Conèixer i utilitzar la terminologia lingüística adequada en la reflexió sobre l'ús.

Amb aquest criteri es pretén comprovar que es coneix i es fa servir de manera adequada la terminologia necessària per referir-se als coneixements gramaticals i a les activitats que es porten a terme a classe. S'ha de comprovar el coneixement de la terminologia adquirida en cursos anteriors i de la inclosa en aquest curs. També s'ha de comprovar que es distingeix entre forma i funció de les paraules i que es coneixen els procediments lèxics i sintàctics per als canvis de categoria. S'ha de valorar la progressiva autonomia en l'obtenció de tota mena d'informació lingüística en diccionaris i altres obres de consulta.

Llengua estrangera

La millora substancial dels mitjans de comunicació i la ràpida evolució, desenvolupament i extensió de les tecnologies de la informació i de la comunicació han propiciat un increment de les relacions internacionals sense precedent. El nostre país, a més, està immers i compromès en el procés de construcció europea on el coneixement d'altres llengües comunitàries constitueix un element clau per afavorir la lliure circulació de persones i facilitar la cooperació cultural, econòmica, tècnica i científica entre els seus membres. Per tant, és necessari preparar els alumnes per viure en un món progressivament més internacional, multicultural i multilingüe.

Per això, el Consell d'Europa en el Marc comú europeu de referència per a les llengües: aprenentatge, ensenyament, avaluació, estableix directrius tant per a l'aprenentatge de llengües com per a la valoració de la competència en les diferents llengües d'un parlant. Aquestes pautes han estat un referent clau en aquest currículum. Aquest document defineix els diferents estadis del desenvolupament de la competència comunicativa en una determinada llengua, en funció de la capacitat de l'alumnat per portar a terme un conjunt de tasques de comunicació que exigeixen la realització d'accions amb una finalitat de comunicació concreta dins un àmbit específic. Una activitat comunicativa requereix la utilització del llenguatge oral i escrit i l'ús de recursos i estratègies de comunicació, lingüístiques i no lingüístiques, pertinents al context en què té lloc.

L'objecte de la matèria en l'etapa d'educació secundària obligatòria és doncs l'aprenentatge de les destreses discursives que poden tenir lloc en àmbits diversos.

D'entre aquests es pot destacar: l'àmbit de les relacions personals, que inclou les relacions familiars i les pràctiques socials habituals; l'àmbit educatiu, relacionat amb les situacions i accions quotidianes al centre escolar; l'acadèmic, relacionat amb els continguts de la matèria i altres matèries del currículum; el públic, que abraça tot el que està relacionat amb la interacció social quotidiana o laboral; i el dels mitjans de comunicació.

En finalitzar l'educació primària, els alumnes i les alumnes han de ser capaços d'utilitzar la llengua estrangera per expressar-se i interactuar oralment i per escrit en situacions senzilles i habituals. En l'educació secundària obligatòria es continua el procés d'aprenentatge de la Llengua estrangera, amb l'objectiu que en finalitzar aquesta etapa hagin consolidat les destreses productives i siguin capaços de mantenir una interacció i fer-se entendre en un conjunt de situacions, com ara oferir i demanar explicacions personals en un debat informal, expressar de forma comprensible la idea que es vol donar a entendre, utilitzar un llenguatge ampli i senzill per explicar el que es vol, comprendre les idees principals de textos en llengua estàndard, fins i tot amb pauses evidents per fer una certa planificació gramatical i lèxica. Així mateix, en finalitzar l'etapa, han de saber enfrontar-se de forma flexible a problemes quotidians de comunicació oral i escrita, com ara participar en converses habituals, plantejar qüestions, relatar experiències o plans, explicar alguna cosa o demanar aclariments. En definitiva, aquesta etapa ha de suposar un punt de partida sòlid per continuar, de manera progressivament autònoma, amb un aprenentatge que ha de durar tota la vida.

Per assolir aquests objectius, l'eix del currículum el constitueixen els procediments encaminats a aconseguir una competència comunicativa efectiva oral i escrita, en contextos socials significatius, que permeti als alumnes expressar-se amb progressiva eficàcia i correcció i que abraci tots els usos i registres possibles, inclòs el literari. Per tant, les habilitats lingüístiques que s'han de desenvolupar són: productives –parlar i conversar, i escriure– i receptives –escoltar i comprendre, llegir i comprendre–, tenint en compte que l'aprenentatge de qualsevol llengua sempre és un procés de llarga durada que no finalitza en aquesta etapa.

D'altra banda, l'aprenentatge d'una llengua estrangera transcendeix el marc dels aprenentatges lingüístics, va més enllà d'aprendre a fer-la servir en contextos de comunicació. El seu coneixement contribueix a la formació de l'alumnat des d'una perspectiva integral en tant que afavoreix el respecte, l'interès i la comunicació amb parlants d'altres llengües, desenvolupa la consciència intercultural i és un vehicle per a la comprensió de temes i problemes globals i per a l'adquisició d'estratègies d'aprenentatge diverses. El procés d'ensenyament i aprenentatge d'una llengua estrangera en aquesta etapa educativa comporta un clar component actitudinal, en la mesura que contribueix a desenvolupar actituds positives i receptives cap a altres llengües i cultures i, alhora, a comprendre i valorar la llengua o llengües pròpies.

Els continguts es presenten agrupats en blocs en relació amb tres eixos que tenen característiques i necessitats específiques quant al procés d'ensenyament i aprenentatge: les habilitats lingüístiques; els elements constitutius del sistema lingüístic, el seu funcionament i relacions i la dimensió social i cultural de la llengua estrangera.

Les habilitats lingüístiques es recullen en el bloc 1, Escoltar, parlar i conversar, i en el 2, Llegir i escriure. Tots dos inclouen els procediments, entesos com a operacions que permeten relacionar els conceptes adquirits amb la seva realització en activitats de comunicació, que desenvolupen el saber fer. Les habilitats orals i escrites es presenten per separat perquè, tot i que el llenguatge oral i l'escrit són dues manifestacions d'una mateixa capacitat i en els processos tant d'aprenentatge com d'ús, el parlant

es recolza en l'un o l'altre indistintament, i cadascun exigeix diferents habilitats i coneixements.

En aquesta etapa es dona una importància rellevant a la comunicació oral, per la qual cosa el primer bloc se centra a desenvolupar en els alumnes la capacitat per interactuar en aquestes situacions, i s'incideix en la importància que el model lingüístic de referència oral provingui d'un nombre de parlants divers amb la finalitat de recollir, tant com sigui possible, les variacions i els matisos. D'aquí la forta presència en el currículum de l'ús dels mitjans audiovisuals convencionals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

El bloc Llegir i escriure també incorpora els procediments necessaris per desenvolupar la competència discursiva en l'ús escrit. A Llengua estrangera els textos escrits són model de composició textual i elements de pràctica i aportació d'elements lingüístics.

L'observació de les manifestacions orals i escrites de la llengua que s'està aprenent i el seu ús en situacions de comunicació permeten elaborar un sistema conceptual cada vegada més complex quant al seu funcionament i de les variables contextuais o pragmàtiques associades a la situació concreta i al contingut comunicatiu. Aquest és l'objecte del bloc 3, Coneixement de la llengua. El punt de partida són les situacions d'ús que afavoreixin la inferència de regles de funcionament de la llengua i que permetin als alumnes establir quins elements de la llengua estrangera es comporten com en les llengües que coneixen i quines estratègies els ajuden a progressar en els seus aprenentatges, de manera que desenvolupin confiança en les seves pròpies capacitats.

Per la seva banda, els continguts del bloc 4, Aspectes socioculturals i consciència intercultural, contribueixen a fer que l'alumnat conegui costums, formes de relació social, trets i particularitats dels països en què es parla la llengua estrangera, en definitiva, formes de vida diferents de les seves. Aquest coneixement promou la tolerància i l'acceptació, fa augmentar l'interès pel coneixement de les diferents realitats socials i culturals i facilita la comunicació intercultural perquè les llengües són portadores de continguts, trets i marques de les cultures de les quals són el mitjà d'expressió.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

L'aprenentatge d'una llengua estrangera contribueix a l'adquisició de la competència en comunicació lingüística de manera directa, i completa, enriqueix i omple de nous matisos comprensius i expressius aquesta capacitat comunicativa general. Un aprenentatge de la llengua estrangera basat en el desenvolupament d'habilitats comunicatives contribueix al desenvolupament d'aquesta competència bàsica en el mateix sentit que ho fa la primera llengua. Ara bé, l'aportació de la llengua estrangera al desenvolupament d'aquesta competència és primordial en el discurs oral ja que les habilitats d'escoltar, parlar i conversar adquireixen una rellevància singular en aquesta etapa. Així mateix, l'aprenentatge de la llengua estrangera millora la competència comunicativa general ja que desenvolupa l'habilitat per expressar-se, oralment i per escrit, utilitzant les convencions i el llenguatge apropiat a cada situació, interpretant diferents tipus de discurs en contextos i amb funcions diverses. D'altra banda, el reconeixement i l'aprenentatge progressiu de regles de funcionament del sistema de la llengua estrangera, a partir de les llengües que es coneixen, millora l'adquisició d'aquesta competència.

A partir de l'adquisició del llenguatge, aquest es converteix en vehicle del pensament humà, en instrument per a la interpretació i representació de la realitat i en l'eina d'aprenentatge per excel·lència. Aquesta matèria, doncs, contribueix de manera essencial al desenvolupa-

ment de la competència per aprendre a aprendre perquè fa augmentar la capacitat lingüística general i confereix noves potencialitats i recursos diferents per a la comprensió i expressió, i facilita o completa la capacitat dels alumnes per interpretar o representar la realitat i construir així coneixements, formular hipòtesis i opinions, expressar i analitzar sentiments i emocions. D'altra banda, la competència per aprendre a aprendre es rendibilitza enormement si s'inclouen continguts directament relacionats amb la reflexió sobre el propi aprenentatge, perquè cada alumne pugui identificar com aprèn més bé i quines estratègies els fan més eficaços. Aquesta és la raó de la inclusió en el currículum d'un apartat específic de reflexió sobre el propi aprenentatge que ja es va iniciar en l'educació primària però que ha d'adquirir en aquesta etapa un grau més gran de sistematització. El desenvolupament d'estratègies diverses d'aprendre a aprendre prepara l'alumnat de manera progressiva en la presa de decisions que afavoreixen l'autonomia per utilitzar i seguir aprenent la llengua estrangera al llarg de la vida.

Aquesta matèria és a més un bon vehicle per al desenvolupament de la competència social i ciutadana. Les llengües serveixen als parlants per comunicar-se socialment, formen part de la cultura comuna de les diferents comunitats i nacions. Però també, en gran manera, són vehicle de comunicació i transmissió cultural, i afavoreixen el respecte, l'interès i la comunicació amb parlants d'altres llengües i el reconeixement i l'acceptació de diferències culturals i de comportament. L'intercanvi d'informació personal ajuda a reforçar la identitat dels interlocutors. D'altra banda, en llengua estrangera és especialment rellevant el treball en grup i en parelles i, a través d'aquestes interaccions, s'aprèn a participar, a expressar les idees pròpies i a escoltar les dels altres, es desenvolupa l'habilitat per construir diàlegs, negociar significats, prendre decisions valorant les aportacions dels companys, aconseguir acords i, en definitiva, s'afavoreix aprendre dels altres i amb els altres.

Aquestes competències estan en l'actualitat en relació directa amb la competència en el tractament de la informació i la competència digital. Les tecnologies de la informació i la comunicació ens ofereixen la possibilitat de comunicar-nos en temps real amb qualsevol part del món i també l'accés senzill i immediat a un flux incessant d'informació que creix cada dia. El coneixement d'una llengua estrangera facilita l'accés a la informació que es pot trobar en aquesta llengua, alhora que ofereix la possibilitat de comunicar-nos utilitzant-la. A més, facilita la comunicació personal a través del correu electrònic en intercanvis amb joves d'altres llocs, i, el que és més important, crea contextos reals i funcionals de comunicació. Així mateix, en la mesura que la llengua estrangera exigeix el contacte amb models lingüístics molt diversos, la utilització de recursos digitals per a l'aprenentatge és inherent a la matèria i aquest ús quotidià contribueix directament al desenvolupament d'aquesta competència.

Aquesta matèria inclou específicament un acostament a manifestacions culturals pròpies de la llengua i dels països en què es parla i, per tant, contribueix a adquirir la competència artística i cultural ja que propicia una aproximació a obres o autors que han contribuït a la creació artística. Així mateix, l'àrea contribueix al desenvolupament d'aquesta competència si es facilita l'expressió d'opinions, gustos i emocions que produeixen diverses manifestacions culturals i artístiques i si s'afavoreixen els treballs creatius individuals i en grup, com la realització i la representació de simulacions i narracions. En definitiva, vehicular en llengua estrangera el coneixement i l'apreciació de la diversitat cultural a partir de manifestacions artístiques, contribueix al desenvolupament d'aquesta competència.

El coneixement d'una llengua estrangera contribueix també a l'adquisició de la competència autonomia i inicia-

tiva personal, en diversos sentits. El currículum fomenta el treball cooperatiu a l'aula, el maneig de recursos personals i habilitats socials de col·laboració i negociació, fet que suposa posar en funcionament determinats procediments que permeten el desenvolupament d'iniciatives i presa de decisions en la planificació, organització i gestió del treball, i es propicia així l'autonomia i la iniciativa personal.

Objectius

L'ensenyament de la Llengua estrangera en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Escoltar i comprendre informació general i específica de textos orals en situacions comunicatives diverses, adoptant una actitud respectuosa i de cooperació.
2. Expressar-se i interactuar oralment en situacions habituals de comunicació de manera comprensible, adequada i amb un cert nivell d'autonomia.
3. Llegir i comprendre textos diversos d'un nivell adequat a les capacitats i els interessos de l'alumnat amb la finalitat d'extreure informació general i específica, i utilitzar la lectura com a font de plaer i d'enriquiment personal.
4. Escriure textos senzills amb finalitats diverses sobre diferents temes utilitzant recursos adequats de cohesió i coherència.
5. Utilitzar amb correcció els components fonètics, lèxics, estructurals i funcionals bàsics de la llengua estrangera en contextos reals de comunicació.
6. Desenvolupar l'autonomia en l'aprenentatge, reflexionar sobre els propis processos d'aprenentatge, i transferir a la llengua estrangera coneixements i estratègies de comunicació adquirides en altres llengües.
7. Utilitzar estratègies d'aprenentatge i tots els mitjans al seu abast, incloses les tecnologies de la informació i la comunicació, per obtenir, seleccionar i presentar informació oralment i per escrit.
8. Apreciar la llengua estrangera com a instrument d'accés a la informació i com a eina d'aprenentatge de continguts diversos.
9. Valorar la llengua estrangera i les llengües en general com a mitjà de comunicació i entesa entre persones de procedències, llengües i cultures diverses evitant qualsevol tipus de discriminació i d'estereotips lingüístics i culturals.
10. Manifestar una actitud receptiva i d'autoconfiança en la capacitat d'aprenentatge i ús de la llengua estrangera.

PRIMER CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Escolta i comprensió de missatges orals breus relacionats amb les activitats d'aula: instruccions, preguntes, comentaris, diàlegs.

Anticipació del contingut general del que s'escolta amb suport d'elements verbals i no verbals.

Obtenció d'informació específica en textos orals sobre assumptes quotidians i predictibles com ara nombres, preus, horaris, noms o llocs, presentats en diferents suports.

Ús d'estratègies bàsiques de comprensió dels missatges orals: ús del context verbal i no verbal i dels coneixements previs sobre la situació.

Producció de textos orals curts, amb estructura lògica i amb pronunciació adequada.

Participació en converses breus i senzilles dins de l'aula, i en simulacions relacionades amb experiències i interessos personals.

Ús de respostes adequades a les informacions requerides pel professor i els companys en les activitats d'aula.

Desenvolupament d'estratègies per superar les interrupcions en la comunicació, fent ús d'elements verbals i no verbals per expressar-se oralment en activitats de parella i en grup: demanda de repetició i aclariment, entre d'altres.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió d'instruccions bàsiques per a la correcta resolució d'activitats.

Comprensió general i identificació d'informacions específiques en diferents textos senzills autèntics i adaptats, en suport paper i digital, sobre diversos temes adequats a la seva edat i relacionats amb continguts d'altres matèries del currículum.

Iniciativa per llegir amb una certa autonomia textos adequats a l'edat, interessos i nivell de competència.

Ús d'estratègies bàsiques de comprensió lectora: identificació del tema d'un text amb ajuda d'elements textuals i no textuals, ús dels coneixements previs, inferència de significats pel context, per comparació de paraules o frases similars en les llengües que coneixen.

Reconeixement d'algunes de les característiques i convencions del llenguatge escrit i la seva diferenciació del llenguatge oral.

Desenvolupament de l'expressió escrita de forma guiada, com, per exemple, completant o modificant frases i paràgrafs senzills.

Composició de textos curts amb elements bàsics de cohesió, amb diverses intencions comunicatives, a partir de models i utilitzant les estratègies més elementals en el procés de composició escrita (planificació, textualització i revisió).

Ús de les regles bàsiques d'ortografia i puntuació, i reconeixement de la seva importància en les comunicacions escrites.

Interès per tenir cura de la presentació dels textos escrits en suport paper i digital.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Identificació d'elements morfològics bàsics i habituals en l'ús de la llengua: substantiu, verb, adjectiu, adverb, preposició, etc.

Identificació i ús d'expressions comunes, de frases fetes senzilles i de lèxic relatiu a contextos concrets i quotidians i a continguts d'altres matèries del currículum.

Ús d'estructures i funcions bàsiques relacionades amb les situacions quotidianes més predictibles.

Reconeixement i producció de patrons bàsics de ritme, entonació i accentuació de paraules i frases.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Aplicació d'estratègies bàsiques per organitzar, adquirir, recordar i utilitzar lèxic.

Ús progressiu de recursos per a l'aprenentatge, com ara diccionaris, llibres de consulta, biblioteques o tecnologies de la informació i la comunicació.

Reflexió guiada sobre l'ús i el significat de les formes gramaticals adequades a diferents intencions comunicatives.

Iniciació en estratègies d'autoavaluació i autocorrecció de les produccions orals i escrites.

Acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge i actitud positiva per superar-lo.

Organització del treball personal com a estratègia per progressar en l'aprenentatge.

Interès per aprofitar les oportunitats d'aprenentatge creades en el context de l'aula i fora d'ella.

Participació activa en activitats i treballs grupals.

Confiança i iniciativa per expressar-se en públic i per escrit.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Reconeixement i valoració de la llengua estrangera com a instrument de comunicació a l'aula, i amb persones d'altres cultures.

Identificació de costums i trets de la vida quotidiana propis d'altres països i cultures on es parla la llengua estrangera.

Ús de fórmules de cortesia adequades en els intercanvis socials.

Coneixement d'alguns trets històrics i geogràfics dels països on es parla la llengua estrangera, obtenint la informació per diferents mitjans, entre altres Internet i altres tecnologies de la informació i comunicació.

Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius amb parlants o aprenents de la llengua estrangera, utilitzant suport paper o mitjans digitals.

Valoració de l'enriquiment personal que suposa la relació amb persones pertanyents a altres cultures.

Criteris d'avaluació

1. Comprendre la idea general i les informacions específiques més rellevants de textos orals, emesos cara a cara o per mitjans audiovisuals sobre temes quotidians, si es parla a poc a poc i amb claredat.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat dels alumnes per comprendre el que tenen d'essencial diàlegs emesos cara a cara o per mitjans audiovisuals, encara que no es compregui la seva totalitat. Es tracta d'avaluar essencialment si s'identifica el significat d'instruccions, comentaris, preguntes i respostes, diàlegs curts, descripcions i narracions breus.

2. Comunicar-se oralment participant en converses i en simulacions sobre temes coneguts o treballats prèviament, utilitzant les estratègies adequades per facilitar la continuïtat de la comunicació i produint un discurs comprensible i adequat a la intenció de comunicació.

Aquest criteri avalua la capacitat de comunicar-se oralment participant en converses, reals o simulades, sobre temes coneguts. Aquestes consisteixen essencialment a plantejar i contestar preguntes, intercanviar idees i informació, relatar experiències sobre temes familiars en situacions predictibles, utilitzant els recursos lingüístics i les estratègies que assegurin la comunicació. Les produccions poden tenir algunes incorreccions lèxiques, morfosintàctiques o fonètiques que no dificultin la comunicació.

3. Reconèixer la idea general i extreure informació específica de textos escrits adequats a l'edat, amb suport d'elements textuals i no textuals, sobre temes diversos i altres relacionats amb algunes matèries del currículum.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat per comprendre textos diversos: instruccions, correspondència, descripcions i narracions breus, missatges, qüestionaris, etc. aplicant estratègies bàsiques de lectura com la inferència de significats pel context o per elements visuals, o la comparació amb les llengües que coneix.

Amb aquest criteri també s'ha d'avaluar la capacitat de llegir textos, en suport paper o digital, de certa extensió, per aprendre o per gaudir de la lectura, recorrent al diccionari quan sigui necessari.

4. Redactar textos breus en diferents suports utilitzant les estructures, les funcions i el lèxic adequats, així com alguns elements bàsics de cohesió, a partir de models, i respectant les regles elementals d'ortografia i de puntuació.

Aquest criteri avalua la capacitat per redactar, encara que sigui de forma elemental, notes, descripcions, correspondència postal o electrònica, o missatges. Els textos

han de contenir les paraules d'ús habitual, oracions simples i connectors bàsics. També s'ha de valorar la presentació clara, neta i ordenada, en suport paper o digital.

5. Utilitzar el coneixement d'alguns aspectes formals del codi de la llengua estrangera (morfologia, sintaxi i fonologia), en diferents contextos de comunicació, com a instrument d'autoaprenentatge i d'autocorrecció de les produccions pròpies i per comprendre més bé les alienes.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat dels alumnes per aplicar els seus coneixements sobre el sistema lingüístic, en fer servir els aspectes sonors, de ritme, entonació i organització de la llengua en activitats diverses, i per reflexionar sobre la necessitat de la correcció formal que fa possible la comprensió tant de les seves pròpies produccions com de les alienes.

6. Identificar, utilitzar i posar exemples d'algunes estratègies utilitzades per progressar en l'aprenentatge.

Aquest criteri pretén avaluar si s'utilitzen les estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com ara la capacitat d'anar valorant els progressos, la reflexió sobre com apren un mateix més i millor, la incorporació i acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge; la utilització de formes diverses per emmagatzemar, memoritzar i revisar el lèxic; l'ús correcte del diccionari per identificar l'accepció adequada al context; l'ús de recursos bibliogràfics, informàtics i digitals per recollir informació, ampliar o revisar aspectes treballats a l'aula, etc.

7. Utilitzar de forma guiada les tecnologies de la informació i la comunicació per buscar informació, produir missatges a partir de models i per establir relacions personals, mostrant interès pel seu ús.

Es tracta de valorar amb aquest criteri la capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina de comunicació i d'aprenentatge, en activitats habituals d'aula i per establir relacions personals. Les comunicacions que s'estableixin han de versar sobre temes familiars prèviament treballats i s'han de fer a partir de models. També s'ha de tenir en compte l'actitud cap a la llengua estrangera, els intents per fer-la servir i si s'ha de valorar la diversitat lingüística com a element enriquidor.

8. Identificar alguns elements culturals o geogràfics propis dels països i les cultures on es parla la llengua estrangera i mostrar interès per conèixer-los.

Aquest criteri pretén comprovar que es coneixen alguns trets importants del context sociocultural i geogràfic dels països on es parla la llengua estrangera i es mostra interès i apreciació per hàbits culturals diferents dels propis i actituds de respecte als valors i comportaments d'altres pobles.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Escolta i comprensió de missatges emesos dins de l'aula relacionats amb les activitats habituals.

Obtenció d'informació general i específica de textos orals sobre temes quotidians i predictibles procedents de diferents mitjans de comunicació i amb suport d'elements verbals i no verbals.

Ús d'estratègies de comprensió dels missatges orals: ús del context verbal i no verbal i dels coneixements previs sobre la situació, identificació de paraules clau.

Producció de textos orals breus i coherents sobre temes d'interès personal i amb pronunciació adequada.

Participació en converses i simulacions dins de l'aula, amb pronunciació i entonació adequades per aconseguir la comunicació.

Ús de respostes adequades en situacions de comunicació a l'aula.

Desenvolupament d'estratègies de comunicació per superar les interrupcions en la comunicació i per iniciar i concloure intercanvis comunicatius.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Anticipació del contingut abans i durant la lectura de textos senzills.

Comprensió de la informació general i específica en diferents textos, en suport paper i digital, autèntics i adaptats, sobre temes familiars i relacionats amb continguts d'altres matèries del currículum.

Iniciativa per llegir de manera autònoma textos d'una certa extensió.

Ús d'estratègies de comprensió lectora: identificació del tema d'un text, amb ajuda d'elements textuals i no textuals; utilització dels coneixements previs sobre el tema; inferència de significats pel context, per elements visuals, per comparació de paraules o frases similars en les llengües que coneixen.

Reconeixement i iniciació en l'ús d'algunes fórmules que diferencien el llenguatge formal i informal en les comunicacions escrites.

Composició de diferents textos amb ajuda de models, atenent elements bàsics de cohesió i utilitzant estratègies elementals en el procés de composició escrita (planificació, textualització i revisió).

Comunicació personal amb parlants de la llengua estrangera a través de correspondència postal o utilitzant mitjans informàtics.

Ús de regles bàsiques d'ortografia i puntuació i valoració de la seva importància en les comunicacions escrites.

Interès per la presentació acurada dels textos escrits, en suport paper i digital.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Identificació d'elements morfològics en l'ús de la llengua: substantiu, verb, adjectiu, adverbi, preposició, etc.

Ampliació d'expressions comunes, de frases fetes i de lèxic apropiat a contextos concrets, quotidians i a continguts d'altres matèries del currículum.

Ús de les estructures i funcions més habituals.

Reconeixement i producció de patrons bàsics de ritme, entonació i accentuació de paraules i frases.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Aplicació d'estratègies per organitzar, adquirir, recordar i utilitzar lèxic.

Ús de recursos per a l'aprenentatge com ara diccionaris, llibres de consulta, biblioteques o tecnologies de la informació i la comunicació.

Reflexió sobre l'ús i el significat de les formes gramaticals adequades a diferents intencions comunicatives.

Participació en activitats d'avaluació compartida, en l'avaluació del propi aprenentatge i ús d'estratègies d'autocorrecció.

Organització del treball personal com a estratègia per progressar en l'aprenentatge.

Interès per aprofitar les oportunitats d'aprenentatge creades en el context de l'aula i fora de l'aula.

Participació activa en activitats i treballs grupals.

Confiança i iniciativa per expressar-se en públic i per escrit.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Reconeixement i valoració de la llengua estrangera com a instrument de comunicació internacional.

Identificació i respecte pels costums i trets de la vida quotidiana propis d'altres països i cultures on es parla la llengua estrangera.

Ampliació de fórmules de cortesia adequades en els intercanvis socials.

Coneixement d'esdeveniments culturals diversos de tipus històric, aspectes geogràfics o literaris, obtenint la informació per diferents mitjans, entre altres Internet i altres tecnologies de la informació i comunicació.

Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius amb parlants o aprenents de la llengua estrangera, utilitzant suport paper o mitjans digitals.

Valoració de l'enriquiment personal que suposa la relació amb persones pertanyents a altres cultures.

criteris d'avaluació

1. Comprendre la idea general i informacions específiques de textos orals emesos per un interlocutor, o procedents de diferents mitjans de comunicació, sobre temes coneguts.

Aquest criteri vol valorar la capacitat per comprendre la idea general i detalls específics d'exposicions breus i converses sobre temes familiars. Així mateix es pretén mesurar la capacitat per comprendre la idea general de textos orals procedents dels mitjans de comunicació amb pronunciació estàndard.

2. Participar amb progressiva autonomia en converses i simulacions relatives a les experiències personals, plans i projectes, utilitzant estructures senzilles, les expressions més usuals de relació social, i una pronunciació adequada per aconseguir la comunicació.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat per desenvolupar-se en situacions interactives que suposen la integració de la comprensió i de l'expressió. Les converses s'han de donar en situacions de dos tipus: les habituals de classe (demandar informació i aclariment, demandar permís, treballar en grup, etc.) i les creades pel docent (jocs, simulacions, jocs de rol, comunicació a través de les tecnologies de la informació i la comunicació, etc.). Els missatges encara poden ser titubejants i contenir errors morfosintàctics i lèxic reduït, sempre que el missatge sigui comprensible.

3. Comprendre la informació general i l'específica de diferents textos escrits, adaptats i autèntics, d'extensió diversa, i adequats a l'edat, i demostrar la comprensió a través d'una activitat específica.

A través d'aquest criteri s'avalua la capacitat per comprendre textos escrits de caràcter interpersonal com ara correspondència, anuncis, fullets diversos, narracions, articles de revistes juvenils, pàgines web, lletres de cançons, etc., aplicant estratègies de lectura com la inferència de significats pel context, o els coneixements transferits de les llengües que coneix o vinculats a altres matèries del currículum.

També s'ha d'avaluar la capacitat per llegir textos, en suport paper o digital, d'una certa extensió, recurrent al diccionari de manera espontània quan sigui difícil la comprensió global de l'argument per desconèixerment d'alguna paraula clau, i demostrant la seva comprensió a través d'activitats lingüístiques i no lingüístiques.

4. Redactar de forma guiada textos diversos en diferents suports, utilitzant estructures, connectors senzills i lèxic adequats, atenent els aspectes formals i respectant les regles elementals d'ortografia i de puntuació perquè siguin comprensibles al lector i presentin una correcció acceptable.

Per mitjà d'aquest criteri s'ha d'avaluar la capacitat per expressar per escrit, en suport paper o digital, de forma comprensible per al lector, descripcions sobre esdeveniments i activitats quotidianes i familiars, narracions sobre experiències personals, plans i projectes, cartes, postals, formularis i correus electrònics de forma guiada. També s'ha de valorar la presentació clara, neta i ordenada, en suport paper o digital.

5. Utilitzar els coneixements adquirits sobre el sistema lingüístic de la llengua estrangera, en diferents con-

textos de comunicació, com a instrument d'autoaprenentatge i d'autocorrecció de les produccions pròpies orals i escrites i per comprendre les produccions alienes.

Aquest criteri avalua la capacitat per aplicar els seus coneixements sobre el sistema lingüístic i reflexionar sobre la necessitat de la correcció formal que fa possible la comprensió tant de les seves pròpies produccions com de les alienes.

6. Identificar, utilitzar i explicar oralment algunes estratègies bàsiques utilitzades per progressar en l'aprenentatge.

Aquest criteri pretén avaluar si s'utilitzen les estratègies que afavoreixen el procés d'aprenentatge, com la capacitat de valorar els seus progressos, la reflexió sobre el propi aprenentatge, la utilització de formes diverses per emmagatzemar, memoritzar i revisar el lèxic; l'ús correcte del diccionari per identificar l'accepció adequada al context; l'ús de recursos bibliogràfics, informàtics i digitals amb la finalitat de recollir informació, ampliar o revisar aspectes treballats a l'aula, la participació en l'avaluació del propi aprenentatge, i l'ús d'alguns mecanismes d'autocorrecció.

7. Fer servir de forma guiada les tecnologies de la informació i la comunicació per buscar informació, produir textos a partir de models i per establir relacions personals mostrant interès pel seu ús.

Es tracta de valorar amb aquest criteri la capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina de comunicació i d'aprenentatge, en activitats habituals d'aula i per establir relacions personals. Les comunicacions que s'estableixin han de versar sobre temes familiars prèviament treballats. També s'ha de tenir en compte si s'ha de valorar la diversitat lingüística com a element enriquidor, l'actitud cap a la llengua estrangera i els intents per fer-la servir.

8. Identificar i exemplificar alguns aspectes socials, culturals, històrics, geogràfics o literaris propis dels països on es parla la llengua estrangera i mostrar interès per conèixer-los.

A través d'aquest criteri s'aprecia el coneixement dels trets més importants i característics de la societat, cultura, història, geografia i literatura dels països on es parla la llengua estrangera. Així mateix, s'ha d'avaluar si els alumnes mostren respecte pels valors i comportaments d'altres pobles, i superen d'aquesta manera alguns estereotips.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Comprensió d'instruccions en contextos reals i simulats.

Escolta i comprensió d'informació general i específica de missatges cara a cara sobre temes concrets i coneguts.

Escolta i comprensió de missatges senzills emesos pels mitjans audiovisuals pronunciats amb lentitud i claredat.

Ús d'estratègies de comprensió dels missatges orals: ús del context verbal i no verbal i dels coneixements previs sobre la situació, identificació de paraules clau, identificació de la intenció del parlant.

Producció oral de descripcions, narracions i explicacions breus sobre esdeveniments, experiències i coneixements diversos.

Participació en converses i simulacions sobre temes quotidians i d'interès personal amb diversos fins comunicatius.

Ús de respostes espontànies a situacions de comunicació a l'aula.

Ús progressivament autònom de les convencions més habituals i pròpies de la conversa en activitats de comunicació reals i simulades.

Ús progressivament autònom en l'ús d'estratègies de comunicació per resoldre les dificultats durant la interacció.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Identificació del contingut d'un text escrit amb el suport d'elements verbals i no verbals.

Comprensió de la informació general i específica de textos, en suport paper i digital, autèntics, sobre temes quotidians d'interès general i relacionats amb continguts d'altres matèries del currículum.

Lectura autònoma de textos relacionats amb els seus interessos.

Ús de diferents fonts, en suport paper, digital o multimèdia, per obtenir informació amb la finalitat de dur a terme activitats individuals o en grup.

Ús de diferents estratègies de lectura, amb l'ajuda d'elements textuais i no textuais; ús del context, de diccionaris o aplicació de regles de formació de paraules per inferir significats.

Producció guiada de textos senzills i estructurats, amb alguns elements de cohesió per marcar amb claredat la relació entre idees i utilitzant estratègies bàsiques en el procés de composició escrita (planificació, textualització i revisió).

Reflexió sobre el procés d'escriptura amb especial atenció a la revisió d'esborranys.

Ús progressivament autònom del registre apropiat al lector al qual va dirigit el text (formal i informal).

Comunicació personal amb parlants de la llengua estrangera a través de correspondència postal o utilitzant mitjans informàtics.

Ús adequat de l'ortografia i dels diferents signes de puntuació.

Interès per la presentació acurada dels textos escrits, en suport paper i digital.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Ús progressivament autònom d'expressions comunes, frases fetes i lèxic sobre temes d'interès personal i general, temes quotidians i temes relacionats amb continguts d'altres matèries del currículum.

Identificació d'antònims, «falsos amics» i de paraules amb prefixos i sufixos més habituals.

Ús d'estructures i funcions associades a diferents situacions de comunicació.

Reconeixement i producció de diferents patrons de ritme, entonació i accentuació de paraules i frases.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Aplicació d'estratègies per organitzar, adquirir, recordar i utilitzar lèxic.

Organització i ús, cada vegada més autònom, de recursos per a l'aprenentatge, com ara diccionaris, llibres de consulta, biblioteques o tecnologies de la informació i la comunicació.

Anàlisi i reflexió sobre l'ús i el significat de diferents formes gramaticals mitjançant comparació i contrast amb les llengües que coneix.

Participació en l'avaluació del propi aprenentatge i ús d'estratègies d'autocorrecció.

Organització del treball personal com a estratègia per progressar en l'aprenentatge.

Interès per aprofitar les oportunitats d'aprenentatge creades en el context de l'aula i fora de l'aula.

Participació activa en activitats i treballs grupals.

Confiança i iniciativa per expressar-se en públic i per escrit.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Valoració de l'ús de la llengua estrangera com a mitjà per comunicar-se amb persones de procedències diverses.

Identificació de trets comuns i de les diferències més significatives que hi ha entre els costums, usos, actituds i valors de la societat la llengua de la qual s'estudia i la pròpia, i respecte per aquests.

Ús apropiat de fórmules lingüístiques associades a situacions concretes de comunicació (cortesía, acord, discrepància...).

Coneixement dels elements culturals més significatius dels països on es parla la llengua estrangera: literatura, art, música, cinema... obtenint la informació per diferents mitjans, entre altres Internet i altres tecnologies de la informació i comunicació.

Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius amb parlants o aprenents de la llengua estrangera, utilitzant suport paper o mitjans digitals.

Valoració de l'enriquiment personal que suposa la relació amb persones pertanyents a altres cultures.

Criteris d'avaluació

1. Comprendre la informació general i específica, la idea principal i alguns detalls rellevants de textos orals sobre temes concrets i coneguts, i de missatges senzills emesos amb claredat per mitjans audiovisuals.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat per seguir instruccions, comprendre avisos, diàlegs o exposicions breus i cara a cara que girin al voltant de temes coneguts com ara oci i temps lliure, preferències, experiències personals, organització de la classe, i aquells en què identifiquin la intenció del parlant. Així mateix, es pretén mesurar la capacitat per comprendre tant la idea general com informacions específiques de textos orals procedents dels mitjans de comunicació amb pronunciació estàndard.

2. Participar en converses i simulacions breus, relatives a situacions habituals o d'interès personal i amb diversos fins comunicatius, utilitzant les convencions pròpies de la conversa i les estratègies necessàries per resoldre les dificultats durant la interacció.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat per desenvolupar-se en converses utilitzant les estratègies adequades per comprendre i fer-se comprendre amb la finalitat d'expressar gustos, necessitats, sentiments, donar i recollir informació, donar opinions i relatar experiències. Les converses s'han de donar en relació directa amb els interlocutors habituals a l'aula o persones natives conscients de parlar amb estudiants estrangers.

Els intercanvis comunicatius poden presentar algunes incorreccions que no dificultin la comunicació.

3. Comprendre la informació general i totes les dades rellevants de textos escrits autèntics i adaptats, d'extensió diversa, diferenciant fets i opinions i identificant, si s'escau, la intenció comunicativa de l'autor.

A través d'aquest criteri s'avalua la capacitat per comprendre diferents tipus de textos escrits (narratius, descriptius, argumentatius) que tractin temes d'interès general, o relacionats amb altres matèries del currículum, aplicant les estratègies de lectura conegudes i altres de noves com la identificació del tema per mitjà d'elements textuais i paratextuais.

Amb aquest criteri també s'avalua la capacitat per llegir de manera autònoma llibres, notícies, instruccions, explicacions, etc., d'una certa extensió, en diferents suports i amb finalitats diverses: recollir o comunicar informació per a la realització d'una tasca específica, aprendre continguts d'altres matèries i llegir per plaer o entreteniment.

4. Redactar de forma guiada textos diversos en diferents suports, atenent el lèxic, les estructures, i alguns elements de cohesió i coherència per marcar la relació entre idees i fer-los comprensibles al lector.

Aquest criteri avalua la capacitat per comunicar-se per escrit, per a l'elaboració i revisió d'esborranys i per a l'elecció del registre adequat. Els textos han de presentar com a mínim una sintaxi simple i fàcilment comprensible, lèxic limitat però adequat al context, i l'ortografia i la puntuació correctes. Aquests han d'estar relacionats amb les necessitats de comunicació més usuals i les diferents intencions comunicatives. En tots els escrits, també s'ha d'avaluar la presentació clara, neta i ordenada, i l'habilitat en l'ús dels mitjans informàtics per a l'elaboració i la presentació de textos.

5. Utilitzar de manera conscient, en contextos de comunicació diversos, els coneixements adquirits sobre el sistema lingüístic de la llengua estrangera com a instrument d'autocorrecció i d'autoavaluació de les produccions pròpies orals i escrites i per comprendre les produccions alienes.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat per aplicar de forma cada vegada més autònoma els seus coneixements sobre el sistema lingüístic i reflexionar sobre la necessitat de la correcció formal que fa possible la comprensió tant de les seves pròpies produccions com de les alienes.

6. Identificar, utilitzar i explicar oralment diferents estratègies utilitzades per progressar en l'aprenentatge.

Aquest criteri pretén avaluar si els alumnes utilitzen les estratègies que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la valoració dels seus progressos i la reflexió sobre el propi aprenentatge; la utilització d'estratègies diverses per emmagatzemar, memoritzar i revisar el lèxic; l'ús cada vegada més autònom de diccionaris, recursos bibliogràfics, informàtics i digitals; l'anàlisi i la reflexió sobre l'ús i el significat de diferents formes gramaticals mitjançant comparació i contrast amb les llengües que coneix, la utilització conscient de les oportunitats d'aprenentatge a l'aula i fora de l'aula o l'ús de mecanismes d'autocorrecció.

7. Usar les tecnologies de la informació i la comunicació de manera progressivament autònoma per buscar informació, produir textos a partir de models, enviar i rebre missatges de correu electrònic, i per establir relacions personals orals i escrites, mostrant interès pel seu ús.

Es tracta de valorar amb aquest criteri la capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina de comunicació i d'aprenentatge en activitats habituals d'aula, i per establir relacions personals tant orals com escrites. Les comunicacions que s'estableixin han de versar sobre temes familiars prèviament treballats. També s'ha de tenir en compte si l'alumnat valora la diversitat lingüística com a element enriquidor, la seva actitud cap a la llengua estrangera i els seus intents per fer-la servir.

8. Identificar els aspectes culturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera, assenyalar les característiques més significatives dels costums, normes, actituds i valors de la societat la llengua de la qual s'estudia, i mostrar una valoració positiva de patrons culturals diferents dels propis.

A través d'aquest criteri s'aprecia si els alumnes són capaços d'identificar en textos orals o escrits alguns trets significatius i característics de la cultura general dels països on es parla la llengua estrangera, si poden descriure'ls de forma clara i senzilla i mostren respecte pels valors i comportaments d'altres pobles, superant d'aquesta manera alguns estereotips.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Comprensió del significat general i específic de xerrades senzilles sobre temes coneguts presentats de manera clara i organitzada.

Comprensió de la comunicació interpersonal, amb la finalitat de contestar en el moment.

Comprensió general i de les dades més rellevants de programes emesos pels mitjans audiovisuals en llenguatge clar i senzill.

Ús d'estratègies de comprensió dels missatges orals: ús del context verbal i no verbal i dels coneixements previs sobre la situació, identificació de paraules clau, identificació de l'actitud i intenció del parlant.

Producció oral de descripcions, narracions i explicacions sobre experiències, esdeveniments i continguts diversos.

Participació activa en converses i simulacions sobre temes quotidians i d'interès personal amb diversos fins comunicatius.

Ús de respostes espontànies i precises a situacions de comunicació a l'aula.

Ús de convencions pròpies de la conversa en activitats de comunicació reals i simulades.

Ús autònom d'estratègies de comunicació per iniciar, mantenir i acabar la interacció.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Identificació del tema d'un text escrit amb el suport contextual que aquest contingui.

Identificació de la intenció de l'emissor del missatge.

Comprensió general i específica de diversos textos, en suport paper i digital, d'interès general o referits a continguts d'altres matèries del currículum.

Lectura autònoma de textos més extensos relacionats amb els seus interessos.

Ús de diferents fonts, en suport paper, digital o multimèdia, per obtenir informació amb la finalitat de dur a terme tasques específiques.

Consolidació d'estratègies de lectura utilitzades.

Composició de textos diversos, amb lèxic adequat al tema i al context, amb els elements necessaris de cohesió per marcar amb claredat la relació entre idees i utilitzant amb autonomia estratègies bàsiques en el procés de composició escrita (planificació, textualització i revisió).

Ús amb certa autonomia del registre apropiat al lector al qual va dirigit el text (formal i informal).

Comunicació personal amb parlants de la llengua estrangera a través de correspondència postal o utilitzant mitjans informàtics.

Ús correcte de l'ortografia i dels diferents signes de puntuació.

Interès per la presentació acurada dels textos escrits, en suport paper i digital.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Ús d'expressions comunes, frases fetes i lèxic sobre temes d'interès personal i general, temes quotidians i temes relacionats amb continguts d'altres matèries del currículum.

Reconeixement d'antònims, sinònims, «falsos amics» i formació de paraules a partir de prefixos i sufixos.

Consolidació i ús d'estructures i funcions associades a diferents situacions de comunicació.

Reconeixement i producció autònoma de diferents patrons de ritme, entonació i accentuació de paraules i frases.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Aplicació d'estratègies per organitzar, adquirir, recordar i utilitzar lèxic.

Organització i ús, cada vegada més autònom, de recursos per a l'aprenentatge, com ara diccionaris, llibres de consulta, biblioteques o recursos digitals i informàtics.

Anàlisi i reflexió sobre l'ús i el significat de diferents formes gramaticals mitjançant comparació i contrast amb les llengües que coneix.

Participació en l'avaluació del propi aprenentatge i ús d'estratègies d'autocorrecció.

Organització del treball personal com a estratègia per progressar en l'aprenentatge.

Interès per aprofitar les oportunitats d'aprenentatge creades en el context de l'aula i fora de l'aula.

Participació activa en activitats i treballs grupals.

Confiança i iniciativa per expressar-se en públic i per escrit.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Valoració de la importància de la llengua estrangera en les relacions internacionals.

Identificació de les característiques més significatives dels costums, normes, actituds i valors de la societat la llengua de la qual s'estudia, i respecte pels patrons culturals diferents dels propis.

Coneixement dels elements culturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera, obtenint la informació per diferents mitjans, entre altres Internet i altres tecnologies de la informació i comunicació.

Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius amb parlants o aprenents de la llengua estrangera, utilitzant suport paper o mitjans digitals.

Us apropiat de fórmules lingüístiques associades a situacions concretes de comunicació: cortesia, acord, discrepància...

Valoració de l'enriquiment personal que suposa la relació amb persones pertanyents a altres cultures.

Criteris d'avaluació

1. Comprendre la informació general i específica, la idea principal i els detalls més rellevants de textos orals emesos en situacions de comunicació interpersonal o pels mitjans audiovisuals, sobre temes que no exigeixin coneixements especialitzats.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat dels alumnes per comprendre missatges emesos en situació de comunicació cara a cara i que girin al voltant de necessitats materials i relacions socials, sensacions físiques i sentiments o opinions. Així mateix es pretén mesurar amb aquest criteri la capacitat per comprendre xerrades, notícies i presentacions, emeses pels mitjans de comunicació audiovisual de manera clara, breu i organitzada.

2. Participar en converses i simulacions utilitzant estratègies adequades per iniciar, mantenir i acabar la comunicació, i produir un discurs comprensible i adaptat a les característiques de la situació i a la intenció comunicativa.

Amb aquest criteri es valora la capacitat per desenvolupar-se en converses amb intencions comunicatives diverses (entaular relacions, exposar, narrar i argumentar, descriure i donar instruccions), utilitzant les estratègies i els recursos que assegurin la comunicació amb els interlocutors habituals a l'aula o parlants nadius.

Els intercanvis comunicatius han de contenir elements de coordinació i subordinació bàsica que poden presentar algunes incorreccions que no dificultin la comunicació.

3. Comprendre la informació general i específica de diversos textos escrits autèntics i adaptats, i d'extensió diversa, identificant dades, opinions, arguments, informacions implícites i intenció comunicativa de l'autor.

A través d'aquest criteri s'aprecia la capacitat per comprendre els textos més usuals i útils de la comunicació escrita, o textos literaris i de divulgació que tractin temes relacionats amb la cultura i la societat dels països on es parla la llengua estrangera estudiada, aplicant les estratègies adquirides i progressant en altres de noves com la realització d'inferències directes.

Amb aquest criteri també s'avalua la capacitat per llegir de manera autònoma textos més extensos amb la finalitat de consultar o buscar informació sobre continguts diversos, per aprendre, o per plaer o curiositat, fent ús correcte de diccionaris i d'altres fonts d'informació en suport paper o digital.

4. Redactar amb una certa autonomia textos diversos amb una estructura lògica, utilitzant les convencions bàsiques pròpies de cada gènere, el lèxic apropiat al context i els elements necessaris de cohesió i coherència, de manera que siguin fàcilment comprensibles per al lector.

Es tracta d'apreciar la capacitat per comunicar-se per escrit de manera ordenada, iniciant-se en la producció de textos lliures (avisos, correspondència, instruccions, descripcions, relats d'experiències, notícies...), amb una estructura adequada lògica i prestant especial atenció a la planificació del procés d'escriptura.

En tots els escrits, en paper o en suport digital, s'ha d'avaluar la progressiva utilització de les convencions bàsiques pròpies de cada gènere i la presentació clara, neta i ordenada.

5. Utilitzar conscientment els coneixements adquirits sobre el sistema lingüístic de la llengua estrangera en diferents contextos de comunicació, com a instrument d'autocorrecció i d'autoavaluació de les produccions pròpies orals i escrites i per comprendre les produccions alienes.

Aquest criteri avalua la capacitat per aplicar els seus coneixements sobre el sistema lingüístic i reflexionar sobre la necessitat de la correcció formal que fa possible la comprensió tant de les seves pròpies produccions com de les alienes.

6. Identificar, utilitzar i explicar estratègies d'aprenentatge utilitzades, posar exemples d'altres possibles i decidir sobre les més adequades a l'objectiu d'aprenentatge.

Aquest criteri pretén avaluar si els alumnes i les alumnes utilitzen les estratègies que afavoreixen el procés d'aprenentatge, com l'aplicació autònoma de formes diverses per emmagatzemar, memoritzar i revisar el lèxic; l'ús cada vegada més autònom de diccionaris, recursos bibliogràfics, informàtics i digitals; l'anàlisi i la reflexió sobre l'ús i el significat de diferents formes gramaticals mitjançant comparació i contrast amb les llengües que coneix; la utilització conscient de les oportunitats d'aprenentatge a l'aula i fora de l'aula; la participació en l'avaluació del propi aprenentatge, o l'ús de mecanismes d'autocorrecció.

7. Usar les tecnologies de la informació i la comunicació amb una certa autonomia per buscar informació, produir textos a partir de models, enviar i rebre missatges de correu electrònic i per establir relacions personals orals i escrites, mostrant interès pel seu ús.

Es tracta de valorar amb aquest criteri la capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina de comunicació i d'aprenentatge en activitats habituals d'aula i per establir relacions personals tant orals com escrites. Les comunicacions que s'estableixin han de versar sobre temes familiars prèviament treballats a l'aula. També s'ha de tenir en compte si l'alumnat valora la diversitat lingüística com a element enriquidor, la seva actitud cap a la llengua estrangera i els seus intents per fer-la servir.

8. Identificar i descriure els aspectes culturals més rellevants dels països on es parla la llengua estrangera i establir algunes relacions entre les característiques més significatives dels costums, usos, actituds i valors de la societat la llengua de la qual s'estudia i la pròpia i mostrar respecte per aquests.

Aquest criteri pretén comprovar si coneixen alguns trets significatius i característics de la cultura general dels països on es parla la llengua estrangera, si estableixen semblances i diferències entre alguns dels seus trets per

ceptibles en relació amb els propis i si valoren i respecten patrons culturals diferents dels propis.

Matemàtiques

En el seu intent de comprendre el món totes les civilitzacions han creat i desenvolupat eines matemàtiques: el càlcul, la mesura i l'estudi de relacions entre formes i quantitats han servit als científics de totes les èpoques per generar models de la realitat.

Les matemàtiques, tant històricament com socialment, formen part de la nostra cultura i els individus han de ser capaços d'apreciar-les. El domini de l'espai i del temps, l'organització i optimització de recursos, formes i proporcions, la capacitat de previsió i control de la incertesa o el maneig de la tecnologia digital, en són només alguns exemples.

A la societat actual les persones necessiten, en els diferents àmbits professionals, un major domini d'idees i destreses matemàtiques que les que requerien fa només uns anys. La presa de decisions requereix comprendre, modificar i produir missatges de tot tipus, i en la informació que es maneja cada vegada apareixen amb més freqüència taules, gràfics i fórmules que demanen coneixements matemàtics per a la seva correcta interpretació. Per això, els ciutadans han d'estar preparats per adaptar-se amb eficàcia als continus canvis que es generen.

Ara bé, emprendre els reptes de la societat contemporània suposa, a més, preparar els ciutadans perquè adquireixin autonomia a l'hora d'establir hipòtesis i contrastar-les, dissenyar estratègies o extrapolar resultats a situacions anàlogues. Els continguts matemàtics seleccionats per a aquesta etapa obligatòria estan orientats a aconseguir que tots els alumnes puguin assolir els objectius proposats i estiguin preparats per incorporar-se a la vida adulta. Per la qual cosa, s'han d'introduir les mesures que en cada cas siguin necessàries per atendre la diversitat d'actituds i competències cognitives de l'alumnat de l'etapa.

Perquè l'aprenentatge sigui efectiu, els nous coneixements que es pretén que l'alumne construeixi s'han de recolzar en els que ja té, intentant sempre relacionar-los amb la seva pròpia experiència i presentar-los preferentment en un context de resolució de problemes. Alguns conceptes han de ser abordats des de situacions preferiblement intuïtives i pròximes a l'alumnat per després ser represos des de nous punts de vista que hi afegeixin elements de complexitat. La consolidació dels continguts considerats complexos s'ha de fer de manera gradual i cíclica, plantejant situacions que permetin abordar-los des de perspectives més àmplies o en connexió amb nous continguts.

En tots els cursos s'hi ha inclòs un bloc de continguts comuns que constitueix l'eix transversal vertebrador dels coneixements matemàtics que abraça. Aquest bloc fa referència expressa, entre altres, a un tema bàsic del currículum: la resolució de problemes. Des d'un punt de vista formatiu, la resolució de problemes és capaç d'activar les capacitats bàsiques de l'individu, com són llegir comprensivament, reflexionar, establir un pla de treball, revisar-lo, adaptar-lo, generar hipòtesis, verificar l'àmbit de validesa de la solució, etc. perquè no debades és el centre sobre el qual gravita l'activitat matemàtica en general. També s'introdueixen en aquest bloc la capacitat d'expressar verbalment els processos que se segueixen i la confiança en les pròpies capacitats per interpretar, valorar i prendre decisions sobre situacions que inclouen suport matemàtic, posant de relleu la importància dels factors afectius en l'ensenyament i l'aprenentatge de les matemàtiques.

La resta dels continguts s'han distribuït en cinc blocs: Nombres, Àlgebra, Geometria, Funcions i Gràfiques, i Estadística i probabilitat. És necessari indicar que és

només una manera d'organitzar-los. No es tracta de crear compartiments estancs: en tots els blocs s'utilitzen tècniques numèriques i algebraiques, i en qualsevol d'ells pot ser útil confeccionar una taula, generar una gràfica o suscitar una situació d'incertesa probabilística.

El desenvolupament del sentit numèric iniciat a l'educació primària continua a l'educació secundària amb l'ampliació dels conjunts de nombres que s'utilitzen i la consolidació dels estudiats en establir relacions entre diferents formes de representació numèrica, com és el cas de fraccions, decimals i percentatges. El més important en aquests cursos no són només les destreses de càlcul ni els algorismes de llapis i paper, sinó una comprensió de les operacions que en permeti l'ús raonable, en paral·lel amb el desenvolupament de la capacitat d'estimació i càlcul mental que faciliti exercir un control sobre els resultats i els possibles errors.

Per la seva banda, les destreses algebraiques es desenvolupen a través d'un augment progressiu en l'ús i maneig de símbols i expressions des del primer any de secundària fins a l'últim, posant especial atenció en la lectura, simbolització i plantejament que es realitza a partir de l'enunciat de cada problema.

Per a l'organització dels continguts d'àlgebra s'ha tingut en compte que el seu estudi resulta, amb massa freqüència, difícil a molts alumnes. La construcció del coneixement algebraic ha de partir de la representació i transformació de quantitats. El treball amb patrons i relacions, la simbolització i la traducció entre llenguatges són fonamentals en els primers cursos.

La geometria, a més de definicions i fórmules per al càlcul de superfícies i volums, és, sobretot, descriure i analitzar propietats i relacions, i classificar formes i estructures geomètriques i raonar sobre aquestes. L'aprenentatge de la geometria ha d'oferir contínues oportunitats per construir, dibuixar, modelitzar, mesurar o classificar d'acord amb criteris lliurement elegits. El seu estudi ofereix excel·lents oportunitats d'establir relacions amb altres àmbits, com la naturalesa o el món de l'art, que no hauria de quedar al marge d'atenció.

La utilització de recursos manipulatius que serveixin de catalitzador del pensament de l'alumne és sempre aconsellable, però adquireix una especial importància en geometria on l'abstracció pot ser construïda a partir de la reflexió sobre les idees que sorgeixen de l'experiència adquirida per la interacció amb un objecte físic. Especial interès presenten els programes de geometria dinàmica en permetre als estudiants interactuar sobre les figures i els seus elements característics, ja que permeten la possibilitat d'analitzar propietats, explorar relacions, formular conjectures i validar-les.

L'estudi de les relacions entre variables i la seva representació mitjançant taules, gràfiques i models matemàtics és d'una gran utilitat per descriure, interpretar, predir i explicar fenòmens diversos de tipus econòmic, social o natural. Els continguts d'aquest bloc es mouen entre les diferents formes de representar una situació: verbal, numèrica, geomètrica o a través d'una expressió literal i les diferents formes de traduir una expressió d'un llenguatge a un altre. Així mateix, es pretén que els estudiants siguin capaços de distingir les característiques de determinats tipus de funcions per tal de modelitzar situacions reals.

A causa de la seva presència en els mitjans de comunicació i l'ús que en fan les diferents matèries, l'estadística té actualment una gran importància i el seu estudi ha de capacitar els estudiants per analitzar de forma crítica les presentacions fal·laces, interpretacions esbiaixades i abusos que a vegades conté la informació de naturalesa estadística. En els primers cursos es pretén una aproximació natural a l'estudi de fenòmens aleatoris senzills mitjançant l'experimentació i el tractament, per mitjà de taules i gràfiques, de dades estadístiques. Posteriorment, el treball s'encamina a l'obtenció de valors representatius

d'una mostra i s'aprofundeix en la utilització de diagrames i gràfics més complexos per tal de treure conclusions a partir d'aquests. La utilització dels fulls de càlcul facilita el procés d'organitzar la informació, possibilita l'ús de gràfics senzills, el tractament de grans quantitats de dades, i allibera temps i esforços de càlcul per dedicar-lo a la formulació de preguntes, comprensió d'idees i redacció d'informes.

En la construcció del coneixement, els mitjans tecnològics són eines essencials per ensenyar, aprendre i, en definitiva, per fer matemàtiques. Aquests instruments permeten concentrar-se en la presa de decisions, la reflexió, el raonament i la resolució de problemes. En aquest sentit, la calculadora i les eines informàtiques són avui dispositius comunament usats en la vida quotidiana, per tant el treball d'aquesta matèria a l'aula hauria de reflectir aquesta realitat.

Tenint en compte el caràcter orientador que ha de tenir l'etapa, per atendre la diversitat de motivacions, interessos i ritmes d'aprenentatge dels alumnes, la matèria de Matemàtiques es pot configurar en dues opcions, A i B, a l'últim curs. Les dues opcions remarquen continguts parcialment diferenciats segons posin més o menys èmfasi en el caràcter terminal o propedèutic, en el major o menor ús del simbolisme abstracte, en la major o menor exigència de precisió o rigor matemàtic, etc. Les diferències que aconsellen l'establiment de les dues opcions es tradueixen no només en la selecció de continguts, sinó també, i sobretot, en la forma com han de ser tractats.

En tots els casos, les matemàtiques han de ser presentades als alumnes com un conjunt de coneixements i procediments pròxims a la seva experiència, que han evolucionat en el transcurs del temps i que, amb seguretat, continuaran fent-ho en el futur.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

Es pot entendre que tot el currículum de la matèria contribueix a l'adquisició de la competència matemàtica, perquè la capacitat per utilitzar diferents formes de pensament matemàtic, per tal d'interpretar i descriure la realitat i actuar sobre aquesta, forma part del mateix objecte d'aprenentatge. Tots els blocs de continguts estan orientats a aplicar les destreses i actituds que permeten raonar matemàticament, comprendre una argumentació matemàtica i expressar-se i comunicar-se en el llenguatge matemàtic, utilitzant les eines adequades i integrant el coneixement matemàtic amb altres tipus de coneixement per obtenir conclusions, reduir la incertesa i per enfrontar-se a situacions quotidianes de diferent grau de complexitat. Convé assenyalar que no totes les formes d'ensenyar matemàtiques contribueixen de la mateixa manera a l'adquisició de la competència matemàtica: l'èmfasi en la funcionalitat dels aprenentatges, la seva utilitat per comprendre el món que ens envolta o la mateixa selecció d'estratègies per a la resolució d'un problema determinen la possibilitat real d'aplicar les matemàtiques a diferents camps de coneixement o a diferents situacions de la vida quotidiana.

La discriminació de formes, relacions i estructures geomètriques, especialment amb el desenvolupament de la visió espacial i la capacitat per transferir formes i representacions entre el pla i l'espai, contribueix a aprofundir la competència en coneixement i interacció amb el món físic. La modelització constitueix un altre referent en aquesta mateixa direcció. Elaborar models exigeix identificar i seleccionar les característiques rellevants d'una situació real, representar-la simbòlicament i determinar pautes de comportament, regularitats i invariants a partir de les quals poder fer prediccions sobre l'evolució, la precisió i les limitacions del model.

Per la seva banda, la incorporació d'eines tecnològiques com a recurs didàctic per a l'aprenentatge i per a la resolució de problemes contribueix a millorar la competència en el tractament de la informació i competència digital dels estudiants, de la mateixa manera que la utilització dels llenguatges gràfic i estadístic ajuda a interpretar millor la realitat expressada pels mitjans de comunicació. No menys important és la interacció entre els diferents tipus de llenguatge: natural, numèric, gràfic, geomètric i algebraic com a forma de lligar el tractament de la informació amb l'experiència dels alumnes.

Les matemàtiques contribueixen a la competència en comunicació lingüística perquè són concebudes com una àrea d'expressió que utilitza continuament l'expressió oral i escrita en la formulació i expressió de les idees. Per això, en totes les relacions d'ensenyament i aprenentatge de les matemàtiques, i en particular en la resolució de problemes, adquireix especial importància l'expressió tant oral com escrita dels processos realitzats i dels raonaments seguits, ja que ajuden a formalitzar el pensament. El mateix llenguatge matemàtic és, en si mateix, un vehicle de comunicació d'idees que destaca per la precisió en els seus termes i per la seva gran capacitat per transmetre conjectures gràcies a un lèxic propi de caràcter sintètic, simbòlic i abstracte.

Les matemàtiques contribueixen a la competència en expressió cultural i artística perquè el mateix coneixement matemàtic és expressió universal de la cultura, i és, en particular, la geometria una part integral de l'expressió artística de la humanitat ja que ofereix mitjans per descriure i comprendre el món que ens envolta i apreciar la bellesa de les estructures que ha creat. Cultivar la sensibilitat i la creativitat, el pensament divergent, l'autonomia i l'apassionament estètic són objectius d'aquesta matèria.

Els mateixos processos de resolució de problemes contribueixen de manera especial a fomentar l'autonomia i la iniciativa personal perquè s'utilitzen per planificar estratègies, assumir reptes i contribueixen a conviure amb la incertesa controlant alhora els processos de presa de decisions. També, les tècniques heurístiques que desenvolupa constitueixen models generals de tractament de la informació i de raonament, i consolida l'adquisició de destreses involucrades en la competència d'aprendre a aprendre com ara l'autonomia, la perseverança, la sistematització, la reflexió crítica i l'habilitat per comunicar amb eficàcia els resultats del propi treball.

L'aportació a la competència social i ciutadana des de la consideració de la utilització de les matemàtiques per descriure fenòmens socials. Les matemàtiques, fonamentalment a través de l'anàlisi funcional i de l'estadística, aporten criteris científics per predir i prendre decisions. També es contribueix a aquesta competència enfocant els errors comesos en els processos de resolució de problemes amb esperit constructiu, fet que permet de passada valorar els punts de vista aliens en pla d'igualtat amb els propis com a formes alternatives d'abordar una situació.

Objectius

L'ensenyament de les Matemàtiques en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Millorar la capacitat de pensament reflexiu i incorporar al llenguatge i a les formes d'argumentació les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant en els processos matemàtics o científics, com en els diferents àmbits de l'activitat humana.
2. Reconèixer i plantejar situacions susceptibles de ser formulades en termes matemàtics, elaborar i utilitzar diferents estratègies per abordar-les i analitzar els resultats utilitzant els recursos més apropiats.
3. Quantificar els aspectes de la realitat que permetin interpretar-la millor: utilitzar tècniques de recollida de

la informació i procediments de mesura, realitzar l'anàlisi de les dades mitjançant l'ús de diferents classes de nombres i la selecció dels càlculs apropiats a cada situació.

4. Identificar els elements matemàtics (dades estadístiques, geomètriques, gràfiques, càlculs, etc.) presents en els mitjans de comunicació, Internet, publicitat o altres fonts d'informació, analitzar críticament les funcions que exerceixen aquests elements matemàtics i valorar-ne l'aportació per a una millor comprensió dels missatges.

5. Identificar les formes i les relacions espacials que es presenten en la vida quotidiana, analitzar les propietats i relacions geomètriques implicades i ser sensible a la bellesa que generen alhora que estimulen la creativitat i la imaginació.

6. Utilitzar de manera adequada els diferents mitjans tecnològics (calculadores, ordinadors, etc.) tant per fer càlculs com per buscar, tractar i representar informacions d'índole diversa i també com a ajuda en l'aprenentatge.

7. Actuar davant els problemes que es plantegen en la vida quotidiana d'acord amb formes pròpies de l'activitat matemàtica, com ara l'exploració sistemàtica d'alternatives, la precisió en el llenguatge, la flexibilitat per modificar el punt de vista o la perseverança en la recerca de solucions.

8. Elaborar estratègies personals per a l'anàlisi de situacions concretes i la identificació i resolució de problemes, utilitzant diferents recursos i instruments i valorant la conveniència de les estratègies utilitzades en funció de l'anàlisi dels resultats i del seu caràcter exacte o aproximat.

9. Manifestar una actitud positiva davant la resolució de problemes i mostrar confiança en la pròpia capacitat per enfrontar-s'hi amb èxit i adquirir un nivell d'autoestima adequat que li permeti gaudir dels aspectes creatius, manipulatiu, estètics i utilitaris de les matemàtiques.

10. Integrar els coneixements matemàtics en el conjunt de sabers que es van adquirint des de les diferents àrees de manera que es puguin utilitzar de manera creativa, analítica i crítica.

11. Valorar les matemàtiques com a part integrant de la nostra cultura, tant des d'un punt de vista històric com des de la perspectiva del seu paper en la societat actual i aplicar les competències matemàtiques adquirides per analitzar i valorar fenòmens socials com la diversitat cultural, el respecte al medi ambient, la salut, el consum, la igualtat de gènere o la convivència pacífica.

PRIMER CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Utilització d'estratègies i tècniques simples en la resolució de problemes com ara l'anàlisi de l'enunciat, l'assaig i error o la resolució d'un problema més simple, i comprovació de la solució obtinguda.

Expressió verbal del procediment que s'ha seguit en la resolució de problemes.

Interpretació de missatges que continguin informacions sobre quantitats i mesures o sobre elements o relacions espacials.

Confiança en les pròpies capacitats per afrontar problemes, comprendre les relacions matemàtiques i prendre decisions a partir d'aquestes.

Perseverança i flexibilitat en la recerca de solucions als problemes.

Utilització d'eines tecnològiques per facilitar els càlculs de tipus numèric, algebraic o estadístic, les representacions funcionals i la comprensió de propietats geomètriques.

Bloc 2. Nombres.

Divisibilitat dels nombres naturals. Múltiples i divisors comuns a diversos nombres. Aplicacions de la divisibilitat en la resolució de problemes associats a situacions quotidianes.

Necessitat dels nombres negatius per expressar estats i canvis. Reconeixement i conceptualització en contextos reals.

Significat i usos de les operacions amb nombres enters. Utilització de la jerarquia i propietats de les operacions i de les regles d'ús dels parèntesis en càlculs senzills.

Fraccions i decimals en entorns quotidians. Diferents significats i usos de les fraccions. Operacions amb fraccions: suma, resta, producte i quocient.

Nombres decimals. Relacions entre fraccions i decimals.

Elaboració i utilització d'estratègies personals per al càlcul mental, per al càlcul aproximat i amb calculadores.

Raó i proporció. Identificació i utilització en situacions de la vida quotidiana de magnituds directament proporcionals. Aplicació a la resolució de problemes en què intervingui la proporcionalitat directa.

Percentatges per expressar composicions o variacions. Càlcul mental i escrit amb percentatges habituals.

Bloc 3. Àlgebra.

Ús de lletres per simbolitzar nombres inicialment desconeguts i nombres sense concretar. Utilitat de la simbolització per expressar quantitats en diferents contextos.

Traducció d'expressions del llenguatge quotidià a l'algebraic i viceversa. Recerca i expressió de propietats, relacions i regularitats en seqüències numèriques.

Obtenció de valors numèrics en fórmules senzilles.

Valoració de la precisió i simplicitat del llenguatge algebraic per representar i comunicar diferents situacions de la vida quotidiana.

Bloc 4. Geometria.

Elements bàsics per a la descripció de les figures geomètriques en el pla. Utilització de la terminologia adequada per descriure amb precisió situacions, formes, propietats i configuracions del món físic.

Anàlisi de relacions i propietats de figures en el pla: paral·lelisme i perpendicularitat. Ús de mètodes inductius i deductius per analitzar relacions i propietats en el pla. Construccions geomètriques senzilles: mediatriu, bisectriu.

Classificació de triangles i quadrilàters a partir de diferents criteris. Estudi d'algunes propietats i relacions en aquests polígons.

Polígons regulars. La circumferència i el cercle.

Construcció de polígons regulars amb els instruments de dibuix habituals.

Mesura i càlcul d'angles en figures planes.

Estimació i càlcul de perímetres de figures. Estimació i càlcul d'àrees mitjançant fórmules, triangulació i quadril·lació.

Simetria de figures planes. Apreciació de la simetria en la naturalesa i en les construccions.

Ús d'eines informàtiques per construir, simular i investigar relacions entre elements geomètrics.

Bloc 5. Funcions i gràfiques.

Organització de dades en taules de valors.

Coordenades cartesianes. Representació de punts en un sistema d'eixos coordenats. Identificació de punts a partir de les coordenades.

Identificació de relacions de proporcionalitat directa a partir de l'anàlisi de la seva taula de valors. Utilització de contraexemples quan les magnituds no siguin directament proporcionals.

Identificació i verbalització de relacions de dependència en situacions quotidianes.

Interpretació puntual i global d'informacions presentades en una taula o representades en una gràfica. Deteció d'errors en les gràfiques que poden afectar la seva interpretació.

Bloc 6. Estadística i probabilitat.

Formulació de conjectures sobre el comportament de fenòmens aleatoris senzills i disseny d'experiències per a la seva comprovació.

Reconeixement i valoració de les matemàtiques per interpretar i descriure situacions incertes.

Diferents formes de recollida d'informació. Organització en taules de dades recollides en una experiència. Freqüències absolutes i relatives.

Diagrames de barres, de línies i de sectors. Anàlisi dels aspectes més destacables dels gràfics.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar nombres naturals i enters i fraccions i decimals senzills, les seves operacions i propietats, per recollir, transformar i intercanviar informació.

Es tracta de comprovar la capacitat d'identificar i utilitzar els nombres i les operacions sent conscient del seu significat i les seves propietats, triar la forma de càlcul més apropiada (mental, escrita o amb calculadora) i transmetre informacions utilitzant els nombres de manera adequada. S'ha de prestar una especial atenció a valorar, en casos senzills, la competència en l'ús d'operacions combinades com a síntesi de la seqüència d'operacions aritmètiques.

2. Resoldre problemes per als quals es requereixi la utilització de les quatre operacions amb nombres enters, decimals i fraccionaris, utilitzant la forma de càlcul apropiada i valorant l'adequació del resultat al context.

Es tracta de valorar la capacitat per assignar a les diferents operacions nous significats i determinar quin dels mètodes de càlcul és adequat a cada situació. Es pretén avaluar, així mateix, com s'interpreten els resultats obtinguts en els càlculs i comprovar si s'adopta l'actitud que porta a no donar com a bo el resultat sense contrastar-lo amb la situació de partida.

3. Identificar i descriure regularitats, pautes i relacions en conjunts de nombres, utilitzar lletres per simbolitzar diferents quantitats i obtenir expressions algebraïques com a síntesi en seqüències numèriques, així com el valor numèric de fórmules senzilles.

Aquest criteri pretén comprovar la capacitat per percebre en un conjunt numèric el que és comú, la seqüència lògica amb què s'ha construït, un criteri que permeti ordenar els seus elements i, quan sigui possible, expressar algebraicament la regularitat percebuda. Es pretén, així mateix, valorar l'ús del signe igual com a assignador i el maneig de la lletra en les seves diferents accepcions. També forma part d'aquest criteri l'obtenció del valor numèric en fórmules simples amb una sola lletra.

4. Reconèixer i descriure figures planes, utilitzar les seves propietats per classificar-les i aplicar el coneixement geomètric adquirit per interpretar i descriure el món físic, fent ús de la terminologia adequada.

Es pretén comprovar la capacitat d'utilitzar els conceptes bàsics de la geometria per abordar diferents situacions i problemes de la vida quotidiana. Es pretén avaluar també l'experiència adquirida en la utilització de diferents elements i formes geomètriques.

5. Estimar i calcular perímetres, àrees i angles de figures planes, utilitzant la unitat de mesura adequada.

Es pretén valorar la capacitat d'estimar algunes mesures de figures planes per diferents mètodes i d'utilitzar la unitat i la precisió més adequada. També s'ha de valorar l'ús de mètodes de descomposició per mitjà de figures elementals per al càlcul d'àrees de figures planes de l'entorn.

6. Organitzar i interpretar informacions diverses mitjançant taules i gràfiques, i identificar relacions de dependència en situacions quotidianes.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat d'identificar les variables que intervenen en una situació quotidiana, la relació de dependència entre elles i visualitzar-la gràficament. Es tracta d'avaluar, a més, l'ús de les taules com a instrument per recollir informació i transferir-la a uns eixos coordenats, així com la capacitat per interpretar de forma qualitativa la informació presentada en forma de taules i gràfiques.

7. Fer prediccions sobre la possibilitat que un succés tingui lloc a partir d'informació prèviament obtinguda de forma empírica.

Es tracta de valorar la capacitat per diferenciar els fenòmens deterministes dels aleatoris i, en aquests últims, analitzar les regularitats obtingudes en repetir un nombre significatiu de vegades una experiència aleatòria i fer prediccions raonables a partir d'aquests. A més, aquest criteri pretén verificar la comprensió del concepte de freqüència relativa i, a partir d'aquesta, la capacitat d'induir la noció de probabilitat.

8. Utilitzar estratègies i tècniques simples de resolució de problemes com ara l'anàlisi de l'enunciat, l'assaig i error o la resolució d'un problema més senzill, i comprovar la solució obtinguda i expressar, utilitzant el llenguatge matemàtic adequat al seu nivell, el procediment que s'ha seguit en la resolució.

Amb aquest criteri es valora la manera d'enfrontar-se a tasques de resolució de problemes per als quals no es disposa d'un procediment estàndard que permeti obtenir la solució. S'ha d'avaluar des de la comprensió de l'enunciat a partir de l'anàlisi de cadascuna de les parts del text i la identificació dels aspectes més rellevants, fins a l'aplicació d'estratègies simples de resolució, així com l'hàbit i la destresa necessàries per comprovar la solució. Es tracta d'avaluar, així mateix, la perseverança en la recerca de solucions i la confiança en la pròpia capacitat per aconseguir-ho, i valorar la capacitat de transmetre amb un llenguatge adequat les idees i processos personals desenvolupats, de manera que es facin entendre als seus companys i entenguin els companys. També es pretén valorar la seva actitud positiva per realitzar aquesta activitat d'intercanvi.

SEGON CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Utilització d'estratègies i tècniques en la resolució de problemes com ara l'anàlisi de l'enunciat, l'assaig i error o la divisió del problema en parts, i comprovació de la solució obtinguda.

Descripció verbal de procediments de resolució de problemes utilitzant termes adequats.

Interpretació de missatges que continguin informacions de caràcter quantitatiu o sobre elements o relacions espacials.

Confiança en les pròpies capacitats per afrontar problemes, comprendre les relacions matemàtiques i prendre decisions a partir d'aquestes.

Perseverança i flexibilitat en la recerca de solucions als problemes i en la millora de les trobades.

Utilització d'eines tecnològiques per facilitar els càlculs de tipus numèric, algebraic o estadístic, les representacions funcionals i la comprensió de propietats geomètriques.

Bloc 2. Nombres.

Potències de nombres enters amb exponent natural. Operacions amb potències. Utilització de la notació científica per representar nombres grans.

Quadrats perfectes. Arrels quadrades. Estimació i obtenció d'arrels aproximades.

Relacions entre fraccions, decimals i percentatges. Ús d'aquestes relacions per elaborar estratègies de càlcul pràctic amb percentatges.

Utilització de la forma de càlcul mental, escrit o amb calculadora, i de l'estratègia per comptar o estimar quantitats més apropiades a la precisió exigida en el resultat i la naturalesa de les dades.

Proporcionalitat directa i inversa. Anàlisi de taules. Raó de proporcionalitat.

Augments i disminucions percentuals.

Resolució de problemes relacionats amb la vida quotidiana en els quals apareguin relacions de proporcionalitat directa o inversa.

Bloc 3. Àlgebra.

El llenguatge algebraic per generalitzar propietats i simbolitzar relacions. Obtenció de fórmules i termes generals basada en l'observació de pautes i regularitats.

Obtenció del valor numèric d'una expressió algebraica.

Significat de les equacions i de les solucions d'una equació.

Resolució d'equacions de primer grau. Transformació d'equacions en altres d'equivalents. Interpretació de la solució.

Utilització de les equacions per a la resolució de problemes. Resolució d'aquests mateixos problemes per mètodes no algebraics: assaig i error dirigit.

Bloc 4. Geometria.

Figures amb la mateixa forma i diferent mida. La semblança. Proporcionalitat de segments. Identificació de relacions de semblança.

Ampliació i reducció de figures. Obtenció, quan sigui possible, del factor d'escala utilitzat. Raó entre les superfícies de figures semblants.

Utilització dels teoremes de Tales i Pitàgores per obtenir mesures i comprovar relacions entre figures.

Poliedres i cossos de revolució. Desenvolupaments plans i elements característics. Classificació atenent diferents criteris. Utilització de propietats, regularitats i relacions per resoldre problemes del món físic.

Volums de cossos geomètrics. Resolució de problemes que impliquin l'estimació i el càlcul de longituds, superfícies i volums.

Utilització de procediments com ara la composició, descomposició, intersecció, truncament, dualitat, moviment, deformació o desenvolupament de poliedres per analitzar-los o obtenir-ne d'altres.

Bloc 5. Funcions i gràfiques.

Descripció local i global de fenòmens presentats de forma gràfica.

Aportacions de l'estudi gràfic a l'anàlisi d'una situació: creixement i decreixement. Continuitat i discontinuïtat. Talls amb els eixos. Màxims i mínims relatius.

Obtenció de la relació entre dues magnituds directament o inversament proporcionals a partir de l'anàlisi de la seva taula de valors i de la seva gràfica. Interpretació de la constant de proporcionalitat. Aplicació a situacions reals.

Representació gràfica d'una situació que ve donada a partir d'una taula de valors, d'un enunciat o d'una expressió algebraica senzilla.

Interpretació de les gràfiques com a relació entre dues magnituds. Observació i experimentació en casos pràctics.

Utilització de calculadores gràfiques i programes d'ordinador per a la construcció i interpretació de gràfiques.

Bloc 6. Estadística i probabilitat.

Diferents formes de recollida d'informació. Organització de les dades en taules. Freqüències absolutes i relatives, ordinàries i acumulades.

Diagrames estadístics. Anàlisi dels aspectes més destacables dels gràfics.

Mesures de centralització: mitjana, mediana i moda. Significat, estimació i càlcul. Utilització de les propietats de la mitjana per resoldre problemes.

Utilització de la mitjana, la mediana i la moda per fer comparacions i valoracions.

Utilització del full de càlcul per organitzar les dades, realitzar els càlculs i generar els gràfics més adequats.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar nombres enters, fraccions, decimals i percentatges senzills, les seves operacions i propietats, per recollir, transformar i intercanviar informació i resoldre problemes relacionats amb la vida diària.

Es tracta de valorar la capacitat d'identificar i fer servir els nombres i les operacions sent conscient del seu significat i propietats, escollir la forma de càlcul apropiada (mental, escrita o amb calculadora) i estimar la coherència i precisió dels resultats obtinguts. Entre les operacions a què es refereix aquest criteri s'han de considerar incloses les potències d'exponent natural. Adquireix especial rellevància avaluar l'ús de diferents estratègies que permetin simplificar el càlcul amb fraccions, decimals i percentatges, així com l'habilitat per aplicar aquests càlculs a una àmplia varietat de contextos.

2. Identificar relacions de proporcionalitat numèrica i geomètrica i utilitzar-les per resoldre problemes en situacions de la vida quotidiana.

Es pretén comprovar la capacitat d'identificar, en diferents contextos, una relació de proporcionalitat entre dues magnituds. Es tracta, així mateix, d'utilitzar diferents estratègies (ús de taules, obtenció i ús de la constant de proporcionalitat, reducció a la unitat, etc.) per obtenir elements desconeguts en un problema a partir d'altres de coneguts en situacions de la vida real en què hi hagi relacions de proporcionalitat.

3. Utilitzar el llenguatge algebraic per simbolitzar, generalitzar i incorporar el plantejament i la resolució d'equacions de primer grau com una eina més amb què abordar i resoldre problemes.

Es pretén comprovar la capacitat d'utilitzar el llenguatge algebraic per generalitzar propietats senzilles i simbolitzar relacions, així com plantejar equacions de primer grau per resoldre-les per mètodes algebraics i també per mètodes d'assaig i error. Es pretén avaluar, també, la capacitat per posar en pràctica estratègies personals com a alternativa a l'àlgebra a l'hora de plantejar i resoldre els problemes. Així mateix, s'ha de procurar valorar la coherència dels resultats.

4. Estimar i calcular longituds, àrees i volums d'espais i objectes amb una precisió d'acord amb la situació plantejada i comprendre els processos de mesura, i expressar el resultat de l'estimació o el càlcul en la unitat de mesura més adequada.

Mitjançant aquest criteri s'ha de valorar la capacitat per comprendre i diferenciar els conceptes de longitud, superfície i volum, i seleccionar la unitat adequada per a cadascun d'aquests. Es tracta de comprovar, a més, si s'han adquirit les capacitats necessàries per estimar la mida dels objectes. Més enllà de l'habilitat per memoritzar fórmules i aplicar-les, aquest criteri pretén valorar el grau de profunditat en la comprensió dels conceptes implicats en el procés i la diversitat de mètodes que s'és capaç de posar en marxa.

5. Interpretar relacions funcionals senzilles donades en forma de taula, gràfica, a través d'una expressió algebraica

o mitjançant un enunciat, obtenir valors a partir d'aquestes i extreure conclusions sobre el fenomen estudiat.

Aquest criteri pretén valorar el maneig dels mecanismes que relacionen els diferents tipus de presentació de la informació, en especial el pas de la gràfica corresponent a una relació de proporcionalitat a qualsevol dels altres tres: verbal, numèric o algebraic. Es tracta d'avaluar també la capacitat d'analitzar una gràfica i relacionar el resultat d'aquesta anàlisi amb el significat de les variables representades.

6. Formular les preguntes adequades per conèixer les característiques d'una població i recollir, organitzar i presentar dades rellevants per respondre-les, utilitzant els mètodes estadístics apropiats i les eines informàtiques adequades.

Es tracta de verificar, en casos senzills i relacionats amb el seu entorn, la capacitat de desenvolupar les diferents fases d'un estudi estadístic: formular la pregunta o preguntes que donaran lloc a l'estudi, recollir la informació, organitzar-la en taules i gràfiques, trobar valors rellevants (mitjana, moda, valors màxim i mínim, rang) i obtenir conclusions raonables a partir de les dades obtingudes. També es pretén valorar la capacitat per utilitzar el full de càlcul, per organitzar i generar les gràfiques més adequades a la situació estudiada.

7. Utilitzar estratègies i tècniques de resolució de problemes, com ara l'anàlisi de l'enunciat, l'assaig i error sistemàtic, la divisió del problema en parts, així com la comprovació de la coherència de la solució obtinguda, i expressar, utilitzant el llenguatge matemàtic adequat al seu nivell, el procediment que s'ha seguit en la resolució.

Amb aquest criteri es valora la forma d'enfrontar-se a tasques de resolució de problemes per als quals no es disposa d'un procediment estàndard que permeti obtenir la solució. S'ha d'avaluar des de la comprensió de l'enunciat a partir de l'anàlisi de cadascuna de les parts del text i la identificació dels aspectes més rellevants, fins a l'aplicació d'estratègies de resolució, així com l'hàbit i la destresa necessàries per comprovar la correcció de la solució i la seva coherència amb el problema plantejat. Es tracta d'avaluar, així mateix, la perseverança en la recerca de solucions i la confiança en la pròpia capacitat per aconseguir-ho i valorar la capacitat de transmetre amb un llenguatge suficientment precís les idees i els processos personals desenvolupats, de manera que es facin entendre als seus companys i entenguin els companys. També es pretén valorar la seva actitud positiva per dur a terme aquesta activitat de contrast.

TERCER CURS

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Planificació i utilització d'estratègies en la resolució de problemes com ara el recompte exhaustiu, la inducció o la recerca de problemes afins, i comprovació de l'ajust de la solució a la situació plantejada.

Descripció verbal de relacions quantitatives i espacials, i procediments de resolució utilitzant la terminologia precisa.

Interpretació de missatges que continguin informacions de caràcter quantitatiu o simbòlic, o sobre elements o relacions espacials.

Confiança en les pròpies capacitats per afrontar problemes, comprendre les relacions matemàtiques i prendre decisions a partir d'aquestes.

Perseverança i flexibilitat en la recerca de solucions als problemes i en la millora de les trobades.

Utilització d'eines tecnològiques per facilitar els càlculs de tipus numèric, algebraic o estadístic, les represen-

tacions funcionals i la comprensió de propietats geomètriques.

Bloc 2. Nombres.

Nombres decimals i fraccions. Transformació de fraccions en decimals i viceversa. Nombres decimals exactes i periòdics. Fracció generatriu.

Operacions amb fraccions i decimals. Càlcul aproximat i arrodoniment. Xifres significatives. Error absolut i relatiu. Utilització d'aproximacions i arrodoniments en la resolució de problemes de la vida quotidiana amb la precisió requerida per la situació plantejada.

Potències d'exponent sencer. Significat i ús. La seva aplicació per a l'expressió de nombres molt grans i molt petits. Operacions amb nombres expressats en notació científica. Us de la calculadora.

Representació en la recta numèrica. Comparació de nombres racionals.

Bloc 3. Àlgebra.

Anàlisi de successions numèriques. Progressions aritmètiques i geomètriques.

Successions recurrents. Les progressions com a successions recurrents.

Curiositat i interès per investigar les regularitats, les relacions i les propietats que apareixen en conjunts de nombres.

Traducció de situacions del llenguatge verbal a l'algebraic.

Transformació d'expressions algebraiques. Igualtats notables.

Resolució d'equacions de primer i segon grau amb una incògnita. Sistemes de dues equacions lineals amb dues incògnites.

Resolució de problemes mitjançant la utilització d'equacions, sistemes i altres mètodes personals. Valoració de la precisió, simplicitat i utilitat del llenguatge algebraic per resoldre diferents situacions de la vida quotidiana.

Bloc 4. Geometria.

Determinació de figures a partir de certes propietats. Lloc geomètric.

Aplicació dels teoremes de Tales i Pitàgores a la resolució de problemes geomètrics i del medi físic.

Translacions, simetries i girs en el pla. Elements invariants de cada moviment.

Ús dels moviments per a l'anàlisi i la representació de figures i configuracions geomètriques.

Plans de simetria en els políedres.

Reconeixement dels moviments en la naturalesa, en l'art i en altres construccions humanes.

Coordenades geogràfiques i fusos horaris. Interpretació de mapes i resolució de problemes associats.

Curiositat i interès per investigar sobre formes, configuracions i relacions geomètriques.

Bloc 5. Funcions i gràfiques.

Anàlisi i descripció qualitativa de gràfiques que representen fenòmens de l'entorn quotidià i d'altres matèries.

Anàlisi d'una situació a partir de l'estudi de les característiques locals i globals de la gràfica corresponent: domini, continuïtat, monotonia, extrems i punts de tall. Ús de les tecnologies de la informació per a l'anàlisi conceptual i reconeixement de propietats de funcions i gràfiques.

Formulació de conjectures sobre el comportament del fenomen que representa una gràfica i la seva expressió algebraica.

Anàlisi i comparació de situacions de dependència funcional donades mitjançant taules i enunciats.

Utilització de models lineals per estudiar situacions provinents dels diferents àmbits de coneixement i de la vida quotidiana, mitjançant la confecció de la taula, la

representació gràfica i l'obtenció de l'expressió algebraica.

Utilització de les diferents formes de representar l'equació de la recta.

Bloc 6. Estadística i probabilitat.

Necessitat, conveniència i representativitat d'una mostra. Mètodes de selecció aleatòria i aplicacions en situacions reals.

Atributs i variables discretes i contínues.

Agrupació de dades en intervals. Histogrames i polígons de freqüències.

Construcció de la gràfica adequada a la naturalesa de les dades i a l'objectiu desitjat.

Mitjana, moda, quartils i mitjana. Significat, càlcul i aplicacions.

Anàlisi de la dispersió: rang i desviació típica. Interpretació conjunta de la mitjana i la desviació típica.

Utilització de les mesures de centralització i dispersió per fer comparacions i valoracions. Actitud crítica davant la informació d'índole estadística.

Utilització de la calculadora i el full de càlcul per organitzar les dades, realitzar càlculs i generar les gràfiques més adequades.

Experiències aleatòries. Successos i espai mostral. Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions relacionades amb l'atzar.

Càlcul de probabilitats mitjançant la regla de Laplace. Formulació i comprovació de conjectures sobre el comportament de fenòmens aleatoris senzills.

Càlcul de la probabilitat mitjançant la simulació o experimentació.

Utilització de la probabilitat per prendre decisions fonamentades en diferents contextos. Reconeixement i valoració de les matemàtiques per interpretar, descriure i predir situacions incertes.

Críteris d'avaluació

1. Utilitzar els nombres racionals, les seves operacions i propietats, per recollir, transformar i intercanviar informació i resoldre problemes relacionats amb la vida diària.

Es tracta de valorar la capacitat d'identificar i fer servir els nombres i les operacions sent conscients del seu significat i les seves propietats, triar la forma de càlcul apropiada: mental, escrita o amb calculadora, i estimar la coherència i precisió dels resultats obtinguts. També és rellevant l'adequació de la forma d'expressar els nombres: decimal, fraccionària o en notació científica, a la situació plantejada. En els problemes que s'han de plantejar en aquest nivell adquireix especial rellevància l'ús de la notació científica, així com l'arrodoniment dels resultats a la precisió requerida i la valoració de l'error comès en fer-ho.

2. Expressar mitjançant el llenguatge algebraic una propietat o relació donada mitjançant un enunciat i observar regularitats en seqüències numèriques obtingudes de situacions reals mitjançant l'obtenció de la llei de formació i la fórmula corresponent, en casos senzills.

A través d'aquest criteri, es pretén comprovar la capacitat d'extreure la informació rellevant d'un fenomen per transformar-la en una expressió algebraica. Pel que fa al tractament de pautes numèriques, s'ha de valorar si s'està capacitat per analitzar regularitats i obtenir expressions simbòliques, incloent-hi formes iteratives i recursives.

3. Resoldre problemes de la vida quotidiana en què es requereixi el plantejament i la resolució d'equacions de primer i segon grau o de sistemes d'equacions lineals amb dues incògnites.

Aquest criteri va dirigit a comprovar la capacitat per aplicar les tècniques de manipulació d'expressions literals per resoldre problemes que puguin ser traduïts prèviament a equacions i sistemes. La resolució alge-

braica no es planteja com l'únic mètode de resolució i es combina també amb altres mètodes numèrics i gràfics, mitjançant l'ús adequat dels recursos tecnològics.

4. Reconèixer les transformacions que porten d'una figura geomètrica a una altra mitjançant els moviments en el pla i utilitzar aquests moviments per crear les seves pròpies composicions i analitzar, des d'un punt de vista geomètric, dissenys quotidians, obres d'art i configuracions presents en la naturalesa.

Amb aquest criteri es pretén valorar la comprensió dels moviments en el pla, perquè puguin ser utilitzats com un recurs més d'anàlisi en una formació natural o en una creació artística. El reconeixement dels moviments comporta la identificació dels seus elements característics: eixos de simetria, centre i amplitud de gir, etc. Igualment els llocs geomètrics es reconeixen per les seves propietats, no per la seva expressió algebraica. Es tracta d'avaluar, a més, la creativitat i capacitat per manipular objectes i compondre moviments per generar creacions pròpies.

5. Utilitzar models lineals per estudiar diferents situacions reals expressades mitjançant un enunciat, una taula, una gràfica o una expressió algebraica.

Aquest criteri valora la capacitat d'analitzar fenòmens físics, socials o provinents de la vida quotidiana que poden ser expressats mitjançant una funció lineal, construir la taula de valors, dibuixar la gràfica utilitzant les escales adequades en els eixos i obtenir l'expressió algebraica de la relació. Es pretén avaluar també la capacitat per aplicar els mitjans tècnics a l'anàlisi dels aspectes més rellevants d'una gràfica i extreure'n, d'aquesta manera, la informació que permeti aprofundir en el coneixement del fenomen estudiat.

6. Elaborar i interpretar informacions estadístiques tenint en compte l'adequació de les taules i gràfiques utilitzades, i analitzar si els paràmetres són més o menys significatius.

Es tracta de valorar la capacitat d'organitzar, en taules de freqüències i gràfiques, informació de naturalesa estadística, atenent els aspectes tècnics, funcionals i estètics (elecció de la taula o gràfica que millor presenta la informació), i calcular, utilitzant si és necessari la calculadora o el full de càlcul, els paràmetres centrals (mitjana, mediana i moda) i de dispersió (recorregut i desviació típica) d'una distribució. Així mateix, s'ha de valorar la capacitat d'interpretar informació estadística donada en forma de taules i gràfiques i d'obtenir conclusions pertinents d'una població a partir del coneixement dels seus paràmetres més representatius.

7. Fer prediccions sobre la possibilitat que un succés ocorri a partir d'informació prèviament obtinguda de forma empírica o com a resultat del recompte de possibilitats, en casos senzills.

Es pretén mesurar la capacitat d'identificar els successos elementals d'un experiment aleatori senzill i altres successos associats a aquest experiment. També la capacitat de determinar i interpretar la probabilitat d'un succés a partir de l'experimentació o del càlcul (regla de Laplace), en casos senzills. Per això tenen especial interès les situacions que exigeixin la presa de decisions raonables a partir dels resultats de l'experimentació, simulació o, si s'escau, del recompte.

8. Planificar i utilitzar estratègies i tècniques de resolució de problemes com ara el recompte exhaustiu, la inducció o la recerca de problemes afins i comprovar l'ajust de la solució a la situació plantejada i expressar verbalment amb precisió, raonaments, relacions quantitatives, i informacions que incorporin elements matemàtics, valorant la utilitat i simplicitat del llenguatge matemàtic per a això.

Es tracta d'avaluar la capacitat per planificar el camí cap a la resolució d'un problema i incorporar estratègies més complexes a la seva resolució. S'ha d'avaluar, així

mateix, la perseverança en la recerca de solucions, la coherència i l'ajust d'aquestes a la situació que s'ha de resoldre, així com la confiança en la pròpia capacitat per aconseguir-ho. També, es tracta de valorar la precisió del llenguatge utilitzat per expressar tota mena d'informacions que continguin quantitats, mesures, relacions, numèriques i espacials, així com estratègies i raonaments utilitzats en la resolució d'un problema.

QUART CURS

Opció A

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Planificació i utilització de processos de raonament i estratègies de resolució de problemes, com ara l'emissió i justificació d'hipòtesis o la generalització.

Expressió verbal d'argumentacions, relacions quantitatives i espacials, i procediments de resolució de problemes amb la precisió i rigor adequats a la situació.

Interpretació de missatges que continguin argumentacions o informacions de caràcter quantitatiu o sobre elements o relacions espacials.

Confiança en les pròpies capacitats per afrontar problemes, comprendre les relacions matemàtiques i prendre decisions a partir d'aquestes.

Perseverança i flexibilitat en la recerca de solucions als problemes i en la millora de les trobades.

Utilització d'eines tecnològiques per facilitar els càlculs de tipus numèric, algebraic o estadístic, les representacions funcionals i la comprensió de propietats geomètriques.

Bloc 2. Nombres.

Interpretació i utilització dels nombres i les operacions en diferents contextos, escollint la notació i precisió més adequades en cada cas.

Proporcionalitat directa i inversa. Aplicació a la resolució de problemes de la vida quotidiana.

Els percentatges en l'economia. Augments i disminucions percentuals. Percentatges successius. Interès simple i compost.

Ús del full de càlcul per a l'organització de càlculs associats a la resolució de problemes quotidians i financers.

Intervals. Significat i diferents formes d'expressar un interval.

Representació de nombres en la recta numèrica.

Bloc 3. Bloc àlgebra.

Maneig d'expressions literals per a l'obtenció de valors concrets en fórmules i equacions en diferents contextos.

Resolució gràfica i algebraica dels sistemes d'equacions. Resolució de problemes quotidians i d'altres àrees de coneixement mitjançant equacions i sistemes.

Resolució d'altres tipus d'equacions mitjançant assaig-error o a partir de mètodes gràfics amb l'ajuda dels mitjans tecnològics.

Bloc 4. Geometria.

Aplicació de la semblança de triangles i el teorema de Pitàgores per a l'obtenció indirecta de mesures. Resolució de problemes geomètrics freqüents en la vida quotidiana.

Utilització d'altres coneixements geomètrics en la resolució de problemes del món físic: mesura i càlcul de longituds, àrees, volums, etc.

Bloc 5. Funcions i gràfiques.

Interpretació d'un fenomen descrit mitjançant un enunciat, taula, gràfica o expressió analítica. Anàlisi de resultats.

La taxa de variació mitjana com a mesura de la variació d'una funció en un interval. Anàlisi de diferents formes de creixement en taules, gràfiques i enunciats verbals.

Estudi i utilització d'altres models funcionals no lineals: exponencial i quadràtica. Utilització de tecnologies de la informació per a la seva anàlisi.

Bloc 6. Estadística i probabilitat.

Identificació de les fases i tasques d'un estudi estadístic a partir de situacions concretes pròximes a l'alumnat.

Anàlisi elemental de la representativitat de les mostres estadístiques.

Gràfiques estadístiques: gràfiques múltiples, diagrames de caixa. Ús del full de càlcul.

Utilització de les mesures de centralització i dispersió per fer comparacions i valoracions.

Experiències compostes. Utilització de taules de contingència i diagrames d'arbre per al recompte de casos i l'assignació de probabilitats.

Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions relacionades amb l'atzar.

Críteris d'avaluació

1. Utilitzar els diferents tipus de nombres i operacions, juntament amb les seves propietats, per recollir, transformar i intercanviar informació i resoldre problemes relacionats amb la vida diària.

Es tracta de valorar la capacitat d'identificar i fer servir els nombres i les operacions sent conscients del seu significat i propietats, elegir la forma de càlcul apropiada: mental, escrita o amb calculadora, i estimar la coherència i precisió dels resultats obtinguts. En aquest nivell adquireix especial importància observar la capacitat dels alumnes per manejar els nombres en diversos contextos pròxims a la quotidianitat, així com altres aspectes dels nombres relacionats amb la mesura, nombres molt grans o molt petits.

2. Aplicar percentatges i taxes a la resolució de problemes quotidians i financers, valorant l'oportunitat d'utilitzar el full de càlcul en funció de la quantitat i la complexitat dels nombres.

Aquest criteri va dirigit a comprovar la capacitat per aplicar percentatges, taxes, augments i disminucions percentuals a problemes vinculats a situacions financeres habituals i a valorar la capacitat d'utilitzar les tecnologies de la informació per fer els càlculs, quan sigui necessari.

3. Resoldre problemes de la vida quotidiana en què es requereixi el plantejament i la resolució d'equacions de primer i segon grau o de sistemes d'equacions lineals amb dues incògnites.

Aquest criteri va dirigit a comprovar que l'alumne està preparat per aplicar les tècniques de manipulació d'expressions literals per resoldre problemes que puguin ser traduïts prèviament en forma d'equacions i sistemes. La resolució algebraica no es planteja com l'únic mètode de resolució i es combina també amb altres mètodes numèrics i gràfics i mitjançant l'ús adequat de les tecnologies de la informació.

4. Utilitzar instruments, fórmules i tècniques apropiades per obtenir mesures directes i indirectes en situacions reals.

Es pretén comprovar el desenvolupament d'estratègies per calcular magnituds desconegudes a partir d'altres de conegudes, utilitzar els instruments de mesura disponibles, aplicar les fórmules apropiades i desenvolupar les tècniques i destreses adequades per fer el mesurament proposat.

5. Identificar relacions quantitatives en una situació i determinar el tipus de funció que les pot representar.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de discernir a quin tipus de model d'entre els estudiats, lineal, quadràtic o exponencial, respon un fenomen determinat i d'extreure conclusions raonables de la situació associada a aquest, utilitzant per a la seva anàlisi, quan sigui necessari, les tecnologies de la informació.

6. Analitzar taules i gràfiques que representin relacions funcionals associades a situacions reals per obtenir informació sobre el seu comportament.

A la vista del comportament d'una gràfica o dels valors numèrics d'una taula, s'ha de valorar la capacitat d'extreure conclusions sobre el fenomen estudiat. Per a això és necessari l'aproximació i interpretació de les taxes de variació a partir de les dades gràfiques o numèriques.

7. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics, així com els paràmetres estadístics més usuals corresponents a distribucions discretes i contínues, i valorar qualitativament la representativitat de les mostres utilitzades.

Es tracta de valorar la capacitat d'organitzar la informació estadística en taules i gràfiques i de calcular els paràmetres que resultin més rellevants amb l'ajuda de la calculadora o el full de càlcul. En aquest nivell es pretén, a més, que tinguin en compte la representativitat i la validesa del procediment d'elecció de la mostra i analitzin la pertinència de la generalització de les conclusions de l'estudi a tota la població.

8. Aplicar els conceptes i les tècniques de càlcul de probabilitats per resoldre diferents situacions i problemes de la vida quotidiana.

Es pretén que siguin capaços d'identificar l'espai mostral en experiències simples i en experiències compostes senzilles, en contextos concrets de la vida quotidiana, i utilitzin la regla de Laplace, els diagrames d'arbre o les taules de contingència per calcular probabilitats. Es pretén, a més, que els resultats obtinguts s'utilitzin per a la presa de decisions raonables en el context dels problemes plantejats.

9. Planificar i utilitzar processos de raonament i estratègies diverses i útils per a la resolució de problemes, i expressar verbalment amb precisió raonaments, relacions quantitatives i informacions que incorporin elements matemàtics, valorant la utilitat i simplicitat del llenguatge matemàtic per a això.

Es tracta d'avaluar la capacitat de planificar el camí cap a la resolució d'un problema, comprendre les relacions matemàtiques que hi intervenen i triar i aplicar estratègies i tècniques de resolució apreses en els cursos anteriors, confiant en la seva pròpia capacitat i intuïció. Així mateix, es tracta de valorar la precisió del llenguatge utilitzat per expressar tot tipus d'informacions que continguin quantitats, mesures, relacions, numèriques i espacials, així com estratègies i raonaments utilitzats en la resolució d'un problema.

Opció B

Continguts

Bloc 1. Continguts comuns.

Planificació i utilització de processos de raonament i estratègies de resolució de problemes, com ara l'emissió i justificació d'hipòtesis o la generalització.

Expressió verbal d'argumentacions, relacions quantitatives i espacials, i procediments de resolució de problemes amb la precisió i rigor adequats a la situació.

Interpretació de missatges que continguin argumentacions o informacions de caràcter quantitatiu o sobre elements o relacions espacials.

Confiança en les pròpies capacitats per afrontar problemes, comprendre les relacions matemàtiques i prendre decisions a partir d'aquestes.

Perseverança i flexibilitat en la recerca de solucions als problemes i en la millora de les trobades.

Utilització d'eines tecnològiques per facilitar els càlculs de tipus numèric, algebraic o estadístic, les representacions funcionals i la comprensió de propietats geomètriques.

Bloc 2. Nombres.

Reconeixement de nombres que no es poden expressar en forma de fracció. Nombres irracionals.

Representació de nombres en la recta real. Interval. Significat i diferents formes d'expressar un interval.

Interpretació i ús dels nombres reals en diferents contextos escollint la notació i l'aproximació adequades en cada cas.

Expressió d'arrels en forma de potència. Radicals equivalents. Comparació i simplificació de radicals.

Utilització de la jerarquia i les propietats de les operacions per fer càlculs amb potències d'exponent sencer i fraccionari i radicals senzills.

Utilització de la calculadora per fer operacions amb qualsevol tipus d'expressió numèrica. Càlculs aproximats. Reconeixement de situacions que requereixin l'expressió de resultats en forma radical.

Bloc 3. Àlgebra.

Maneig d'expressions literals. Utilització d'igualtats notables.

Resolució gràfica i algebraica dels sistemes d'equacions. Resolució de problemes quotidians i d'altres àrees de coneixement mitjançant equacions i sistemes.

Resolució d'altres tipus d'equacions mitjançant assaig-error o a partir de mètodes gràfics amb ajuda dels mitjans tecnològics.

Resolució d'inequacions. Interpretació gràfica. Plantejament i resolució de problemes en diferents contextos utilitzant inequacions.

Bloc 4. Geometria.

Raons trigonomètriques. Relacions entre elles. Relacions mètriques en els triangles.

Ús de la calculadora per al càlcul d'angles i raons trigonomètriques.

Aplicació dels coneixements geomètrics a la resolució de problemes mètrics en el món físic: mesura de longituds, àrees i volums.

Raó entre longituds, àrees i volums de cossos semblants.

Bloc 5. Funcions i gràfiques.

Interpretació d'un fenomen descrit mitjançant un enunciat, taula, gràfica o expressió analítica. Anàlisi de resultats.

La taxa de variació mitjana com a mesura de la variació d'una funció en un interval. Anàlisi de diferents formes de creixement en taules, gràfiques i enunciats verbals.

Funcions definides a trossos. Recerca i interpretació de situacions reals.

Reconeixement d'altres models funcionals: funció quadràtica, de proporcionalitat inversa, exponencial i logarítmica. Aplicacions a contextos i situacions reals. Ús de les tecnologies de la informació en la representació, simulació i anàlisi gràfica.

Bloc 6. Estadística i probabilitat.

Identificació de les fases i tasques d'un estudi estadístic. Anàlisi elemental de la representativitat de les mostres estadístiques.

Gràfiques estadístiques: gràfiques múltiples, diagrames de caixa. Anàlisi crítica de taules i gràfiques estadístiques en els mitjans de comunicació. Detecció de fal·làcies.

Representativitat d'una distribució per la seva mitjana i desviació típica o per altres mesures davant la presència de descentralitzacions, asimetries i valors atípics. Valoració de la millor representativitat en funció de l'existència o no de valors atípics. Utilització de les mesures de centralització i dispersió per fer comparacions i valoracions.

Experiències compostes. Utilització de taules de contingència i diagrames d'arbre per al recompte de casos i l'assignació de probabilitats. Probabilitat condicionada.

Utilització del vocabulari adequat per descriure i quantificar situacions relacionades amb l'atzar.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar els diferents tipus de nombres i operacions, juntament amb les seves propietats, per recollir, transformar i intercanviar informació i resoldre problemes relacionats amb la vida diària i altres matèries de l'àmbit acadèmic.

Es tracta de valorar la capacitat d'identificar i fer servir els diferents tipus de nombres i les operacions sent conscients del seu significat i propietats, escollir la forma de càlcul apropiada (mental, escrita o amb calculadora) i estimar la coherència i precisió dels resultats obtinguts. En aquest nivell adquireix especial importància observar la capacitat per adequar la solució (exacta o aproximada) a la precisió exigida en el problema, particularment quan es treballa amb potències, radicals o fraccions.

2. Representar i analitzar situacions i estructures matemàtiques utilitzant símbols i mètodes algebraics per resoldre problemes.

Aquest criteri va dirigit a comprovar la capacitat d'utilitzar l'àlgebra simbòlica per representar i explicar relacions matemàtiques i utilitzar els seus mètodes en la resolució de problemes mitjançant inequacions, equacions i sistemes.

3. Utilitzar instruments, fórmules i tècniques apropiades per obtenir mesures directes i indirectes en situacions reals.

Es pretén comprovar la capacitat de desenvolupar estratègies per calcular magnituds desconegudes a partir d'altres de conegudes, utilitzar els instruments de mesura disponibles, aplicar les fórmules apropiades i desenvolupar les tècniques i destreses adequades per realitzar el mesurament proposat.

4. Identificar relacions quantitatives en una situació i determinar el tipus de funció que les pot representar, i aproximar i interpretar la taxa de variació mitjana a partir d'una gràfica, de dades numèriques o mitjançant l'estudi dels coeficients de l'expressió algebraica.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de discernir a quin tipus de model d'entre els estudiats, lineal, quadràtic, de proporcionalitat inversa, exponencial o logarítmica, respon un fenomen determinat i d'extreure conclusions raonables de la situació associada, utilitzant per a la seva anàlisi, quan sigui necessari, les tecnologies de la informació. A més, a la vista del comportament d'una gràfica o dels valors numèrics d'una taula, s'ha de valorar la capacitat d'extreure conclusions sobre el fenomen estudiat. Per fer-ho cal l'aproximació i interpretació de la taxa de variació mitjana a partir de les dades gràfiques, numèriques o valors concrets assolits per l'expressió algebraica.

5. Elaborar i interpretar taules i gràfics estadístics, així com els paràmetres estadístics més usats en distribucions unidimensionals i valorar qualitativament la representativitat de les mostres utilitzades.

En aquest nivell adquireix especial significat l'estudi qualitatiu de les dades disponibles i les conclusions que es poden extreure de l'ús conjunt dels paràmetres estadístics. Es pretén, a més, que es tingui en compte la representativitat i la validesa del procediment d'elecció de la mostra i la pertinència de la generalització de les conclusions de l'estudi a tota la població.

6. Aplicar els conceptes i les tècniques de càlcul de probabilitats per resoldre diferents situacions i problemes de la vida quotidiana.

Es pretén que siguin capaços d'identificar l'espai mostral en experiències simples i compostes senzilles, en contextos concrets de la vida quotidiana, i utilitzin la regla de Laplace, els diagrames d'arbre o les taules de contingència per calcular probabilitats. Es pretén, a més, que els resultats obtinguts s'utilitzin per a la presa de decisions raonables en el context dels problemes plantejats.

7. Planificar i utilitzar processos de raonament i estratègies de resolució de problemes com ara l'emissió i justificació d'hipòtesis o la generalització, i expressar verbalment, amb precisió i rigor, raonaments, relacions quantitatives i informacions que incorporin elements matemàtics, valorant la utilitat i simplicitat del llenguatge matemàtic per a això.

Es tracta d'avaluar la capacitat per planificar el camí cap a la resolució d'un problema, comprendre les relacions matemàtiques i aventurar i comprovar hipòtesis, confiant en la seva pròpia capacitat i intuïció. També, es tracta de valorar la precisió i el rigor del llenguatge utilitzat per expressar tot tipus d'informacions que continguin quantitats, mesures, relacions, numèriques i espacials, així com estratègies i raonaments utilitzats en la resolució d'un problema.

Música

La música, com a bé cultural i com a llenguatge i mitjà de comunicació no verbal, constitueix un element amb un valor inqüestionable en la vida de les persones. En l'actualitat, vivim en un contacte permanent amb la música, sens dubte, l'art més poderosament massiu del nostre temps. El desenvolupament tecnològic ha anat modificant considerablement els referents musicals de la societat per la possibilitat d'una escolta simultània de tota la producció musical mundial a través dels discos, la ràdio, la televisió, els jocs electrònics, el cinema, la publicitat, Internet, etc. Aquest mateix desenvolupament tecnològic ha obert, al seu torn, noves vies per a la interpretació i la creació musicals, tant de músics professionals com de qualsevol persona interessada a fer música.

Des d'aquesta perspectiva, la matèria de Música per a l'educació secundària obligatòria pretén establir punts de contacte entre el món exterior i la música que s'aprèn a les aules, establint els canals necessaris per estimular en l'alumnat el desenvolupament de la percepció, la sensibilitat estètica, l'expressió creativa i la reflexió crítica, arribant a un grau d'autonomia tal que possibiliti la participació activa i informada en diferents activitats vinculades amb l'audició, la interpretació i la creació musical.

Al caràcter més global que l'àrea d'Educació artística presenta a l'educació primària, té lloc en aquesta etapa una aproximació més diferenciada i analítica. Això es correspon amb les característiques evolutives de l'alumnat, en un moment en què la seva capacitat d'abstracció experimenta un desenvolupament notable. Tanmateix, aquesta diferenciació no impedeix que la matèria se segueixi articulant al voltant de dos eixos fonamentals, percepció i expressió, vinculats al seu torn, i de manera directa, amb l'adquisició d'una cultura musical bàsica i necessària per a tots els ciutadans.

La percepció es refereix en aquesta matèria al desenvolupament de capacitats de discriminació auditiva, d'audició activa i de memòria comprensiva de la música, tant durant el desenvolupament d'activitats d'interpretació i creació musical, com en l'audició d'obres musicals en viu o gravades.

Per la seva banda, l'expressió al·ludeix al desenvolupament de totes les capacitats vinculades amb la interpretació i la creació musical. Des del punt de vista de la interpretació, l'ensenyament i l'aprenentatge de la música se

centren en tres àmbits diferenciats però estretament relacionats: l'expressió vocal, l'expressió instrumental i el moviment i la dansa. Mitjançant el desenvolupament d'aquestes capacitats es tracta de facilitar l'assoliment d'un domini bàsic de les tècniques requerides per al cant i la interpretació instrumental, així com els ajustos rítmics i motors implícits en el moviment i la dansa. La creació musical remet a l'exploració dels elements propis del llenguatge musical i a l'experimentació i combinació dels sons a través de la improvisació, l'elaboració d'arranjaments i la composició individual i col·lectiva.

El tractament dels continguts que integren aquests dos eixos s'ha de fer tenint en compte que, en l'actualitat més que en altres èpoques, la música és un dels principals referents d'identificació de la joventut. El fet que l'alumnat la senti com a pròpia constitueix, paradoxalment, un avantatge i un inconvenient en el moment de treballar-la a l'aula: avantatge, perquè el valor, així com les expectatives i la motivació respecte a aquesta matèria són elevats; inconvenient, perquè l'alumnat, en fer-la seva, té trets confirmatoris molt arrelats.

La presència de la Música en l'etapa d'educació secundària obligatòria ha de considerar com a punt de referència el gust i les preferències de l'alumnat però, simultàniament, ha de concebre els continguts i el fenomen musical des d'una perspectiva creativa i reflexiva, intentant assolir cotes més elevades de participació en la música com a espectador, intèrpret i creador.

Partint d'aquests supòsits i dels dos grans eixos en què s'articula la matèria, percepció i expressió, els continguts s'han distribuït en blocs.

En els continguts vistos de primer a tercer, el primer bloc, Escolta, es vincula directament amb l'eix de percepció, alhora que el segon i el tercer, Interpretació i Creació, ho fan amb l'eix d'expressió. Per la seva banda, el quart bloc, Contextos musicals, inclou continguts relacionats amb els referents culturals de les músiques que s'utilitzen en els blocs anteriors juntament amb altres que ajuden a conèixer millor el món musical actual i el paper de la música en diferents contextos socials i culturals.

En els continguts per al quart curs, en què la Música és una matèria opcional, el primer bloc, Audició i referents musicals, es relaciona directament amb l'eix de percepció i recull, alhora, nous continguts per aprofundir en el paper de la música en diferents contextos socials i culturals del passat i del present. El segon bloc, La pràctica musical, s'insereix en l'eix d'expressió i recull tots els continguts relacionats amb la interpretació vocal i instrumental, el moviment i la dansa, la improvisació, l'elaboració d'arranjaments i la composició, així com la participació en projectes musicals de diversa índole. El tercer bloc, Música i tecnologies, estretament vinculat amb els anteriors, inclou de manera explícita una sèrie de continguts que permeten conèixer i utilitzar eines tecnològiques en activitats d'audició i producció musical.

Aquesta organització dels continguts al voltant de blocs i eixos pretén presentar-los de manera coherent. Tanmateix, no hi ha prioritat d'uns sobre els altres, ni exigència per la qual s'hagi de partir preferentment d'un d'aquests. En altres paraules, en la pràctica educativa es produeix una interacció constant entre els diferents blocs, entre els eixos i entre els continguts: l'expressiu conté el perceptiu i viceversa; les actituds, els conceptes i els procediments es recolzen mútuament. Entre els diferents continguts s'estableix una relació cíclica: uns enriqueixen els altres, els promouen, es desenvolupen i es consoliden. Alhora, tots ells es vinculen amb els coneixements del llenguatge i la cultura musical.

Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

La matèria de Música contribueix de manera directa a l'adquisició de la competència cultural i artística en tots

els aspectes que la configuren. Fomenta la capacitat d'apreciar, comprendre i valorar críticament diferents manifestacions culturals i musicals, a través d'experiències perceptives i expressives i del coneixement de músiques de diferents cultures, èpoques i estils. Pot potenciar així actituds obertes i respectuoses, i oferir elements per a l'elaboració de judicis fonamentats respecte a les diferents manifestacions musicals, establint connexions amb altres llenguatges artístics i amb els contextos social i històric als quals se circumscriu cada obra.

L'orientació d'aquesta matèria, en què l'expressió hi té un paper important, permet adquirir habilitats per expressar idees, experiències o sentiments de forma creativa, especialment presents en continguts relacionats amb la interpretació, la improvisació i la composició, tant individual com col·lectiva, que al seu torn estimulen la imaginació i la creativitat. D'altra banda, una millor comprensió del fet musical permet la seva consideració com a font de plaer i enriquiment personal.

Col·labora al desenvolupament de la Competència d'autonomia i iniciativa personal, mitjançant el treball de col·laboració al qual abans s'ha fet referència i l'habilitat per planificar i gestionar projectes. La interpretació i la composició són dos exemples clars d'activitats que requereixen una planificació prèvia i la presa de decisions per obtenir els resultats desitjats. D'altra banda, en les activitats relacionades especialment amb la interpretació musical, es desenvolupen capacitats i habilitats com ara la perseverança, la responsabilitat, l'autocrítica i l'autoestima, factors que són clau per a l'adquisició d'aquesta competència.

La música contribueix també a la Competència social i ciutadana. La participació en activitats musicals de diferent índole, especialment les relacionades amb la interpretació i creació col·lectiva que requereixen un treball cooperatiu, col·labora en l'adquisició d'habilitats per relacionar-se amb els altres. La participació en experiències musicals col·lectives dona l'oportunitat d'expressar idees pròpies, valorar les dels altres i coordinar les pròpies accions amb les dels altres integrants del grup responsabilitzant-se en la consecució d'un resultat.

La presa de contacte amb una àmplia varietat de músiques, tant del passat com del present, afavoreix la comprensió de diferents cultures i de la seva aportació al progrés de la humanitat i amb això la valoració dels altres i dels trets de la societat en què es viu.

La música també contribueix de manera directa al desenvolupament del Tractament de la informació i competència digital. L'ús dels recursos tecnològics en el camp de la música possibilita el coneixement i el domini bàsic del maquinari i del programari musical, els diferents formats de so i d'àudio digital o les tècniques de tractament i gravació del so relacionats, entre altres, amb la producció de missatges musicals, audiovisuals i multimèdia. Afavoreix, així mateix, el seu aprofitament com a eina per als processos d'autoaprenentatge i la seva possible integració en les activitats d'oci.

A més, l'obtenció d'informació musical requereix destreses relacionades amb el tractament de la informació, encara que des d'aquesta matèria mereix especial consideració l'ús de productes musicals i la seva relació amb la distribució i els drets d'autor.

La música també contribueix al desenvolupament de la competència per aprendre a aprendre i potencia capacitats i destreses fonamentals per a l'aprenentatge guiat i autònom com ara l'atenció, la concentració i la memòria, alhora que desenvolupa el sentit de l'ordre i de l'anàlisi. D'una banda, l'audició musical necessita una escolta reiterada per arribar a conèixer una obra, reconèixer-la, identificar els seus elements i «apropiar-se'n». D'altra banda, totes les activitats d'interpretació musical i d'entrenament auditiu requereixen la presa de consciència sobre les pròpies possibilitats, la utilització de diferents estratègies

d'aprenentatge, la gestió i el control eficaç dels propis processos. En tots aquests casos, és necessària una motivació prolongada per assolir els objectius proposats des de l'autoconfiança en l'èxit del propi aprenentatge.

Respecte a la competència en comunicació lingüística, la música contribueix, de la mateixa manera que altres àrees, a enriquir els intercanvis comunicatius i a l'adquisició i l'ús d'un vocabulari musical bàsic. També col·labora a la integració del llenguatge musical i el llenguatge verbal, i a la valoració de l'enriquiment que genera aquesta interacció.

Des del punt de vista de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic la música realitza la seva aportació a la millora de la qualitat del medi ambient, identificant i reflexionant sobre l'excés de soroll, la contaminació sonora i l'ús indiscriminat de la música, amb la finalitat de generar hàbits saludables. A més, els continguts relacionats amb l'ús correcte de la veu i de l'aparell respiratori, no només per aconseguir resultats musicals òptims, sinó també per prevenir problemes de salut, incideixen en el desenvolupament d'aquesta competència.

Objectius

L'ensenyament de la música en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les següents capacitats:

1. Utilitzar la veu, el cos, objectes, instruments i recursos tecnològics per expressar idees i sentiments, enriquint les pròpies possibilitats de comunicació i respectant altres formes diferents d'expressió.
2. Desenvolupar i aplicar diverses habilitats i tècniques que possibilitin la interpretació (vocal, instrumental i de moviment i dansa) i la creació musical, tant individuals com en grup.
3. Escoltar una àmplia varietat d'obres, de diferents estils, gèneres, tendències i cultures musicals, apreciand el seu valor com a font de coneixement, enriquiment intercultural i plaer personal i interessant-se per ampliar i diversificar les preferències musicals pròpies.
4. Reconèixer les característiques de diferents obres musicals com a exemples de la creació artística i del patrimoni cultural, reconeixent les seves intencions i funcions i aplicant la terminologia apropiada per descriure-les i valorar-les críticament.
5. Utilitzar de forma autònoma diverses fonts d'informació mitjans audiovisuals, Internet, textos, partitures i altres recursos gràfics, per al coneixement i el gaudi de la música.
6. Conèixer i utilitzar diferents mitjans audiovisuals i tecnologies de la informació i la comunicació com a recursos per a la producció musical, valorant la seva contribució a les diferents activitats musicals i a l'aprenentatge autònom de la música.
7. Participar en l'organització i realització d'activitats musicals desenvolupades en diferents contextos, amb respecte i disposició per superar estereotips i prejudicis, prenent consciència, com a membre d'un grup, de l'enriquiment que es produeix amb les aportacions dels altres.
8. Comprendre i apreciar les relacions entre el llenguatge musical i altres llenguatges i àmbits de coneixement, així com la funció i el significat de la música en diferents produccions artístiques i audiovisuals i en els mitjans de comunicació.
9. Elaborar judicis i criteris personals, mitjançant una anàlisi crítica dels diferents usos socials de la música, sigui quin sigui l'origen, aplicant-los amb autonomia i iniciativa a situacions quotidianes i valorant la seva contribució a la vida personal i a la de la comunitat.
10. Valorar el silenci i el so com a part integral del medi ambient i de la música, prenent consciència dels

problemes creats per la contaminació acústica i les seves conseqüències.

CURSOS PRIMER A TERCER

Continguts

Bloc 1. Escolta.

Aplicació d'estratègies d'atenció, audició interior, memòria comprensiva i anticipació durant la pròpia interpretació i creació musical.

Utilització de recursos corporals, vocals i instrumentals, mitjans audiovisuals i tecnologies, textos, partitures, musicogrames i altres representacions gràfiques per a la comprensió de la música escoltada.

Elements que intervenen en la construcció d'una obra musical (melodia, ritme, harmonia, timbre, textura, forma, tempo i dinàmica) i identificació d'aquests elements en l'audició i l'anàlisi d'obres musicals.

Classificació i discriminació auditiva dels diferents tipus de veus i instruments i de diferents agrupacions vocals i instrumentals.

Audició, anàlisi elemental i apreciació crítica d'obres vocals i instrumentals de diferents estils, gèneres, tendències i cultures musicals, incloent-hi les interpretacions i composicions realitzades a l'aula.

La música en directe: els concerts i altres manifestacions musicals.

Interès per conèixer músiques de diferents característiques i per ampliar i diversificar les pròpies preferències musicals.

Valoració de l'audició com a forma de comunicació i com a font de coneixement i enriquiment intercultural.

Interès per desenvolupar hàbits saludables d'escolta i de respecte als altres durant l'escolta.

Bloc 2. Interpretació.

La veu i la paraula com a mitjans d'expressió musical: característiques i habilitats tècniques i interpretatives. Exploració i descobriment de les possibilitats de la veu com a mitjà d'expressió musical i pràctica de la relaxació, la respiració, l'articulació, la ressonància i l'entonació.

Els instruments i el cos com a mitjans d'expressió musical: característiques i habilitats tècniques i interpretatives. Exploració de les possibilitats de diverses fonts sonores i pràctica d'habilitats tècniques per a la interpretació.

Pràctica, memorització i interpretació de peces vocals i instrumentals apreses per imitació i a través de la lectura de partitures amb diverses formes de notació.

Agrupacions vocals i instrumentals en la música de diferents gèneres, estils i cultures. La interpretació individual i en grup.

Pràctica de les pautes bàsiques de la interpretació: silenci, atenció al director i als altres intèrprets, audició interior, memòria i adequació al conjunt.

Experimentació i pràctica de les diferents tècniques del moviment i la dansa, expressió dels continguts musicals a través del cos i el moviment i la interpretació d'un repertori divers de danses.

Utilització dels dispositius i instruments electrònics disponibles per a la interpretació i gravació de peces i activitats musicals i comentari crític d'aquestes.

Interès pel coneixement i la cura de la veu, el cos i els instruments.

Acceptació i predisposició per millorar les capacitats tècniques i interpretatives (vocal, instrumental i corporal) pròpies i respecte a altres capacitats i formes d'expressió.

Acceptació i compliment de les normes que regeixen la interpretació en grup i aportació d'idees musicals que contribueixin al perfeccionament de la tasca comuna.

Bloc 3. Creació.

La improvisació, l'elaboració d'arranjaments i la composició com a recursos per a la creació musical. Improvisació vocal i instrumental, individual i en grup, en resposta a diferents estímuls musicals i extramusicals.

Elaboració d'arranjaments de cançons i peces instrumentals, mitjançant la creació d'acompanyaments senzills i la selecció de diferents tipus d'organització musical (introducció, desenvolupament, interludis, coda, acumulació, etc.).

Composició individual o en grup de cançons i peces instrumentals per a diferents agrupacions a partir de la combinació d'elements i recursos presentats en el context de les diferents activitats que es fan a l'aula.

Recursos per a la conservació i la difusió de les creacions musicals. Registre de les composicions pròpies, utilitzant diferents formes de notació i diferents tècniques de gravació. Valoració de la lectura i l'escriptura musical i dels diferents mitjans de gravació sonora com a recursos per al registre i la difusió d'una obra musical.

Utilització de recursos informàtics i altres dispositius electrònics en els processos de creació musical.

Sonorització de representacions dramàtiques, activitats d'expressió corporal i dansa i imatges fixes i en moviment en la realització de produccions audiovisuals.

Bloc 4. Contextos musicals.

Coneixement de les manifestacions musicals més significatives del patrimoni musical occidental i d'altres cultures.

Reconeixement de la pluralitat d'estils en la música actual.

Utilització de diverses fonts d'informació per indagar sobre instruments, compositors i compositores, intèrprets, concerts i produccions musicals en viu o gravades.

El so i la música en els mitjans audiovisuals i en les tecnologies de la informació i la comunicació. Valoració dels recursos tecnològics com a instruments per al coneixement i el gaudi de la música.

La música al servei d'altres llenguatges: corporal, teatral, cinematogràfic, radiofònic, publicitari. Anàlisi de la música utilitzada en diferents tipus d'espectacles i produccions audiovisuals.

El consum de la música a la societat actual. Sensibilització i actitud crítica davant el consum indiscriminat de música i la pol·lució sonora.

Críteris d'avaluació

1. Reconèixer auditivament i determinar l'època o cultura a la qual pertanyen diferents obres musicals escoltades prèviament a l'aula, interessant-se per ampliar les seves preferències.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar en quina mesura l'alumnat és capaç de relacionar les característiques que permeten situar en el seu context una obra musical i de mostrar una actitud oberta i respectuosa davant diferents propostes. L'avaluació s'ha de fer a partir de l'audició de peces musicals conegudes per l'alumnat o, eventualment, d'altres amb característiques molt similars que es puguin identificar amb facilitat.

2. Identificar i descriure, mitjançant l'ús de diferents llenguatges (gràfic, corporal o verbal) alguns elements i formes d'organització i estructuració musical (ritme, melodia, textura, timbre, repetició, imitació, variació) d'una obra musical interpretada en viu o gravada.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per distingir auditivament algunes de les característiques rellevants d'una obra musical i per expressar el que ha reconegut a través de diferents llenguatges. El criteri s'aplica mitjançant l'audició de diferents exemples, explicitant prèviament quin o quins són els elements que s'han d'identificar i descriure.

3. Comunicar als altres judicis personals sobre la música escoltada.

Aquest criteri permet avaluar la capacitat per comparar i valorar diferents tipus de música. Alhora, permet valorar l'assimilació d'alguns conceptes musicals bàsics necessaris a l'hora de donar opinions o «parlar de música».

4. Participar en la interpretació en grup d'una peça vocal, instrumental o coreogràfica, adequant la pròpia interpretació a la del conjunt i assumint diferents rols.

Es tracta de comprovar si l'alumnat, independentment del grau de desenvolupament tècnic assolit, participa activament i amb iniciativa personal en les activitats d'interpretació, actuant indistintament com a cantant, instrumentista, ballarí, director, solista, etc., i intenta concertar la seva acció amb la de la resta del conjunt i col·labora en la consecució d'uns resultats que siguin producte del treball en equip.

5. Utilitzar amb autonomia alguns dels recursos tecnològics disponibles, i demostrar un coneixement bàsic de les tècniques i els procediments necessaris per gravar i reproduir música i per realitzar senzilles produccions audiovisuals.

Amb aquest criteri s'observa la utilització funcional d'alguns dispositius electrònics, audiovisuals i informàtics per a la gravació i la reproducció d'àudio i vídeo. No es tracta d'avaluar el grau de domini tècnic d'aquests recursos, sinó d'observar l'interès i la disposició a utilitzar-los de manera autònoma en aquelles activitats que ho requereixen, així com la coherència del seu ús en relació amb la finalitat pretesa.

6. Elaborar un arranjament per a una cançó o una peça instrumental utilitzant apropiadament una sèrie d'elements donats.

Amb aquest criteri s'observa l'habilitat de l'alumnat per seleccionar i combinar diferents elements musicals a fi d'obtenir un resultat adequat en l'elaboració d'un arranjament senzill per a una peça musical. Es parteix sempre d'elements prèviament treballats a l'aula i s'ha de valorar tant el procés com els resultats obtinguts.

7. Llegir diferents tipus de partitures en el context de les activitats musicals de l'aula com a suport a les tasques d'interpretació i audició.

A través d'aquest criteri es tracta de comprovar el grau de compressió d'alguns dels signes i els símbols utilitzats per representar la música i la utilització funcional de la lectura musical. El que s'ha de valorar no és la capacitat per solfejar, sinó la destresa amb què l'alumnat es desenvolupa en la lectura una vegada creada la necessitat de recolar-se en la partitura per interpretar una peça musical o per seguir millor una obra durant l'audició.

8. Identificar en l'àmbit quotidià situacions en què es produeix un ús indiscriminat del so, analitzant-ne les causes i proposant solucions.

Aquest criteri intenta avaluar el grau de conscienciació de l'alumnat davant les situacions de contaminació acústica, especialment d'aquelles provocades per un ús inadequat de la música i la seva capacitat per proposar solucions originals i contribuir activament a la cura de la salut i a la conservació d'un entorn lliure de sorolls molestos.

QUART CURS

Continguts

Bloc 1. Audició i referents musicals.

La música com un element amb una presència constant en la vida de les persones: l'audició de música a la vida quotidiana, als espectacles i als mitjans audiovisuals.

Audició, reconeixement, anàlisi i comparació de músiques de diferents gèneres i estils.

Utilització de diferents fonts d'informació per obtenir referències sobre músiques de diferents èpoques i cultu-

res, incloses les actuals, i sobre l'oferta de concerts i altres manifestacions musicals en viu i divulgades a través dels mitjans de comunicació.

La música als mitjans de comunicació. Factors que influeixen en les preferències i les modes musicals.

La crítica com a mitjà d'informació i valoració del fet musical. Anàlisi de crítiques musicals i ús d'un vocabulari apropiat per a l'elaboració de crítiques orals i escrites sobre la música escoltada.

L'edició, la comercialització i la difusió de la música. Noves modalitats de distribució de la música i les seves conseqüències per als professionals de la música i la indústria musical.

Interès, respecte i curiositat per la diversitat de propostes musicals, així com pels gustos musicals d'altres persones.

Rigor en la utilització d'un vocabulari adequat per descriure la música.

Bloc 2. La pràctica musical.

Pràctica i aplicació d'habilitats tècniques en grau creixent de complexitat i concertació amb les altres parts del conjunt en la interpretació vocal i instrumental i en el moviment i la dansa.

Interpretació de peces vocals i instrumentals apreses d'oïda i mitjançant la lectura de partitures amb diversos tipus de notació.

Utilització de diferents tècniques, recursos i procediments compositius en la improvisació, l'elaboració d'arranjaments i la creació de peces musicals.

Planificació, assaig, interpretació, direcció i avaluació de representacions musicals a l'aula i en altres espais i contextos.

Ambits professionals de la música. Identificació i descripció de les diferents facetes i especialitats a la feina dels músics.

Perseverança en la pràctica d'habilitats tècniques que permetin millorar la interpretació individual i en grup i la creació musical.

Bloc 3. Música i tecnologies.

El paper de les tecnologies en la música. Transformació de valors, hàbits, consum i gust musical com a conseqüència dels avenços tecnològics de les últimes dècades.

Utilització de dispositius electrònics, recursos d'Internet i programari musical de diferents característiques per a l'entrenament auditiu, l'escolta, la interpretació i la creació musical.

Aplicació de diferents tècniques de gravació, analògica i digital, per registrar les creacions pròpies, les interpretacions realitzades en el context de l'aula i altres missatges musicals.

Anàlisi de les funcions de la música en diferents produccions audiovisuals: publicitat, televisió, cinema, videojocs, etc.

Sonorització d'imatges fixes i en moviment mitjançant la selecció de músiques preexistents o la creació de bandes sonores originals.

Valoració crítica de la utilització dels mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació com a recursos per a la creació, la interpretació, l'enregistrament i la difusió de produccions sonores i audiovisuals.

Criteris d'avaluació

1. Explicar algunes de les funcions que compleix la música en la vida de les persones i a la societat.

Amb aquest criteri es pretén avaluar el coneixement de l'alumnat sobre el paper de la música en situacions i contextos diversos: actes de la vida quotidiana, espectacles, mitjans de comunicació, etc.

2. Analitzar diferents peces musicals recolzant-se en l'audició i en l'ús de documents impresos com ara partitures, comentaris o musicogrames, i descriure'n les principals característiques.

Aquest criteri intenta avaluar la capacitat de l'alumnat per identificar alguns dels trets distintius d'una obra musical i per descriure, utilitzant una terminologia adequada, aspectes relacionats amb el ritme, la melodia, la textura o la forma. L'anàlisi s'ha de fer sempre en situacions contextualitzades i a partir de l'audició d'obres prèviament treballades a l'aula o amb característiques similars a aquestes.

3. Exposar de manera crítica l'opinió personal respecte a diferents músiques i esdeveniments musicals, argumentant-la en relació amb la informació obtinguda en diferents fonts: llibres, publicitat, programes de concerts, crítiques, etc.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat per expressar una opinió fonamentada respecte a una obra o un espectacle musical, així com l'habilitat per comunicar de forma oral o escrita i argumentar correctament les pròpies idees recolzant-se en la utilització de diferents fonts documentals.

4. Assajar i interpretar, en petit grup, una peça vocal o instrumental o una coreografia apreses de memòria a través de l'audició o observació de gravacions d'àudio i vídeo o mitjançant la lectura de partitures i altres recursos gràfics.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar l'autonomia de l'alumnat i la seva disposició i col·laboració amb altres membres del grup, seguint els passos necessaris i introduint les mesures correctives adequades per aconseguir un resultat d'acord amb les seves pròpies possibilitats.

5. Participar activament en algunes de les tasques necessàries per a la celebració d'activitats musicals al centre: planificació, assaig, interpretació, difusió, etc.

A través d'aquest criteri es pretén valorar el coneixement de l'alumnat dels passos que s'han de seguir en l'organització i posada en marxa d'un projecte musical, la seva iniciativa i el seu interès per la recerca de solucions davant els problemes que puguin sorgir.

6. Explicar els processos bàsics de creació, edició i difusió musical considerant la intervenció de diferents professionals.

Aquest criteri pretén avaluar el coneixement de l'alumnat sobre el procés seguit en diferents produccions musicals (discos, programes de ràdio i televisió, cinema, etc.) i el paper desenvolupat en cadascuna de les fases del procés pels diferents professionals que hi intervenen.

7. Elaborar un arranjament per a una peça musical a partir de la transformació de diferents paràmetres (timbre, nombre de veus, forma, etc.) en un fitxer MIDI, utilitzant un seqüenciador o un editor de partitures.

Amb aquest criteri s'intenta avaluar la capacitat de l'alumnat per utilitzar diferents recursos informàtics al servei de la creació musical. Es tracta de valorar l'aplicació de les tècniques bàsiques necessàries per utilitzar alguns dels recursos tecnològics al servei de la música i l'autonomia de l'alumnat per prendre decisions en el procés de creació.

8. Sonoritzar una seqüència d'imatges fixes o en moviment utilitzant diferents recursos informàtics.

Aquest criteri pretén comprovar els criteris de selecció de fragments musicals adequats a la seqüència d'imatges que es pretén sonoritzar i l'aplicació de les tècniques bàsiques necessàries per a l'elaboració d'un producte audiovisual.

Segona llengua estrangera

L'aprenentatge d'una segona llengua estrangera incideix en la formació general i contribueix específicament a desenvolupar les capacitats del llenguatge i de la comuni-

cació. Més especialment i en relació amb les finalitats d'aquesta etapa, prepara l'alumnat per utilitzar aquesta llengua en els seus estudis posteriors o en la seva inserció en el món del treball. D'aquesta manera, es completen i s'amplien les possibilitats de comunicació amb altres que proporcionen la resta de les llengües que incorpora l'etapa i es millora la capacitat per comprendre cultures i maneres de ser diferents de les pròpies. A més, el desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació, converteix les llengües estrangeres en un instrument indispensable per a la inserció en el món laboral i la comunicació en general.

Les llengües estrangeres són actualment un element clau en la construcció de la identitat europea: una identitat plurilingüe i multicultural, així com un dels factors que afavoreix la lliure circulació de persones i facilita la cooperació cultura, econòmica, tècnica i científica entre els països. La necessitat de conèixer diverses llengües estrangeres adquireix cada vegada més importància per poder participar en els camps de les relacions internacionals, de la cultura, de les ciències, de la tècnica i del treball. Tenir l'oportunitat de conèixer altres llengües permet situar-se en un pla d'igualtat amb persones d'altres països i preparar-se per a un espai geogràfic en què el domini de diverses llengües, en convertir-se en un fet habitual, contribueix sens dubte a una major entesa entre els pobles.

El marc de referència comuna europeu per a l'aprenentatge de llengües estrangeres estableix que, per desenvolupar progressivament la competència comunicativa en una determinada llengua, l'alumnat ha de ser capaç de portar a terme una sèrie de tasques de comunicació. Aquest marc, que serveix de referent per als continguts i criteris d'avaluació de la primera llengua estrangera, també ho és per a la segona llengua estrangera i, en conseqüència, s'enfoca el seu aprenentatge cap al seu ús amb la finalitat de desenvolupar la competència comunicativa en diferents contextos i sota diferents condicions. Aquesta competència es posa en funcionament quan es realitzen diferents activitats de la llengua que comprenen la comprensió, l'expressió i la interacció en relació amb textos en forma oral o escrita o en les dues llengües i utilitzant estratègies apropiades.

La competència per comunicar-se en diverses llengües estrangeres suposa també l'accés a altres cultures, costums i formes de veure la vida i fomenta les relacions interpersonals, afavoreix una formació integral i desenvolupa el respecte a altres països, als seus parlants i a les seves cultures, alhora que permet comprendre millor la llengua pròpia.

En l'educació secundària obligatòria la segona llengua estrangera és una matèria opcional a quart curs. Els alumnes que la cursen, tanmateix, poden haver iniciat el seu aprenentatge com a matèria optativa en cursos anteriors o, fins i tot, a l'educació primària. El currículum per a la segona llengua estrangera ha de ser suficientment flexible per ajustar-se a la diversitat de nivells que pot presentar l'alumnat que té la possibilitat d'iniciar i finalitzar el seu aprenentatge en qualsevol dels cursos de l'etapa. Per tant, aquest currículum desenvolupa els nivells bàsics prenent com a referència el currículum general de llengua estrangera que ha de ser ajustat tenint en compte les característiques de l'alumnat.

Així mateix, la segona llengua estrangera contribueix al desenvolupament de les competències bàsiques en el mateix sentit i amb la mateixa orientació que ho fa l'estudi de la primera llengua estrangera. Són vàlides, doncs, per a la segona llengua estrangera les consideracions fetes sobre la contribució de la primera llengua estrangera al desenvolupament de les competències bàsiques.

Especificacions sobre els objectius, continguts i criteris d'avaluació

Els ensenyaments d'una segona llengua estrangera han d'anar dirigides a assolir els objectius establerts per a la primera, amb la necessària adequació al nivell de partida dels alumnes al quart curs de l'etapa.

En relació amb els continguts, el desenvolupament de les habilitats comunicatives a la segona llengua estrangera suposa treballar les destreses bàsiques de la mateixa manera que amb la primera llengua estrangera, en el nivell que correspongui a la situació inicial de l'alumnat. En particular i per a cada un dels blocs en què s'organitza el currículum de llengua estrangera, es poden fer les següents consideracions, que es refereixen a continguts que en tot cas s'han de tractar.

Bloc 1. Comprendre, parlar i conversar.

Respecte a les destreses orals de comprendre, parlar i conversar, els alumnes i les alumnes han de ser capaços d'escoltar i comprendre missatges breus relacionats amb les activitats d'aula: instruccions, preguntes, comentaris, etc., així com d'obtenir informació general i específica en diàlegs i textos orals sobre assumptes quotidians i predecibles. També han de desenvolupar les estratègies bàsiques de comprensió de missatges orals, fent servir el context verbal i no verbal i els coneixements previs sobre la situació.

Han d'aprendre a produir textos orals curts sobre temes quotidians i d'interès personal amb estructura lògica i amb la pronunciació adequada. Han de ser capaços de respondre adequadament a les informacions requerides pel professor i els companys en les activitats d'aula i participar en converses en parella i en grup dins de l'aula. És important que desenvolupin les estratègies per superar les interrupcions en la comunicació, fent ús d'elements verbals i no verbals per expressar-se oralment en les activitats de parella i en grup.

Bloc 2. Llegir i escriure.

En relació amb la comprensió de textos escrits, s'ha de treballar la comprensió general i la identificació d'informacions específiques en diferents tipus de textos adaptats, en suport paper i digital, sobre diversos temes relacionats amb continguts de diferents àmbits del coneixement. Així mateix, s'ha de desenvolupar l'ús d'estratègies bàsiques de comprensió lectora, com ara la identificació del tema d'un text pel context visual, l'ús dels coneixements previs sobre el tema, la inferència de significats pel context, per elements visuals, per comparació de paraules o frases similars a les llengües que coneixen.

Quant a la producció escrita, és important el reconeixement d'algunes de les característiques i convencions del llenguatge escrit i com es diferencia del llenguatge oral. El desenvolupament de l'expressió escrita s'ha de fer de manera que permeti arribar a redactar textos curts de forma molt controlada, atenent els elements bàsics de cohesió i diferents intencions comunicatives. L'ús de les regles bàsiques de l'ortografia i de la puntuació s'introdueix progressivament i sempre associat a l'ús funcional per a l'assoliment d'una comunicació eficaç.

Bloc 3. Reflexió sobre la llengua i el seu aprenentatge.

Els alumnes d'aquesta matèria han tingut ocasió d'incorporar la reflexió sobre la llengua en els processos d'aprenentatge tant de la llengua o les llengües pròpies com de la primera llengua estrangera. Aquesta circumstància permet remetre els continguts d'aquest bloc als aprenentatges que en aquest nivell ja s'han realitzat sobre estructures lingüístiques, centrant-se, d'aquesta manera, en elements diferenciadors i a tots els aspectes que tenen incidència directa en la capacitat de comunicar-se i de comprendre altres persones.

La reflexió sobre l'aprenentatge inclou, com la primera llengua estrangera, l'aplicació d'estratègies bàsiques per recordar, emmagatzemar i revisar vocabulari i l'ús progressiu de recursos per a l'aprenentatge: diccionaris, llibres de consulta, tecnologies de la informació i la comunicació. A més, s'inicien en la reflexió sobre l'ús i el significat de les formes gramaticals adequades a diferents intencions comunicatives. D'altra banda, han d'utilitzar estratègies d'autoavaluació i autocorrecció de les produccions orals i escrites, i acceptar l'error com a part del procés d'aprenentatge mostrant una actitud positiva per superar-lo.

Bloc 4. Dimensió social i cultural.

Finalment, els alumnes i les alumnes han de reconèixer i valorar la segona llengua estrangera com a instrument de comunicació a l'aula, o amb persones d'altres cultures, alhora que valoren l'enriquiment personal que suposa la relació amb persones pertanyents a altres cultures i el respecte als parlants de la llengua estrangera superant estereotips.

Han d'adquirir coneixements sobre els costums i els trets de la vida quotidiana propis dels països i les cultures on es parla la segona llengua estrangera i mostrar interès per conèixer informacions culturals diverses de tipus històric, geogràfic o literari d'aquests mateixos països.

Criteris d'avaluació

La diversitat de possibles nivells inicials aconsella remetre l'avaluació fonamentalment al grau d'avanç que s'ha aconseguit a partir de la situació de partida de cadascun dels alumnes. En aquest sentit, els criteris d'avaluació de la primera llengua estrangera s'han d'utilitzar com a referent tant per a la determinació del punt de partida com per a la del nivell final i, en funció d'això, del grau d'avanç experimentat per cadascun dels alumnes.

Tecnologies

Al llarg de l'últim segle, la tecnologia, entesa com el conjunt d'activitats i coneixements científics i tècnics utilitzats per l'ésser humà per a la construcció o l'elaboració d'objectes, sistemes o entorns, amb l'objectiu de resoldre problemes i satisfer necessitats, individuals o col·lectives, ha anat adquirint una importància progressiva en la vida de les persones i en el funcionament de la societat. La formació dels ciutadans requereix actualment una atenció específica a l'adquisició dels coneixements necessaris per prendre decisions sobre l'ús d'objectes i processos tecnològics, resoldre problemes relacionats amb ells i, en definitiva, per utilitzar els diferents materials, processos i objectes tecnològics per augmentar la capacitat d'actuar sobre l'entorn i per millorar la qualitat de vida.

Juntament amb això, la necessitat de donar coherència i completar els aprenentatges associats a l'ús de tecnologies de la informació i la comunicació, aconsella un tractament integrat en aquesta matèria d'aquestes tecnologies, instrument en aquest moment essencial en la formació dels ciutadans. Es tracta d'aconseguir un ús competent d'aquestes tecnologies, en la mesura que sigui possible dins d'un context i, per tant, associat a les tasques específiques per a les quals aquestes tecnologies són útils. I aquest objectiu s'aconsegueix a través de la seva presència en el conjunt de les matèries del currículum de l'educació secundària obligatòria. Però aquest tractament requereix, a més, ser completat amb determinats aspectes específics de les tecnologies de la informació i la comunicació, que permeten integrar els aprenentatges obtinguts en cada matèria, donar-los coherència, millorar la comprensió dels processos i, en definitiva, garantir la seva utilització de manera autònoma.

Aquesta matèria intenta, doncs, fomentar els aprenentatges i desenvolupar les capacitats que permetin tant la

comprensió dels objectes tècnics com la seva utilització i manipulació, incloent-hi el maneig de les tecnologies de la informació i la comunicació com a eines en aquest procés.

Una de les característiques essencials de l'activitat tecnològica, amb major incidència en el seu paper en l'educació bàsica, és el relatiu al seu caràcter integrador de diferents disciplines. L'activitat tecnològica requereix la conjugació de diferents elements que provenen del coneixement científic i de la seva aplicació tècnica, però també de caràcter econòmic, estètic, etc. Tot això de manera integrada i amb un referent disciplinar propi basat en una manera ordenada i metòdica d'intervenir en l'entorn.

El valor educatiu d'aquesta matèria està associat tant als components que integren aquest referent disciplinar com a la manera de portar a terme aquesta integració. El principal d'aquests components i que constitueix l'eix vertebrador de la resta de continguts de la matèria és el procés de resolució de problemes tecnològics. Es tracta del desenvolupament d'habilitats i mètodes que permeten avançar des de la identificació i formulació d'un problema tècnic fins a la seva solució constructiva, i tot això a través d'un procés planificat i que busqui l'optimització dels recursos i de les solucions. La posada en pràctica d'aquest procés tecnològic exigeix al seu torn un component científic i tècnic. Tant per conèixer i utilitzar millor els objectes tecnològics com per intervenir-hi és necessari posar en joc un conjunt de coneixements sobre el funcionament de determinats fenòmens i sobre els elements principals que constitueixen les màquines. Però també s'adquireixen coneixements a partir de l'anàlisi, el disseny, la manipulació i la construcció d'objectes tècnics.

La comunicació també té un paper rellevant en la relació entre les persones i el món tecnològic. És necessari incidir-hi des del mateix procés de planificació, en què el dibuix facilita el procés de creació i anàlisi de diferents solucions a un problema i la seva comunicació de forma clara i concisa; però també per la necessitat d'aconseguir que s'adquireixi vocabulari i recursos per descriure els problemes, el funcionament, els usos o els efectes de la utilització de la tecnologia. Tot això, a més permet analitzar també millor la manera com els avenços científics i tècnics han influït en les condicions de vida de l'ésser humà adaptant-se a costums i creences de la societat en què s'han desenvolupat.

Els continguts d'aquesta matèria integrats en els diferents blocs no es poden entendre separatament, per la qual cosa aquesta organització no suposa una manera d'abordar els continguts a l'aula, sinó una estructura que ajuda a la comprensió del conjunt de coneixements que es pretén al llarg de l'etapa. En particular, i pel que fa als continguts associats a la tecnologia general, el bloc Procés de resolució tècnica de problemes constitueix l'eix entorn del qual s'articula la matèria, de manera que la resta dels blocs proporcionen recursos i instruments per desenvolupar-lo. Els continguts relacionats amb aquest bloc es tracten de forma progressiva començant per processos molt simples, amb propostes concretes i específiques, per avançar cap a altres de més complexos, detallats i oberts en els seus requisits. Els continguts seleccionats i la seva organització han de promoure l'adquisició i aplicació de conceptes i procediments per aconseguir actituds i valors que situïn en bona posició davant la presa de decisions. El context sociocultural i econòmic pot ser font d'informació per a la selecció i l'elaboració de propostes de treball. S'incideix aquí en la importància d'orientar els comportaments i les propostes de manera que facilitin l'adquisició d'hàbits de reutilització de materials i estalvi energètic.

El segon bloc, Maquinari i sistemes operatius, constitueix també un eix al voltant del qual s'integren els continguts associats a les tecnologies de la informació i la comunicació. Es pretén el coneixement dels elements fonamentals que constitueixen el maquinari d'un ordina-

dor, destacant els continguts de tipus procedimental, tant en la connexió de dispositius electrònics, com en la gestió de documents, instal·lació, manteniment i actualització d'aplicacions. Aquests continguts es poden desenvolupar progressivament, aprofundint en el coneixement i el maneig de diferents eines informàtiques de mica en mica.

En relació amb el bloc Tècniques d'expressió i comunicació, al començament de l'etapa s'inicia l'alumnat en tècniques bàsiques de dibuix i maneig de programes de disseny gràfic que utilitzen per elaborar els seus primers projectes. Els documents tècnics són bàsics al començament, i augmenten el seu grau de complexitat, especificitat i qualitat tècnica al llarg del temps. En aquest procés evolutiu s'ha d'incorporar l'ús d'eines informàtiques en l'elaboració de la documentació del projecte tècnic.

El bloc Materials d'ús tècnic recull els continguts bàsics sobre característiques, propietats i aplicacions dels materials tècnics més comuns utilitzats en la indústria. Tenen especial importància els continguts de tipus procedimental, referits a tècniques de treball amb materials, eines i màquines, així com els de tipus actitudinal, relacionats amb el treball cooperatiu en equip i hàbits de seguretat i salut.

Els blocs Estructures, mecanismes i Electricitat proporcionen els elements essencials per a la comprensió dels objectes tecnològics i per al disseny i la construcció de projectes tècnics. Es pretén, amb el primer, formar l'alumne en el coneixement de les forces que suporta una estructura i els esforços als quals estan sotmesos els elements que la formen, i determinar-ne la funció dins d'aquesta. El segon incorpora els aprenentatges relatius als operadors bàsics per a la transmissió de moviments i el tercer, per la seva part, se centra en el coneixement dels fenòmens i els dispositius associats a la font de generació d'energia més utilitzada en les màquines. En els tres casos sembla necessari introduir en primer lloc els operadors més senzills i necessaris per al funcionament d'un objecte, i augmentar-ne progressivament el grau de complexitat, per finalitzar aprofundint en els principis físics que en regeixen el funcionament. S'ha de fomentar l'aplicació pràctica d'aquests continguts mitjançant l'elaboració i la construcció de projectes tècnics.

Els continguts corresponents a «Tecnologies de la comunicació. Internet» se centren en la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per obtenir informació i per comunicar-se amb altres. Es tracta d'un bloc de caràcter bàsicament procedimental que parteix del coneixement de l'estructura de la xarxa. Es pretén l'adquisició de destreses en el maneig d'eines i aplicacions bàsiques per a la recerca, descàrrega i intercanvi d'informació. Aquestes destreses han d'anar indissolublement unides a una actitud crítica i reflexiva en la selecció, elaboració i ús de la informació.

El quart curs, de caràcter opcional, incorpora alguns blocs que permeten avançar en els aspectes essencials recollits a la primera part de l'etapa o bé integrar-los per analitzar problemes tecnològics concrets. En tot cas, s'ha d'assenyalar que, encara que no hi ha explícitament un bloc associat a la resolució de problemes tecnològics, segueixen sent vàlides les consideracions anteriors sobre el paper central d'aquests continguts, que han estat apresos al començament de l'etapa.

En el cas del bloc d'Instal·lacions en habitatges, els alumnes han d'adquirir coneixements sobre els components que formen les diferents instal·lacions d'un habitatge i entendre'n l'ús i el funcionament. Han de reconèixer en un pla i en el context real els diferents elements i potenciar-ne el bon ús per aconseguir estalvi energètic.

Els continguts d'Electrònica es fan necessaris en un món que avança a gran velocitat a causa de l'ús de dispositius electrònics. Els alumnes aprenen a partir de diferents components i del seu ús en esquemes prèviament

dissenyats les possibilitats que ofereixen tant en el seu ús industrial com domèstic.

El bloc de Control i robòtica integra els coneixements que l'alumne ha adquirit al llarg de l'etapa per dissenyar un dispositiu mecànic, utilitzant materials adequats, capaç de resistir esforços i de produir moviment amb la informació que transmet l'ordinador a partir de les condicions de l'entorn. L'ús de simuladors informàtics o targetes controladores facilita el procés d'aprenentatge amb muntatges senzills.

L'actual desenvolupament industrial en el camp de la Pneumàtica i hidràulica fa necessari que l'alumne adquireixi coneixements per identificar en esquemes les vàlvules i components dels circuits, així com entendre'n el funcionament dins del conjunt. Aquests continguts estan íntimament relacionats amb els continguts d'electrònica i robòtica atès que en l'actualitat, la indústria utilitza robots pneumàtics o hidràulics controlats mitjançant dispositius electrònics.

La importància de la informació fa necessari tractar-la, emmagatzemar-la i transmetre-la. El bloc de continguts de Tecnologia de la comunicació desenvolupa els diferents tipus de comunicació amb cable i sense. Els alumnes adquireixen coneixements sobre l'ús i els principis de funcionament dels dispositius utilitzats en aquest camp.

Amb el bloc de continguts de Tecnologia i societat, els alumnes reflexionen sobre els diferents avenços al llarg de la història, sobre les seves conseqüències socials, econòmiques i mediambientals. A partir de dispositius actuals, analitzant-ne els canvis, s'obté informació i idees que es poden plasmar en el disseny i la fabricació de prototips propis, en la comprensió del paper de la tecnologia i en l'anàlisi crítica de l'ús de la tecnologia.

Contribució de la matèria en l'adquisició de les competències bàsiques

Aquesta matèria contribueix a l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el medi físic principalment mitjançant el coneixement i la comprensió d'objectes, processos, sistemes i entorns tecnològics i a través del desenvolupament de destreses tècniques i habilitats per manipular objectes amb precisió i seguretat. La interacció amb un entorn en què la tecnologia constitueix un element essencial està facilitada pel coneixement i la utilització del procés de resolució tècnica de problemes i la seva aplicació per identificar i donar resposta a necessitats, avaluant el desenvolupament del procés i els seus resultats. Per la seva banda, l'anàlisi d'objectes i sistemes tècnics des de diferents punts de vista permet conèixer com han estat dissenyats i construïts els elements que els formen i la seva funció en el conjunt, cosa que en facilita l'ús i la conservació.

És important, d'altra banda, el desenvolupament de la capacitat i la disposició per aconseguir un entorn saludable i una millora de la qualitat de vida, mitjançant el coneixement i l'anàlisi crítica de la repercussió mediambiental de l'activitat tecnològica i el foment d'actituds responsables de consum racional.

La contribució a l'Autonomia i iniciativa personal se centra en la forma particular que proporciona aquesta matèria per abordar els problemes tecnològics i és més gran en la mesura que es fomentin formes d'enfrontar-s'hi de manera autònoma i creativa, s'incideixi en la valoració reflexiva de les diferents alternatives i es prepari per a l'anàlisi prèvia de les conseqüències de les decisions que es prenen en el procés. Les diferents fases del procés contribueixen a diferents aspectes d'aquesta competència: el plantejament adequat dels problemes, l'elaboració d'idees que són analitzades des de diferents punts de vista per triar la solució més adequada; la planificació i l'execució del projecte; l'avaluació del seu desenvolupament i de l'objectiu assolit; i finalment, la realització de propostes de millora. A través d'aquesta via s'ofereixen

moltes oportunitats per al desenvolupament de qualitats personals com la iniciativa, l'esperit de superació, la perseverança davant les dificultats, l'autonomia i l'autocrítica, cosa que contribueix a l'augment de la confiança en un mateix i a la millora de l'autoestima.

El tractament específic de les tecnologies de la informació i la comunicació, integrat en aquesta matèria, proporciona una oportunitat especial per desenvolupar la competència en el tractament de la informació i la competència digital, i a aquest desenvolupament estan dirigits específicament una part dels continguts. Es contribueix al desenvolupament d'aquesta competència en la mesura que els aprenentatges associats incideixin en la confiança en l'ús dels ordinadors, en les destreses bàsiques associades a un ús suficientment autònom d'aquestes tecnologies i, en definitiva, contribueixin a familiaritzar-s'hi suficientment. En tot cas estan associats al seu desenvolupament els continguts que permeten localitzar, processar, elaborar, emmagatzemar i presentar informació amb l'ús de la tecnologia. D'altra banda, s'ha de destacar en relació amb el desenvolupament d'aquesta competència la importància de l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació com a eina de simulació de processos tecnològics i per a l'adquisició de destreses amb llenguatges específics com l'icònic o el gràfic.

La contribució a l'adquisició de la competència social i ciutadana, pel que fa a les habilitats per a les relacions humanes i al coneixement de l'organització i el funcionament de les societats està determinada per la manera com s'abordin els continguts, especialment els associats al procés de resolució de problemes tecnològics. L'alumne té múltiples ocasions per expressar i discutir adequadament idees i raonaments, escoltar els altres, abordar dificultats, gestionar conflictes i prendre decisions, practicant el diàleg, la negociació, i adoptant actituds de respecte i tolerància cap als seus companys.

Al coneixement de l'organització i el funcionament de les societats hi col·labora la matèria de Tecnologia des de l'anàlisi del desenvolupament tecnològic de les societats i la seva influència en els canvis econòmics i d'organització social que han tingut lloc al llarg de la història de la humanitat.

L'ús instrumental d'eines matemàtiques, en la seva dimensió justa i de manera fortament contextualitzada, contribueix a configurar adequadament la competència matemàtica, en la mesura que proporciona situacions d'aplicabilitat a diversos camps, facilita la visibilitat d'aquestes aplicacions i de les relacions entre els diferents continguts matemàtics i pot col·laborar, segons com es plantegi, a la millora de la confiança en l'ús d'aquestes eines matemàtiques. Algunes d'aquestes estan especialment presents en aquesta matèria, com el mesurament i el càlcul de magnituds bàsiques, l'ús d'escalles, la lectura i la interpretació de gràfics, la resolució de problemes basats en l'aplicació d'expressions matemàtiques, referides a principis i fenòmens físics, que resolen problemes pràctics del món material.

La contribució a la competència en comunicació lingüística es fa a través de l'adquisició de vocabulari específic, que ha de ser utilitzat en els processos de recerca, anàlisi, selecció, resum i comunicació d'informació. La lectura, interpretació i redacció d'informes i documents tècnics contribueix al coneixement i a la capacitat d'utilització de diferents tipus de textos i les seves estructures formals.

A l'adquisició de la competència d'aprendre a aprendre s'hi contribueix pel desenvolupament d'estratègies de resolució de problemes tecnològics, en particular mitjançant l'obtenció, l'anàlisi i la selecció d'informació útil per abordar un projecte. D'altra banda, l'estudi metòdic d'objectes, sistemes o entorns proporciona habilitats i estratègies cognitives i promou actituds i valors necessàries per a l'aprenentatge.

Objectius

L'ensenyament de les Tecnologies en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Abordar amb autonomia i creativitat, individualment i en grup, problemes tecnològics treballant de manera ordenada i metòdica per estudiar el problema, recopilar i seleccionar informació procedent de diferents fonts, elaborar la documentació pertinent, concebre, dissenyar, planificar i construir objectes o sistemes que resolguin el problema estudiat i avaluar-ne la idoneïtat des de diferents punts de vista.

2. Disposar de destreses tècniques i coneixements suficients per a l'anàlisi, la intervenció, el disseny, l'elaboració i la manipulació de forma segura i precisa de materials, objectes i sistemes tecnològics.

3. Analitzar els objectes i els sistemes tècnics per comprendre'n el funcionament, conèixer-ne els elements i les funcions que fan, aprendre la millor manera de fer-los servir i de controlar-los i entendre les condicions fonamentals que han intervingut en el seu disseny i construcció.

4. Expressar i comunicar idees i solucions tècniques, així com explorar la seva viabilitat i abast utilitzant els mitjans tecnològics, recursos gràfics, la simbologia i el vocabulari adequats.

5. Adoptar actituds favorables a la resolució de problemes tècnics, desenvolupant interès i la curiositat cap a l'activitat tecnològica, analitzant i valorant críticament la investigació i el desenvolupament tecnològic i la seva influència en la societat, en el medi ambient, en la salut i en el benestar personal i col·lectiu.

6. Comprendre les funcions dels components físics d'un ordinador, així com el seu funcionament i les formes de connectar-los. Manejar amb fluïdesa aplicacions informàtiques que permetin buscar, emmagatzemar, organitzar, manipular, recuperar i presentar informació, i utilitzar de forma habitual les xarxes de comunicació.

7. Assumir de manera crítica i activa l'avanç i l'aparició de noves tecnologies, i incorporar-les a la tasca quotidiana.

8. Actuar de manera dialogant, flexible i responsable en la feina en equip, en la recerca de solucions, en la presa de decisions i en l'execució de les tasques encomanades amb actitud de respecte, cooperació, tolerància i solidaritat.

CURSOS PRIMER A TERCER

Continguts

Bloc 1. Procés de resolució de problemes tecnològics.

Fases del projecte tècnic. Elaboració d'idees i recerca de solucions. Distribució de tasques i responsabilitats, cooperació i treball en equip.

Realització de documents tècnics. Disseny, planificació i construcció de prototips o maquetes mitjançant l'ús de materials, eines i tècniques adequades.

Avaluació del procés creatiu, de disseny i de construcció. Anàlisi i valoració de les condicions de l'entorn de treball.

Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la confecció, el desenvolupament, la publicació i la difusió del projecte.

Bloc 2. Maquinari i sistemes operatius.

Anàlisi dels elements d'un ordinador i altres dispositius electrònics. Funcionament, maneig bàsic i connexions d'aquests.

Us del sistema operatiu com a interfície home-màquina. Emmagatzematge, organització i recuperació de la informació en suports físics, locals i extraïbles.

Instal·lació de programes i realització de tasques bàsiques de manteniment del sistema. Accés a recursos compartits en xarxes locals i posada a disposició d'aquests.

Bloc 3. Materials d'ús tècnic.

Anàlisi de materials i tècniques bàsiques i industrials utilitzades en la construcció i la fabricació d'objectes.

Fusta, metalls, materials plàstics, ceràmics i de pedra. Treball al taller amb materials comercials i reciclats, utilitzant les eines de manera adequada i segura.

Bloc 4. Tècniques d'expressió i comunicació.

Ús d'instruments de dibuix i aplicacions de disseny gràfic per ordinador, per a la realització d'esbossos i croquis, utilitzant escales, acotació i sistemes de representació normalitzats.

Coneixement i aplicació de la terminologia i procediments bàsics dels processadors de text, fulls de càlcul i les eines de presentacions. Edició i millora de documents.

Bloc 5. Estructures.

Elements d'una estructura i esforços als quals estan sotmesos. Anàlisi de la funció que desenvolupen.

Disseny, planificació i construcció en grup d'estructures utilitzant diferents tipus de suport i triangulació.

Bloc 6. Mecanismes.

Mecanismes de transmissió i transformació de moviment. Relació de transmissió. Anàlisi de la seva funció en màquines.

Ús de simuladors per recrear la funció d'aquests operadors en el disseny de prototips.

Disseny i construcció de maquetes que incloguin mecanismes de transmissió i transformació del moviment.

Bloc 7. Electricitat.

Experimentació dels efectes del corrent elèctric: llum, calor i electromagnetisme. Determinació del valor de les magnituds elèctriques mitjançant instruments de mesura.

Aplicacions de l'electricitat en sistemes tècnics. Circuit elèctric: funcionament, elements, simbologia i disseny.

Ús de simuladors per a la comprovació del funcionament de diferents circuits elèctrics. Realització de muntatges de circuits característics.

Valoració crítica dels efectes de l'ús de l'energia elèctrica sobre el medi ambient.

Bloc 8. Tecnologies de la comunicació. Internet.

Internet: conceptes, terminologia, estructura i funcionament.

Eines i aplicacions bàsiques per a la recerca, descàrrega, intercanvi i publicació de la informació.

Actitud crítica i responsable cap a la propietat i la distribució del programari i de la informació: tipus de llicències d'ús i distribució.

Críteris d'avaluació

1. Valorar les necessitats del procés tecnològic utilitzant la resolució tècnica de problemes analitzant el seu context, proposant solucions alternatives i desenvolupant la més adequada. Elaborar documents tècnics utilitzant recursos verbals i gràfics.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar el coneixement de l'alumnat sobre l'activitat tècnica. Aquesta capacitat es concreta en l'elaboració d'un pla de treball per executar un projecte tècnic: conjunt de documents amb un ordre lògic d'operacions, amb la previsió de temps i recursos materials, amb dibuixos, càlculs numèrics, pressupost, llistes de peces i explicacions. S'ha d'avaluar la cooperació i el treball en equip en un clima de tolerància cap a les idees i les opinions dels altres. S'ha de valorar, així

mateix, l'ús d'un vocabulari específic i de formes d'expressió tècnicament apropiades.

2. Realitzar les operacions tècniques previstes en un pla de treball utilitzant els recursos materials i organitzatius amb criteris d'economia, seguretat i respecte al medi ambient i valorant les condicions de l'entorn de treball.

Es pretén avaluar la capacitat de construcció de l'alumnat, seguint l'ordre marcat en el pla de treball. Les pautes per assolir el grau de desenvolupament fixat són: la cura en l'ús d'eines, màquines i instruments, l'aprofitament de materials, l'ús d'elements reciclats i el treball respectant les normes de seguretat i salut. El grau d'acabat s'ha de mantenir dins d'uns marges dimensionals i estètics acceptables.

3. Identificar i connectar components físics d'un ordinador i altres dispositius electrònics. Manejar l'entorn gràfic dels sistemes operatius com a interfície de comunicació amb la màquina.

Es busca valorar l'adquisició de les habilitats necessàries per administrar un sistema informàtic personal. Els alumnes han de ser capaços de connectar dispositius externs i d'interconnectar-los a altres sistemes, personalitzar els entorns gràfics, gestionar els diferents tipus de documents emmagatzemant i recuperant la informació en diferents suports. També han de fer les tasques bàsiques d'instal·lació d'aplicacions, manteniment i actualització que mantinguin el sistema en un nivell de seguretat i rendiment.

4. Descriure propietats bàsiques de materials tècnics i les seves varietats comercials: fusta, metalls, materials plàstics, ceràmics i de pedra. Identificar-los en aplicacions comunes i utilitzar tècniques bàsiques de conformació, unió i acabat.

Amb aquest criteri es busca avaluar el grau de coneixement de les propietats mecàniques, elèctriques i tèrmiques dels materials utilitzats en els projectes; relacionar aquestes propietats amb l'aplicació de cada material en la fabricació d'objectes comuns, així com conèixer i utilitzar adequadament les tècniques de conformació, unió i acabat utilitzats en el seu procés constructiu, mantenint criteris de tolerància dimensional i seguretat.

5. Representar mitjançant vistes i perspectives, objectes i sistemes tècnics senzills, aplicant criteris de normalització.

Es tracta de valorar la capacitat dels alumnes per representar objectes i sistemes tècnics en projecció dièdrica: alçat, planta i perfil, així com l'obtenció de la perspectiva cavallera, com a eina en el desenvolupament de projectes tècnics. Es pretén avaluar l'adquisició de destreses per a la seva realització tant a mà alçada, com mitjançant instruments de dibuix i aplicacions de disseny gràfic per ordinador. Per això s'han de seguir els criteris normalitzats d'acotació i escala.

6. Elaborar, emmagatzemar i recuperar documents en suport electrònic que incorporin informació textual i gràfica.

Es pretén avaluar les habilitats bàsiques per a la realització de documents que integrin informació textual, imatges i gràfiques utilitzant fulls de càlcul i processadors de text. Per aconseguir-ho s'han d'aplicar els procediments i les funcionalitats pròpies de cada aplicació per obtenir documents progressivament més complexos i de major perfecció quant a estructuració i presentació, emmagatzemant-los en suports físics locals o remots.

7. Analitzar i descriure en les estructures de l'entorn els elements resistents i els esforços a què estan sotmesos.

Es tracta de comprovar si l'alumne ha aconseguit comprendre la funció dels elements que constitueixen les estructures: bigues, pilars, sabates, tensors, arcs, i identificar els esforços als quals estan sotmesos: tracció, compressió i flexió valorant l'efecte d'aquests esforços sobre

els elements estructurals dels prototips fabricats a l'aula taller.

8. Identificar i manejar operadors mecànics encarregats de la transformació i transmissió de moviments en màquines. Explicar-ne el funcionament en el conjunt i, si s'escau, calcular la relació de transmissió.

Es pretén avaluar el coneixement dels diferents moviments utilitzats en màquines: rectilini, circular i de vaivé. Conèixer els mecanismes de transformació i transmissió de moviments, així com la seva funció dins el conjunt de la màquina. Els alumnes han de ser capaços de construir maquetes amb diferents operadors mecànics i de fer càlculs per determinar la relació de transmissió en sistemes de politges i engranatges.

9. Valorar els efectes de l'energia elèctrica i la seva capacitat de conversió en altres manifestacions energètiques. Utilitzar correctament instruments de mesura de magnituds elèctriques bàsiques. Dissenyar i simular circuits amb una simbologia adequada i muntar circuits formats per operadors elementals.

La finalitat d'aquest criteri és la de comprovar la importància de l'energia elèctrica en l'àmbit domèstic i industrial, així com valorar el grau de coneixement i habilitat per dissenyar i construir circuits elèctrics. L'alumne ha d'adquirir destreses en l'ús i el maneig del polímetre. Això implica determinar: tensió, corrent, resistència, potència i energia elèctrica, utilitzant els conceptes i els principis de mesura i càlcul de magnituds.

10. Accedir a Internet per a la utilització de serveis bàsics: navegació per a la localització d'informació, correu electrònic, comunicació intergrupala i publicació d'informació.

Es persegueix valorar el coneixement dels conceptes i terminologia referits a la navegació per Internet i la utilització eficient dels cercadors per afermar tècniques que els permetin la identificació d'objectius de recerca, la localització d'informació rellevant, el seu emmagatzematge, la creació de col·leccions de referències d'interès i la utilització de gestors de correu electrònic i eines dissenyades per a la comunicació grupal.

QUART CURS

Tecnologia

Continguts

Bloc 1. Instal·lacions en habitatges.

Anàlisi dels elements que configuren les instal·lacions d'un habitatge: electricitat, aigua sanitària, evacuació d'aigües, sistemes de calefacció, gas, aire condicionat, domòtica, altres instal·lacions.

Empreses, components, normativa, simbologia, anàlisi, disseny i muntatge en equip de models senzills d'aquestes instal·lacions.

Anàlisi de factures domèstiques.

Estalvi energètic en les instal·lacions d'habitatges. Arquitectura bioclimàtica.

Bloc 2. Electrònica.

Electrònica analògica. Components bàsics, simbologia, anàlisi i muntatge de circuits elementals.

Electrònica digital. Aplicació de l'àlgebra de Boole a problemes tecnològics bàsics. Portes lògiques.

Ús de simuladors per analitzar el comportament dels circuits electrònics.

Bloc 3. Tecnologies de la comunicació.

Descripció dels sistemes de comunicació amb cable i sense i els seus principis tècnics, per transmetre so, imatge i dades.

Utilització de tecnologies de la comunicació d'ús quotidià.

Bloc 4. Control i robòtica.

Experimentació amb sistemes automàtics, sensors, actuadors i aplicació de la realimentació en dispositius de control.

Disseny i construcció de robots.

Ús de l'ordinador com a element de programació i control. Treball amb simuladors informàtics per verificar i comprovar el funcionament dels sistemes dissenyats.

Bloc 5. Pneumàtica i hidràulica.

Descripció i anàlisi dels sistemes hidràulics i pneumàtics, dels seus components i principis físics de funcionament.

Disseny mitjançant simuladors de circuits bàsics utilitzant simbologia específica.

Exemples d'aplicació en sistemes industrials.

Desenvolupament de projectes tècnics en grup.

Bloc 6. Tecnologia i societat.

Valoració del desenvolupament tecnològic al llarg de la història.

Anàlisi de l'evolució d'objectes tècnics i importància de la normalització en els productes industrials.

Aprofitament de primeres matèries i recursos naturals.

Adquisició d'hàbits que potenciïn el desenvolupament sostenible.

Criteris d'avaluació

1. Descriure els elements que componen les diferents instal·lacions d'un habitatge i les normes que en regulen el disseny i la utilització. Realitzar dissenys senzills utilitzant la simbologia adequada i el muntatge de circuits bàsics i valorar les condicions que contribueixen a l'estalvi energètic, habitabilitat i estètica en un habitatge.

Es tracta de valorar la capacitat d'interpretar i manejar simbologia d'instal·lacions elèctriques, de calefacció, aire condicionat, comunicacions, subministrament d'aigua i sanejament. Per això s'han de posar de manifest els coneixements sobre els elements, la normativa bàsica i les destreses per al muntatge i la comprovació d'instal·lacions senzilles. Els alumnes també han de ser capaços d'analitzar els elements components de les factures dels diferents subministraments i conèixer i aplicar les tècniques actuals d'estalvi energètic.

2. Descriure el funcionament i l'aplicació d'un circuit electrònic i els seus components elementals i fer el muntatge de circuits electrònics prèviament dissenyats amb una finalitat utilitzant simbologia adequada.

Es pretén avaluar la capacitat per comprendre el funcionament de circuits electrònics analògics senzills i intervenir-hi per modificar-los. Per això s'han de conèixer les característiques i la funció dels seus components bàsics: resistència, condensador, díode i transistor, a partir de l'anàlisi, la simulació i el muntatge de circuits.

3. Realitzar operacions lògiques utilitzant l'àlgebra de Boole, relacionar plantejaments lògics amb processos tècnics i resoldre mitjançant portes lògiques problemes tecnològics senzills.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat de dissenyar circuits amb portes lògiques per resoldre un problema lògic senzill, utilitzant l'àlgebra de Boole per obtenir la funció lògica simplificada que dona solució al problema. S'ha de valorar el coneixement i l'ús de la simbologia i el funcionament de les portes lògiques.

4. Analitzar i descriure els elements i els sistemes de comunicació amb cable i sense i els principis bàsics que regeixen el seu funcionament.

Es pretén valorar la comprensió del principi de funcionament dels sistemes de comunicació mitjançant la posada en pràctica de diferents dispositius. Per això s'ha de conèixer els diferents mitjans de transmissió d'informació i les seves característiques, tipus de senyals,

elements i processos de transmissió, transformació i protecció de la informació.

5. Analitzar sistemes automàtics, descriure'n els components i muntar automatismes senzills.

Amb aquest criteri es pretén valorar la capacitat d'analitzar el funcionament d'automatismes en diferents dispositius tècnics habituals, diferenciant els sistemes de control en llaç obert i tancat. Es pretén, així mateix, conèixer si se sap representar i muntar circuits senzills, utilitzant aquest tipus de components en sistemes elèctrics, hidràulics, pneumàtics i mecànics.

6. Desenvolupar un programa per controlar un sistema automàtic o un robot i el seu funcionament de forma autònoma en funció de la realimentació que rebí de l'entorn.

Es tracta de valorar si s'és capaç de desenvolupar, mitjançant llenguatges de programació simples, un programa que executi les instruccions en un dispositiu tècnic de fabricació pròpia o comercial.

7. Conèixer les principals aplicacions de les tecnologies hidràulica i pneumàtica i identificar i descriure les característiques i el funcionament d'aquest tipus de sistemes. Utilitzar amb fluïdesa la simbologia i nomenclatura necessària per representar circuits amb la finalitat de dissenyar i construir un mecanisme capaç de resoldre un problema quotidià, utilitzant energia hidràulica o pneumàtica.

S'avalua la capacitat per dissenyar i construir sistemes hidràulics o pneumàtics senzills. Per això l'alumnat ha de ser capaç d'analitzar aplicacions habituals hidràuliques i pneumàtiques, conèixer els elements que componen aquests sistemes, els seus símbols i la seva funció. Representar esquemes utilitzant la simbologia i la nomenclatura adequades i comprenent els principis físics de funcionament.

8. Conèixer l'evolució tecnològica al llarg de la història. Analitzar objectes tècnics i la seva relació amb l'entorn i valorar la seva repercussió en la qualitat de vida.

Amb aquest criteri es pretén valorar l'elaboració de judicis de valor enfront del desenvolupament tecnològic a partir de l'anàlisi d'objectes tècnics. Es tracta també d'establir la capacitat de relacionar invents i descobriments amb el context en què es desenvolupen interpretant les modificacions tecnològiques, econòmiques i socials en cada període històric.

Història i cultura de les religions

El fenomen religiós ha estat i és una de les dimensions personals de molts homes i dones, alhora que un dels elements fonamentals en la configuració dels grups humans i de les societats en el temps i en el món d'avui. A més de constituir un conjunt de creences, preceptes i ritus per als fidels que les practiquen, les religions adquireixen una dimensió cultural per la seva influència en el món del pensament i de l'art, per les arrels religioses de moltes estructures, costums i usos socials actuals, així com per influir en els codis de conducta individual i col·lectiva derivats de les seves respectives concepcions de l'home i del món.

Aquesta perspectiva dota el fenomen religiós d'un paper rellevant en el coneixement de les societats al llarg del temps i de la seva pervivència en elements de la cultura present. Ara bé, en el món actual s'assisteix, més que en altres èpoques, a un pluralisme que afecta també les creences. Simultàniament hi ha una progressiva secularització de la societat i un increment del pluralisme religiós. D'aquesta manera, la realitat contemporània inclou una gran varietat de creences religioses i no religioses i un no menor pluralisme religiós que mostra, a més, canvis en el paper i la importància de les diferents religions.

La matèria d'Història i cultura de les religions, que es cursa amb caràcter voluntari, concep l'estudi de les creences religioses, i més concretament de les religions organitzades, com un element de la civilització. El seu estudi intenta acostar l'alumnat al coneixement de les principals religions i de les seves manifestacions en relació amb altres realitats socials i culturals, així com la comprensió de la influència que cada religió ha tingut en el pensament, la cultura i la vida social en les diferents èpoques i espais.

Aquest coneixement de les característiques fonamentals de les grans religions emmarca l'expressió religiosa en la seva realitat històrica concreta, amb les seves projeccions positives i negatives, tant en la configuració de les societats en què sorgeixen i es desenvolupen com en les relacions entre els pobles. També aborda les claus culturals que configuren les manifestacions de la religió i els condicionaments religiosos que han influït en els fets polítics, socials i culturals de cada civilització.

La matèria fa un estudi de les religions amb un enfocament no confessional, ni de vivència religiosa ni d'apologia de cap d'elles, tampoc des d'una defensa de postures agnòstiques o atees. Es pretén mostrar a l'alumnat el pluralisme ideològic i religiós que hi ha en el món en què viu, des del coneixement dels trets rellevants de les principals religions i la seva presència en el temps i en les societats actuals, alhora que es dóna importància a la llibertat de les consciències i a la llibertat religiosa com a elements essencials d'un sistema de convivència. Així mateix es busca desenvolupar actituds de tolerància cap a les persones amb creences o sense, en el respecte dels drets reconeguts en la Declaració Universal dels Drets Humans i en el marc de la Constitució espanyola. Es tracta, en definitiva, de proporcionar un millor coneixement de la realitat del món en què es viu, alhora que s'afavoreix la convivència en l'actual societat pluralista.

En els tres primers cursos de l'etapa es parteix de la diversitat de respostes davant el fet religiós i del marc espacial i quantitatiu en la distribució de les religions en el món actual; el nucli fonamental el constitueix la caracterització de les principals religions i el reflex d'aquestes en les manifestacions artístiques i en la manera de vida. La importància d'algunes religions històriques concretes en la configuració de la nostra cultura i en la caracterització del món actual exigeix aprofundir en les grans religions monoteistes i, en particular, en aquelles que estan en la base de la majoria de les manifestacions artístiques i culturals del món occidental.

A quart curs s'aborda l'estudi de les religions des d'una anàlisi que ajudi a la comprensió de la influència que han tingut i tenen en la vida social, la interrelació entre les idees religioses i el pensament científic, la posició de la religió en la justificació o el rebuig a l'ordre social establert i les seves relacions amb el poder en diferents moments històrics i a l'actualitat, diferenciant el caràcter dels estats segons sigui la seva relació amb la religió o religions majoritàries en el seu territori i analitzant algunes tensions o conflictes que inclouen entre les seves causes una arrel religiosa.

També es proposa la reflexió sobre la relació de les religions amb els drets humans i amb la Constitució espanyola, que constitueixen els referents comuns dels valors compartits per les persones amb unes determinades creences religioses i per les que no en tenen.

Objectius

L'ensenyament de la Història i cultura de les religions en aquesta etapa té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Conèixer el fet religiós en les seves diferents manifestacions i identificar els trets bàsics de les grans reli-

gions com a forma d'ajudar a identificar i comprendre la pluralitat religiosa que hi ha a la societat actual.

2. Reconèixer el dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió manifestant actituds de respecte i tolerància cap a les creences o no creences de les persones i de rebuig cap a les situacions d'injustícia i fanatisme, així com qualsevol discriminació basada en les creences.

3. Comprendre el naixement i el desenvolupament de les religions en el context polític, social i cultural en què van sorgir i relacionar-les amb la trajectòria dels pobles en les diferents facetes de la seva realitat històrica.

4. Valorar les manifestacions culturals i artístiques i les tradicions religioses com a part del patrimoni cultural dels pobles, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciand-les com a recurs per a l'enriquiment personal.

5. Elaborar un judici raonat sobre les empremtes que el fet religiós ha deixat a la societat i la cultura.

6. Adquirir un pensament crític, desenvolupar un criteri propi i habilitats per defensar les seves posicions, a través de l'argumentació documentada i raonada, així com valorar les raons i els arguments dels altres.

CURSOS PRIMER A TERCER

Continguts

La diversitat de creences: les religions en el món actual.

Les primeres manifestacions religioses. El pensament animista i la seva pervivència. Els mites com a explicació de la realitat. Politeisme. Vida després de la mort.

Les religions monoteistes:

Judaisme. El poble d'Israel i la religió jueva. La Bíblia i altres llibres sagrats. Els rituals en la vida de les persones jueves. El calendari i les festes. Espais i símbols religiosos. La situació actual del judaisme.

Cristianisme. La figura de Jesús. Dogmes i creences. L'antic Testament i el nou. Organització de l'església cristiana. Els rituals en la vida de les persones cristianes. Espais sagrats i símbols religiosos. El calendari i les festes. Evolució en el temps: ortodoxos, catòlics i protestants. El cristianisme en l'actualitat.

Islam. La figura de Mahoma. Els cinc pilars de l'Islam. L'Alcorà i la Lleï islàmica. El calendari i les festes. Espais sagrats. Expansió i evolució de l'Islam. L'Islam en el món actual.

Les religions orientals: hinduisme i budisme.

La diversitat de respostes davant el fet religiós: persones religioses, persones atees, persones agnòstiques.

Influència de la religió en les manifestacions artístiques i en la vida quotidiana.

Criteris d'avaluació

1. Explicar la pluralitat religiosa en el món identificant els trets fonamentals de la distribució de les grans religions en l'actualitat.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que l'alumnat ha pres consciència de la pluralitat religiosa que hi ha en el món, identifica les religions que tenen més fidels, així com els trets generals de la seva distribució espacial, però també reconeix la pluralitat religiosa que hi ha en aquests àmbits.

2. Descriure alguns mites significatius de diferents religions, establir-ne comparacions i identificar la possible influència en la nostra tradició cultural.

Es tracta d'avaluar si l'alumnat coneix alguns mites presents en diferents religions, per exemple, sobre la creació del món, de l'home, l'origen del bé i del mal, etc.; si identifica elements similars o diferents en ells i coneix algun exemple de la seva pervivència en tradicions, contes o obres literàries.

3. Explicar les relacions que hi ha entre el judaisme, el cristianisme i l'Islam i posar de manifest la seva tradició comuna i els seus trets característics diferencials.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar si s'identifiquen els elements comuns de les grans religions monoteistes i les tradicions religioses que les impregnen, així com si es coneixen els trets fonamentals de les seves doctrines, els seus preceptes i el seu culte i s'és capaç de fer explícites les seves diferències.

4. Reconèixer en alguns ritus de diferents religions la concepció que subjau sobre aspectes significatius relacionats amb la vida de les persones, com ara el naixement, el matrimoni o la mort, i la pervivència d'aquestes creences en la tradició cultural dels pobles.

Es tracta de comprovar que l'alumnat coneix alguns dels ritus que solen estar presents en les diferents religions, identifica les diferències entre ells i a què responen i reconeix la pervivència de determinades concepcions religioses en les pràctiques i els costums socials actuals de la població en general.

5. Caracteritzar els edificis sagrats identificatius de les diferents religions, la seva funció i elements rellevants, i reconèixer-los com a manifestacions del patrimoni artístic.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que s'identifiquen els espais sagrats presents en les diferents religions esglésies, sinagogues, mesquites, pagodes, etc., es coneix la funció que cada religió els atorga i els elements més característics que els integren. D'altra banda, permet comprovar que reconeix el valor que tenen com a manifestacions artístiques que formen part del patrimoni cultural dels pobles.

6. Posar exemples de manifestacions escrites, plàstiques o musicals, de diferents èpoques, vinculades a creences, celebracions, ritus o altres expressions religioses, apreciand-ne els valors estètics i valorant la seva contribució al patrimoni cultural.

Aquest criteri pretén avaluar que l'alumnat coneix produccions artístiques vinculades al fet religiós, identificant en la iconografia, les imatges, les fonts escrites o les obres musicals, el reflex de determinades creences, particularment les referides a la religió cristiana. Igualment permet comprovar si reconeix en les esmentades manifestacions valors estètics associats a la seva època i les considera part del patrimoni artístic que ha de contribuir a conservar.

QUART CURS

Continguts

Les religions i la societat: influència en l'organització social, en els costums i en els ritus socials.

Les religions i el poder polític. Estats teocràtics i laics. Tensions i conflictes d'arrel religiosa.

Les religions i el pensament científic i filosòfic. Interrelacions entre tots dos àmbits. Coincidències i diferències en la interpretació del món.

La diversitat religiosa, factor de pluralitat en les societats actuals: religions, nous moviments religiosos i creences parareligioses. Convivència plural, tolerància i judici crític.

La religió i els drets humans. Les creences religioses en el marc de la Constitució espanyola.

Criteris d'avaluació

1. Identificar, a partir de l'anàlisi de fets històrics o actuals, situacions d'intolerància o discriminació cap a les persones per les seves creences o no creences religioses mostrant actituds de rebuig davant d'aquestes.

Aquest criteri permet comprovar si l'alumnat, davant la presentació d'una situació real present o passada, és capaç de reconèixer la discriminació que per motius religiosos han patit o pateixen determinades persones i si manifesta i una actitud de rebuig cap a ella.

2. Identificar la influència de la religió en algun aspecte concret de l'organització social al llarg del temps.

Es tracta de valorar si l'alumnat és capaç de reconèixer en l'estudi d'alguns elements concrets situacions en què la religió ha estat a la base d'una determinada concepció de la vida social estaments, castes, etc. o, s'han mantingut posicions de rebuig de l'ordre social establert, cas de l'esclavitud o de determinades posicions davant la situació dels indis a Amèrica per exemple.

3. Caracteritzar els tipus d'Estat en funció de la seva relació amb la religió, posant alguns exemples de l'esmentada tipologia i explicant la situació d'Espanya en el marc de la Constitució.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar si l'alumne emmarca en les relacions entre religió i poder polític les diferents situacions que s'han produït al llarg del temps i en l'actualitat identificant, per exemple, èpoques o societats en què es defensa l'origen diví del poder, la separació església-Estat o exemples de països confessionals, aconfessionals i laics, etc., i si coneix la situació del nostre país reconeguda en l'ordenament constitucional.

4. Descriure alguna situació, actual o històrica, en què davant un mateix fet es manifesti divergència entre el plantejament o la posició religiosa i la científica fent explícits arguments que recolzen una o l'altra.

Amb aquest criteri s'intenta avaluar que l'alumnat ha pres consciència que la visió d'un determinat fet pot estar condicionada pel punt de referència des del qual s'aborda i els valors que es defensin poden condicionar l'acceptació o no de determinades realitats. D'altra banda, es tracta de valorar que s'és capaç d'identificar en l'anàlisi d'una situació d'aquest tipus les raons que avalen les diferents posicions.

5. Realitzar un treball, individual o en grup, sobre alguna situació de conflicte, actual o del passat, en què es manifesti tensió de tipus religiosos, indagant les seves causes i plantejant els possibles desenllaços, utilitzant fonts d'informació adequades.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat de l'alumnat per abordar, assessorat pel professor, l'estudi d'una situació de tensió religiosa guerres religioses, conflicte entre comunitats diferents, situacions d'expulsió, genocidi o intolerància per motius religiosos, etc., buscant les causes que l'originen i identificant les diferents posicions dels que hi participen. També es tracta de comprovar la iniciativa per planificar el treball, accedir amb una certa autonomia a diverses fonts d'informació, analitzar-la i presentar les conclusions de manera clara i correcta.

ANNEX III

Horari

Horari escolar, expressat en hores, corresponent als continguts bàsics dels ensenyaments mínims per a l'educació secundària obligatòria.

Per als tres primers cursos:

Ciències de la naturalesa	230
Ciències socials, geografia i història	210
Educació física	105
Educació per a la ciutadania i els drets humans	35
Educació plàstica i visual	105
Llengua castellana i literatura	350
Llengua estrangera	315
Matemàtiques	280
Música	105
Tecnologies	140
Religió	140

Per al quart curs:

Biologia i geologia	70*
Ciències socials, geografia i història	70
Educació èticocívica	35
Educació física	35
Educació plàstica i visual	70*
Física i química	70*
Informàtica	70*
Llatí	70*
Llengua castellana i literatura	125
Matemàtiques	105
Música	70*
Primera llengua estrangera	105
Segona llengua estrangera	70*
Tecnologia	70*
Religió	35

* L'alumnat ha de triar tres de les matèries assenyalades.

D'acord amb el que estableix l'article 6.3 de la Llei orgànica d'educació, les comunitats autònomes que tinguin llengua cooficial disposen per a l'organització dels ensenyaments de l'esmentada llengua del 10% de l'horari escolar total que deriva d'aquest annex, i no poden restar d'una àrea una xifra superior a 50 hores en el conjunt dels tres primers cursos, ni a 20 hores a quart curs.

Els continguts referits a estructures lingüístiques que puguin ser compartits per diverses llengües en un mateix curs es poden impartir de manera conjunta. En aquest cas, si la llengua d'ensenyament d'aquestes estructures comunes és diferent del castellà, s'ha de garantir que l'alumnat rep ensenyaments de llengua i literatura castellana o en llengua castellana en un nombre d'hores no inferior al que correspongui a aquesta matèria.

MINISTERI D'INDÚSTRIA, TURISME I COMERÇ

286

ORDRE ITC/4096/2006, de 28 de desembre, per la qual s'aprova el Reglament d'ús del domini públic radioelèctric de la banda ciutadana CB-27 («BOE» 6, de 6-1-2007.)

La banda ciutadana agrupa una sèrie de freqüències radioelèctriques harmonitzades en l'àmbit europeu destinades a ús pels ciutadans en comunicacions relacionades amb activitats d'oci o entreteniment i, en qualsevol cas, sense contingut econòmic. La Nota d'utilització nacional UN-3 del Quadre nacional d'atribució de freqüències, aprovat per l'Ordre ITC/1998/2005, de 22 de juny, especifica els valors de les freqüències corresponents.

L'article 45 de la Llei 32/2003, de 3 de novembre, general de telecomunicacions, estableix, al seu punt 2 a), que l'atorgament del dret a l'ús de domini esmentat ha de revestir la forma d'autorització administrativa si es tracta d'una reserva del dret d'ús especial, tenint aquesta consideració l'ús de l'espectre radioelèctric per radioaficionats i altres sense contingut econòmic, com els de banda ciutadana, i s'ha d'establir mitjançant un reglament el termini de la seva durada i les condicions associades exigibles.